



MAGYAR RENDÉSZET

Kiemelt közlemények

Herczeg Mónika:

Merre tart Schengen?

Bogotyán Róbert:

A reintegrációs őrizet garanciaelemei

Czenczer Orsolya – Hollósvölgyi Máté:

*Gondolatok a magyar helyreállító
igazságszolgáltatásban rejlő lehetőségekről*

**XXII. évf. (2022)
3. szám**

ISSN 1586-2895 (nyomtatott)
ISSN 1787-050X (elektronikus)



LUDOVIKA
EGYETEMI KIADÓ

MAGYAR RENDÉSZET

A NEMZETI KÖZZSZOLGÁLATI EGYETEM RENDÉSZETTUDOMÁNYI SZAKMAI FOLYÓIRATA

Magyar Rendészet – Szerkesztőség

Főszerkesztő:	Dr. habil. CHRISTIÁN László (Nemzeti Közzszolgálati Egyetem)
Szerkesztők:	BARNUCZ Nóra (Nemzeti Közzszolgálati Egyetem) LIPPAI Zsolt (Nemzeti Közzszolgálati Egyetem) Dr. NÉMETH Zsolt (Nemzeti Közzszolgálati Egyetem)
Szerkesztőbizottság:	
A szerkesztőbizottság elnöke:	Prof. Dr. KOVÁCS Gábor (Nemzeti Közzszolgálati Egyetem)
A szerkesztőbizottság tiszteletbeli elnöke:	Prof. Dr. <u>KATONA Géza</u>
Alapító szerkesztőbizottsági elnök:	Prof. Dr. BLASKÓ Béla (Nemzeti Közzszolgálati Egyetem)
Szerkesztőbizottsági tagok:	Prof. Dr. BARABÁS Andrea Tünde (Nemzeti Közzszolgálati Egyetem) Dr. habil. BODA József (Nemzeti Közzszolgálati Egyetem) FAŁDOWSKI, Marek PhD (Szczytnói Rendőr Akadémia, Lengyelország) Dr. FELKAI László (Belügyminisztérium) Dr. FIALKA György (Személy-, Vagyonvédelmi és Magánnyomozói Szakmai Kamara) Prof. Dr. FINSZTER Géza (Nemzeti Közzszolgálati Egyetem) Prof. Dr. HALLER József (Nemzeti Közzszolgálati Egyetem) Dr. HEGYALJAI Máttyás (Belügyminisztérium) Dr. JANZA Frigyes nyá. r. vezérőrnagy Prof. Dr. KERÉZSI Klára (Országos Kriminológiai Intézet) Dr. MADAI Sándor (Debreceni Egyetem) Prof. Dr. MEZEY Barna (Eötvös Loránd Tudományegyetem) Prof. Dr. <u>RUZSONYI Péter</u> (Nemzeti Közzszolgálati Egyetem) Prof. Dr. SALLAI János (Nemzeti Közzszolgálati Egyetem) Dr. SOTLAR, Andrej PhD (Maribori Egyetem, Szlovénia)
Szerkesztőség:	1083 Budapest, Üllői út 82. magyarrendeszet@uni-nke.hu , +36 1 432 9074
	XXII. évfolyam, 2022/3. szám
Kiadó:	Nemzeti Közzszolgálati Egyetem Ludovika Egyetemi Kiadó 1083 Budapest, Ludovika tér 2. www.ludovika.hu ; info@ludovika.hu
A kiadásért felel: Olvasószerkesztők: Nyomdai kivitelezés:	DELI Gergely rektor BUJDOSÓ Hajnalka, GERGELY Zsuzsánna, RESOFSZKI Ágnes Nemzeti Közzszolgálati Egyetem ISSN 1586-2895 (nyomtatott) ISSN 1787-050X (elektronikus) Megjelenik évente 4 alkalommal.



MAGYAR RENDÉSZET

PROFESSIONAL JOURNAL OF LAW ENFORCEMENT OF THE UNIVERSITY OF PUBLIC SERVICE

Hungarian Law Enforcement – Editorial Team

Editor-in-chief: László CHRISTIÁN (University of Public Service, Hungary)
Editors: Nóra BARNUCZ (University of Public Service, Hungary)
Zsolt LIPPAI (University of Public Service, Hungary)
Zsolt NÉMETH (University of Public Service, Budapest)

Editorial Board

Chairman of the Editorial Board: Gábor KOVÁCS (University of Public Service, Hungary)

Honorary chairman of the Editorial Board: † Géza KATONA

Founding Chairman of the Editorial Board:

Béla BLASKÓ (University of Public Service, Hungary)
Andrea Tünde BARABÁS (University of Public Service Faculty of Law Enforcement, Hungary)
József BODA (University of Public Service, Hungary)
Marek FAŁDOWSKI (Police Academy in Szczytno, Poland)
László FELKAI (Ministry of Interior, Hungary)
György FIALKA (Chamber of Bodyguards, Property Protection and Private Detectives, Hungary)
Géza FINSZTER (Hungarian Academy of Sciences, University of Public Service, Hungary)
József HALLER (University of Public Service, Hungary)
Mátyás HEGYALJAI (Ministry of Interior, Hungary)
Frigyes JANZA (Hungarian Police, retired)
Klára KEREZSI (Hungarian Academy of Sciences)
Sándor MADAI (University of Debrecen, Hungary)
Barna MEZEY (Eötvös Loránd University, Hungary)
† Péter RUZSONYI (University of Public Service, Hungary)
János SALLAI (University of Public Service, Hungary)
Andrej SOTLAR (University of Maribor, Slovenia)

Editorial office: H-1083 Budapest, Üllői út 82.
magyarrendesznet@uni-nke.hu, +36 1 432 9074
Subscriptions are available at the editorial office, at the above address.

Vol. XXII. 2022/3.

Publisher: University of Public Service | Ludovika University Publishing House
H-1083 Budapest, Ludovika tér 2.
www.ludovika.hu; info@ludovika.hu
Responsible for publishing: Gergely DELI Rector
Proofreaders: Hajnalka BUJIDOSÓ, Zsuzsánna GERGELY, Ágnes RESOFSZKI
Print and bind: University of Public Service

ISSN 1586-2895 (printed)
ISSN 1787-050X (online)

Published four times a year.



Tartalom

Szerzőink	7
Lektoraink	9
Szerkesztői köszöntő	11

Életút-bemutató

ROTTLER Violetta – KOVÁCS Sándor: Hivatás, emberség, hazaszeretet. A hadsereg légvédelmi tüzérparancsnokából a katonai elhárítás vezetője. Dr. Gyarakai Károly nyá. altábornagy úr méltatása	15
--	----

Bűnüldözés

Zoltán CSIZNER: The Definition of Covert Intelligence and the Examination of Its Efficiency	19
JÁMBOR Gellért: Raszternyomozás a kábítószer-bűncselekmények felderítésében	33

Kriminálisztika

ERDÉLYI Ákos: Szexuális emberölések a magyar kriminálisztikában	51
---	----

Kriminológia

ERDÉLYI Ákos: Valóban pedofilok-e a „pedofil” elkövetők?	69
--	----

Rendészettudomány

BÁCS Zoltán György: Új, innovatív módszer megalapozása az elemző-értékelő munkában. A dinamikus mátrix alapú módszer	83
Árpád BUDA VÁRI: Does Community-Centred Performance Evaluation Exist?	101
CZENCZER Orsolya – HOLLÓSVÖLGYI Máté: Gondolatok a magyar helyreállító igazságszolgáltatásban rejlő lehetőségekről	117

Rendészeti gyakorlat

BOGOTYÁN Róbert: A reintegrációs őrizet garanciaelemei	131
BOTTYÁN Sándor: Autonóm pilóta nélküli légi jármű-rendszerek büntetés-végrehajtási szempontú vizsgálata	145
HERCZEG Mónika: Merre tart Schengen?	161
KOVÁCS István: Gondolatok az egyes speciális börtön szabályok tárgyában nemzetközi kitekintéssel	173

Könyvismertetés

- LIPPAI Zsolt: Kovács Tamás: A Honvédelmi Minisztérium „T” szervének létrejötte és működése. Avagy elhárítás és kémkedés az I. világháború végétől a bethleni konszolidációig.189
- MÁTÉS Gábor: Recenzió. Rory Miller: Konfliktus és erőszak. A harcművészetek haszna és hatásossága valódi konfliktusokban193
- MOLNÁR Katalin: Sport és tudomány – ez aztán a teljesítmény! Recenzió Mácsár Gábor Magyar Rendőr Sportalmanach című könyvéről197
- TAMÁSI Erzsébet: Windt Szandra: A láthatatlan emberek – Az emberkereskedelem jelensége Magyarországon201

Konferenciabeszámoló

- LIPPAI Zsolt – ERDŐS Ákos: „A szerhasználók útja” (2022. június 21. Drogkutató Intézet, Lónyay–Hatvany-villa, Aranybástya terem)203
- SKORKA Tamás – BUZÁS Gábor: A szabálysértési törvény első tíz éve konferencia tudományos előadásai dióhéjban.209

Szerzőink

- Dr. Bács Zoltán György PhD, adjunktus, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Nemzetbiztonsági Intézet Terrorrelhárítási Tanszék
- Dr. Bogotyán Róbert bv. ezredes, mb. tanszékvezető, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Büntetés-végrehajtási Tanszék; doktori hallgató, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola
- Bottyán Sándor bv. törzsőrmester, hallgató, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar, büntetés-végrehajtási szakirány
- Budavári Árpád r. ezredes, kapitányságvezető, Fejér Megyei Rendőr-főkapitányság Gárdonyi Rendőrkapitányság; doktori hallgató Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola
- Dr. Buzás Gábor r. alezredes, adjunktus, mb. tanszékvezető, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Igazgatásrendészeti és Nemzetközi Rendészeti Tanszék
- Dr. Czenczer Orsolya PhD, bv. alezredes, egyetemi docens, tudományos főmunkatárs, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Büntetés-végrehajtási Tanszék
- Csizner Zoltán r. ezredes, doktori hallgató, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola
- Erdélyi Ákos kriminológus, pszichológusjelölt, komplex nyomozati tevékenységet ellátó szakügyintéző, Budapesti Rendőr-főkapitányság V. Kerületi Rendőrkapitányság
- Erdős Ákos pénzügyőr őrnagy, egyetemi tanársegéd, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Vám- és Pénzügyőri Tanszék; doktori hallgató, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola
- Herczeg Mónika r. alezredes, osztályvezető, Belügyminisztérium Európai Uniós és Nemzetközi Helyettes Államtitkárság Európai Együttműködési Főosztály Rendőri Együttműködés és Határigazgatási Osztály; doktori hallgató, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola
- Hollósvölgyi Máté, pártfogó felügyelő; doktori hallgató, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola
- Dr. Jámbor Gellért bírósági titkár, Tapolcai Járásbíróság; doktori hallgató, Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Doktori Iskola
- Dr. Kovács István PhD, adjunktus, r. őrnagy, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészeti Vezetéstudományi Tanszék
- Dr. Kovács Sándor r. ezredes mesteroktató, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszék

Lippai Zsolt r. alezredes, egyetemi tanársegéd, Nemzeti Közzolgálati
Egyetem Rendészettudományi Kar Magánbiztonsági és Önkormányzati
Rendészeti Tanszék; doktori hallgató, Nemzeti Közzolgálati Egyetem
Rendészettudományi Doktori Iskola

Mátés Gábor doktori hallgató, Nemzeti Közzolgálati Egyetem
Rendészettudományi Doktori Iskola

Dr. Molnár Katalin PhD, egyetemi docens, Nemzeti Közzolgálati Egyetem
Rendészettudományi Kar Magatartástudományi Tanszék

Dr. Skorka Tamás r. alezredes, Nemzeti Közzolgálati Egyetem
Rendészettudományi Kar Igazgatásrendészeti és Nemzetközi Rendészeti
Tanszék mesteroktató; doktori hallgató, Nemzeti Közzolgálati Egyetem
Rendészettudományi Doktori Iskola

Dr. Tamási Erzsébet PhD, történész, kriminológus, oktató, Pázmány Péter
Katolikus Egyetem Büntetőjogi- és büntetésvégrehajtási-jogi Tanszék

Dr. Rottler Violetta PhD, r. őrnagy, egyetemi tanársegéd, Nemzeti Közzolgálati
Egyetem Rendészettudományi Kar Magánbiztonsági és Önkormányzati
Rendészeti Tanszék

Lektoraink

- Dr. Balla József PhD, r. ezredes, rendőrségi főtanácsos, tanszékvezető egyetemi docens, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Határrendészeti Tanszék
- Dr. Bejczy Alexa PhD, főügyész, Fővárosi Főügyészség
- Dr. Czenczer Orsolya PhD, bv. alezredes, egyetemi docens, tudományos főmunkatárs, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Büntetés-végrehajtási Tanszék
- Dr. Farkas Johanna PhD, egyetemi docens, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Kriminálpszichológiai Tanszék
- Dr. Fellegi Borbála PhD, kriminológus, szociálpolitikus, Foresee Kutatócsoport, ügyvezető igazgató
- Dr. Freyer Tamás tanszékvezető, egyetemi docens Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Testnevelési és Küzdősportok Tanszék
- Dr. Hollán Miklós PhD, egyetemi docens, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Büntetőjogi Tanszék
- Dr. Lehoczki Ágnes PhD, bv. őrnagy, egyetemi tanársegéd, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Büntetés-végrehajtási Tanszék
- Mácsár Gábor r. alezredes, testnevelő, sportszervező, küzdősportszakértő, Szabadidő- és Sportcentrum létesítményvezető, karatemester
- Dr. Molnár István Jenő PhD, egyetemi tanársegéd, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Magatartástudományi Tanszék
- Dr. Németh Ágota r. alezredes mesteroktató, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Bűnügyi, Gazdaságvédelmi és Kiberbűnözés Elleni Tanszék
- Dr. Németh András PhD, r. alezredes, tanszékvezető egyetemi docens, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar Elektronikai Hadviselés Tanszék
- Prof. Dr. Sallai János r. ezredes tanszékvezető egyetemi tanár, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Rendészetelméleti és -történeti Tanszék
- Dr. Szendrei Ferenc PhD, r. ezredes, tanszékvezető egyetemi docens, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Bűnügyi, Gazdaságvédelmi és Kiberbűnözés Elleni Tanszék
- Dr. Vári Vince PhD, r. alezredes, egyetemi docens, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Büntető-eljárásjogi Tanszék
- Dr. Windt Szandra PhD, tudományos főmunkatárs, Országos Kriminológiai Intézet

Szerkesztői köszöntő

A *Magyar Rendészet* a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar szakmai folyóirata. A periodika elsődleges célkitűzése a rendészettudomány egyetemi szintű oktatásának támogatása, új tudományos eredmények közzététele, valamint szakmai tudományos fórum és publikációs lehetőség biztosítása. Tudományterületi fókusza a rendészettudomány, valamint a bűnügyi tudományok, kellő nyitottsággal a többi tudományterületről kapcsolódó tudományos eredményekre és az interdiszciplináris megközelítésre.

Folyóiratunk az MTA IX. Gazdaság- és Jogtudományok Osztályának besorolása szerint „B” kategóriás lap, amely évente négy számmal jelenik meg. Szerkesztőségünk az NKE Rendészettudományi Karán működik, kiadója a Ludovika Egyetemi Kiadó. Christián László r. dandártábornok tanszékvezető egyetemi docens főszerkesztő munkáját a szerkesztőség titkára Németh Zsolt PhD. ny. r. ezredes egyetemi docens, korábbi főszerkesztő, valamint Barnucz Nóra és Lippai Zsolt r. alezredes egyetemi tanársegédek támogatják.

Lapszámaink is jól tükrözik törekvéseinket, hiszen a publikált tudományos közlemények a rendészet elméleti és gyakorlati világának sokoldalú, alapos és hiteles elemzését adják, amelyben kiemelkedő szerepe van lektorainknak, akik ellenszolgáltatás nélkül tesznek eleget a szerkesztőség felkérésének és végzik felelősségteljes munkájukat, garantálva a megjelenő közlemények megfelelését a magas szintű elvárásoknak.

Periodikánk előállítása – kéziratok befogadása, lektorok felkérése, korrektúrák kezelése – 2018 óta az Open Journal System (OJS) online elektronikus folyóiratkezelő rendszerében valósul meg, ahol a szerzők, lektorok és a szerkesztők valamennyi munkafázisa visszamenőlegesen is nyomon követhető. 2020 évben kiadványunk borítója megváltozott, színesebb és informatívabb lett, illeszkedve az Egyetem megújult arculatához. Továbbá, valamennyi szerzőnk és lektorunk részére egy-egy nyomtatásban is megjelenő tiszteletpéldánnyal tudunk kedveskedni.

Online terjesztési listánk kibővítésével, lapszámaink elektronikus elérhetőségéről, a publikálási lehetőségről folyamatosan, már a lapszámaink megjelenésekor értesítjük a rendészeti szervek országos és területi vezetőit. Az online lapszámainkra való figyelemfelhívással közel hetvenezer egyenruhás, a rendészetben érintett kollégánkat tudjuk – vezetőik közreműködésével – megszólítani, amivel azt szeretnénk elérni, hogy a rendészeti praxis számára is hasznosuljanak szerzőink értékes gondolatai.

Visszatekintés

Előző, 2022. évi második lapszámunkban a *Magyar Rendészet* tudományos folyóirat és a Doktoranduszok Országos Szövetsége Rendészettudományi Osztály együttműködésben, hagyományteremtő módon, ismét összegyűjtötte a fiatal rendészettudós aspiránsok kutatási eredményeit bemutató tanulmányokat. A doktoranduszok pedig a tudományterület széles spektrumát vonultatták fel 18 lektorált tanulmányukon keresztül.

Jelen számunk margójára

Kiadványuk elején Rottler Violetta és Kovács Sándor a *Magyar Rendészet* szerkesztősége nevében örömmel vállalkozott Dr. Gyaraki Károly nyá. altábornagy úr méltatására. Rámutatva, hogy egy sikerekben és eredményekben gazdag pályafutás áll mögötte, de leginkább a személyes tulajdonságai azok, amelyek nyomot hagynak az embereken.

Rendészettudomány rovatunkban régi szerzőnk, Budavári Árpád az általános hatáskörű rendőri szerv szervezeti és hivatásos állományú tagjainak egyéni teljesítményértékelési rendszerét angol nyelven vizsgálja, míg Bács Zoltán György az elemző-értékelő munka új, innovatív módszerét, a dinamikus mátrix alapú eljárást elemzi. Czenczer Orsolya és Hollósvölgyi Máté tanulmánya a büntető igazságszolgáltatás egyik legmodernebb változatát, a helyreállító igazságszolgáltatást mutatja be, amelynek fontos eleme, a hazai mediációs eljárás rendszerszintű működése a Pártfogó Felügyelői szolgálat mediátorain keresztül valósul meg.

Rendészeti gyakorlat rovatunkban Bogotyán Róbert a reintegrációs őrizet fontos garanciaelemeivel, a büntetés-végrehajtási és rendőrségi szakemberek közötti szoros együttműködéssel, míg Bottyán Sándor az autonóm drónokkal, a büntetések biztonságos végrehajtásának ígéretes modern eszközeivel foglalkozik. Herczeg Mónika tanulmányában olvashatunk az Európai Unió napjainkban egyik legnagyobb kihívásáról, az Európát érintő menekültválságról, a terrorfenyegetettségéről, valamint a Covid-19-világjárványról, amelyek jelentősen kihatnak a belső határellenőrzés nélküli térség (a schengeni térség) működésére is. Rovatunk további érdekes témájaként Kovács István uniós és schengeni, valamint ezeken kívüli országok büntetés-végrehajtási rendszerének összehasonlító elemzésével, a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztéssel, a törvényességi felügyelettel, valamint az anya és gyermek elhelyezésére irányuló speciális szabályokkal foglalkozik.

Bűnüldözés kapcsán Csizner Zoltán szintén angol nyelvű tanulmányában bizonyítja, hogy a titkos felderítés összetett és bonyolult rendszer, amelynek bemutatása sem egyszerű, ezáltal a szabályozás és a végrehajtásában feladattal rendelkező szervezetek áttekintése is hasznos lehet. Ugyanitt téma a raszternyomozás,

a számítógépes bűnügyi nyilvántartási rendszerekre épülő speciális adatelemző, tetteskutató módszer, rámutatva, hogy a modern infrastruktúrát használó szervezett bűnözéssel szemben – mint amilyen az illegális kábítószerpiac is – a magyar rendőrségnek is folyamatosan fejlesztenie kell a kriminalisztikai logisztikát, erről Jámbor Gellért írásában olvashatunk.

Kriminalisztika témakörében: Erdélyi Ákos véleménye alapján a szexuális indíttatásból elkövetett emberölések kegyetlensége az elkövetés során tanúsított magatartásban rejlik, és a hazai kriminalisztikában is található ilyen bűncselekmények, amelyeket legmerészebb álmainkban sem szeretnénk átélteni.

Kriminológia rovatunkban szintén Erdélyi Ákos kriminológus fogalmazza meg, hogy a gyermekek sérelmére szexuális abúzust elkövetőket a közvélemény, de a jogalkotó és jogalkalmazó is „pedofil” tettesként azonosítja, ámde tévesen. Elemzi azt, hogy a pedofília valódi tartalma más, és új szóhasználatra volna szükség.

Kiemelkedően gazdag könyvismertetéseink sorában Lippai Zsolt Kovács Tamás *A Honvédelmi Minisztérium „T” szervének létrejötte és működése, avagy elhárítás és kémkedés az I. világháború végétől a bethleni konszolidációig* című könyvét recenzálja, amely az 1918 és 1922 között, az első nagy háborút követő kedvezőtlen nemzetközi és antiszemitizmustól fűtött, zavaros, belpolitikailag zilált helyzetben létrejött híres és hírhedt „T” osztály működését taglalja.

Mátés Gábor Rory Miller *Konfliktus és erőszak – A harcművészetek haszna és hatássossága valódi konfliktusokban* című könyvét ajánlja, azaz hogyan kell az erőszakról szerzett ismereteinket és azok forrását, valamint a feltételezéseinket kritikusan szemlélni, helyesen értékelni.

Molnár Katalin Mácsár Gábor *Magyar Rendőr Sportalmanach* könyvét és annak fejezeteit, a rendőri sportemlékezet, rendőri sporttörténelem, a küzdőművészetek jelentősége a testületnél, sport és egészségmegőrzés gondolatokat mérlegeli.

Tamási Erzsébet pedig Windt Szandra *A láthatatlan emberek, az emberkereskedelem jelensége* című könyvéről fogalmazza meg gondolatait. Kimondja azt, hogy emberkereskedelemtől a napi politika szintjén több szó esik, mint a tudományos kutatásokban. Ennek oka pedig nem pusztán a kutatás tárgyához való nehézkes hozzáférés, de a téma ideológiai és politikai dimenzionáltsága is.

A már szinte elmaradhatatlan konferenciabeszámoló sorát *A szerhasználók útja*, (Drogkutató Intézet, Lónyay–Hatvány-villa, Aranybástya terem 2022. június 21.) beszámoló kezdi. Lippai Zsolt és Erdős Ákos szerint a Nemzeti Közszolgálati Egyetemen sokan álltak a kábítószer-kutatás ügye mögé, a Drogkutató Intézet pedig kiváló felületet biztosít a szakmai diskurzusnak, hiteles, tudományos kutatásokat végez, az eredményeket pedig közérthető módon előadva bocsátja rendelkezésre.

Skorka Tamás és Buzás Gábor szerzőpáros *A szabálysértési törvény első tíz éve* konferencia tudományos előadásait mutatja be dióhéjban. Beszámolójukban hangsúlyozzák, hogy az évforduló kapcsán a jogalkalmazóknak – a rendőrség és a bíróság szakembereinek –, az oktatóknak és a tudományos kutatóknak is lehetőségük

nyílt az együtt gondolkodásra, a tapasztalatok bemutatására, mindez pedig kiváló forrása az oktatásban is hasznosítható ismereteknek.

Ezúttal is tartalmas lapszámunkhoz jó olvasást kívánunk!

Budapest, 2022. október 18.

Tisztelettel:

Dr. Christián László r. dandártábornok
tanszékvezető egyetemi docens
rektorhelyettes
főszerkesztő

Hivatás, emberség, hazaszeretet

A hadsereg légvédelmi tüzérparancsnokából a katonai elhárítás vezetője

Dr. Gyaraki Károly nyá. altábornagy úr méltatása

ROTTLER Violetta¹ - KOVÁCS Sándor²

Örömmel vállalkoztunk Gyaraki tábornok úr méltatására. Sikerekben és eredményekben gazdag pályafutás áll mögötte, de leginkább személyes tulajdonságai azok, amelyek nyomot hagynak az emberekben.



Tanulmányai

1944. január 21-én született Komárom-Esztergom megyében, egy felvidéki határ városban, Nyergesújfalun. Az általános iskolát Bajon, Banán és Tatán végezte, majd 1962-ben a tatai Eötvös József Általános Gimnáziumban érettségizett. 1966-ban a Magyar Néphadsereg Egyesített Tiszti Iskola légvédelmi tüzér szakán avatták hivatásos tisztté, illetve impulzus- és mikrohullámú szaktechnikussá. Egyetemi

¹ R. őrnagy, tanársegéd, Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszék. E-mail: rottler.violetta@uni-nke.hu

² R. ezredes, mesteroktató, Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszék. E-mail: Kovacs.Sandor@uni-nke.hu

tanulmányait 1970 és 1974 között az ukrainai Kijevben folytatta és szerzett légvédelmi rakéta-, villamos- és gépészmérnöki diplomát. 1988-ban a Zrínyi Miklós Katonai Akadémián védte meg egyetemi doktori értekezését *A Magyar Néphadsereg csapatlégvédelmi rakétaegységek éleslövészettel egybekötött harcászati gyakorlatai végrehajtásának és értékelési rendszerének továbbfejlesztése* címmel.

Katonai pályafutása

Tiszti pályafutását 1966-ban Lentiben légvédelmi tüzér szakaszparancsnokként kezdte, majd fegyvelmezett és élenjáró parancsnoki munkája elismeréséül Győrben és Kalocsán nevezték ki a légvédelmi rakétaezred parancsnokának. Később előljáróitól magasabb beosztásra vívott ki bizalmat, így a Székesfehérváron állomásozó Magyar Honvédség Szárazföldi Csatatok Parancsnokságán légvédelmi főnöki beosztásba helyezték 1988-tól 1990-ig. A rendszerváltozás után a honvédséget is elérte a demokratizálódás folyamata, így új feladatként jelentkezett a honvédelmi képesség megtartása mellett a hadsereg modernizációja. Ez különösen a nyugati szövetségesek irányába való békés orientáció irányváltását jelentette, amelyet magas beosztású katonai vezetőként világosan átlátott, így érdemessé vált arra, hogy a Magyar Honvédség Katonai Biztonsági Hivatal élére kerüljön. Katonai mentalitásával magával hozta a bajtársiasság és a parancsnoki felelősség felvállalásának attitűdjét. Így az új politikai rendszerben korábban a belügyminisztériumhoz tartozó kiváló katonai elhárító szakembereket „átmentette” és az új irányvonalat képviselő honvédelmi vezetés szolgálatába állította. Vezetésével történt meg a demokratikus, jogállami elveknek megfelelő katonai nemzetbiztonsági normatívák kodifikálása. Személyes kvalitásai jelentősen hozzájárultak a magyar katonai elhárító szolgálat békés megreformálásához. Egyszerre tudta fenntartani az elért szakmai eredményeket, és magas szinten tudott eleget tenni az új kihívásoknak. Hivatalvezetőként lépett kapcsolatba és kötött megállapodásokat számos nyugati (Amerikai Egyesült Államok, Nagy-Britannia, Franciaország, Németország, Olaszország, Izrael) és keleti partnerszolgálataival, ami az operatív munkában (kémügyek, külföldre szökés, harcckészültség veszélyeztetése felderítésében és nyomozásában) rendkívül hasznosnak bizonyult. Mivel alapképzettsége és szolgálati tapasztalatai szerint katonai vezetői területen volt elismert magasabb előljáró, a katonai titkosszolgálati munkát alázattal, nyitottsággal és hihetetlen szorgalommal sajátította el. Humánus vezetőként érdeklődő figyelemmel hallgatta munkatársait, és építette, fejlesztette a Katonai Biztonsági Hivalt a rendszerváltozás első négy évében. Érdemeit tisztelték a nyugati partnerszolgálatok is, és szakértelmét európai szinten elismerték, mert azt tapasztalták, hogy az átmeneti időszakban – más volt szocialista országokhoz képest – Magyarországon a titkosszolgálati munka színvonala nem csökkent. 1994 és 1998 között a Magyar Köztársaság Kijevi Nagykövetségén, a Katonai Felderítő Hivatal állományában véderő-, katonai és légügyi attaséként tevékenykedett.

Gyaraki Károly altábornagy beírta nevét a 2018. évben 100 éves önálló katonai felderítés, hírszerzés és elhárítás történetébe. Oktatói-kutatói munkásságát dicséri kollégájával szerkesztett nagyszabású kiadványa ebben a témában.

A közéletben betöltött tisztségei

1998-tól az első Orbán-kormány által létrehozott Miniszterelnöki Hivatal Biztonság- és Védelempolitikai Koordinációs Államtitkárságán látott el – vezető főtanácsosi rangban – kabinetfőnöki beosztást. 2001-től 2004-ig a kijevei nagykövetségen beosztott diplomataként és nemzetbiztonsági összekötőként I. osztályú tanácsosként dolgozott. Külszolgálatból való visszatérése után egy évig még a Miniszterelnöki Hivatal Biztonsági Főosztályán mint vezető főtanácsos, kormány-főtanácsadó volt és látott el személy-, objektum-, dokumentum- és titokvédelmi, informatikai és biztonsági, illetve állam- és védelemigazgatási feladatokat.

Oktatási és tudományos kutatói tevékenysége

Gyaraki tábornok úr 2006-tól a Rendőrtiszti Főiskola Közbiztonsági Tanszékén, később a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszékén (2016-tól címzetes egyetemi docensként) tanított. Az RTF 2006-ban felismerte a civil biztonság felsőfokú képzésének igényét, és kaput nyitott a komplementer rendészet irányába. Gyaraki altábornagy úr több évtizedes katonai vezetői, titkosszolgálat-vezetői, és szervezetfejlesztési ismereteit felajánlotta a civil biztonsági szakirányon belül az üzleti hírszerzés és elhárítás specializáció tantárgyi programjának megalkotásához.

Az üzleti hírszerzés és elhárítás, az információvédelem és minőségirányítási ismeretek című tárgyak felelőse és oktatója volt. Fontos rámutatni, hogy ezeknek a tantárgyaknak a tematikáját is ő maga dolgozta ki. Előadásait másfél évtizeden keresztül hallgatók százai hallgatták, így nevével fémjelezhető a biztonsági szakma napjainkban egyre fontosabbá váló területének, az információvédelemnek előtérbe kerülése, valamint a biztonságtudatosság formálása.

Oktatói és tudományos kutatói tevékenysége mellett 2005-től különféle magánbiztonsági vállalkozások és magánnyomozó cégek minőségirányítási, titok- és személyes adatvédelmi felelőse.

Számos könyv és tanulmány szerzője és társszerzője. Legjelentősebb publikációi:

- *Biztonság, honvédelem, rendvédelem Magyarországon* (2010);
- *100 éves az önálló magyar katonai felderítés, hírszerzés és elhárítás 1918–2018* (2019);
- *A magyar csapatlégvédelem története* (2022).

Főbb elismerései

- 2011. május 21. I. osztályú Honvédelemért Kitüntető Cím
- 1995. október 23. Tiszti szolgálati jel – I. fokozat 30 év szolgálati idő után
- 1994. január 21. Díszszablya – 50. születésnap
- 1989. június 30. Fegyverbarátságért Érdemérem arany
- 1979. augusztus 31. Haza Szolgálatáért Érdemérem arany
- 1976. október 19. Haza Szolgálatáért Érdemérem ezüst

The Definition of Covert Intelligence and the Examination of Its Efficiency

Zoltán CSIZNER¹

The exploration of the dreaded secrets of others, the collection of secret information and intelligence have been present in human communities since ancient times. Acquiring knowledge protected from unauthorised access has, over time, become a monopoly of a society organised into a state, and its implementation has been constrained by strict legislation. However, in addition to legitimacy, an equally important feature of covert intelligence is efficiency, which shows the relationship between the resources expended and the results achieved.

How can their components be defined in an abstract way, can general criteria be named, and how can the results be measured and compared? The study seeks to answer these questions, which is a key part of research examining the relationship between the effectiveness and legitimacy of covert intelligence.

It is also essential to present a complex and intricate system that helps to understand the regulation of covert intelligence and the organisations responsible for its implementation.

Keywords: *covert intelligence, secret information gathering, covert means, surveillance, efficiency, effectiveness*

Introduction

Ascertaining secrets and gathering confidential information are the same age with human communities. The definition and terminology of this activity is different in our country and abroad. The definition of covert intelligence detailed below is destined to describe this complex and diversified activity.

The amended Act XC of 2017 on the Code of Criminal Procedure (CCP) that came into force in Hungary on 1 July 2018 fundamentally changed the system of covert intelligence. The new law regulates not only the covert measures connected to criminal procedures but it affects other laws – especially the Act on the Police² and Act on National Security Services³ – in which intelligence beyond criminal procedure is modulated.

¹ Police Colonel, PhD student, University of Public Service, Doctoral School of Police Sciences and Law Enforcement, e-mail: csiznerzoltan@gmail.com

² Act XXIV of 1994 on the Police.

³ Act CXXV of 1995 on National Security Services.

The interpretation of covert intelligence is twofold. Enforcing the law as well as establishing public order and security by the competent authorities are the rightful expectations of the society. Due to the increasing volume of criminality and the growing threat of terrorism, the authorities – empowered by and strictly observing the applicable regulations – have to inevitably apply such efficient investigative covert means and methods that violate fundamental human rights. The rule of law, the legal certainty and the protection of fundamental rights demand transparent, evident and publicly known legal regulation of law enforcement while maintaining the guarantee of checks and balances.

Between the two expectations, it is necessary to find the narrow border that meets both at the same time. The research of the practical use and efficiency of the new law is premature as well as the judicial case law due to the short space of time passed from the ratification of the CCP.

Moreover, the surrounding mysticism and secrecy further complicate the examination of the topic in question. Consequently certain definitions are vague and even professionals – on the practical and the scientific side – talk at cross-purposes. There is a lack of comprehensive scientific approach of the covert intelligence that might be based on practical experience. This can definitely be perceived in a case where a decades-old regulation has been changed.

I try to make up for this shortcoming when I look at a narrower area of covert intelligence, the fight against organised crime. With a few exceptions, the experience gained here can be applied to general areas, but it also includes specialties that require more thorough study and research. It is indispensable of the examination to define those concepts that partly characterise the investigative activity and its measurability.

The covert intelligence

The activity, the covert intelligence being in the centre of the research is described and regulated differently in the respective legislations. Since I have to handle the definitions and descriptions either in themselves or in summary, therefore, it is necessary to use a collective concept by which possible misunderstandings and misconceptions can be ruled out.

In the practice of the European Union (hereinafter: EU), the law enforcement aspect of the activity I am researching is also referred to as SIM (Special Investigative Means) or SIT (Special Investigative Techniques). However, this means only investigative-related proceedings, i.e. used for crime fighting purposes, while in the domestic practice it is inevitable to investigate and evaluate secret information gatherings under sectoral laws.

The EU recommendation of 2005 unequivocally terminates the covert measures deployed for the purpose of criminal investigation and intelligence gathering

carried out by national security services (hereinafter: NSS). According to the EU's interpretation, "special investigation techniques means techniques applied by the competent authorities in the context of criminal investigations for the purpose of detecting and investigating serious crimes and suspects, aiming at gathering information in such a way as not to alert the target persons". Furthermore, the Council of Europe determines the competent authorities in its interpretative report: "Judicial, prosecuting and investigating authorities involved in deciding, supervising or using special investigation techniques in accordance with national legislation."⁴

Since I am elaborating on the concept comprehensively, the covert activities of the NSS are dealt with in my research correspondingly. Lajos Rácz defines the secret information gathering of the NSS as follows:

"The intelligence – conducted by NSS – is mostly covert (partly overt) cognitive activity that aims at ascertaining risk factors endangering National Security. The intelligence is a goal (subordinated to other strategic and state security goals) while the covert information gathering is a 'means-like' category. [...] The secret information gathering – conducted by NSS if necessary – is a special method for ascertaining state security endangering risk factors."⁵

Based on the above and considering the national conjuncture, I chose *covert intelligence* as my topic. This concept appeared in several scientific publications, such as in the study written by Géza Finszter about the law enforcement administration,⁶ or in Zsolt Hetesy's thesis who wrote the following:

"The professional literature of criminalistics considers this activity a cognitive process of special operative means using intelligence or covert intelligence collectively. The advantage of this solution is that the concept is applicable for all intelligence activities regardless of their method, subject and object while not conflicting with the current legislation system."⁷

In many cases, the term *surveillance* is used, but it has a narrower meaning than the covert intelligence I chose. This does not include, for example, the use of an undercover investigator or an informant or the possibility of using a trap.

The appellation – applied in my research – includes all the covert activities that are carried out by the respective and competent authorities. These measures can be divided into two groups:

a) *The use of covert means* under chapter VI of the CCP.

⁴ Chapter 1 of the Recommendation Rec(2005)10 of the Committee of Ministers to member states on "special investigation techniques" in relation to serious crimes including acts of terrorism.

⁵ Lajos Rácz: A titkos információszerezés néhány elméleti kérdése. *KBH Szakmai Szemle*, 3 (2010). 7–8.

⁶ Géza Finszter: *A rendőrség joga. Tanulmány a rendészeti igazgatásról*. Budapest, ORFK, 2012. 365.

⁷ Zsolt Hetesy: *A titkos felderítés*. Doctoral Thesis. Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Doktori Iskola, 2011. 9.

- b) The *secret information gathering* as defined in the following sectoral legislation, the legal basis of which is:
- Chapter VII of Act XXIV of 1994 on the Police (i.e. Police Act)
 - Section 53–66 of Act CXXV of 1995 on National Security Services (i.e. NSS Act)
 - Chapter IV of Act CXXII of 2010 on the National Tax and Customs Administration (i.e. NTC Act)
 - Chapter III/A of Act CLXIII of 2011 on the Prosecution Service (i.e. Prosecution Act)

Covert intelligence – due to its character – carries the limitation of fundamental rights that can be permitted within a clearly regulated legal framework. Nevertheless, in addition to the general legal authorisation, individual permissions are required on a case by case basis depending on the given degree of the violation of certain rights. In those cases where the inviolability of fundamental rights of privacy, home and personal contacts are concerned, permission of the judge (in Hungary even ministerial) are required both internationally and nationally.

According to the authorisation levels, we distinguish between procedures that are not subject to external authorisation (i.e. the covert means that the authority can use in its own competence) and those that need a prosecutor's or judge's (ministerial) permission. Although the prosecutor's or judge's (ministerial) consent is missing during the procedure not subject to an external license, a special ad hoc license is still required for the application in the given case, which the professional manager of the given organisation is entitled to grant.

The concept of covert intelligence includes means that can be used both with and without external (prosecutorial, judicial or ministerial) authorisation.

Since my research includes fields beyond Criminal Procedures, correspondingly it is required to identify further organisations in addition to the investigating authorities⁸ that are being engaged in the fight against organised crime. According to my standpoint, these organisations can be divided – depending on the purpose of the intelligence – into three groups:

1. Services, which conduct covert intelligence for *crime fighting* regulated in the CCP:
 - police body established to carry out general policing tasks (i.e. the Hungarian National Police Headquarters, HNPH)
 - organisation performing internal crime prevention and detection (i.e. the National Protective Service, NPS)
 - counterterrorism body (i.e. Counter Terrorism Centre, CTC)

⁸ Pursuant to Section 34 (1) of the CCP, a general investigating authority is the police body established to carry out general policing tasks, in the case of certain criminal offenses specified in Section 34 (2) the National Tax and Customs Board, and in the case of those specified in Section (3), the orders of a commercial vessel or civil aircraft flying the flag of Hungary abroad, the commander of the vessel or aircraft.

- National Tax and Customs Administration (NTCA)
- prosecution office

Covert intelligence for crime fighting purposes, which is in practice the application of covert means, is responsible for detecting and interrupting criminal offenses, establishing the identity or arresting of the perpetrator, apprehending evidence and recovering the proceeds of crime. The basic regulation of this is Chapter VI of the CCP, which provides for the use of covert means.

The so-called *preparatory proceeding* has a special mission in the CCP because in this case the purpose of the covert intelligence is the ascertainment or exclusion of the suspicion of crime.

The investigating authority (the HNPH and the NTCA), the prosecution office and – solely in the course of the preparatory proceeding – the NPS as well as the CTC are entitled to apply covert means.

Géza Finszter has the following opinion regarding covert intelligence concerning the investigation:

“...the relevant past is not recognised through evidence, where we intend to convince other subjects of the procedure of the accuracy of the obtained information but by detection, when the authority persecuting [sic!] the crime intends to increase its own knowledge. It is another feature [...] that, contrary to the reconstructing nature of investigation, the available detection methods are suitable for observing the events of the present.”⁹

Special mention should be made of covert intelligence in the context of international law enforcement co-operation. They are based on the suspicion of a crime committed abroad, so it is classically used for crime fighting purposes. If Hungarian jurisdiction does not arise, the implementation of the measures shall be carried out in accordance with the legislation on international law enforcement co-operation. In general, the law on mutual legal assistance in criminal matters¹⁰ applies, while in case of another Member State of the European Union, the relevant law,¹¹ the law promulgating the European Convention on Mutual Assistance in Criminal Matters (Ets. N.030), shall apply.

Judicial authorisation for covert intelligence for crime fighting in the framework of international law enforcement co-operation under the CCP may be made on the basis of a request for mutual assistance or on the basis of a European Investigation Order.

⁹ Géza Finszter: Public Order – Public Security – Legal Certainty (2000–2015). In Géza Finszter – István Sabjanics (eds.): *Security Challenges in the 21st Century*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2018. 170–171.

¹⁰ Section 69–70/A of Act XXXVIII of 1996 on International Legal Assistance in Criminal Matters.

¹¹ Section 64/B–65/D of Act CLXXX of 2012 on cooperation in criminal matters with the Member States of the European Union.

In international law enforcement co-operation, the implementation the certain measures – e.g. deployment of undercover investigators – is not regulated by the CCP but by the Police Act.

2. The organisations listed below implement covert intelligence on the legal basis of sectoral law for *policing*:
 - the HNPH as regulated in the Police Act
 - the NPS as regulated in the Police Act
 - the CTC as regulated in the Police Act
 - the NTCA as regulated in the NTC Act
 - the Prosecution Office as regulated in the Prosecution Act

In my opinion, the term *policing* is more accurate in indicating the purpose, as the law enforcement commonly used also includes the investigation, detection, prosecution, or execution of criminal sanctions, which is part of the prosecution of crime.

According to Professor Géza Finszter, covert intelligence for policing purposes is nothing more than “the establishment of law enforcement measures to protect, prevent and interrupt violations of public order and public safety”.¹²

The covert intelligence for policing is mainly proactive and preventative. Within the framework of the function of emergency response, its primary task is crime prevention but it can also be applied in the interest of certain special cases (i.e. in witness protection, provision of undercover investigator, integrity testing, search for wanted persons or informant protection and control).

In connection with the definition, Ferenc Szendrei states that: “The subject of covert intelligence for policing cannot be determined simply, as there is typically no suspicion of a criminal offense. In such cases, reconnaissance may focus on all personal and material circumstances that may trigger causal proceedings leading to a criminal offense.”¹³

The covert intelligence for policing is one of the specialties that characterise the fight against organised crime. In the case of the commission or suspicion of a criminal offense, it is typically possible to use disguised means regulated by the CCP in the preparatory proceedings or investigations.

However, in the interest of crime prevention, according to the Police Act, it is possible to continue to collect secret information subject to judicial authorisation if it results in the acquisition of information related to organised crime or the identification of organised criminal groups.¹⁴

The law provides an exception only for the NPS, which performs internal crime prevention and detection tasks. According to the amendment of the Police Act, which entered into force on 1 January 2019, it is possible to do so even if “information is

¹² Géza Finszter: Szabályozott felderítés – titkosított büntetőeljárás. *Miskolci Jogi Szemle*, 2, Special Issue (2019). 281.

¹³ Ferenc Szendrei: A rendészeti célú titkos információgyűjtés. *Rendőrségi Tanulmányok*, 3 (2020). 65.

¹⁴ Section 72 (1) of the Police Act.

expected to be obtained in connection with the disruption of the unaffected operation of the protected body or the influence of the service of its members or a group of personnel, which will later substantiate the use of a covert means regulated in CCP¹⁵

Before the new CCP's entry into force – based on Section 18 of the Prosecution Act – the Prosecution Office had been empowered to conduct covert information gathering outside of criminal procedure, according to the current Police Act. Due to the amendments of 1 July 2018 this has been ceased. Nevertheless – in accordance with the provisions for the other organisations – it became possible that the prosecution office is authorised to conduct secret information gathering to place or remove a technical means or data used in the course of using a covert means subject to permission of a judge, and in order to control, involve and protect the informant.¹⁶ For the latter, the Prosecution Office cannot use a covert means subject to judicial permission.¹⁷

3. Organisations conducting covert intelligence relating to *national security*:
 - among the civilian national security services, the Constitution Protection Office (CPO), the Information Office (IO) and the Special Service for National Security (SSNS) based on the NSS Act
 - the Military National Security Service (MNSS) based on the NSS Act
 - in certain cases the CTC authorised by the Police Act but regulated in the NSS Act

In the spring of 2022, the management of the national security services and, in part, their system of tasks changed significantly. The new government structure has placed civilian national security services under the control of the Cabinet Office of the Prime Minister. At the same time, the Counter Terrorism Information and Crime Analysis Centre established in 2016, has been renamed the National Information Centre (NIC).

In addition to the professional tasks, according to the new regulations, the national security services already perform the internal crime detection and crime prevention tasks of their organisation, and the CPO – taking over the previous tasks of the NPS – carries out the reliability inspection of the government sector. In order to perform these tasks, each service, including the NIC, is entitled to secret information gathering.¹⁸

The question may arise as to whether, if the activity of the organisation performing internal crime detection and crime prevention tasks (NPS) is the collection of secret information for policing purposes, can this task of the national security services also be considered for policing purposes? In my view, since implementation is still under the NSS Act, therefore it can be considered to be for national security purposes in all circumstances.

¹⁵ Section 72 (1a) of the Police Act.

¹⁶ Section 25/B of the Prosecution Act.

¹⁷ Section 25/B (3) of the Prosecution Act.

¹⁸ Section 9 (1) of Act IV of 2022 on Act II of 2022 on the List of Ministries of Hungary amending certain laws related to the law.

The purpose of covert intelligence relating to national security is the successful operation of the concerned services. This primarily involves intelligence activity aiming at ascertaining and countering criminal acts that may endanger the independence, constitutional order, national defence of Hungary as well as political or economic interests.

Among these tasks of the above services, there are special ones that are connected to Intelligence activity focusing on organised crime, either concretely indicated (IO, MNSS) or offences closely related to them, like unlawful drug or arms trafficking and economic crime. The reason for it is one of the – internationally agreed and accepted – features of the organised crime which are the acquisition of political and economic power or the influence of the decision-making process by other ways.

From 1 July 2020, the SSNS, in addition to its earlier existing services of the use of special means and methods, are authorised to covert information gathering – not bound to external permission – in the course of their activity being conducted in relation to electronic information safety.¹⁹

However, the covert information gathering subject to external permission remains limited for the operative protection for its facilities and conduct the national security vetting of its personnel and other persons within its competence.²⁰

The CTC has a unique position in this regard because it operates under the scope of the Police Act but its certain tasks are regulated in the NSS Act.²¹

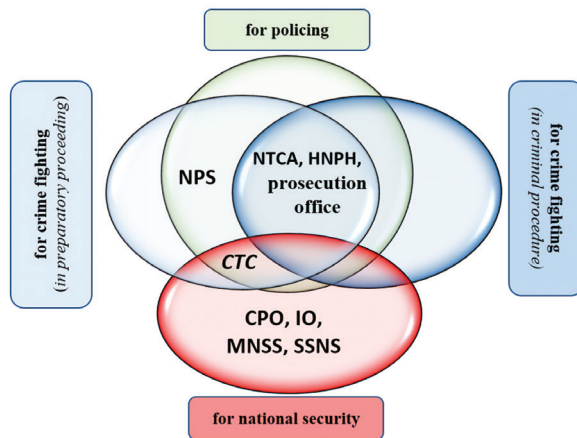


Figure 1: Grouping of organisations authorised to conduct covert intelligence based on its purpose

Source: Compiled by the author.

¹⁹ Section 8 (3) of the NSS Act.

²⁰ Section 8 (4) of the NSS Act.

²¹ Section 63 (7) of the Police Act.

Analysing the above diagram it is clearly visible that:

- there is no organisation that can be entitled to conduct covert intelligence only for policing, or only for crime fighting
- only the CTC is authorised to conduct covert intelligence for all of the above purposes
- the organisations implementing national security-purposed intelligence – except the CTC – are not entitled to carry out covert intelligence for policing or for crime fighting

The efficiency of covert intelligence

Efficiency is one of the parameters – both in the economic and governmental area – its measurement and examination have been gaining more and more priority in recent years. More dissertations have been prepared about the measurement of the performance of organisations and their members that were based on the efficiency of human labour. Only those data may be exploited to the measurement that can objectively be determined.

This concept is the most difficult one to determine since no metric or statistical data present it in an abstract way.

Efficiency is typically an economic concept that is connected to production and operation. Consequently, most of the definitions are related to these elements, approaching them from two sides.

According to one of the widely accepted views: “Efficiency generally reflects how much value or added value can be produced by certain units of inputs.”²² Based on this approach, efficiency is the ratio of the input and output sides.

The other approach disregards the measurable results of the output side but it considers the ratio of the whole amount of inputs and the inputs that are de facto utilised.²³ Ergo – according to the second point of view – the proportion of the utilised and the totally invested inputs shows the efficiency of a given activity i.e. the more inputs are utilised the more efficient a given activity is.

The concept of the efficiency of Intelligence may be determined by a governmental approach, according to which: “Efficiency – most generally – is the relation between the result and the used resources; a given action, namely services being conducted by the intervention of the state and the invested resources.”²⁴

²² Éva Pallai: Közigazgatási szervezési és vezetési ismeretek. In József Kókényesi – Szilvia Andriska (eds.): *Közigazgatási szakvizsga. Általános közigazgatási ismeretek*. Budapest, Kormányzati Személyügyi Szolgáltató és Közigazgatási Képzési Központ, 2010. 300.

²³ András Nábrádi – Károly Pető: *A különböző szintű hatékonysági mutatók*. Debrecen, Agrárgazdaság, Vidékfejlesztés, Agrárinformatika nemzetközi konferencia, 2007. 483.

²⁴ László Vértessy: *Az állami beavatkozás joga és hatékonysága*. Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, 2014. 103.

Anna Orbán detailed this further and determined the formula of the governmental efficiency as follows:

$$\text{efficiency} = \frac{\text{output}}{\text{input}} \quad \text{or} \quad \text{efficiency} = \frac{\text{outcome}}{\text{input}}$$

In the above formula:

- *input* is the source that indicates the resources (financial, human, material, organisational, regulatory means) used for a given purpose
- *output* indicates the directly measurable results of a given action (products or services)
- *outcome* is the result that includes all the alterations supervised by the impact of the activity. It may have two elements:
 - *result* is the direct, immediate impact of the action
 - *impact* is the indirect, long-term effect of the action (i.e. economy, society, environment)²⁵

Accordingly, the measurable features – on both the input and output sides – have to be identified when we examine the efficiency of the covert intelligence. Nevertheless, these inputs are not materialised or instrumentally measurable, rather certain characteristics and circumstances that present the summarised value of the input. Among these there are general features (valid for all cases within a given period of time) and individual ones case by case.

The regulation and the system of conditions have to be highlighted among the general features, while the gradualness, currency, proportionality and justification are the main characteristics to be evaluated in the individual cases.

Regulation

The legal authorisation of appropriate level is indispensable concerning covert intelligence. More requirements can be mentioned to the regulation but as for the efficiency, the modernity is one of the most important. Both the activity and the applicable law have to keep up with the changing world while being suitable to regulate new phenomena of the developing technics, information technology and society.

Suffice it to think, for example, that the advent of mobile phones and the World Wide Web in the 1990s, and thus the proliferation of electronic mail (e-mail) anywhere – alongside landline phones and phone boxes – pushed paper mail or fax machines into the background. While the law governing enforcement only allowed

²⁵ Anna Orbán: Az e-közigazgatás hatékonysága. *Társadalom és Honvédelem*, 20, no. 2 (2016). 140.

access to the contents of a letter or postal item, secret reconnaissance could not extend to new means and forms of communication, despite professional expectations.²⁶

More tools and programs have been used on a daily basis in recent years that were unknown earlier. Services and applications of the smart devices, the digital footprints of IT devices, the autonomous control of vehicles, financial transactions in the virtual world are all such phenomena that facilitate the efficiency of covert intelligence but – as Snowden²⁷ presented – they may be abused by the current authority. The regulation of the above issues is the important question and characteristics of covert intelligence.

The quality of the conditionality

One of the crucial factors of Intelligence is whether duly trained and experienced human resources are available as well as the required material-technical means are given to the tasks.

It is indispensable to have adequately trained and skilful personnel if a successful Intelligence activity is expected. This provides the acquisition of more and more pieces of information that are obtainable during the covert intelligence as well as the preservation of lawfulness and conspiracy.

The advancement of information technology and technics necessitates the regular development of the means being used for the implementation of covert intelligence as well as financial resources are required. The latter is a crucial element of the system of conditions.

Individual characteristics referring to concrete cases

One of the essential features of legitimacy is how the current legislation prevails in the course of the implementation. The legality of Intelligence – in addition to all the general and particular preconditions – is typified as itemised below:

- *inevitability*, i.e. covert intelligence is initiated only (for example by different measures of the criminal procedure) if the required result cannot be accomplished by other means
- *gradualness and proportionality during observance*, i.e. only such methods are applied during the inevitably launched covert intelligence that cause the least violation of interest while reaching the desired result

²⁶ The surveillance of the Internet or computer correspondence was made possible by an amendment to the Police Act that entered into force on 1 September 1999.

²⁷ Edward Snowden (1983–), a former employee of the U.S. National Security Agency (NSA) and the Central Intelligence Agency (CIA), is the source of articles published in *The Guardian* in 2013 revealing mass surveillance by intelligence services.

- *currency*, i.e. the deployment of covert intelligence is implemented in due course and for the factually required period of time only

Elements of the output side of covert intelligence

The mission of covert intelligence is complex and it goes beyond the identification of the perpetrator or proving his/her culpability. It would be a false approach if we drew a conclusion about the efficiency of covert intelligence on the basis of statistical data reflecting the indicators of the results of investigations only.

While it is realisable to present statistical data of the proportion of successfully investigated criminal offences or the supporting applied covert means, it is hardly feasible to detect the prevention of a planned crime or the “not committed ones”. Although these constitute the same result and success as the subsequent investigative measures and require the same amount of tasks and responsibilities.

The examination of efficiency is even more difficult in the fight against organised crime. The decomposition of organised crime groups as well as the obstruction of their strengthening, the identification of new methods of perpetration and the prevention of their expansion may be crucial results, but these features are not measurable by numerical data.

The output side consists of more relevant elements that are affected by the covert intelligence both directly and indirectly. The examination of these elements and the recognition of their alteration provide assistance in the detection of efficiency.

The direct result of covert intelligence are:

- acquisition of data that have not been known earlier and could not have been obtained by other means
- the adaptability of the obtained data in the course of the procedure as well as their evidential value
- the preservation and sustenance of the security of the applied resources, means and methods

The indirect – grounded on direct long-term – results (impact):

- the discontinuity, investigation and the proving of criminal offences that include the identification of the perpetrator, the retrieval of evidence, location and arrest of wanted suspects
- detection of newly developed forms of criminal acts
- detection of latent criminal acts
- enhancement of asset recovery
- arrest of wanted persons – repression of criminality
- efficient crime prevention

The process and relationships are illustrated in the figure below:

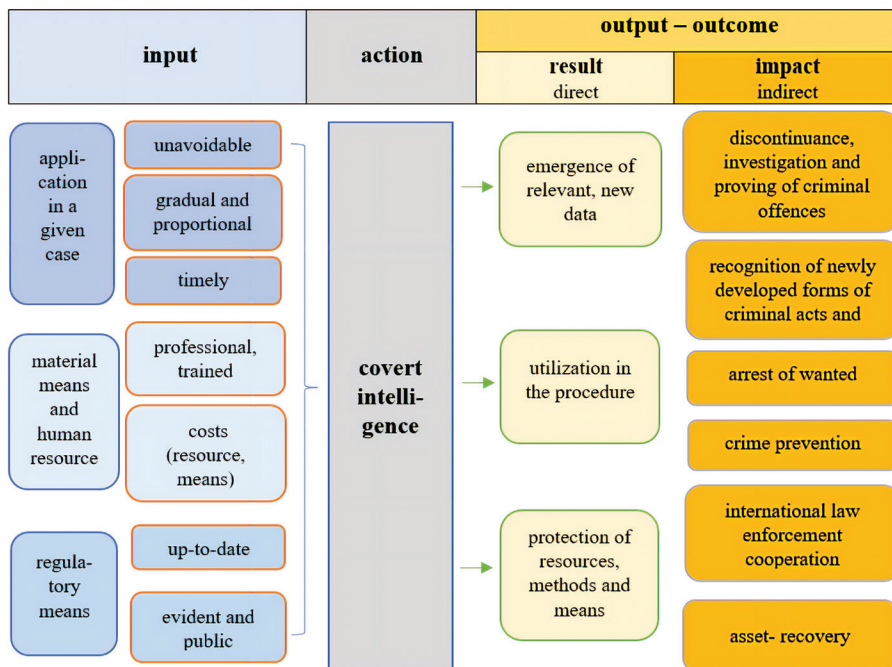


Figure 2: Efficiency diagram of the covert intelligence

Source: Compiled by the author.

Based on what has been described, the efficiency of covert intelligence shows how the elements of the output result and the expenditure on the input side have changed as a result of the CCP, and how the output and input side relate to each other.

The covert intelligence becomes more efficient if the unchanged input results in improving output–outcome or the same level of outcome may be reached by less input.

This conclusion applies both to covert intelligence for crime fighting purposes, and to secret information gathering for policing and for national security purposes related to organised crime.

I hope that the consequence of my research facilitates the substantive examination and measurement of the efficiency of Intelligence and the use of these data may help determine the required resources and the more adequate regulation.

REFERENCES

- Finszter, Géza: *A rendőrség joga. Tanulmány a rendészeti igazgatásról*. Budapest, ORFK, 2012.
- Finszter, Géza: Szabályozott felderítés – titkosított büntetőeljárás. *Miskolci Jogi Szemle*, 2, Special Issue (2019), 280–291. Online: www.mjsz.uni-miskolc.hu/files/6559/29_finsztergeza_t%C3%B6rdelt.pdf
- Finszter, Géza: Public Order – Public Security – Legal Certainty (2000–2015). In Géza Finszter – István Sabjanics (eds.): *Security Challenges in the 21st Century*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2018. 139–173. Online: <https://bm-tt.hu/wp-content/uploads/2022/02/secchal21.pdf>
- Hetesy, Zsolt: *A titkos felderítés*. Doctoral Thesis. Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Doktori Iskola, 2011. Online: <https://ajk.pte.hu/sites/ajk.pte.hu/files/file/doktori-iskola/hetesy-zsolt/hetesy-zsolt-vedes-ertekezes.pdf>
- Nábrádi, András – Károly Pető: *A különböző szintű hatékonysági mutatók*. Debrecen, Agrárgazdaság, Vidékfejlesztés, Agrárinformatika nemzetközi konferencia, 2007. Online: <http://real.mtak.hu/5111/1/1135055.pdf>
- Orbán, Anna: Az e-közigazgatás hatékonysága. *Társadalom és Honvédelem*, 20, no. 2 (2016). 137–146. Online: http://real.mtak.hu/90508/1/2016_2Aze-kozigazgatashatekonysagatarsadalom-es-honvedelem-21016-2.pdf
- Pallai, Éva: Közigazgatási szervezési és vezetési ismeretek. In József Kökényesi – Szilvia Andriská (eds.): *Közigazgatási szakvizsga. Általános közigazgatási ismeretek*. Budapest, Kormányzati Személyügyi Szolgáltató és Közigazgatási Képzési Központ, 2010. Online: <https://adoc.pub/queue/kzigazgatasi-szakvizsga-altalanos-kzigazgatasi-ismeretek.html>
- Rácz, Lajos: A titkos információszerzés néhány elméleti kérdése. *KBH Szakmai Szemle*, 3 (2010). 5–32. Online: www.knbsz.gov.hu/hu/letoltes/szsz/2010_3_szam.pdf
- Recommendation Rec(2005)10 of the Committee of Ministers to member states on “special investigation techniques” in relation to serious crimes including acts of terrorism. Online: www.refworld.org/docid/43f5c6094.html
- Szendrei, Ferenc: A rendészeti célú titkos információgyűjtés. *Rendőrségi Tanulmányok*, 3 (2020). 58–80. Online: https://epa.oszk.hu/04000/04093/00012/pdf/EPA04093_rendorsegi_tanulmanyok_2020_3_058-080.pdf
- Vértesy, László: *Az állami beavatkozás joga és hatékonysága*. Budapest, Nemzeti Közszerzői Egyetem, 2014. Online: <http://hdl.handle.net/20.500.12944/100382>

Raszternyomozás a kábítószer-bűncselekmények felderítésében

JÁMBOR Gellért¹

A raszternyomozás a számítógépes bűnügyi nyilvántartási rendszerekre épülő speciális adatelemző, tetteskutató módszer. A modern infrastruktúrát használó szervezett bűnözéssel szemben – mint amilyen az illegális kábítószerpiac is – a magyar rendőrségnek is folyamatosan fejlesztenie kell a kriminalisztikai logisztikát, a számítógépes rendszerektől egészen a titkosszolgálati eszköztárig.

Kulcsszavak: adattárak, nyilvántartásokban való kutatás, szűkítés, szükségesség-arányosság betartása

Nyomozás a digitális világban

Az integrált bűnüldözés modern nyomozásszervezés, amelyben az információáramlás összehangolt, minden részt vevő szerv és személy számára pontosan körülhatárolt, magas fokú fegyellemmel végrehajtott tevékenységet feltételez.²

Az információk eredményes beszerzéséhez, kódolásához, továbbításához és felhasználásához szükséges a rendőrség szervezetében centralizált adatbank, valamint helyi adattárak sokaságának kialakítása, amelyek egymással – megfelelő garanciákkal körülbástyázva – képesek együttműködni.³

Ezt az integrációt ki kell terjeszteni nemzetközi szintre (Interpol, Europol), valamint a rendőrséggel együttműködő vagy tevékenységéhez kapcsolódó intézmények információbázisaira is. Az 1970-es évek óta alkalmazott nyomozási forma legfőképpen nyilvántartásokra alapított, adattárakban keresést, kutatást jelent, ami szítaként működik, és a bűncselekményhez kötődő lehetséges elkövetői kört tudja megrajzolni, leszűkíteni, akár egyetlen személyre is. Az integrált bűnüldözés elengedhetetlen része azoknak a releváns információknak az összegyűjtése, amelyek a hazai és a nemzetközi adattárakból beszerezhetők. Az adatgyűjtés a tág értelemben vett nyomozás tárgyául szolgáló cselekmény körülményeinek, az abban érintett személyek tevékenységének, hollétének és személyi viszonyainak tisztázása, minden olyan tevékenység feltárása, amely eljárásjogi keretek között a releváns ismeretek

¹ Bírósági titkár, Tapolcai Járásbíróság, doktori hallgató, ELTE Állam- és Jogtudományi Kar Doktori Iskola, e-mail: JamborG@birosag.hu

² Déri Pál: Az állam és a társadalom kötelezettségei a bűnözés elleni harcban. In Bócz Endre (szerk.): *Kriminalisztika II.* Budapest, Duna Palota és Kiadó, 2004. 925–967.

³ Déri Pál – Budai Attila: *Korszerű bűnüldözés.* Budapest, ORFK, 1991.

bővítését szolgálja. Az adatgyűjtésnek jelentősége van a felderítésben és a bizonyításban egyaránt. Funkciója akkor érvényesül, ha maradéktalanul választ ad a Mi? Hol? Mikor? Hogyan? Ki? Kivel? Miért? klasszikus kriminalisztikai kérdésekre.⁴ A raszternyomozás elsősorban események és eseménysorozatok megismerésére szolgáló tények feltárását szolgálja.⁵ A nyomozás szempontjából az információ az adat hírtartalma, amellyel kiegészülnek az ügyre vonatkozó, már meglévő ismeretek. Ezek az adatok – ha kiállják az ellenőrzés próbáját – bizonyító erejű ismeretökké válnak és felhasználhatók a büntetőeljárásban.⁶ A nyomozás során szigorúan el kell választani a tényleges információt a véleményről. A tények rögzítése elengedhetetlen, a hozzáfűzött vélemény pedig alapja lehet egy későbbi verzió kidolgozásának. Fontos kritérium a gyorsaság, hogy az adatok kellő időben és módon álljanak a nyomozás rendelkezésére.⁷

Az információszerző tevékenység alkalmazásának leggyakoribb területei:

- az ügyben érintett személyek, tárgyak felkutatása;
- a bizonyítási eszközök fellelése és rögzítése;
- a nyomozási cselekmények megalapozásához, megtervezéséhez szükséges adatok összegyűjtése;
- a nyomozási verziók ellenőrzése;
- az ügyszálhoz áttételesen kapcsolódó körülmények tisztázása.⁸

A szűrő- és kutatómunka a nyomozás kezdeti fázisában indul, úgyszólván végigkíséri az egész felderítési és vizsgálati szakaszt. Az adatbankok által nyújtott lehetőségek maximális kiaknázása nagyban megkönnyítheti a nyomozást.⁹

A hagyományos módszerektől három ismérv különbözteti meg a raszternyomozást:

- a számítógépes keresést, kutatást adattárakban folytatják,¹⁰ az adatbázisok regisztrált információinak teljes körű, aránylag rövid időn belüli összevetése, szűkítése, hálószerű összefüggés-keresés alapján lehetőséget teremt arra, hogy akár íróasztal mellől is elkövetőkhöz vagy elkövetői körhöz vezesse a nyomozót,¹¹
- a kutatás rendőrségi-bűnügyi adatokon túlmenően más nyilvántartásokra is kiterjed;
- meghatározott személyek azonosítása történik, akik a nyomozási tervből kialakított kritériumoknak megfelelnek.

⁴ Pilisi Fanni: A raszternyomozás kriminalisztikai jelentősége. *Belügyi Szemle*, 61. (2013), 3. 118.

⁵ Pilisi (2013): i. m. 122–123.

⁶ Balláné Füstler Erzsébet – Borszéki Győző – Lakatos János: *Kriminálmetodológia*. Budapest, Rejtjel Kiadó, 2000. 50–51.

⁷ Pilisi (2013): i. m. 118–119.

⁸ Illár Sándor (szerk.): *Krimináltaktika-tankönyv a Rendőrtiszti Főiskola hallgatói részére*. Budapest, BM Kiadó, 1983. 44–62.

⁹ Pilisi (2013): i. m. 119.

¹⁰ Tremmel Flórián – Fenyvesi Csaba – Herke Csongor: *Kriminalisztika*. Budapest–Pécs, Dialóg Campus Kiadó, 2009. 236.

¹¹ Pilisi (2013): i. m. 119.

Az előbbieken leírtak alkalmasak lehetnek a bűncselekmény tárgyi és alanyi oldalának megismerésére is.

A kínálati kábítószer-bűncselekmények természete

Az illegális kábítószerpiac, és különösen az új pszichoaktív anyaggal elkövetett visszaélések felderítése és bizonyítása számos akadályba ütközik. Az eljárások egyik alapproblémája, hogy nincs feljelentő, nincs sértett, aki a hatóság segítségét kérné. Ezek a deliktumok általában a szervezett bűnözéshez kapcsolódnak, ami önmagában is kihívás a bűnüldözés számára. A lehetséges tanúk a fogyasztók lennének, azonban ők ritkán tesznek terhelő vallomást a forrásaikra, annál is inkább, mert maguknak is számolni kell a büntetéssel. Ha mégis adatokkal szolgálnak, azok rendszerint egyetlen vásárlásra korlátozódnak. A büntetőeljárás kimenetele kétséges, mert bár leleplezik a szállítót, de a természetöt, előállítót és különösen az illegális kereskedés szervezőjét ritkán. Kriminológiai értelemben olyan áldozatról beszélhetünk, akinek nem áll érdekében a bűncselekmény leleplezése, és aki gyakran magát nem áldozatnak, hanem „nyertesnek” definiálja. Jelentős kereslet mutatkozik a társadalomban a kábítószeresek iránt, és mindig lesznek olyanok, akik ezt a helyzetet piaci lehetőségként kihasználják.¹² A kábítószer-kereskedelem a szervezett bűnözés egyik területe, amelyet az Európai Unió a bűnszervezetek felszámolására irányuló együttes fellépésében akként jellemezett, mint ami fokozott együttműködést követel a tagállamoktól.

A bűnszervezetben elkövetett kábítószer-kereskedelmet magas belső és külső konspiráció jellemzi, ami szigorú életviteli szabályok betartását és a bűnös tevékenységek álcázását követeli. Mindezeken túlmenően az együttműködés földrajzi terjedelme szinte korlátlan, a felvevőpiac több országhatáron is átível.¹³

Az alvilágként is jellemezhető szervezett bűnözés rendszerint két úton próbál kapcsolatot teremteni a legális társadalommal: az egyik a korrupció, amikor magához züllesztí és kompromittálja a jogszerűség talaján cselekvőket, a másik a pénzmosás, amikor a saját bűnös tevékenységének a gyümölcseit kívánja legalizálni. Mindkettőnek az a jellemzője, hogy időlegesen kénytelen kilépni a konspiráció védelméből, ezért a szervezett bűnözői tevékenység ilyenkor a leginkább leleplezhető.¹⁴

A kábítószer-bűnözés igyekszik a számára fontos országokban korrumpálni az államapparátust, különösen nagy aknamunkára képes a rendőrség, a vámórség és az igazságszolgáltatás területén. A pénzmosás elsősorban a kábítószer-bűnözésből származó jövedelem legalizálását szolgálja, ugyanazt jelenti a kábítószeres kartellek

¹² Ritter Ildikó: *A bűnüldözés és a büntető igazságszolgáltatás nagy kihívása: Kínálati oldali kábítószer-bűncselekmények felderítése és bizonyítása Magyarországon. Ügyészek a libikókán.* Kézirat. Budapest, OKRI, 2013. 71., 72., 79.

¹³ Berta Krisztina: *A szervezett bűnözés.* In Gönczöl Katalin et al. (szerk.): *Kriminológia-Szakkriminológia.* Budapest, Complex Kiadó, 2006. 424., 426.

¹⁴ Finszter Géza – Mészáros Ádám: *Kutatási részjelentés a szervezett bűnözés nyomozásának tapasztalatai című kutatáshoz.* Kézirat. Budapest, OKRI, 2012. 5.

számára, mint a nemzetközi pénzügyi operációk a legális multinacionális vállalkozások világában.¹⁵

Ugyanakkor fontos megjegyezni, hogy a konspiráló tettes számos nyomot hagy, a fizikai anyagmaradványoktól a digitálisan értelmezhető információkig. Napjaink digitális adatokkal behálózott világában sokszor nem is érzékeli az elkövető, hogy nyomot – például videófelvételt, helyzetmeghatározásra alkalmas mobiltelefonos cellapozíciót – hagyott maga után, akár a helyszín felé tartva, a helyszínen, vagy onnan távozva. Ez igaz nemcsak a fizikailag megragadható bűncselekményi helyszíneken, hanem a kibertérben is.¹⁶

A raszternyomozás módszere pontosan ezeknek a hátrahagyott nyomoknak, adattöredékeknek az összefésülésére alkalmas. Nem más ez, mint különböző személyi adatállományok automatizált összeegyeztetése, összevetése azzal a céllal, hogy kiszűrjék, redukálják azoknak a személyeknek a körét, akik az előzetesen megfogalmazott hipotézisek feltételeinek megfelelnek, miközben folyamatosan megteremtik a verziók pontosításának, esetleg azok korrekciójának lehetőségét is. Az adattárakban való kutatások során az úgynevezett raszterkritériumok alapján felderíthetővé válnak a bűnelkövetők egyes cselekményei.¹⁷ Lényegében arról van szó, hogy szűrőmunkával, az adatállományok hálószerű kutatásával egyes személyek „fennakadnak a kifeszített hálón”.¹⁸

A raszternyomozás vázlatos története

A Német Szövetségi Köztársaság nyomozó hatóságai már az 1970-es években megfogalmazták és azóta is alkalmazzák az adattárakból szerezhető információk összevetésén alapuló keresést, németül a *rasterfandungot*. A raszternyomozás atyja Horst Herold, a német Szövetségi Nyomozó Hivatal (Hivatal), a Bundeskriminalamt egykori vezetője. Magát a nyomozási metodikát az 1970-es években a Német Szövetségi Köztársaság területén történt terrorista cselekmények hívták életre.

1971-ben egy kivételes ember foglalta el a hivatal ügyvezetői székét. Nürnbergben egymást követően volt ügyész, bíró, a tartományi rendőrség vezetője és rendőrfőnök, majd országos hírnévre tett szert mint „számítógépjegybiztos”. Valójában Horst Herold forradalmasította a rendőrség munkáját, jelentős sikereket elérve a terrorizmus elleni küzdelemben. Vízióival a hivatalt a világ akkori legmodernebb bűnüldözési központjává tette. Amikor azonban egy emberrablás ügyében a nyomozás sikertelen volt, a politikusok és az újságírók nyomására Horst Heroldot félreállították. Részben jogos, részben megalapozatlan kritikák kereszttüzébe került. Kettős támadás érte, egyfelől a raszternyomozás a tényleges elkövetők leleplezésében nem

¹⁵ Kertész Imre: Kábítószer-bűnözés I. rész. Jegyzetek egy vita margóján. *Belügyi Szemle*, 33. (1995), 11. 31–32.

¹⁶ Fenyvesi Csaba: A kriminalisztika alapelvei. *JURA*, 19. (2013), 2. 38.

¹⁷ Pílisí (2013): i. m. 120.

¹⁸ Tremmel–Fenyvesi–Herke (2009): i. m. 236–237.

mutatkozott hatékonynak, másfelől viszont a módszer a civil társadalmat a „megfigyelő állam” rémével fenyegette.

Horst Herold már régóta dolgozott az elektronikus adatfeldolgozás továbbfejlesztésén, és új koncepciója vitát gerjesztett. Az egész rendszert strukturálisan meg akarta változtatni úgy, hogy az információtartalomra vonatkozó szabály (a tulajdonos elve) átkerüljön a központi hivatalból a tartományi szintre. A szövetségi kormány biztosítja és fizeti a technológiát, garantálja a valós idejű működést, de a felhasználás és a felelősség tartományi szintre kerül.

Horst Herold ötlépcsős tervet állított fel.

Először egy heroinfelderítő szolgálatot kezdeményezett. A világ minden lefoglalható kábítószermintáját egységes kritériumok alapján kell megvizsgálni, mivel a „heroinkonyhák” laboratóriumi jellegű szennyeződései a heroin részét képezik. Ezt a tudást felhasználva megállapítható, hogy a mai napon Madridban és tegnap Stuttgartban talált heroin ugyanabból az illegális laboratóriumból származik-e.

Másodszor, a heroin előállításához szükség van ecetsav-anhidridre, amely nélkülözhetetlen vegyi anyag a gyártási folyamatban. A termék 95%-át Németországban gyártják, és világszerte forgalmazzák. Horst Herold izotópsugárzási technikát szeretett volna bevezetni, amely kimutatja az eredetet, és jelentéstételi kötelezettséget ír elő az érintett gyógyszeripar számára.

Harmadsorban, akárcsak a balkáni útvonalon, Horst Herold javasolta a gépjárművek egész Európára kiterjedő határellenőrzését elektronikus futópadrendszerrel: az A átmeneten a kerekeket ellenőrizték, a B átmeneten a pótkocsi terhelését, a C átmeneten a vezető és az utas személyes vagyontárgyait és így tovább.

Negyedszer Herold kezdeményezte, hogy a kábítószer-visszaélések ellen irányuló rendőri intézkedések során nyert információkat – különösen azokat, amelyek határátkelőkön vagy repülőtereken keletkeztek – központilag gyűjtsék össze annak érdekében, hogy az illegális vásárlásokkal gyanúsítható személyek utazásai számon tarthatók legyenek.

Ötödször a német szakember az illegális kábítószer-kereskedelemmel kapcsolatos bűncselekmények és a büntettek nemzetközi nyilvántartását akarta létrehozni szerte Európában.¹⁹

Az egyik legismertebb „raszternyomozás” eredménye, amikor 1979-ben röviddel a szabadlábra helyezése után ismételen elfogták Rolf Heißler terroristát, aki többek között a gyáros Schleyer elrablásában is érdekelt volt, és részt vett abban. Hozzá azon 16 ezer személy közül jutottak el, akik az áramszolgáltató felé készpénzzel egyenlítették ki a számlájukat. E csoportból törölték a listáról a bejelentett lakcímmel, jogosítvánnyal vagy gépjárművel rendelkező személyeket, illetve azokat, akik családi pótlékban részesültek. Végül két lakás (személy) maradt fent a rostán: egy kábítószer-kereskedő és egy minden gyanú felett álló raszternyomozó szolgálati

¹⁹ Dieter Schenk: *Der Chef, Horst Herold und das BKA*. Hamburg, Spiegel, 1998. 9., 22–28., 199–230., 356–359., 397–413.

lakása. A drogellenes küzdelem másik jelentős eredménye, amikor 350 olyan kábítószerküldöncöt tartóztattak le, akik 1977 és 1978 között Kínából, valamint Malajziából heroint szállítottak az NSZK-ba. E nyomozás során azon ázsiai utasok adatait vizsgálták, akik egyedül utaztak repülőgépen, és csak rövid ideig tartózkodtak Európában.²⁰

Az alkotmányossági, törvényességi kritériumoknak való megfelelés

A nyomozási módszer európai és amerikai megjelenését követően több jogi aggály is felmerült.

Ezek között a leglényegesebbek az alábbiak:

- a nyilvános és nem nyilvános adatok szabad felhasználása;
- a nyomozóknak lehetőségük van arra is, hogy ezeket az adatokat célhoz kötöttség nélkül tárolhassák;
- a hivataloknak terjedelmes banki és telekommunikációs információt kell összegyűjteniük, így a számlatulajdonosokról, a számlán történő tranzakciókról, magánszemélyek és vállalkozások levelezéseiről, postai szolgáltatások igénybevételéről, címzettekről, postafiókokról, valamint adatokat kell szolgáltatniuk arról, hogy ki, mikor, melyik mobiltelefonról kit hívott, és ki, kinek, mikor küldött e-mailt, ide sorolva a légi közlekedésben részt vevők adatait is;
- egyes országokban a biometria ismertetőjelek bekerültek az útlevélbe, illetve a személyigazolványba, noha ezen adatok rögzítésének megengedhetősége is kétségeket kelt;
- bekerül az információs adatbázisba a külföldi állampolgárok vallási hovatartozása is, holott például a német alkotmányban e kérdés felvetése csak akkor megengedett, ha attól valamilyen jog, illetve kötelesség függ;
- a menekültek adatait minden további garancia nélkül kiadják az anyaországnak;
- az adatok tárolási idejét 5–10 évről 10, illetve 15 évre emelték.

Mindezen aggályok miatt az 1990-es években megkérdőjeleződött a raszternyomozás gyakorlati alkalmazhatósága, ám a New York-i ikertornyok elleni 2001-es terrortámadás után ismét előtérbe került. A bűnüldözés széles körű jogosultságokat kapott az USA-ban és Németországban egyaránt, ahol a raszternyomozás 30 éves történelmében a legtöbb sikert érték el.²¹

A hálónyomozás eszközeinek alkalmazása véleményem szerint csak a szükségesség-arányosság alkotmányos elve mentén történhet, pontosan azért, hogy

²⁰ Tremmel–Fenyvesi–Herke (2009): i. m. 237.

²¹ Tremmel–Fenyvesi–Herke (2009): i. m. 236–237.

a jogállamiság talaján maradjunk, és ne történjék torzulás a rendőrállam irányába. Az Emberi Jogok Európai Egyezménye (EJEE) 8. cikke biztosítja mindenkinek a jogát arra, hogy magán- és családi életét tiszteletben tartsák, de megengedhetőnek tartja, hogy a hatóság e jogok gyakorlásába beavatkozzék a közbiztonság vagy a bűncselekmény megelőzése érdekében.²² A következő fontos kérdés annak tisztázása, hogy az eredményes bűnüldözés miként egyeztethető össze a tisztességes eljárás követelményeivel.

A hálónyomozás mint sajátos operatív eszköz akkor alkalmazható, ha az adat az elrendelés céljának eléréséhez elengedhetetlenül szükséges, másrészt az adat más módon nem szerezhető meg, és a raszternyomozás alkalmazása nem jár az érintett személy alkotmányos jogainak aránytalan korlátozásával.²³ Ha ez mégis megtörténik, akkor eljárási garanciaként biztosítani kell a jogorvoslatot.²⁴ A hálónyomozás eszközeivel gyűjtött, nyilvánvalóan nem érintett személyekre vonatkozó adatokat haladéktalanul meg kell semmisíteni, azok a továbbiakban nem kezelhetők és nem használhatók fel.²⁵ Az előzőekben említettekkel biztosítható a célszerűség és célhoz kötöttség, valamint a törvényesség követelménye. *A célhoz kötöttség, a célszerűség elve* ez esetben azt jelenti, hogy az adattárakból összeállított gyűjtés nem lehet öncélú, hanem mindig valamilyen feladat végrehajtásának eszköze kell hogy legyen (például a határon átnyúló kábítószer-kereskedelem elkövetőinek felderítése érdekében adattárakban való keresés, különböző regiszterekből nyert, bűnyüyleg releváns adatok tárolása), mindig egy előre meghatározott legitim cél elérését kell szolgálnia (például a nemzetközi kábítószer-kereskedelem felszámolása). Másrészt a nyilvántartásban csak olyan adatokat szabad tárolni, amelyek a meghatározott cél eléréséhez feltétlenül szükségesek. A törvényesség ezen túllépve azonban azt is jelenti, hogy egyrészt csak olyan nyilvántartásokat szabad vezetni, amelyeket jogszabály lehetővé tesz, másrészt pedig a személyi nyilvántartások csak jogszabályi felhatalmazás esetén kapcsolhatók össze (például bűncselekmény felderítése, megszakítása, elkövető kilétének megállapítása, és elfogása érdekében).

A nyilvántartások funkciója napjainkban a következőkben jelölhető meg:

- áttekintést biztosítanak a nyilvántartott személyek, illetve objektumok fölött;
- adatbázisként szolgálnak a döntések meghozatalához;
- rögzítik a személyek, illetve az objektumok jogi helyzetét;
- lehetővé teszik az adatok statisztikai célú felhasználását.

A két utóbbi funkció eredménye az, hogy a döntéshozó információt szerez a nyilvántartásból és abból kiindulva hozhatja meg döntéseit. Valójában tehát a nyilvántartások

²² Király Tibor: *Büntetőeljárás jog*. 4. átdolgozott kiadás. Budapest, Osiris Kiadó, 2008. 301–302.

²³ Bócz Endre – Finszter Géza: *Kriminálisztika joghallgatóknak*. Budapest, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, 2008. 296.

²⁴ Király (2008): i. m. 301.

²⁵ Bócz–Finszter (2008): i. m. 302.

funkciója az, hogy a döntéshozó számára áttekintést biztosítsanak és lehetővé teszik a gyors és megalapozott intézkedések meghozatalát.²⁶

A magyar Alkotmánybíróság ugyanakkor a 144/2008. (XI. 26.) AB határozatában a bűnügyi személyes adatok kezelésére, valamint a rehabilitációra vonatkozó egyes jogszabályok alkotmányossági vizsgálata kapcsán az alábbi megállapításokat tette.

A bűnügyi nyilvántartás és azon belül a büntettek nyilvántartása globális kiterjedésű, nagy kapacitású adatbázis, amely a szenzitív adatok kivételesen széles körét tárolja. Lényeges tehát, hogy a különböző felhasználók között, a felhasználói minőségre, a felhasználó végső céljára figyelemmel a jogalkotó különbséget tegyen, az általuk igényelhető adatok pontos körét szabatosan körülírja és a szükségesség követelményének megfelelően konkretizálja a célhoz kötöttség paramétereit az adatigénylő oldalán is.²⁷

A magyar Alkotmánybíróság 11/1992. (III. 5.) AB határozata szerint az alkotmányos jogállam a jogsértésekre csak jogállami módon reagálhat. A jogállam jogrendje senkitől sem tagadhatja meg a jogállami garanciákat. Ezek ugyanis alapjogként mindenkit megilletnek. Jogállami értékrend alapján jogállami garanciák mellőzésével még igazságos követelés sem érvényesíthető. A szabályozásnak meg kell felelnie az igazságosság és a jogbiztonság követelményének.

A raszternyomozás (*Rasterfahndung*) jogintézményét szabályozó Bundeskriminalamtgesetz egyes rendelkezéseinek alkotmányosságát a német Szövetségi Alkotmánybíróság is több esetben vizsgálta.

Az első szenátus 2016. április 20-i ítéletéhez fűzött iránymutatások a következők.

A Szövetségi Bűnügyi Rendőrség titkos megfigyelési intézkedéseinek (lakossági megfigyelés, online keresés, telekommunikációs megfigyelés, telekommunikációs forgalmi adatgyűjtés és a lakásokon kívüli, különleges adatgyűjtő eszközökkel való felügyelete) engedélyezése elvileg összeegyeztethető az Alaptörvény által szabályozott alapvető jogokkal a nemzetközi terrorizmus veszélyeinek elhárítása érdekében.

Az ilyen hatáskörök kialakításának meg kell felelnie az arányosság elvének. A magánélet mélyére kiterjedő hatásköröknek kellő súlyú jogi (társadalmi) érdekek védelmére vagy megerősítésére kell korlátozódniuk, feltételezve, hogy ezeknek az érdekeknek a veszélyeztetése alapos okkal feltételezhető, és a megcélzott személy környezetéből csak a feltétlenül szükséges mértékben terjednek ki nem felelős harmadik felekre. Túlnyomórészt különleges szabályozásokat igényel a magánélet alapvető területeinek oltalma, a szükségtelenné vált adatok törlésének figyelemmel kísérése. Elengedhetetlen a szakmai titkok védelme érdekében azok bizalmas kezelése, rendjének meghatározása, de a titokvédelem nem szolgálhatja a hatósági jogsértések elleplezését.

²⁶ Csáki Gyula Balázs: *A jogi informatika alapjai*. Miskolc, Bibor Kiadó, 2004. 22–24.

²⁷ Jakó Nóra – Mikés Lili – Szabó Zsolt: *Alkotmányjog. Jogi szakvizsga felkészítő kötet*. Budapest, Patrocinium Kiadó, 2016. 29–31.

A jogalkotó megengedheti az adatok felhasználását azon az eljárásán túl, amely az adatgyűjtés szempontjából meghatározó ezen adatok eredeti céljainak körében (további felhasználás). Ez feltételezi, hogy az adatokat ugyanaz a hatóság használja ugyanazon feladat végrehajtására és ugyanazon jogi érdekek védelmére.

A cél ilyen változásának arányossági követelményei a hipotetikus új adatgyűjtés elvén alapulnak. E szerint az adatok új felhasználásának a jogi érdekek védelmét vagy az olyan súlyú bűncselekmények felderítését kell szolgálnia, amelyek alkotmányosan igazolhatók. Kizártnak kell tekinteni a konkrét cél nélkül folytatott „készletre” való adatgyűjtést.

A lakossági megfigyelésből és online keresésből származó adatok esetében azonban a megváltozott célú felhasználás csak akkor engedélyezhető, ha az adatgyűjtés kockázati helyzetére vonatkozó követelmények is teljesülnek.

Az adatok külföldi kormányzati ügynökségekhez való továbbítására a cél megváltoztatásának és az elkülönítésnek az általános alkotmányos alapelvei vonatkoznak. Az új felhasználás értékelésekor figyelembe kell venni a másik jogrendszer függetlenségét. Az adatok külföldre való továbbítása meggyőződést igényel arról, hogy várhatóan az adatok kezelése a fogadó ország jogállamiságának megfelelően történik.²⁸

A német Szövetségi Alkotmánybíróság egy másik döntésében az alábbiakra hívta fel a figyelmet.

A rendőrségi hatóságok és a hírszerző szolgálatok közötti adatcserét lehetővé tevő szabályozásoknak meg kell felelniük az adatgyűjtés speciális alkotmányos követelményeinek („információsztválasztási elv”).

A „kiterjesztett használat” (adattányasztat) esetében tovább nő a beavatkozási kockázat, ha a rendőrség és a hírszerző szolgálatok együttesen használják az információs forrásokat.

A rendőrség és a titkosszolgálatok hálózati aktái kiterjesztett használatának különösen fontos jogi érdekek védelmét kell szolgálnia, továbbá pontosan meghatározott és szabványosított előírások alapján elégséges beavatkozási küszöbökhez kell kötni.

Az információk kiértékeléséhez való kiterjedt felhasználáshoz szükség van olyan konkrét feladatszábrára, amely egyedi esetekben a hírszerző szolgálat megfigyelését igényli. Ez pedig feltételez egy jogilag is minősíthető jövőbeni eseményt, amelynek bekövetkezése valószínűsíthető.

A veszély elhárításához való kiterjedt használathoz legalább kellően specifikus kockázatnak kell lennie.

²⁸ Leitsätze zum Urteil des Ersten Senats vom 20. April 2016.

A bűncselekmény üldözésének kiterjesztett alkalmazásához bizonyos tényekkel igazolt gyanúnak (megalapozott gyanú) kell lennie.²⁹

A német és magyar alkotmánybíróság gyakorlatát összevetve megállapítható, hogy mindkét taláros testület a bűnügyi célú adatgyűjtés és felhasználás területén szigorúan megköveteli a szükségesség és a célhoz kötöttség alkotmányos elvének maximális betartását, a törvényi szinten való szabályozását, valamint a szükségesség és arányosság elvének szem előtt tartását.

A raszternyomozás gyakorlati alkalmazhatósága a kínálati oldali kábítószer-bűncselekmények felderítésében

A fentebb kifejtett szükségességi-arányossági, valamint szükségességi és célhoz kötöttségi alkotmányos elvek betartásával a modern bűnüldözésben a különböző adatbankok, valamint a számítástechnika lehetőséget kínál ahhoz, hogy a klasszikus utánajárásos nyomozás, adatgyűjtés helyett vagy azokkal párhuzamosan – a kritériumoknak megfelelő szűrő-, kutatómunka segítségével – felderítsék az ismeretlen elkövetőt. Magyarországon a raszternyomozás jogszabályi hátterét a Büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (Be.) a Hetedik részében az Adatkérés, Feltételes adatkérés, Adatgyűjtés, Egyéb adatszerző tevékenység címek (261–270. §) alatt, valamint a Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény (Rtv.) VIII. fejezete, a Rendőrség adatkezelése cím alatt (76–91/V. §), továbbá a bűnügyi nyilvántartási rendszerről, az Európai Unió tagállamainak bíróságai által magyar állampolgárokkal szemben hozott ítéletek nyilvántartásáról, valamint a bűnügyi és rendészeti biometrikus adatok nyilvántartásáról szóló 2009. évi XLVII. törvény szabályozza. Az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról szóló 2011. évi CXII. törvény (Info tv.) pedig tartalmazza az adatkezelés elveit, jogalapjait, az adattovábbítást külföldre, az adatkezelés korlátait és az adatfeldolgozás szabályait.³⁰ A számítógép rendkívül rövid idő alatt képes információként hasznosítani a nyilvántartásokban elfekvő adathalmazt, és az egymást kiegészítő információk birtokában elősegíteni az ismeretlen elkövető leleplezését. Többféle kriminális vagy ilyen jellegű fiókot ismerünk, például büntetettek (jogerős bírósági ítélettel elítéltek), elkövetési mód alapján tettes (*modus operandi*), körözési információs rendszer, szervezett bűnözés elleni koordinációs központ nyilvántartása, valamint a Netzsaru, amely biztosítja a Robotzsaru rendszerben rögzített bűnügyi iratokban szereplő személyek, események, tárgyak és az ügyre vonatkozó egyéb adatok országos elérhetőségét.³¹ A klasszikus bűnügyi rendőrségi adatokon kívül érdemes még a kutatásokat kiterjeszteni a civil adattárakra is, mivel az adott nyomozás során beszerzett információk alapján

²⁹ Leitsätze zum Beschluss des Ersten Senats vom 10. November 2020.

³⁰ Nyitrai Endre: Az interoperabilitási e-nyomozás a jó állam tükrében. Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2020. 62.

³¹ Fenyvesi (2013): i. m. 40.

összeállított kritériumrendszereknek megfelelő személyek utáni keresést, kutatást, szűkítést is végez ez a módszer, így többek között:

- a mobiltelefon-szolgáltatások adataira – híváslisták elemzésére, átjatszótornyok információinak kiértékelésére;
- autópálya-fényképfelvételek értékelésére;
- bankszámla-információk lekérdezésére, bankautomaták felvételeinek értékelésére;
- benzinkutak kamerái által készített felvételek vizsgálatára;
- légi közlekedésben részt vevő személyek személyes adatainak lekérdezésére;
- az interneten elérhető különböző közösségi oldalak felhasználóinak adataira (Facebook stb.).

Pilisi Fanni a civil és rendőrségi adattárak együttes használatából adódó sikeres felderítést a következő jogesettel szemlélteti.

Egy rendőrtisztal együtműködő személy információt szolgáltatott egy kábítószer-deliktum kapcsán. Megyeszékhelyi városban, frekventált szórakozóhelyen egy bizonyos személy látja el a vendégeket partidrogokkal. Az illetőnek a gúnynevét tudta megmondani az informátor, valamint egy jellegzetes tetoválás leírását, amely jól látható a keresett személy vállán. A rendőrtiszt ezt követően a Facebookon rákeresett az illető gúnynévére. A kereső három találatot dobott ki, és az egyik képen a keresett személy fürdőnadrágban pózolt nagy értékű Audi személygépkocsija mellett, karján a jellegzetes tetoválással. Az autó rendszáma is jól látható volt, ezért a gépjármű-nyilvántartáson keresztül az összes adata ismertté vált. Ezután az eljáró nyomozó még a bűnügyi nyilvántartásokban is ellenőrizte az adatokat, és megállapította, hogy már korábban is büntetőeljárás alá vonták az illetőt kábítószer terjesztése miatt.

A nemzetközi bűnügyi együttműködés területén használt adatbázisok jelentősége a kínálati oldali kábítószer-bűncselekmények felderítésében

A szervezett bűnözői körök elleni (kiemelt ügyek) nyomozáskor (felderítéskor és a bizonyításkor) elengedhetetlen a hazai és nemzetközi adatbázisok ismerete. A háttérbázisból akár elmentett videófelveledek is lekérhetőek. Az adatok megfelelő elemzése, értékelése elengedhetetlen, mivel az intézkedéseket legtöbbször ennek függvényében kell végrehajtani.

A nemzetközi bűnügyi együttműködés céljából létrehozott szervezetek: az Europol, az Európai Csalásellenes Hivatal (OLAF), a Nemzetközi Bűnügyi Rendőrség Szervezete (Interpol), a Schengeni Információs Rendszer (SIS) központja, valamint a bűnüldöző szervek együttműködését szabályozó egyéb többoldalú nemzetközi szerződésen alapuló regionális bűnüldözési szervezetek központja.

A Nemzeti Információs Központ (NIK) feladata a szervezett bűnözés elleni küzdelem területén, hogy a szervezett bűnözéssel összefüggő bűncselekményekre, valamint az illegális migráció területén megjelenő szervezett bűnözői csoportok és bűnszervezetek által elkövetett bűncselekményekre elemző-értékelő tevékenység keretében kockázatelemzést végezzen. Ellátja az utasadat-információs egység feladatait, amelynek célja a szervezett bűnözéssel összefüggő bűncselekmények, valamint az illegális migráció területén megjelenő szervezett bűnözői csoportok és bűnszervezetek által elkövetett bűncselekmények felderítésének és nyomozásának elősegítése. A NIK támogató, koordinációs elemző-értékelő tevékenysége során figyelemmel kíséri a bűnszervezetek és terrorszervezetek, valamint a szervezett bűnözői és terroristacsoportok tevékenységét, az ilyen szervezetek és csoportok egymáshoz való viszonyát, kapcsolatait.

A Nemzetközi Bűnügyi Együttműködési Központ (NEBEK) az Európai Unió bűnüldözési információs rendszere. A NEBEK együttműködik az állami és önkormányzati szervekkel, gazdálkodó szervezetekkel, állampolgárokkal, civil szervezetekkel, külföldi rendvédelmi szervekkel, nemzetközi szervezetekkel, uniós ügynökségekkel feladatainak ellátása során. Magyarország a NEBEK-en keresztül valósítja meg a kapcsolattartást a külföldi rendőri szervekkel. A NEBEK nemzeti kapcsolattartó pontként funkcionál. A NEBEK végzi a Schengeni Információs Rendszer második generációja keretében történő információcseréről, továbbá egyes rendészeti tárgyú törvények ezzel, valamint a Magyar Egyszerűsítési Programmal összefüggő módosításáról szóló 2012. évi CLXXXI. törvényben a SIRENE Irodára ruházott feladatokat. Magyarországon az Europol egysége az Országos Rendőr-főkapitányság Nemzeti Bűnügyi Együttműködési Központjában található.³²

A hálónyomozás módszerével a rendelkezésre álló adattárakból beszerezhető információk közül különösen az új pszichoaktív anyagok visszaszorítása és a kábítószer-kereskedelem elleni fellépés körében a következő adattárak fontossága kiemelkedő.

Az Interpol alapvető feladata, hogy megteremtse és elősegítse a rendőri szervek közötti minél szélesebb körű kooperációt, valamint a köztörvényes bűncselekmények megelőzése és üldözése. Fő funkciója, hogy az államok bűnüldöző szervei számára adatokat elemezzen, megkereséseket továbbítson, adatbázisokat működtessen, különböző értékelő jelentéseket készítsen. Az Interpol által használt központi bűnügyi nyilvántartás adatbázisainak (*Automated Search Facility*, ASF) tartalma az alábbi: személykörözés; a nemzetközi elfogatóparanccsal körözött személyek; valamint egyéb személyek, akik a körözést elrendelő ország döntése alapján kerülnek be a rendszerbe.

Az Europol, amely elsősorban a tiltott kábítószer-kereskedelem, a nukleáris és radioaktív anyagok kereskedelme, az embercsempészet, az emberkereskedelem

³² Nyitrai Endre: Adatbázisok használata a nemzetközi bűnügyi együttműködésben. In Frigyer László (szerk.): *Nemzetközi jellegű szervezett bűnözés nyomozásának kutatása információáramlási szempontból*. Tanulmánykötet I. Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, 2018. 33–39.

és a gépjárművekkel kapcsolatos bűncselekmények megelőzésével és leküzdésével foglalkozik, továbbá az élet, testi épség, a személyi szabadság és a vagyon ellen irányuló bűncselekményekkel is, ha azokat terroristacselekmények keretében követik el.

Az Europol feladatai a következők:

- a tagállamok közötti információcsere megkönnyítése;
- bűnüldözési információk összegyűjtése, rendezése és elemzése;
- a tagállamok illetékes hatóságainak haladéktalan értesítése az őket érintő információkról és a bűncselekmények között feltárt bármilyen összefüggésekről – nemzeti egységek útján;
- a tagállamokban folyó nyomozás segítése minden fontos információnak a nemzeti egységekhez való továbbítása útján;
- az összegyűjtött információk számítógépes rendszerének fenntartása.

Az Europol minden tagállamban nemzeti egységgel áll kapcsolatban. Minden tagállam egy nemzeti egységet hoz létre vagy jelöl ki az előbb említett feladatok ellátására, így az alábbi tevékenységet fejtik ki:

- az Europol – saját kezdeményezésük alapján – ellátják a feladatainak ellátásához szükséges információkkal;
- válaszolnak az Europol információk, bűnüldözési információk és tanácsok iránti kérelemre;
- a nemzeti jog betartásával értékelik és továbbítják az információkat és a bűnüldözési információkat az illetékes hatóságoknak;
- tanács, információ, bűnüldözési információ és elemzés iránti kérelemmel fordulnak az Europolhoz;
- a számítógépes rendszerekben található információt továbbítják az Europolnak.³³

Az új pszichoaktív anyagok visszaszorítása elleni küzdelem az Europol gyakorlata szerint a következő hat kritériumon alapszik:

- a lefoglalt anyag mennyisége;
- nemzetközi kereskedelemre utaló bizonyítékok;
- szervezett bűnözésre utaló bizonyítékok;
- az új pszichoaktív szer toxikofarmakológiai tulajdonságai vagy egy jobban ismert vegyülettel való analógiája;
- a további gyors terjedésre vonatkozó bizonyítékok, valamint
- a mérgezésre vagy a halálózásra utaló bizonyítékok.

Ezek közül a témánk szempontjából releváns első három kritériumot mutatjuk be részletesebben, ami az Europol felelősségi körébe tartozik.

³³ Pilisi (2013): i. m. 124–126.

A *lefoglalt anyag mennyisége* az új pszichoaktív anyag megjelenésének sűrűségét, megjelenéseinek körülményét és az anyag mennyiségét jelenti, ami az Europol Nemzeti Egységeinek és a Kábítószer és a Kábítószer-függőség Európai Megfigyelőközpontjának nemzeti drogfókuszpontjain keresztül az Europolhoz érkezett információkat foglalja magában.

A *nemzetközi kereskedelemre utaló bizonyítékok* esetében az Europol a tagállamok nemzeti egységein keresztül továbbított, az Európai Unióban megjelenő új pszichoaktív szerek lefoglalásainak összes mennyiségéről, a származási és célországokról, valamint egyéb csempészeti módszerekről és ezek működéséről szerzett információkat elemzi.

A *szervezett bűnözésre utaló bizonyítékok* alapján az Europol gyűjti és elemzi a tagállamok nemzeti egységein keresztül továbbított információt, amely szerint, ha nyilvánvaló, vagy fennáll a gyanú, hogy egy, az Európai Unióban megjelenő új pszichoaktív anyag előállításában, terjesztésében és kereskedelmében a szervezett bűnözés részt vett, akkor megteszi a szükséges lépéseket. Ha a szükséges lépések és a közös jelentés megtételéhez elengedhetetlennek mutatkozik, az Europol az erőszakra és/vagy a pénzmosásra utaló nyomokról is gyűjt információt. A szükséges intézkedések megtételéhez, amennyiben ez célszerű, és több mint két tagállam érintett, az Europol meggondolhatja, hogy erőforrásait és prioritásait mozgósítsa, így dönt arról, hogy elindítson-e és/vagy koordináljon-e egy célorientált nemzetközi nyomozást az azonosított bűnözői csoportok ellen.³⁴

Az Europol ebben a munkájában minden nemzeti egység legalább egy összekötő tisztviselővel segíti, aki képviseli az egység érdekeit az Europolon belül, valamint előmozdítja az őt küldő nemzeti egység és az Europol közötti információcserét, különösen a következők terén:

- ellátják az Europol a küldő nemzeti egységtől származó információval;
- továbbítják az Europoltól a küldő nemzeti egységnek szóló információt;
- az információ továbbítása és a küldő tagállamot érintő információ elemzésére irányuló tanácsadás révén együttműködnek az Europol tisztviselőivel.

Az Europol az összegyűjtött információk tárolására a következő elemekből álló számítógépes rendszert tart fenn:

- *információs rendszer*, amelynek segítségével gyorsan megállapítható, hogy mely információk találhatók meg a tagállamokban és az Europolnál;
- *elemzési célból* összeállított, részletes információkat tartalmazó *munkafájlok*;
- elemzést szolgáló fájlok egyes adatait tartalmazó *tárgymutatórendszer*.

Jelenleg az Europolnál több mint 20 – átalakítás és korszerűsítés alatt álló – bűnelemzői munkafájl működik, amelyek közül a kábítószer-kereskedelem és az új

³⁴ Daróczy Zita (szerk.): *Új pszichoaktív szerek korai jelzőrendszere. Működési Útmutató*. Luxemburg, Az Európai Közösségek Hivatalos Kiadványainak Hivatala, 2007. 20–21.

pszichoaktív anyagok szempontjából releváns fájlokat illetően Magyarország az alábbiak tekintetében jelezte együttműködési szándékát:

- a COLA, amelynek profilja az illegális kokainkereskedelem latin-amerikai szervezett bűnözői hálózatok részvételével;
- a MUSTARD profilja az illegális heroinkereskedelem török szervezett bűnözői csoportok részvételével;
- a SYNERGY projekt, amelynek profilja a szintetikus kábítószeres illegális kereskedelmében érintett hálózatok.

Az eddig elmondottak alapján a raszternyomozáshoz szükséges feltételrendszer kialakítása bonyolult művelet, amely több tudományterület ismeretének együttes alkalmazását követeli meg.³⁵ Mindez fokozottan igaz a kábítószer-kereskedelem elleni fellépés és az új pszichoaktív anyagokkal való visszaélés visszaszorítása esetében, mivel, ha egy komplett szervezett bűnözői hálózatot kíván felszámolni a nyomozó hatóság, akkor szükséges pénzügyi nyomozás taktikai eszközének alkalmazása, amelynek sikerességéhez szükséges gazdasági, pénzügyi szakember bevonása. Továbbá az interdiszciplináris szemléletnek kell érvényesülnie a büntetőjogi szabályozásban is, mivel már a minősítéshez is más tudományterületek szakembereinek szakértelmére van szükség, szakértői vélemények formájában. Igazságügyi vegyész szakértő szakvéleménye nélkül az sem biztos, hogy indítható-e egyáltalán büntető-eljárás, és ha igen, akkor fennáll-e minősítő körülményként a jelentős mennyiség ténye.³⁶ Mindezekhez hozzátehetjük, hogy az elemző, szűrő-kutató munkához az adathalmazok nagyságára tekintettel jelentős személyzeti állomány is szükségesnek mutatkozik. Azonban a sokszor nem kompatibilis adattárak körében és keresztezésében rengeteg értékes összefüggést találhat az abban jártas, a raszternyomozás elvi és gyakorlati kérdéseiben gyakorlott specialista. Ezzel pedig elősegítheti a nyomozás végső célját és a fő kriminalisztikai kérdésekre való pontos válaszadást.³⁷

A raszternyomozás eredményességét hivatott alátámasztani az a nemzetközi rendőri művelet, amelynek során az Archimedes művelet keretében sikerült felderíteni egy nemzetközi szervezett bűnözői hálózatot, amely felelőssé tehető a kulcsprekursoroknak az Európai Unió területére való behozatalának a támogatásában, hogy azokból aztán szintetikus kábítószer állítsanak elő. A szervezet tevékenységét tehát sikerült feltörni egy kiterjesztett operatív felderítő tevékenység eredményeként, amelyet az európai bűnüldöző hatóságok hajtottak végre.

A nyomozás elvezetett a nyolc főszereplő letartóztatásához, ezzel együtt a csoport és a bűnözői hálózat felszámolásához, amely aktívan tevékenykedett az Európai Unió területén jó néhány éven keresztül. A hatóságok Romániában, Ausztriában és Hollandiában 600 kg APAAN-t és 425 kg PMK-glicidát foglaltak le, amely piperonállal volt keverve. Ez a mennyiség 1,5 millió MDMA- (ecstasy) tablettá

³⁵ Pilisi (2013): i. m. 124–127., 129.

³⁶ Ritter (2013): i. m. 59., 100.

³⁷ Pilisi (2013): i. m. 129.

és 400 kg amfetamin előállítására lett volna elegendő. A felderítés annak a bűnözői hálózatnak a felgöngyölítését célozta, amely felelőssé tehető a nagy mennyiségű kábítószer-prekursor kereskedelméért, amely a romániai hatóságok háta mögött kezdődött 2012-ben. A bűnüldöző hatóságok ügynökségei Ausztriából, Belgiumból, Németországból, Magyarországról, Hollandia és Szlovénia támogatásával, valamint az Európónak az ügyet előremozdító együttműködésével, amelyet a nemzeti ügynökségekkel végzett, levonta a megfelelő következtetéseket 2014-re. A nyomozás során azonosították a csoport kulcsszereplőit, akik szervezték a PMK-glicidát és APAAN szállítását Kínából Románián és más európai országokon keresztül Hollandiába, ahonnan az üzletüket működtették. A nyomozás során a bűnüldöző hatóság jó néhány összehangolt tevékenységet hajtott végre, bevonva a folyamatba az Europol-t és hét európai uniós tagállamot, aminek során kiderült, hogy legalább 10,4 t APAAN-t és 650 kg PMK-glicidátot és piperonált csempésztett ez a csoport az Európai Unió területére 2012–2013 folyamán. Az Europol támogatta a nyomozást a bűnügyi hírszerzés során szerzett információk kicserélésén, nemzetközi akciók összehangolásán és az operatív elemzésen keresztül. A prekursorok kapcsán érdemes még megemlíteni, hogy az Alfa-fenilacetoacetónitril (APAAN) az amfetamin és a metamfetamin gyártásához használják fel, míg a 3-[3'4'-(metiléndioxi)fenil]-2-metil glicidát elnevezésű preprekuzort szintetizálják a piperonálból, amely viszonylag könnyen átalakítható PMK-vá, amely az egyik kulcsprekursor az MDMA (ecstasy) előállításánál.³⁸

Szintén az Archimedes művelet keretében hat gyanúsítottat tartóztatott le 2014. június 20-án az Europol Magyar Nemzeti Iroda nyomozása során az Europol támogatásával. A hat magyar állampolgár ahhoz a nemzetközi szervezett bűnözői csoportosuláshoz tartozott, amely felelős az új pszichoaktív anyagok előállításáért és terjesztéséért, és a nyomozás már 2013 óta folyamatban volt. Jelentős mennyiségű új pszichoaktív anyagot, porokat, füstölőkeverékeket, kristályos anyagokat és ezek előállításához szükséges eszközt foglaltak le. A tablettázóegységet felszámolták és a felszerelést, amely az új pszichoaktív anyag, a pentedron előállításához kellett, lefoglalták, beleértve egy kínai tablettázógépet és egy kínai keverőgépet. Budapest más helyszínein is sok más terméket találtak, ami összefüggésben áll a dizájn drogok előállításával és terjesztésével. A nyomozás során és az akció napján az Europol gondoskodott arról, hogy analitikai és technikai támogatást nyújtson a nyomozók számára. A műveleti adatokat leellenőrizték és elemezték a helyszínen a mobil irodán keresztül, amely közvetlen összeköttetésben állt az Europol adatbázisával.³⁹

A fenti nemzetközi rendőri akció is azt hivatott alátámasztani, hogy az információelemzés, adattárakban való keresés, információcsere, adategyeztetés, amely a raszternyomozás szerves részét képezi, nemzetközi szinten képes felszámolni a szervezett bűnözői csoportok tevékenységét.

³⁸ Europol: *Synthetic Drug Precursor Trafficking Network Broken Up* (é. n.).

³⁹ Site for the production of illegal party drugs dismantled in Budapest. Lásd: www.europol.europa.eu/media-press/newsroom/news/site-for-production-of-illegal-party-drugs-dismantled-in-budapest

IRODALOMJEGYZÉK

- Balláné Füstzer Erzsébet – Borszéki Győző – Lakatos János: *Kriminálmetodológia*. Budapest, Rejtjel Kiadó, 2000.
- Berta Krisztina: A szervezett bűnözés. In Gönczöl Katalin – Kerezi Klára – Korinek László – Lévy Miklós (szerk.): *Kriminológia – szakkriminológia*. Budapest, Complex Kiadó, 2006. 421–443.
- Bócz Endre – Finszter Géza: *Kriminálisztika joghallgatóknak*. Budapest, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, 2008.
- Csáki Gyula Balázs: *A jogi informatika alapjai*. Miskolc, Bíbor Kiadó, 2004.
- Daróczy Zita (szerk.): *Új pszichoaktív szerek korai jelzőrendszere. Működési Útmutató*. Luxemburg, Az Európai Közösségek Hivatalos Kiadványainak Hivatala, 2007. Online: http://drogfokuszpont.hu/wp-content/uploads/ews_utmutato.pdf
- Déri Pál: Az állam és a társadalom kötelezettségei a bűnözés elleni harcban. In Bócz Endre (szerk.): *Kriminálisztika II*. Budapest, Duna Palota és Kiadó, 2004. 925–967.
- Déri Pál – Budai Attila: *Korszerű bűnüldözés*. Budapest, ORFK, 1991.
- Europol: *Site for the production of illegal party drugs dismantled in Budapest* (é. n.). Online: www.europol.europa.eu/media-press/newsroom/news/site-for-production-of-illegal-party-drugs-dismantled-in-budapest
- Europol: *Synthetic Drug Precursor Trafficking Network Broken Up* (é. n.). Online: www.europol.europa.eu/content/synthetic-drug-precursor-trafficking-network-broken
- Fenyvesi Csaba: A kriminálisztika alapelvei. *JURA*, 19. (2013), 2. 37–50.
- Finszter Géza – Mészáros Ádám: *Kutatási részjelentés a szervezett bűnözés nyomozásának tapasztalatai című kutatáshoz*. Kézirat. Budapest, OKRI, 2012.
- Illár Sándor (szerk.): *Krimináltaktika*. Budapest, BM Kiadó, 1983.
- Jakó Nóra – Mikes Lili – Szabó Zsolt: *Alkotmányjog. Jogi szakvizsga felkészítő kötet*. 2. átdogozott kiadás, Budapest, Patrocinium Kiadó, 2016.
- Kertész Imre: Kábítószer-bűnözés 1. rész. Jegyzetek egy vita margóján. *Belügyi Szemle*, 33. (1995), 11. 17–34.
- Király Tibor: *Büntetőeljárás* jog. 4. átdolgozott kiadás. Budapest, Osiris Kiadó, 2008.
- Lakatos János (szerk.): *Krimináltaktika I*. Rejtjel Kiadó, Budapest, 2004.
- Nyitrai Endre: Adatbázisok használata a nemzetközi bűnügyi együttműködésben. In Frigyer László (szerk.): *Nemzetközi jellegű szervezett bűnözés nyomozásának kutatása információáramlási szempontból*. Tanulmánykötet I. Budapest, Nemzeti Közszerológiai Egylet, 2018. 33–63.
- Nyitrai Endre: *Az interoperabilitási e-nyomozás a jó állam tükrében*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2020.
- Pilisi Fanni: A raszternyomozás kriminálisztikai jelentősége. *Belügyi Szemle*, 61. (2013), 3. 117–130.
- Ritter Ildikó: *A bűnüldözés és a büntető igazságszolgáltatás nagy kihívása: Kínálati oldali kábítószer-bűncselekmények felderítése és bizonyítása Magyarországon. Ügyészek a libikókán*. Kézirat. Budapest, OKRI, 2013. Online: www.okri.hu/images/stories/kutatok/ritterildiko/visszaeles_kabszer_bcs_hatasvizsg_kutjel_2013.pdf
- Schenk, Dieter: *Der Chef, Horst Herold und das BKA*. Hamburg, Spiegel, 1998.
- Tremmel Flórián – Fenyvesi Csaba – Herke Csongor: *Kriminálisztika*. Budapest–Pécs, Dialóg Campus Kiadó, 2009.

Jogforrások

144/2008. (XI.26.) AB határozat

11/1992. (III. 5.) AB határozat

Leitsätze zum Urteil des Ersten Senats vom 20. April 2016. Online: www.bundesverfassungsgericht.de/SharedDocs/Entscheidungen/DE/2016/04/rs20160420_1bvr096609.html

Leitsätze zum Beschluss des Ersten Senats vom 10. November 2020. Online: www.bundesverfassungsgericht.de/SharedDocs/Entscheidungen/DE/2020/11/rs20201110_1bvr321415.html

ABSTRACT

Raster Investigation in the Detection of Drug Offenses

Gellért JÁMBOR

Raster investigation is a special data analysis and perpetrator research method based on computerised criminal record systems. In the face of organised crime using modern infrastructure, such as the illegal drug market, the Hungarian police need to continuously improve forensic logistics, from computer systems to intelligence tools.

Keywords: *repositories, research in registers, narrowing, compliance with necessity-proportionality*

Szexuális emberölések a magyar kriminalisztikában

ERDÉLYI Ákos¹

Jelen cikkben az életellenes bűncselekmények egyik igen kegyetlen, minősített esetét mutatom be, hazai esetelemzéseken keresztül. A szexuális emberölés az életellenes deliktumok különösen kegyetlen esete, amelyről a hazai szakirodalomban csak elvétve lehet információt találni. Az ölési cselekmény végrehajtásáig hosszú út vezet, ami több aspektusból szerveződik egygyé. Jelen cikkben többek között ezeket az aspektusokat igyekszem körbejárni, kérdést fektetve arra, hogy az ilyen típusú emberölések mekkora mértékben a szexuális vágy által motivált bűncselekmények, és hogyan hat rájuk a szexuális zavarok jelenléte. Kitérek a (szexuális) fantáziaműködésre is, és arra, hogy annak kóros megnyilvánulásai miként hatnak a későbbi elkövető életére, személyiségműködésére. Végezetül úgy gondolom, hogy a cikkben leírtak valós eseteken keresztül érhetőbbé válnak, ezért több hazai bűncselekményt is bemutatok.

Kulcsszavak: szexuális emberölés, klinikai pszichológia, sorozatgyilkosság, a martfűi rém

Bevezetés

Az emberölés a legsúlyosabb deliktumok egyike. Kiemelkedő társadalomra veszélyessége többek között az elkövetői magatartás erőszakosságából, a cselekmény végrehajtásának brutalitásából fakad. A jelenleg hatályos büntető törvénykönyvünk az alapeseti tényállás mellett számos minősített esetet is taxatív módon felsorol.² Ezek között szerepel a *különös kegyetlenséggel elkövetett emberölés* minősített eset. Az ilyen esetek során nemcsak a brutális elkövetési módra kell gondolnunk – például arra a 2022. január 1-jén történt gyilkosságra,³ ahol az elkövető ököllel és baltával előbb fejbe verte élettársát, majd felgyújtotta annak testét –, hanem az olyan elkövetésekre is, amelyekben a sértett szexuális bántalmazás áldozatául is esik.

Az erőszakos szexuális bűncselekmények az emberölések után a második legsúlyosabb deliktumok,⁴ „amellett, hogy súlyosan sértik az alaptörvényben meghatározott

¹ Kriminológus, bűnügyi pszichológus, doktori hallgató, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola, e-mail: erdelyi.akos@stud.uni-nke.hu

² 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről, 160. § (2) bekezdés.

³ Lásd: <https://telex.hu/belfold/2022/01/07/baltaval-verte-agyon-majd-felgyujtotta-elettarsat>

⁴ Lohner Klaudia: Szexuális bűncselekmények vizsgálata a kockázatelemzés tükrében. In Baráth Noémi Emőke – Mezei József (szerk.): *Rendészet-Tudomány-Aktualitások: A rendészettudomány a fiatal kutatók szemével*. Budapest, Doktoranduszok Országos Szövetsége, Rendészettudományi Osztály, 2019. 193–199.

emberi méltósághoz való jogot, táptalaját képezhetik akár az emberölés bűncselekményeknek is. Tekintve, hogy a visszaesők aránya a szexuális bűnelkövetők körében igen magas, fennállhat a sorozat jellegű elkövetés kockázata”.⁵ Jelen cikkben ez a ket-tősség vezérel: egyrészt szó lesz a szexuális emberölések sajátosságairól és esetleges tipizálási lehetőségeikről, továbbá azok bemutatása kapcsán – érintőlegesen ugyan, de – a sorozatjellegű elkövetés is előtérbe kerül.

Szexuális fantázia és emberölés

Amint azt látni fogjuk a következő fejezetben, a szexualitás és az emberölés megér-téséhez mátrixszerűen kell hozzáállnunk. Értem ezalatt azt a multidiszciplinaritást, amellyel a szexuális devianciák és az emberöléses esetek egyaránt rendelkeznek. Hiszen nemcsak egyszerűen pszichológiai és büntetőjogi vonatkozása van egyik és másik jelenségnek, hanem szociológiai, kriminológiai, (kriminál)pedagógiai, pszichiátriai. Azon túl pedig, hogy a szexuális emberölések esetében vizsgálni kell a szexuális motiváció kérdését, a szexuális fantáziára is érdemes hangsúlyt fektetni.

Lehoczki Ágnes szerint⁶ a szexuális emberölés az egyik legextrémebb bűncselekmény. Mint fogalmaz, „az ilyen cselekmények nem izolált események a tettes életében, hanem szinte egyenes következményei és kiterjesztései a tettes fantáziavilágának”.⁷ A fantázia egy összetett kognitív kép, amelynek komponensei lehetnek képek, hangok, szagok, belső dialógusok és testi érzetek egyaránt. A szexuális fantázia további komponense a szexuálisan izgató kép vagy erotikus vágy, amely az egyén kontrolljától függően küszik be a fantáziatevékenységbe. A szexuális fantázia akkor válik deviánssá, ha a fantázia középpontjába és az öröm forrásaként a másik fél szándékos bántalmazása kerül. Ezek a fantáziák konkrétan irányulhatnak erőszakos cselekmény végrehajtására, mint például nemi erőszakra, de irányulhatnak valamilyen parafília zavarra – például a fantázia során a személy holttestekkel való közöselésről fantáziál.

„A szexuális késztetés minőségi zavaraiaként jellemezhetjük a parafiliákat, amikor is a nemi vágy nem az eredeti biológiai célra irányul, hanem más személyre vagy tárgyra, amely nemegyszer a közerkölcs szabályaiba ütközik, vagy akár a jog által is szankcionált cselekménynek minősül.”⁸ Ennek értelmében a szadizmus nem más, mint a partner feletti dominanciában és bántalmazásban, valamint a szándékos fájdalomkeltésben manifesztálódott kontrollérzet, célja pedig a szadista személy tekintetében a szexuális és a lelki örömszerzés.⁹ Vélhetően egyébként a szexuális szadizmus parafília mutathatja a legerősebb együttjárást a szexuális emberölésekkel.

⁵ Lohner (2019): i. m. 193.

⁶ Lehoczki Ágnes: A fantázia szerepe a szexuális emberölésekben. *Magyar Rendészet*, 17. (2017), 2. 67–85.

⁷ Lehoczki (2017): i. m. 67.

⁸ Tringer László: *A pszichiátria tankönyve*. Budapest, Semmelweis Kiadó, 2011. 152.

⁹ Dion Gee – Aleksandra Belofastov: Profiling Sexual Fantasy: Fantasy in Sexual Offending and the Implications for Criminal Profiling. In Richard N. Kocsis (szerk.): *Criminal Profiling*. Totowa, NY, Humana Press, 2007. 49–72.

Az újabb kutatásokban a deviáns szexuális fantázia megnevezés helyett a *támadási fantázia* kifejezést alkalmazzák inkább.¹⁰

A támadási fantázia lehet általános irányultságú – ebben az esetben semmilyen részlet nem körvonalazódik a fantáziában; illetve lehet specifikus, ebben az esetben azonban a fantáziaelemek a szexuális cselekmény konkrét jellemzőit jelenítik meg. A szexuális emberölés eskalálódásának folyamatában is jól azonosítható a fenti mechanizmus. Az elkövető először csak fantáziál az elkövetésről, amely fantáziák kezdetben csupán általánosak, majd az eskalációs folyamatokban válik a fantázia egyre specifikusabbá.

A martfűi rémként elhíresült Kovács Péternél látható mindez gyakorlatban is: az ölési cselekmény előtt számtalanszor fantáziált az erőszakról. Vallomása során azt mondta, hogy az ölési aktusok végrehajtása előtt több filmet is megnézett. Az 1963-ban történt támadás előtt például a *Bűn és bűnhődés* színházi előadását adta a televízió. Amikor a főhős, Rogyion Romanovics Raszkolnyikov baltával megöli az uzsorásasszonyt, Kovács leküzdhetetlen vágyat érzett valamilyen erőszakos cselekmény elkövetése iránt. Mint tudjuk, még azon az estén megtámadta Szabó Istvánt, aki a szerencsének köszönhetően túlélte a martfűi rém támadását. De nemcsak a filmek alakították Kovács támadási fantáziáit: feleségével való szexuális együttléte alatt is többször gondolt ölési cselekményeire és megölt áldozataira, akikről további fantáziákat szőtt.¹¹

Szexuális motiváció vagy patológiás szexuális vágy?

A szexuális gyilkosságok megértéséhez több nézőpontot is meg kell vizsgálnunk.

Egyrészt fontos tényező, hogy melyik bűncselekmény történt először. Gondoljunk azokra az esetekre, amikor az elkövető nem akarja megölni a sértettet, „pusztán” szexuális aktust akar vele létesíteni. A sértett ennek ellenáll, ezért az elkövető meg-erőszakolja őt, majd az erőszak végeztével a bűncselekmény leplezése miatt (például azért, hogy az áldozat később ne ismerje fel, vagy mert az elkövető megjedtetettől) megöli az áldozatot. Ebben az esetben szexuális motivációjú emberölésről beszélhetünk, hiszen a tettes elsődleges célja nem az emberölés volt, hanem szexuális vágyának kiélése. A szexuális motivációjú emberölések másik esete, amikor a gyilkosság nem az erőszakos nemi közösülés leplezéseként jelenik meg, hanem az elkövető előre eltervezi az áldozat megölését.

A szexuális gyilkosságok másik csoportjába véleményem szerint azok az esetek sorolhatók, amelyek során az elkövetőnél valamilyen súlyos szexuál-pszichopatológiai zavar detektálható. (Mivel nem az egyes szexuálpatológiai kórképek elemzése jelen tanulmány témája, így ezek bemutatásától a továbbiakban eltekintek.) Fontos szem

¹⁰ Lehoczki (2017): i. m.

¹¹ Dulai Péter: A médiaerőszak által belobbantott tűz – egy szexuális indítékból elkövetett sorozatgyilkosság kriminálpszichológiai szemzögből. *Belügyi Szemle*, 68. (2020), 2. 103–113.

előtt tartani, hogy a szexuális zavarok prevalenciája a teljes lakosságot nézve gyakori, és a fenti tétel nem azt jelenti, hogy aki szexuális zavarral él, gyilkossá válna. Ez ennél jóval komplexebb jelenség, amelyet pusztán valamilyen szexuális zavar megléte önmagában nem magyaráz.

Az emberölések során megjelenő és azonosítható szexuális motiváció kapcsán Lohner Klaudia és munkatársai végeztek kutatásokat.¹²

Kutatásuk célja az volt, hogy összehasonlítsák és elemezzék a szexuális motivációból és a nyereségvágyból elkövetett emberöléseket, összesen 386 esetet. Az adatbázis-elemzés során arra a megállapításra jutottak, hogy a nyomozók két esetben rögzítik a szexuális motivációt:

- a gyanúsított kihallgatásán elismerte a szexuális motivációt;
- az elkövetés helyszínén vagy a sértetten szexuális aktusra utaló jegyeket azonosítottak.

Az eredmények fényében megállapítható, hogy a sértett levetkőztetése és a nemi szerv körüli sérülések gyakrabban jelentek meg a szexuális emberöléseknél, míg az értéktárgyak eltulajdonítása főként a nyereségvágyból elkövetett emberölésekre volt jellemző. Ugyanakkor a végbéltáji sérülés és az áldozat ruházatának levágása nem prediktálta jobban egyik motivációs bázist sem.

„A szexuális motiváció esetében az áldozatok tipikusan 30 év körüli, alkohol befolyása alatt álló nők voltak. A nyereségvágyas motivációval összehasonlítva az elkövetők az áldozatot gyakrabban fojtották meg, és ritkábban használtak eszközt a gyilkosság során. [...] Az elkövetők ritkábban tulajdonítottak el értéket, és többnyire a nemi szervekre korlátozott sérüléseket okoztak. Az elkövetők ritkábban foglalkoztak a helyszínnel, a holttestet pedig többnyire elhagyott helyen, részlegesen vagy teljesen levetkőztetve hagyták.”¹³

Egy korábbi kutatásban¹⁴ Törő Klára és munkatársai ugyancsak a szexuális indítékből, Budapesten elkövetett emberöléseket vizsgálták.

A tanulmányban 14, 2009 és 2018 között elkövetett szexuális emberölést vizsgáltak. A kutatók úgy vélik, hogy „a szexuális motivációjú emberölés igen összetett jelenség, mégis, a legtöbb esetben a halálos kimenetel a szexuális erőszak véletlen következménye”.¹⁵ Az aktaelemzés eredményeit az 1. táblázat foglalja össze, amelyben jól olvashatók többek között az egyes bűncselekmények minősítései, az elkövető és áldozat közti viszonyrendszer, az elkövetés helye, a post mortem tevékenységek, valamint az elkövető pszichés érintettsége.

¹² Lohner Klaudia – Hermann Zsombor – Haller József: Szexuális motiváció nyomai a tetthelyen: kriminálpszichológiától a kriminalisztikáig. *Belügyi Szemle*, 69. (2021), 10. 1813–1828.

¹³ Lohner–Hermann–Haller (2021): i. m. 1825.

¹⁴ Törő Klára et al.: Szexuális erőszakkal társult emberölések Budapesten (2009–2018). *Magyar Tudomány*, 181. (2020), 3. 343–352.

¹⁵ Törő et al. (2020): i. m. 343.

1. táblázat: A Budapesten, 2009 és 2018 között elkövetett szexuális emberölések jellemzői egy aktakutatás eredményeképpen

Elkövetők és áldozataik	<ul style="list-style-type: none"> • 11 alkalommal férfi volt az elkövető – 6 nő és 5 férfi áldozat • 2 esetben női elkövetőről beszélünk – 1 férfi áldozat • 1 esetben csoportos elkövetés (2 férfi – 1 női elkövető) – 1 férfi áldozat
Viszonyrendszerek	<ul style="list-style-type: none"> • 3 esetben élettársi viszony • 1 esetben volt élettársi viszony • 6 esetben ismeretségi viszony (vagyis az elkövető és az áldozata korábbról ismerték egymást) • 4 esetben alkalmi kapcsolat <ul style="list-style-type: none"> – 3 esetben az áldozat prostituált volt (2 nő és 1 férfi)
Jogi minősítés	<ul style="list-style-type: none"> • 3 esetben különös kegyetlenséggel elkövetett emberölés • 4 esetben emberölés • 1 esetben védekezésre képtelen személy sérelmére elkövetett emberölés • 2 esetben aljas indokból vagy célból elkövetett emberölés • 1 esetben halált okozó testi sértés • 1 esetben gondatlanságból elkövetett emberölés
Az elkövetés helyszíne	<ul style="list-style-type: none"> • 2 alkalommal a felek közös tulajdonú lakása • 5 esetben az áldozat lakása • 1 alkalommal az elkövető lakása • 1 alkalommal elhagyott épület • 3 alkalommal erdős terület • 1 esetben autó belső tere
Az elkövetés eszköze	<ul style="list-style-type: none"> • 7 alkalommal szűrő-, vágóeszközök (kés, balta, fejsze) <ul style="list-style-type: none"> – sérülések a fej-nyaki régiókon és hastájékon • 7 esetben tompa tárggyal való ütések
A szexuális erőszak elkövetésének módja	<ul style="list-style-type: none"> • 1 esetben vaginális behatolás • 1 alkalommal vaginális és anális behatolás • 2 esetben különböző tárgyak testnyílásokba való bevezetése
Post mortem aktivitás	<ul style="list-style-type: none"> • 5 alkalommal a holttest elrejtésre került • 2 alkalommal a test darabolására került sor • 1 alkalommal a külső nemi szerv eltávolítására került sor
Pszichés érintettség	<ul style="list-style-type: none"> • 1 esetben igazolt, hogy az elkövető a cselekmény elkövetése idején pszichotikus állapotban volt, cselekményét doxasma¹⁶ hatására követte el

Forrás: a szerző szerkesztése

Kutatásukban a hazai esetelemzések mellett a nemzetközi statisztikai adatok is megjelennek.

Az Amerikai Egyesült Államokban 1976 és 2012 között 5955 esetet azonosítottak szexuális indíttatásból elkövetett emberölésnek a teljes, 709 075 gyilkossági ügy közül. Az amerikai esetek 7,6%-ában fedezhető fel nekrofil hajlam; a kanadai

¹⁶ *Doxasma* – téveszme. Kórosan meghamisított itélet; olyan, a valóságban megalapozatlan ítéletek és következtetések együttese, amelyek valódiságáról a személy meg van győződve. Pl. míg a befolyásoltatásos doxasma során a beteg úgy érzi, különféle eszközökkel és különböző módokon idegen erők befolyásolják, irányítják és uralmuk alatt tartják, addig az erotomán téveszme során a beteg meg van győződve arról, hogy a kiválasztott személlyel szerelmi szálak kötik össze, holott ennek semmi alapja nincs.

emberölések esetében ez 10,1%. Ami pedig a kanadai eseteket illeti,¹⁷ az emberölések 25%-ára volt jellemző a test megcsonkítása (ami véleményem szerint igen magas arány), míg a test feldarabolása az esetek 6,3%-ában volt jellemző. A nemi szervek megcsonkításával 5,4%-ban találkoztak a nyomozók; az elkövetők pedig az esetek 23,6%-ában mutattak valamilyen kóros szexuális diszfunkciót – az esetek többségében szadizmus jegyeit. „Egy kanadai és franciaországi eseteket összehasonlító tanulmány alapján az elkövetők tekintetében jelentős különbségeket találtak: míg előbbi csoportra az antiszociális személyiség volt jellemző, utóbbi csoportban a szexuális devianciák domináltak.”¹⁸

A szexuális gyilkosságokat elkövetők tipológiai rendszere

A szexuális emberölések elkövetőit már korábban, az 1980-as évektől kezdve egészen napjainkig igyekeztek és igyekeznek tipizálni, és főbb karakterisztikáit megragadni.¹⁹

A *Crime Classification Manual* (CCM)²⁰ rendszerezi a szexuális elkövetőket többek között annak függvényében, hogy:

- a szexuális erőszak emberölés mentén jelenik meg, ennek függvényében a CCM tovább osztályozza őket szervezettség mentén, illetve a szadisztikus tendencia mértéke szerint; valamint
- rendszerezi őket egy külön fejezetben is, amelynek a szexuális erőszak és szexuális zaklatás címet szentelte.

Hazelwood és Burgess eredeti, 1987-ben közölt, majd 2021-ben ötödik kiadást megélt tanulmányukban²¹ egy másfajta tipizálást alkottak meg, amelyekre más szerzők²² is hivatkozásként tekintettek a későbbiekben. Hazelwood és Burgess az erőszaktevők négy típusát írták le:

- hatalomérvényesítő (*power-assertive*, PA);
- domináns-szubmisszív (*power-reassurance*, PR);
- haragvó-megtorló (*anger-retaliatory*, AR);
- haragvó-izgalomkereső (*anger-excitation*, AE) típusokat;

¹⁷ Törő et al. (2020): i. m.

¹⁸ Törő et al. (2020): i. m. 346.

¹⁹ Janet I. Warren – Robert R. Hazelwood – Park E. Dietz: *The Sexually Sadistic Serial Killer. Journal of Forensic Sciences*, 41. (1996), 6. 970–974.; Robert R. Hazelwood – Ann Wolbert Burgess: *Practical Aspects of Rape Investigation. A Multidisciplinary Approach*. Fifth Edition. Boca Raton, CRC Press, 2021.

²⁰ John E. Douglas et al.: *Crime Classification Manual. A Standard System for Investigating and Classifying Violent Crime*. Second edition. Hoboken, NJ, John Wiley & Sons, 2006.

²¹ Hazelwood–Burgess (2021): i. m.

²² Robert D. Keppel – Richard Walter: *Profiling Killers: A Revised Classification Model for Understanding Sexual Murder. International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 43. (1999), 4. 417–437.

akik jól körülírható és jól azonosítható viselkedéses jegyekkel jellemezhetők, amelyek mentén a szexuális emberöléses esetek során olyan profilok készíthetők az ismeretlen elkövetőkről, amelyek nagyban segítik a gyors és eredményes felderítést.

Ahogy arra már utaltam kicsivel előbb, az erőszakos szexuális bűncselekmények elkövetői több esetben visszaeső elkövetők, ennél fogva gyakran jellemző rájuk a sorozatjellegű elkövetés.

A legelső, talán a legjobban dokumentált sorozat-erőszaktevő Hasfelmetsző Jack volt, a 19. századi Londonban, aki több prostituáltat is megölt és megcsonkított. A csonkítások brutalitása hatalmas mértéket öltött: áldozatai hasát felvágta, a belső szerveket szétvágta, több esetben a megcsonkított testrészeket pedig magával is vitte.²³

A 20. századi Egyesült Államokban sem volt sajnos ismeretlen a kegyetlen elkövetés. Ted Bundy 1973 és 1978 között több mint 30 nőt erőszakolt és ölt meg. A lehető legváltozatosabb módon oltotta ki áldozatai életét: agyonverte vagy megfojtotta őket, több testet ezt követően meg is csonkított.²⁴ Áldozatai a húszas éveikben járó fiatal nők voltak, legfiatalabb áldozata mindössze 12 éves volt.²⁵

Bundy mellett egy másik személy is uralta a 20. század második felének amerikai kriminalisztikáját. A milwaukee-i kannibálként elhíresült Jeffrey Dahmer 1978 és 1991 között 17 fiút és férfit ölt meg. Esetében a kóros szexuális zavarok többszörsően voltak jelen: áldozatait szadisztikus módon megkínózta, megerőszakolta, a testeket megcsonkította, továbbá saját bevallása szerint nem állt tőle távol a nekrofília és az antropofágia, azaz a kannibalizmus sem.²⁶

De Ed Gein, a plainfieldi mészáros esetében is egyértelműen jól azonosíthatók kóros mentális jegyek: áldozatai bőrét lenyúzta, amelyből ruhákat varrt magának.²⁷ A nyúzás egyértelműen jól azonosítható szadisztikus magatartás, a „ruhákba való bújás” pedig egyszerre utalhat egyéb szexuális zavarra és sok más pszichopatológiai jegyre.

A martfűi rém

Hazánkban a sorozatgyilkosságok nagyon ritkák, különösen igaz ez a szexuális jellegű esetekre. A hazai kriminalisztika első, igazoltan szexuális indíttatású gyilkosságsorozata az 1950–1960-as években történt, amelyet a martfűi rémként elhíresült Kovács Péter hajtott végre.

²³ Törő et al. (2020): i. m.

²⁴ Törő et al. (2020): i. m.

²⁵ Amelie Pedneault: *Ted Bundy on the "Malignant Being": An Analysis of the Justificatory Discourse of a Serial Killer*. 2013.

²⁶ Jeffrey Jentzen et al.: *Destructive Hostility: The Jeffrey Dahmer Case: A Psychiatric and Forensic Study of a Serial Killer*. *The American Journal of Forensic Medicine and Pathology*, 15. (1995), 4. 283–294.

²⁷ Petrétei Dávid: *Elkövetői profilalkotás és a bűnügyi helyszín elemzése. Rendőrségi Tanulmányok*, 3. (2020), 1. 3–50.

Ahogy arra Dulai Péter is utal,²⁸ a sorozatgyilkosságok motivációs indítéka nagyon sok esetben szexuális természetű. „Gyermekkori traumák, szexuális zaklatás következtében kialakult felnőttkori szexuális zavarok, nőgyűlölet, ezek mind-mind fontos szerepet játszhatnak az ilyen motivációjú elkövetőknél.”²⁹

Dulai Péter nagy aprólékossággal, részletekbe menően tárta az olvasó elé korábbi tanulmányában³⁰ a martfűi rém történetét.

A 20. század közepén, 1957 és 1967 között összesen négy női holttestet találtak Tiszaföldvár néhány kilométeres körzetében.

1957. július 22. Kovács Péter a martfűi cipőgyár közelében fekvő vasúti sínek közelében kerékpározott, amikor 22 óra után meglátta az esti műszakból hazafele gyalogló 23 éves Szegedi Margitot. Kovács felvett a földről egy vasdarabot, és adandó alkalommal szemből fejbe verte vele Szegedi Margitot. Az ütés következtében a fiatal nő összeesett. Kovács az eszméletlen nőt az út menti kukoricásba vonszolta, ahol előbb fojtogatni kezdte, majd a lemeztelenített test látványának hatására onanizálni kezdett a test felett. A nőt végül megfojtotta, testét a közeli vizes árokba dobta.

1962. március 5-e, este. Kovács épp moziba tartott, amikor találkozott Sipos Ilonával, akivel jól ismerték egymást. Az ismertségre alapozva Sipos Ilona megkérte Kovácsot, hogy vigye haza Martfűre. A kölcsönös, szexuális vonzalom hatására egy mezőgazdasági területre mentek. Kovács képtelen volt a nemi aktusra, azonban a meztelen női test látványa teljesen hatása alá vonta. Letépte a nő ruháit, melltartóját a szájába tömte és megfojtotta. Ezt követően Kovács önkielégítést végzett. Az onanizálást követően az elernyedt testet a Tiszába dobta.

1963. november 13-a. Kovács Péter ekkor már nős férfi volt. Az esti órákban előre megtervezett módon magához vett egy kalapácsot, majd motorkerékpárjával a közeli vasútállomáshoz ment, és ott várta a Martfű felől érkező vonatot. A szerelvényen utazott a 33 éves Szabó Istvánné, aki, miután leszállt a vonatról, Kovács irányába indult. Amint a nő elhaladt Kovács mellett, az fejbe verte az otthonról magával vitt kalapáccsal. Az eszméletlen nő ruháit Kovács leszaggatta, majd önkielégítésbe kezdett, azonban megzavarhatták, mert felhagyott cselekményével és motorkerékpárjával hazasietett. Szabó Istvánné később magához tért, azonban támadóját nem tudta megnevezni.

1964. március 21. Kovács a novemberi akcióját követően ismét útnak indult. A kalapácsot ezúttal is magával vitte, azonban az eddigiektől eltérően nem rejtőzködött, és várt a megfelelő pillanatra. A támadást már abban az utcában végrehajtotta, amelyben lakott. Követni kezdte a 42 éves Sinka Józsefnét, akire hátulról sújtott le a kalapáccsal. Azonban célt tévesztett, így Sinka Józsefné el tudott menekülni.

1965. március 20. Egy év telt el a legutolsó támadás óta. Kovács egy tiszaföldvári mosónál mosta szolgálati autóját, amikor korábbi ismeretségük alapján megkérte az akkor 14 éves Mészáros Éva, hogy vigye el őt egy darabon. Kovács beültette maga

²⁸ Dulai (2020): i. m.

²⁹ Dulai (2020): i. m. 104.

³⁰ Dulai (2020): i. m.

mellé a lányt, azonban nem a megbeszélthely irányába indultak el, hanem a város határa felé. A határt követően Kovács megállt az autóval, majd egyből tépni kezdte Méhész Éva ruháját, és megfojtotta a lányt. A gyilkosság után Kovács ismét önkielégítést végzett, majd a lány testét és biciklijét a Tiszába dobta.

A martfűi rém az utolsó gyilkosságát 1967. június 18-án követte el. Kovács ekkor a martfűi cipőgyár előtti vasútállomáson várt Szekeres Károlynéra, akivel előző nap beszéltek meg, hogy Kovács hazaviszi őt autójával. A korábbi modus operandihoz hasonlóan Szekeres Károlynéval is egy elszigetelt helyszínre mentek, ahol előbb le-
tépthe a nő ruháit, majd megfojtotta. A gyilkosság után post mortem megcsonkította az áldozatot a mell részénél, továbbá a szeméremrész feletti területen is több vágást ejtett a testen, miközben önkielégítést végzett. A holttestet és annak darabjait a Körös folyóba dobta.

Kovács Péter összesen hat nőt támadott meg, közülük ketten túléltek a támadást. A hat bűncselekmény több ponton is hasonlóságot mutatott:

- a bűncselekményeket alig néhány kilométeres körben követték el;
- az elkövető áldozatait lemeztelenítette, ruháikat széttépthe;
- az áldozatok értéktárgyai nem tűntek el;
- mindegyik elkövetés mögött szexuális indíték húzódozott meg, azonban az elkövető egyik esetben sem közöszült áldozatával; valamennyi esetben önkielégítést végzett;
- három áldozatát a fejükre mért tompa ütéssel ölt meg, hármat megfojtott;
- Kovács mindegyik halálos áldozatot vízbe dobta;
- öt támadás a késő esti órákban történt.³¹

Jogosan merül fel bennünk a kérdés: hogyan képes valaki ilyen szörnyűség elkövetésére? A válasz Kovács Péter életútjában keresendő.³²

Kovács Péter 1934-ben született, nehéz körülmények között élő parasztcsaládban. Édesapja a II. világháborúban elesett, nagyapja pedig 1944-ben öngyilkosságot követett el. Az általános iskolát követően anyjának segített a mezőgazdasági munkálatokban. Ingerszegény környezetben nőtt fel, szülővárosát húszéves koráig nem is hagyta el. 1962-ben megismerkedett későbbi feleségével, akitől 1964-ben gyermeke született. A nyomozás során feltárt információk alapján feltételezhető, hogy Kovács Pétert a bűnözői életút felé egy kora gyermekkori trauma indította el. 14 éves volt, amikor szexuális zaklatás áldozatává vált. 14 éves koráig semmit nem tudott a szexről, senkitől nem kapott semmilyen felvilágosítást sem. Ekkor került kapcsolatba Bodócs Mihállyal, aki elcsalta a 14 éves Kovács Pétert, orálisan kielégítette, majd megtanította az önkielégítésre. Ezt követően egy héttel később ismét találkozott, amikor ismét megtörténtek az előzőek. „Kovács vallomásában úgy emlékezett vissza, hogy ezután az élmény után rabjává vált az önkielégítésnek.

³¹ Dulai (2020): i. m.

³² Dulai (2020): i. m.

Sajátos kukkolásról is beszámolt a kihallgatásán. Be kellett érnie azzal, hogy az utcán sétáló nőt képzel el meztelenül, és erre a gondolatra végzett önkielégítést.³³ Kovács az önkielégítést később betegségként definiálta. A korábban elszennvedett gyermekkori szexuális abúzus és a rögzült önkielégítés mechanizmusa miatt büntudatot érzett, és rögzült benne az a rögzszme, hogy nem érdemes kapcsolatba lépnie egy nővel sem, mert úgyis elutasítanák őt. Szüzességét feleségével veszítette el házasságukat követően, azonban a nő elmondása alapján ezt követően sem került sor gyakori szexuális együttlétre, tekintettel arra, hogy férjének ritkán sikerült a behatolás. A nő kérte férjét, menjen el orvoshoz, de Kovács ennek a kérésnek nem tett eleget – vélhetően az érzett szégyen miatt.

A mentális terheltségen kívül Kovács Péter organikus megbetegedésekben is bővelkedett gyermekkorában. 8-10 éves korában fürdés közben a fejére esett egy vasvályú, majd nem sokkal később vérmérgezésen esett át, és vérszegénység is kialakult nála. Iskolás éveiben leesett egy lóról, és beütötte homlokát. Orvosi kezelésben – ahogyan az előzőekben sem – ekkor sem részesült. A homloktáji régió, vagyis a frontális és a prefrontális régió többek között a humánspecifikus működéseket szervező komponens,³⁴ amelyek károsodása komoly viselkedéses diszfunkciókat eredményezhet. A prefrontális terület sérülése az affektív és a személyiségi jegyek megváltozását is eredményezi. A terület sérülése jellemzően pseudopszichopátia kialakulását vonja maga után, amelyre ugyanazok a viselkedéses és személyiségjegyek érvényesek, mint a mindenki által ismert pszichopátiás viselkedésszerveződésre. A pseudopszichopátiás személy áthágja a határokat és a törvényeket, nem veszi figyelembe a moralitás kérdéseit, károsodik az empatizálásra való képessége, és állandó, erős ingerekre van szüksége. „A frontoorbitális terület károsodásakor előfordulhat szexuális aberráció (például nyilvános maszturbáció), szexuális gátlástalanság.”³⁵

Kovács Péter esetében tehát kijelenthetjük, hogy a felnőttkorra kialakult és megszilárdult mentális és szexuális zavarok, a kora gyermekkori traumatikus élmények, az organikus elváltozások és a kedvezőtlen szocializációs színterek mind hozzájárulhattak ahhoz, hogy a martfűi rém véghez vihette rémtetteit.

A 44-es úti gyilkosságok

Bogdány Gyula 2018-as tanulmányában³⁶ több, prostituáltak sérelmére elkövetett emberölést tár az olvasó elé. Az esetek közös jellemzője, hogy valamennyi áldozat nő volt. Bogdány leszögezi, hogy minden nyomozás előtt vannak olyan kérdések, amelyeket a nyomozó hatóságnak szem előtt kell tartania. A prostituáltak sérelmére

³³ Dulai (2020): i. m. 109.

³⁴ Márkus Attila: *Neurológia pszichológia szakos hallgatók számára*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 2014.

³⁵ Márkus (2014): i. m. 144.

³⁶ Bogdány Gyula: A prostituáltak sérelmére elkövetett emberölések és nyomozásuk néhány sajátossága. *Belügyi Szemle*, 66. (2018), 5. 132–146.

elkövetett életellenes cselekmények vizsgálatakor fel kell tennünk több specifikus kérdést is, továbbá

„a társas viselkedésére, a múltjára, a terveire vonatkozó adalékok, az egészségügyi állapota, szexuális, higiéniai és más intim magatartása megismeréséhez általában egy nőt kell azonosítanunk a sértett környezetéből, olyat, aki tisztában van a sértett prostitúciós múltjával és az ebből adódó egészségügyi, környezeti és kriminális veszélyeztetettséggel”.³⁷

Bogdány rámutat arra, hogy az ilyen típusú bűncselekmények nyomozásakor elemző-értékelő tisztek közreműködése fontos lehet, hiszen nagy mennyiségű adatot kell gyorsan és hatékonyan feldolgozni. Ide sorolja a cellainformációk, a telefonok és a kamerafelvételek elemzését, a hívásforgalmi adatok feldolgozását, a forgalmi rendszámok elemzését, illetve a tanúkatatás egyéb lehetséges módjait. Én ide sorolnám a bűnügyi-klinikai pszichológiai elemző tevékenységeket is. A pszichológus nagyban hozzájárulhat az elkövetés motivációs hátterének feltérképezéséhez, a tanúkatatáshoz, valamint a tanúkihallgatások megtervezéséhez. Ugyancsak nagyban segítheti a felderítést a pszichológus által megalkotott elkövetői profil, amely segíthet leszűkíteni az elkövetői kört.³⁸

Az első gyilkosság³⁹

2010. október 2-án, 15:00 óra körüli időpontban eltűnt a 18 éves prostituált, F. V. Amália. A 44-es főút mellett, Nyárlőrinc térségéből tűnt el úgy, hogy szállásadója felügyelt rá. A fiatal lány gyakran állt a megszokott helyén, ahová rendszerint a szállásadója vitte ki, és tisztas távolságból figyelte, nehogy baj érje. Egy átlagos nap három-öt kuncsaftot vállalt, akikkel a közeli erdőbe szokott menni. Erről jelzést szokott hátra hagyni a buszmegállóban a szállásadójának. F. V. Amália egy megszokottnak indult napon tűnt el. Miután nem volt a buszmegállóban a megbeszélte időpontban, szállásadója kereste őt egy darabig, illetve telefonon is hívta, de végül hazament. Azt gondolta, hogy F. V. Amália visszautasíthatatlan ajánlatot kapott és hátra hagyta őt. Mivel a következő néhány napban sem jelentkezett, a szállásadó felhívta F. V. Amália édesanyját, aki bejelentette a lány eltűnését a rendőrségen. F. V. Amália holttestét október 8-án találták meg egy erdős területen, egy engedély

³⁷ Bogdány (2018): i. m. 133.

³⁸ Nagy Enikő – Elekesné Lenhardt Zsuzsa: A specifikus elkövetői profilalkotás elmélete és gyakorlata. *Belügyi Szemle*, 52. (2004), 6. 51–65.; Ivaskevic Krisztián: Bűnözői profilalkotás. In Haller József (szerk.): *Rendészeti pszichológia*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2020. 111–148.; Lehoczki Ágnes: Irányzatok a bűnügyiprofilalkotásban. *Belügyi Szemle*, 59. (2011), 6. 62–81.; Lehoczki Ágnes: *A poszt-offenzív szakasz pszichológiai vizsgálata az emberölés profilalkotásában*. Doktori (PhD-) értekezés. Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola, 2021.

³⁹ Bogdány (2018): i. m.

nélküli szemétkerakó helyen, zsákok alatt elhelyezve. Halálát többszörös erőteljes, roncsoló jellegű fejsérülés okozta. Iratai, értékei és telefonja néhány száz méterrel arrébb kerültek elő. „A két évig tartó, folyamatos, széles körű nyomozás során nem sikerült azonosítani az elkövetőt. Az elsősorban ebben az időszakban, Debrecen–Karcag térségében tapasztalható prostituáltak eltűnése, illetve a sérelmükre elkövetett emberölések kapcsán feltételezett sorozat jelleg miatt a Nemzeti Nyomozó Iroda vette át a nyomozást.”⁴⁰

A második eset⁴¹

2012. augusztus 29-e. A 44-es főúton, Nyárlőrinc külterületén egy ismeretlen férfi személygépkocsijában orális aktus közben nyakán és felsőtestén többször megszurta a 28 éves T. Krisztina prostituáltat. T. Krisztina halottnak tette magát, ennek köszönheti életét. Az ismeretlen támadó sorsára hagyta, azonban T. Krisztina a közelben lévő munkásoktól segítséget kért. Amint a sértett állapota engedte, a nyomozók megkezdték kihallgatását. T. Krisztina pontos leírást tudott adni az elkövetőről, és annak személygépkocsijáról is. A nyomozás lefolytatását ez esetben is a Nemzeti Nyomozó Iroda vette át. A felderítés során foganatosított nyomozati cselekmények meghozták az áttörést, és 2012. szeptember 14-én elfogták T. Krisztina támadóját, aki beismerte a bűncselekmény elkövetését.

A támadó élettársával és közös gyermekükkel élt együtt. Kecskeméten dolgozott, szabadidejében sportolt. Tettére nem tudott magyarázattal szolgálni. Családi anamnézisében családi abúzusról, valamint kóros anya-gyermek kötődésről és anyakomplexusról számolt be. A nyomozás során az elkövető nem csak a T. Krisztina ellen elkövetett bűncselekményt ismerte el: 2 évvel ezelőtt ő gyilkolta meg F. V. Amáliát is, akinek azért kellett meghalnia, mert az elkövető férfiaságát becsmérelte. Ezen a támadó felhergelte magát, és az autóban található emelővel több alkalommal fej-táji sérülést okozott a nőnek. A testet ezt követően lemeztelenítette, és a helyszínen önkielégítést végzett. „A terheltről készült pszichológusi szakvélemény szerint kritikus inger [...] hatására kontrollt veszített viselkedése olyan irányba fordulhat, hogy képes mások életét és testi épségét is veszélyeztetni, és ez hajlamosítja a klasszikus sorozatalkövetési magatartásra.”⁴² Az elemző-értékelő tevékenység F. V. Amália esetében döntően szexuális indíttatásból elkövetett emberölési szándékot állapított meg, míg T. Krisztina vonatkozásában a szexuális motiváció mellett jelen volt a nyereségvágy mint motiváció.

Az ügy nyomozása során több felhívást is intéztek a prostituáltként dolgozók felé, azonban a megkérdezettek szerint a felderítés eredményességét követően nincs

⁴⁰ Bogdány (2018): i. m. 137.

⁴¹ Bogdány (2018): i. m.

⁴² Bogdány (2018): i. m. 139.

okuk a félelemre. A megkérdezettek között volt T. Tímea is, aki két hónappal később – munkája miatt – emberölés áldozata lett.

A harmadik eset⁴³

2012. november 3-án Kecskeméten, a vasúti sínek mellett egy női holttestet fedeztek fel. Az áldozatot a nála lévő iratok alapján a húszéves T. Tímeaként azonosították. Az áldozat értéktárgyai nem hiányoztak, halálát egyetlen jól irányzott, szívet ért szúrás okozta. Futtatója egyben élettársa is volt, akivel a nő halálának napján összeveszett, ezért a férfi előbb fenyegető üzeneteket küldött neki, majd ezt követően autóval kereste a nőt a városban. Mivel ez az újabb, prostituált sérelmére elkövetett gyilkosság ismét ráirányította a figyelmet a Debrecen–Karcag térségben történt gyilkosságokra, a nyomozást ismét a Nemzeti Nyomozó Iroda vonta hatáskörébe.

A tanúkihallgatások során tisztázták a férfi alibijét, valamint további információkat is szereztek, így sikerült beazonosítani a sértett kuncaftjainak körét, illetve leírást kaptak a személyautóról is, amely a feltételezett elkövetője volt.

A nyomozás ötödik napján egy Kecskeméttől pár kilométerre lévő község körzeti megbízottjánál jelentkezett az egyik helybéli, aki be kívánta jelenteni az egyik helyi lakos furcsa viselkedését, amelyet a bűncselekmény elkövetése óta fedezett fel rajta. A bejelentés eredményre vezetett: a nyomozó hatóság elfogta O. Frigyes, a háromgyermekes családapát, aki beismerte a gyilkosság elkövetését. O. Frigyes büntetlen előéletű, gyári munkás. Pszichológiai anamnézise súlyos alkoholhasználatot és személyiségzavart jelzett. A terhelt vallomásaiban úgy nyilatkozott, hogy a gyilkosság napján Kecskeméten autózott, amikor 20:00 óra körüli időpontban felfigyelt a sértettre. Megállapodtak abban, hogy a terhelnél lévő 2500 forintért cserébe a későbbi sértett szexuális szolgáltatást nyújt. Egy kietlen területre mentek, ahol azonban a sértett kevesellte az összeget. Dulakodtak, majd a terhelt a nála lévő késsel egy alkalommal megszurta T. Tímeát. A nő kiugrott az autóból, az elkövető pedig elhagyta a helyszínt. O. Frigyes még aznap este elmondta a történeteket élettársának, akinek a véres kést is megmutatta. O. Frigyes tettét alkoholos befolyásoltságával magyarázta, azonban abban szexuális indíttatás is felfedezhető.⁴⁴

Bogdány Gyula az eset kapcsán kiemelte, hogy a rendőri állomány tájékoztatása mellett vélhetően a média és a médiában ismertettek is nagyban hozzájárultak az eredményes felderítéshez.⁴⁵

⁴³ Bogdány (2018): i. m.

⁴⁴ Bogdány (2018): i. m.

⁴⁵ Bogdány (2018): i. m.

A negyedik gyilkosság⁴⁶

2016. június 14-e. Az esti órákban egy kecskeméti lakás főbérője értesítette a rendőrséget, hogy a lakásban egy holttestet talált. Az elhunytat Sz.-né M. Zitaként azonosították, aki akkor már négy éve bérelte a lakást. Az emberölés elsődleges helyszíne megegyezett a holttest megtalálásának helyszínével: a test körül nagy mennyiségű vér volt, a test felső részén több szúrt és metszett sérülést azonosítottak. A sértett telefonjait megtalálták a lakásban, de táskájából és a lakásból eltűnt minden készpénz. A sértett férje kihallgatásán úgy nyilatkozott, hogy feleségével egy Kecskeméthez közeli tanyán élnek, innen vitte be feleségét a városba minden nap, és ment érte a nap végeztével. Elmondta, úgy tudta, felesége egy ügyvédi iroda alkalmazottja, arról nem volt tudomása, hogy felesége prostituáltként dolgozott. Mindig volt nála készpénz, a gyilkosság reggelén legalább negyvenezer forint. A sértett telefonadatainak elemzését követően azonosították a feltételezett elkövetőt, B. Gábort.

B. Gábor élettársával és két gyermekével élt egy háztartásban. Anamnézisében szerencsejáték-addikció volt azonosítható, emiatt több adósságot halmozott fel. Az adósságok rendezése érdekében homoszexuális prostitúciót folytatott, azonban a hiteltartozások rendezése határidejének közeledtével úgy döntött, hogy máshogy fog pénzt szerezni. A sértettel megbeszélte időpontban megjelent annak albérletében, ahol elővette a nála lévő kést és pénzt követelt. A sértett ellenállt a felszólításnak, mire B. Gábor több alkalommal megszurta őt.

Noha a negyedik emberölést is prostitúciós tevékenységgel foglalkozó személy sérelmére követték el, és Bogdány Gyula egy kontextusban tárgyalja a négy gyilkosságot, véleményem szerint az utóbbi esetben sokkal dominánsabb a nyereségvágy mint motiváció. Annak fényében, hogy az elkövető nem akart és nem is kísérelt meg szexuális aktusba lépni a sértettel, illetve az ölési magatartás befejeztével nem végzett onanizációt, kijelenthetjük, hogy szexuális indíték nem azonosítható motivációként. Azonban arra mindenképpen rávilágít ez az eset is, hogy a prostitúcióval foglalkozó személyek nem csak szexuális cézzal válhatnak erőszakos bűncselekmény áldozatává; sajátos munkavitelüknek köszönhetően, anyagi haszonszerzési céllal is könnyen válhatnak bűncselekmények áldozatává.

A hazai gyilkosságokból levonható megállapítások

A hazai esetek tanulmányozása után azt hihetnénk, könnyen le tudunk vonni valid és releváns következtetéseket, ugyanakkor ez koránt sincs így. Mint látjuk, a szexuális emberöléseket több motiváció is mozgathatja. Ahogyan azt a bevezetőben is írtam, az ilyen típusú eseteknél két dolgot kell elsők között vizsgálni, ez pedig az elkövető motivációja. Nem mindegy ugyanis, hogy a bűncselekményt pusztán

⁴⁶ Bogdány (2018): i. m.

szexuális motiváció miatt követik el, vagy a cselekmény végrehajtását kóros szexuális vágy vezéreli. Az eltérő motiváció ugyanis más és más típusú elkövetőt rejt.

Kovács Péter esetében láthattuk, hogy egy súlyos gyermekkori trauma, egy első szexuális élmény, vagy éppen egy kiterjedt agyi károsodás is mekkora mértékben határozhatja meg és torzíthatja a szexuális viselkedést, és eredményezhet olyan patológiás személyiségjegyeket, amelyek a későbbiekben a bűnözői karrierút felé nyitják meg a kapukat. Az ilyen típusú elkövetők esetében a motiváció viszonylag jól behatárolható; az elkövető célja a ki nem elégített szexuális vágyának csökkentése, kielésee. Az ilyen elkövetők esetében legvalószínűbb a sorozatjellegű elkövetés, mivel a szexuális vágyuk újra és újra felerősödik, amelyet a szituatív elkövetés nem elégít ki.

Abban az esetben, ha szexuális motiváció indikálja az emberölést, valamivel letisztultabb, célirányosabb és jobban megragadható elkövetési magatartás körvonalozódik, mint a Bogdány-tanulmányban⁴⁷ felvázolt eseteknél, amelyek mögött nem a patológiás szexualitás állt mint motiváció, hanem részben az anyagi haszonszerzés, részben pedig pusztán a szex.

Ha az elkövetés helyszínén egyéb magatartásforma is azonosítható – úgymint a kifosztás, a sértett értékeinek eltulajdonítása, a nyereségvágyból való elkövetés –, nagyobb valószínűséggel szexuális motivációjú emberölés előtt állunk. Az ilyen esetekben az elkövetőt inkább a materiális javak mozgatják, és nem az, hogy kóros szexuális vágyát – például a szadisztikus tendenciákat – kielégítse. Nem jelenik meg csonkolás vagy darabolás, erre utaló magatartás nem azonosítható a tetthelyen.

Ami pedig a jövő kriminalisztikai lehetősége, az a szexuális bűncselekmények profilozása.

Tekintettel arra, hogy a profilalkotás a személy elleni erőszakos bűncselekmények és az eltűnések során alkalmazható eredményesen,⁴⁸ a szexuális bűncselekmények során is feltehetően jó eredményeket érünk el. A hazai kutatások is elkezdtek felzárkózni: az emberölések vizsgálata mellett a szexuális bűncselekmények kutatása és elemzése⁴⁹ is egyre inkább előtérbe kerül.

Meglátásom szerint a klinikai pszichológusok mellett a szexuális bűncselekmények profilozásakor szexuálpszichológusok bevonása is célravezető lehet. Ugyan a klinikai profilalkotás két alaptézisét (1. az egyes viselkedési és mentális zavarokhoz jól meghatározható, adott zavarra jellemző magatartás társul; 2. amennyiben az elkövetés során hátrahagyott nyomokból sikerül azonosítani a mentális zavart, úgy az elkövető jövőbeni viselkedése is bejósolhatóvá válik)⁵⁰ vizsgálva érthető, miért van szükség a klinikai területen szerzett tudásra és ismeretanyagra, úgy gondolom, az ilyen specifikus bűncselekmény elkövetésekor a szexuálpszichológia is nagyban hozzájárulhat az eredményes profil elkészítéséhez.

⁴⁷ Bogdány (2018): i. m.

⁴⁸ Lehoczki Ágnes: Nehézségek és módszertani dilemmák a profilalkotás hazai kutatásában. *Magyar Rendészet*, 14. (2014), 2. 51–61.

⁴⁹ Lohner Klaudia: Profilalkotás – kutatásokon át a helyszíni szemléig. *Belügyi Szemle*, 69. (2021), 12. 2119–2135. Lohner–Hermann–Haller (2021): i. m.; Lohner (2019): i. m.; Petrétei (2019): i. m.

⁵⁰ Ivaskevics (2020): i. m.

IRODALOMJEGYZÉK

- Bogdány Gyula: A prostituáltak sérelmére elkövetett emberölések és nyomozásuk néhány sajátossága. *Belügyi Szemle*, 66. (2018), 5. 132–146. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2018.5.8>
- Douglas, John E. – Ann W. Burgess – Allen G. Burgess – Robert K. Ressler: *Crime Classification Manual. A Standard System for Investigating and Classifying Violent Crime*. Second edition. Hoboken, NJ, John Wiley & Sons, Inc, 2006.
- Dulai Péter: A médiaerőszak által belobbantott tűz – egy szexuális indítékból elkövetett sorozatgyilkosság kriminálpszichológiai szemszögből. *Belügyi Szemle*, 68. (2020), 2. 103–113. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2020.2.7>
- Gee, Dion – Aleksandra Belofastov: Profiling Sexual Fantasy: Fantasy in Sexual Offending and the Implications for Criminal Profiling. In Richard N. Kocsis (szerk.): *Criminal Profiling*. Totowa, NY, Humana Press, 2007. 49–72. Online: https://doi.org/10.1007/978-1-60327-146-2_3
- Hazelwood, Robert R. – Ann Wolbert Burgess: *Practical Aspects of Rape Investigation. A Multidisciplinary Approach*. Fifth Edition. Boca Raton, CRC Press, 2021.
- Ivaskevics Krisztián: Bűnözői profilalkotás. In Haller József (szerk.): *Rendészeti pszichológia*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2020. 111–148.
- Jentzen, Jeffrey – George Palermo – Thomas L. Johnson – Khang-Cheng Ho – Alan K. Stormo – John Teggatz: Destructive Hostility: The Jeffrey Dahmer Case: A Psychiatric and Forensic Study of a Serial Killer. *The American Journal of Forensic Medicine and Pathology*, 15. (1995), 4. 283–294. Online: <https://doi.org/10.1097/00000433-199412000-00002>
- Lehoczki Ágnes: Irányzatok a bűnügyiprofil-alkotásban. *Belügyi Szemle*, 59. (2011), 6. 62–81.
- Lehoczki Ágnes: Nehézségek és módszertani dilemmák a profilalkotás hazai kutatásában. *Magyar Rendészet*, 14. (2014), 2. 51–61.
- Lehoczki Ágnes: A fantázia szerepe a szexuális emberölésekben. *Magyar Rendészet*, 17. (2017), 2. 67–85.
- Lehoczki Ágnes: *A poszt-offenzív szakasz pszichológiai vizsgálata az emberölés profilalkotásában*. Doktori (PhD-) értekezés. Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola, 2021.
- Lohner Klaudia: Szexuális bűncselekmények vizsgálata a kockázatelemzés tükrében. In Baráth Noémi Emőke – Mezei József (szerk.): *Rendészet-Tudomány-Aktualitások: A rendészettudomány a fiatal kutatók szemével*. Budapest, Doktoranduszok Országos Szövetsége, Rendészettudományi Osztály, 2019. 193–199.
- Lohner Klaudia: Profilalkotás – kutatásokon át a helyszíni szemléig. *Belügyi Szemle*, 69. (2021), 12. 2119–2135. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2021.12.4>
- Lohner Klaudia – Hermann Zsombor – Haller József: Szexuális motiváció nyomai a tetthelyen: kriminálpszichológiától a kriminalisztikáig. *Belügyi Szemle*, 69. (2021), 10. 1813–1828. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2021.10.10>
- Keppel, Robert D. – Richard Walter: Profiling Killers: A Revised Classification Model for Understanding Sexual Murder. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 43. (1999), 4. 417–437. Online: <https://doi.org/10.1177/0306624X99434002>
- Márkus Attila: *Neurológia pszichológia szakos hallgatók számára*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 2014.
- Nagy Enikő – Elekesné Lenhardt Zsuzsa: A specifikus elkövetői profilalkotás elmélete és gyakorlata. *Belügyi Szemle*, 52. (2004), 6. 51–65.
- Pedneault, Amelie: *Ted Bundy on the "malignant being": An Analysis of the Justificatory Discourse of a Serial Killer*. 2013. Online: www.sfu.ca/~palys/crim862-Pedneault-TedBundyJustificatoryDiscourse.pdf
- Petrétei Dávid: Elkövetői profilalkotás és a bűnügyi helyszín elemzése. *Rendőrségi Tanulmányok*, 3. (2020), 1. 3–50. Online: https://epa.oszk.hu/04000/04093/00009/pdf/EPA04093_rendor-segi_tanulmanyok_2020_1_003-049.pdf

- Törő Klára – Kosztya Sándor – Kristóf István – Marcsa Boglárka – Sándor Eszter – Barsi Evelin – Nagy Dóra: Szexuális erőszakkal társult emberölések Budapesten (2009–2018). *Magyar Tudomány*, 181. (2020), 3. 343–352. Online: <https://doi.org/10.1556/2065.181.2020.3.6>
- Tringer László: *A pszichiátria tankönyve*. Budapest, Semmelweis Kiadó, 2011.
- Warren, Janet I. – Robert R. Hazelwood – Park E. Dietz: The Sexually Sadistic Serial Killer. *Journal of Forensic Sciences*, 41. (1996), 6. 970–974. Online: <https://doi.org/10.1520/JFS14033J>

Jogforrás

2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről

ABSTRACT

Sexual Homicides in Hungarian Forensics

Ákos ERDÉLYI

In this article, I present one of the very cruel, qualified cases of crimes against life, through domestic case studies. Sexual homicide is a particularly cruel case of offences against life, about which information can seldom be found in the Hungarian literature. There is a long way to go before the act of killing is carried out, which is organised in several aspects. In this article, I will try to explore, among other things, these aspects asking to what extent these types of homicide are crimes motivated by sexual desire, and how they are affected by the presence of sexual disorders. I will also look at the functioning of the (sexual) fantasy and how its pathological manifestations affect the life and personality of the subsequent perpetrator. Finally, I believe that what is described in the article will become more accessible through real cases, so I will also present several examples of domestic crime.

Keywords: sexual homicide, clinical psychology, serial killing, the rapist of Martfű

Valóban pedofilok-e a „pedofil” elkövetők?

ERDÉLYI Ákos¹

Napjainkban egyre többet hallani szexuális bűncselekmények elkövetéséről, amelyeknek áldozatai felnőttek és gyermekek egyaránt lehetnek. A köznyelv a gyermekek sérelmére elkövetett cselekmények elkövetőjét hajlamos pedofilként megnevezni, úgy, hogy a szó valódi tartalmát nem ismeri. A pedofília jól meghatározott pszichiátriai kórkép, amely jellegéből adódóan nem lehet alapja jogi terminusnak. Jelen cikkben igyekszem bemutatni a pedofília klinikai tünettanát, hiszen mint pszichiátriai kórkép, jól definiált tünetek állnak fenn a pedofília kritériumrendszerében. Szorgalmazom egy olyan gyakorlat megszilárdulását, amelyben a pedofília fogalmát tisztán klinikai vonatkozásban alkalmazzák, a jog- és rendészettudomány pedig a molesztáló terminust alkalmazza az elkövetői kör tipizálásakor. Ez utóbbi kerül a kórkép kriminalizálását, és meghagyja azt eredeti jelentéstartalmában. Jelen tanulmányban arra is kísérletet teszek, hogy felvázoljam a molesztáló elkövetők elemzőpszichológiai bemutatását.

Kulcsszavak: szexuális bűncselekmény, pszichopatológia, szexuális zavar, pedofília, gyermekmolesztáló

Bevezetés

Bevezetőmet rögtön egy idézettel kezdem, amely szerint:

„Szívósan él a köztudatunkban, hogy vannak az emberi szexuális életnek olyan területei, amelyekről nem kulturált, sőt egyenesen nem tanácsos beszélni – ha pedig nem beszélünk róluk, akkor nem is léteznek. Mindennek következménye aztán az, hogy, ha valamilyen oknál fogva ezek a nem szokványos szexuális magatartásformák mégis felszínre kerülnek, a megdöbbenés általános, a felháborodás, a harag, a bosszúért kiáltás határtalan.”²

Napjainkban egyre többet hallani szexuális bűncselekmények elkövetéséről. A támadók a legváratlanabb helyszíneken csapnak le – mint a HÉV, futópálya vagy éppen a nyílt utcák, parkok. Ugyancsak sokat hallani olyan bűncselekményekről, amelyeket

¹ Kriminológus, bűnügyi pszichológus, doktori hallgató, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola, e-mail: erdelyi.akos@stud.uni-nke.hu

² Sági Zoltán: A szexualitás téves útjain. A kóros gyermekszereetről. In Muhi Béla (szerk.): *A kötődés hálói. Személyiségműködés a mindennapokban*. Újvidék, Árgus Kiadó, 2014. 1.

kiskorúak sérelmére követnek el. Az ilyen típusú elkövetőket nemcsak a közvélemény, hanem a jogalkotó és jogalkalmazó is „pedofil” elkövetőkként azonosítanak, sajnálatosan tévesen.

A szexuális bűncselekmények azok közé a bűncselekmények közé tartoznak, amelyekről nagyon nehéz, sőt, sokszor lehetetlen indulatmentesen nyilatkozni. Mégis, a ténylátásra nagy szükség van, hiszen racionalitás nélkül a nyomozók, a kutatók, illetve más szakemberek kihívással szembesülnének a témával kapcsolatos hiteles információ közlése során. Egy ponton pedig, amikor a szexuális cselekmény sértettjei kiskorúak, felszínre kerül a *pedofília*, és onnantól kezdve mindenki, aki gyermek sérelmére követi el cselekményét, pedofil. Pedig a pedofília nem erről szól. Nem minden pedofil beteg követ el bűncselekményt, és fordítva is igaz: nem minden gyermekek sérelmére elkövetett bűncselekmény pedofil jellegű. Sokan azonban ezt a két dolgot egyként kezelik, aminek alapja a bennünk élő és tévesen rögzült sztereotípiák.

A következőkben igyekszem a pedofília pszichológiai-pszichiátriai, valamint rendészettudományi aspektusait bemutatni. Mindezen objektivitás mellett azt is le kell szögezniem rögtön itt, a bevezetőben, hogy a következőkben nem a pedofil hajlamú elkövetők felmentése, vagy az általuk elkövetett cselekmények bagatellizálása lesz célom. Nem amellett érvelek, hogy az általuk elkövetett cselekmény nem szankcionálható, pusztán arra mutatok rá, hogy a pedofília olyan zavar, amely pusztán önmagában nem képezheti kriminalizáció alapját.

A statisztika

A bevezetőben említettem, hogy a racionalitás és a tisztán látás mennyire fontos ezen érzékeny téma vizsgálatakor. Ehhez a racionalitáshoz járul hozzá a statisztika, amelyre a következőkben utalok.

Jelen tanulmány megírásakor az ENYÜBS³ az alábbi statisztikai adatokat szolgáltatotta.

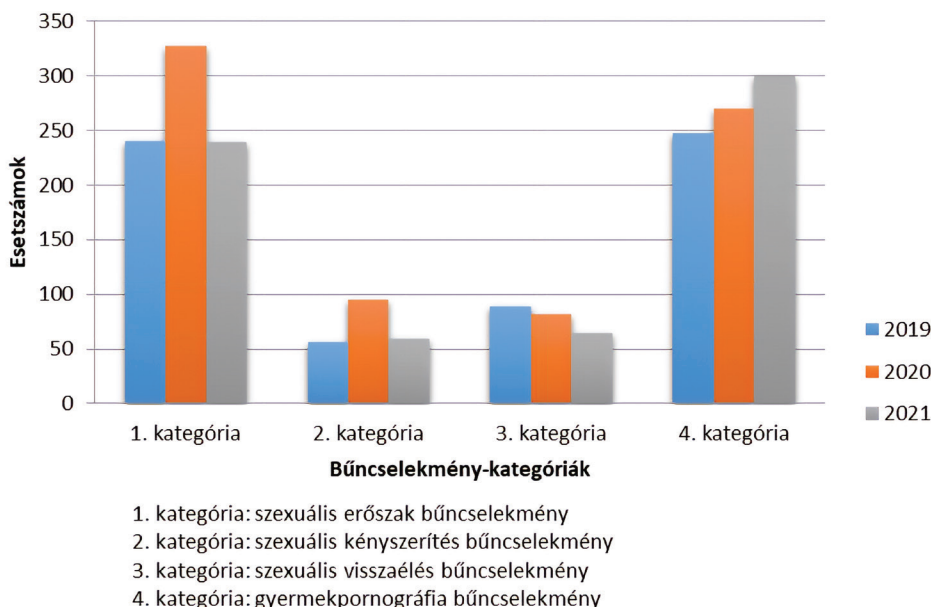
2021. évben 2021. november 27-ig

- gyermekpornográfiát 300 esetben;
- gyermekprostitúció kihasználását 23 esetben;
- szexuális erőszakot 239 esetben;
- szexuális kényszerítést 59 esetben;
- szexuális visszaélést 64 esetben

rögzítettek országosan.

³ Forrás: Egységes Nyomozóhatósági és Ügyészségi Bűnügyi Statisztika, 2021. november 27.

Ami e számok függvényében elmondható, hogy igen gyakori előfordulású, társadalmilag súlyos bűncselekményekről beszélhetünk. Ami pedig az utóbbi három év előfordulási gyakoriságát illeti, azt az alábbi, 1. ábra szemlélteti.



1. ábra: Az egyes szexuális jellegű bűncselekmények előfordulási statisztikája (2019–2021)

Forrás: Egységes Nyomozóhatósági és Ügyészségi Bűnügyi Statisztika, 2022. január 14.

A fenti ábrán jól látható, hogy a szexuális bűncselekmények előfordulási gyakorisága igen magas. Ha csak a gyermekpornográfiát nézzük meg, ütemes növekedési tendencia állapítható meg 2019. évhez képest. A felderített bűncselekmények aránya 2020. évben is nőtt, és további emelkedés figyelhető meg 2021-ben. Ezzel ellentétben, a szexuális visszaélés aránya valamelyest csökkenő tendenciát mutat. Optimizmusra adhat okot – már amennyire optimisták lehetünk – a szexuális erőszak csökkenése: a 2020. évhez képest 2021-ben mintha csökkent volna e bűncselekmények előfordulási gyakorisága.

Szexuális bűncselekmények a büntető anyagi jogban

A szexuális bűncselekményekkel, illetve azok elkövetőivel kapcsolatos törvényi szabályozás az utóbbi időben több esetben is módosult, ennek okán szükségszerű ezek megemlézése. A bűncselekmények jogi szabályozását a *Büntető Törvénykönyvről*

szóló 2012. évi C. törvény (Btk.) XIX. fejezete tárgyalja. A fenti statisztikában szereplő bűncselekmény-kategóriák kapcsán érdemes néhány szóban megfogalmazni, melyik milyen cselekményt jelöl.

A szexuális erőszak⁴ olyan szándékos magatartás, amely a nemi szabadság és az egészséges nemi fejlődés destrukciójával jár. Elkövetési magatartása kétmozzanatú: eszközcselekménye a kényszerítés, célcselekménye a szexuális cselekmény. Az elkövetés módja az első fordulat szerint az élet, testi épség elleni közvetlen fenyegetés, a második fordulatban a sértett akaratnyilvánításra vagy védekezésre képtelen állapotát használja ki az elkövető, míg a harmadik fordulatban az elkövető a 12. életévét be nem töltött személlyel végzett vagy végeztetett szexuális cselekmény önmagában megvalósítja a bűncselekményt. A bűncselekmény úgynevezett *magatartási tényállás*: az elkövetési magatartás önmagában, bármilyen eredmény beálltától függetlenül tényállásszerű. A hatályos törvényi rendelkezés alapján a bűncselekmény egyes előkészületi magatartásai, valamint az elkövetéshez szükséges vagy az azt könnyítő feltételek biztosítása is büntetendő. A szexuális kényszerítés⁵ egyenes szándékkal elkövetett bűncselekmény, elkövetési magatartása a szexuális cselekményre való kényszerítés. A szexuális visszaélés⁶ alanya minden esetben a 18. életévét be nem töltött gyermek- és fiatalkorú. Elkövetési magatartása a szexuális cselekmény, valamint a rábírás és a rábírnai törekvés. A gyermekpornográfia⁷ passzív alanya a 18. életévét be nem töltött személy, elkövetési magatartása pedig pornográf felvétel megszerzése és tartása, ilyen felvétel kínálása és eladása és hozzáférhetővé tétele, valamint pornográf felvétel készítése és forgalomba hozatala, kereskedése, továbbá a nagy nyilvánosság számára annak hozzáférhetővé tétele.

A pedofiltörvényként elhíresült 2021. évi LXXIX. törvény a pedofil bűnelkövetőkkel szembeni szigorúbb fellépésről, valamint a gyermekek védelme érdekében egyes törvények módosításáról szóló törvénycsomag⁸ – amely már a címében is pontosításra váró megnevezést használ, ami előítéletre ad okot – számos ponton módosította a már eddig érvényben lévő törvények tartalmát, amelyek közül néhányat érdemes kiemelni.

Módosította többek között a gazdasági reklámtevékenység alapvető feltételeiről és egyes korlátairól szóló 2008. évi XLVIII. törvény 8. §-át, amelyet a következővel egészített ki: „(1a) Tilos az olyan reklámot tizennyolc éven aluliak számára elérhetővé tenni, amely a szexualitást öncélúan ábrázolja, illetve a születési nemnek megfelelő önazonosságtól való eltérést, a nem megváltoztatását, valamint a homoszexualitást népszerűsíti, jeleníti meg.”⁹

⁴ Btk. 197. §.

⁵ Btk. 196. §.

⁶ Btk. 198. §.

⁷ Btk. 204. §.

⁸ 2021. évi LXXIX. törvény a pedofil bűnelkövetőkkel szembeni szigorúbb fellépésről, valamint a gyermekek védelme érdekében egyes törvények módosításáról.

⁹ 2021. évi LXXIX. törvény.

Ugyancsak módosítani kellett a nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvényt, amelynek 9. §-a a következő (12) bekezdéssel egészül ki:

„(12) A tanulók részére a szexuális kultúráról, a nemi életéről, a nemi irányultságról, valamint a szexuális fejlődésről szóló foglalkozás megtartása során különösen figyelemmel kell lenni az Alaptörvény XVI. cikk (1) bekezdésében foglaltakra. E foglalkozások nem irányulhatnak a születési nemnek megfelelő önzonosságtól való eltérés, a nem megváltoztatása, valamint a homoszexualitás népszerűsítésére.”¹⁰

Valamint fentiekben túl nagyban módosította a Btk. egyes paragrafusait is – többek között ez a törvény hívta életre a szexuális jellegű bűncselekmények vonatkozásában jóval súlyosabb szankcionálást. Mégis, e változások ismertetésétől jelen cikkben eltekintek, lévén, hogy ennek tartalma más fókusszal rendelkezik.

A szexuális elkövetőkkel kapcsolatos megfelelő terminus kidolgozása

A jog szempontjából alapvető tipizálási kiindulópont a sértettek életkora. Ezzel kapcsolatban használja a köznyelv tévesen a *pedofil* jelzőt, amellyel a kiskorúak sérelmére elkövetett cselekmények elkövetőit aposztrofálja.

A Nemzeti Közszolgálati Egyetem 2021 őszén megszervezett *Kriminálpszichológia 2021 – Az elmélet és a gyakorlat találkozása* című konferencián hangzott el¹¹ az a tipizálási nézőpont/javaslat, amellyel személy szerint teljes mértékben egyetértek. Ez alapján azok az elkövetők, akik cselekményüket 18 év alattiak sérelmére követik el, a *moleesztálók* típusába sorolandók. Azok pedig, akiknek áldozatai felnőttek, vagyis 18. évüket már betöltött személyek, ők lesznek a *szexuális ragadozók*. Ez a differenciálás szakmailag megalapozottabb, és eltekint egy pszichiátriai zavar kriminalizálásától.

Ugyancsak itt¹² hangzott el az is, hogy pedofil bűnözés *nincs*. A jog és a kriminológia nem ismeri, illetve terminus technicusában nem használja a pedofil bűncselekményt, hanem *szexuális bűncselekményekről* ír, a kettő pedig nem tévesztendő össze. Illetve, mint azt látni fogjuk, a pedofília egy konkrét kritériumrendszer alapján meghatározott *pszichiátriai kórkép*, amely semmiképpen sem lehet jogi kategória. Általánosságban, mint oly’ sok kórkép vonatkozásában elmondható, hogy „sok ember számára a pszichiátria a megőrzés eszköze; arra jó, hogy a »nem kívánatos« vagy

¹⁰ 2021. évi LXXIX. törvény.

¹¹ Somogyvári Mihály – Somogyi Zsófia: *Szexuális bűnelkövetők karakterisztikája és kezelési gyakorlata*. Konferenciakötet. Kriminálpszichológia 2021 – Az elmélet és a gyakorlat találkozása. Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Budapest, 2021. szeptember 24.

¹² Somogyvári–Somogyi (2021): i. m.

pusztán a szokványostól eltérő embereket a megkülönböztetés és szociális kizárás büntetésével sújtsa [...]”.¹³

Több szerző a mentén érvel, hogy a pedofília tisztán *mentális zavar*, jól körülírható klinikai tünetegyüttessel, amelynek meghatározása pszichiáteri és pszichológusi kompetenciát igényel és semmiképpen sem kezelhető és kezelendő büntetőjogi terminusként.¹⁴ Mindamellet azt is látni kell, hogy a zavarnak vannak olyan aspektusai, amelyek rendészettudományi szempontból relevánsak. Ilyen például az áldozatpreferencia, a viktimológia, az elkövetés módja és az esetleges leplezési stratégiák. Ezek ugyanis összhangban állnak a pedofília tünettani aspektusaival, amelyeket meghatározva megalkotható az elkövető pszichológiai profilja.

A pedofília mint parafiliás zavar

A pedofília görög eredetű kifejezés, amely a *paidos* (gyermek) és a *filein* (szeretni) szóösszetételből származik. Ha a két alkotóelemet összevonjuk, akkor a kifejezés nem jelent mást, mint a gyerekek szeretetét, mindazzal a negatív tartalommal, amellyel napjaink mentalitása felruházta.

Sági a pedofiliát egyfajta eltévelyedésnek nevezi, amelyet „az azonos vagy ellenkező nemű, pubertáskor előtti gyermek iránti, újra és újra visszatérő, intenzív erotikus fantáziák, készletések vagy cselekvések jellemeznek”.¹⁵

A szexuális orientáció zavara kapcsán fontos szerepe van a szocializáció során látott mintának. „Ha a család, a közösség tagjai egyenrangúként tudnak működni és létezni a mindennapokban, ha a másik nem természetes és magától értetődő elfogadása a domináló magatartásminta, akkor a szexuális igények kielégítésének tárgyai is természetesek.”¹⁶ A pedofília kapcsán szót kell ejtenünk a pedofil szexuális orientációról. Haller és munkatársai¹⁷ felhívják a figyelmet, hogy a *DSM-5* diagnosztikai kézikönyv felveti annak lehetőségét, hogy a pedofil szexuális orientáció létező jelenség pusztán önmagában is. Ennek értelmében kijelenthető, hogy vannak olyan pedofil személyek, akik vágya cselekvésben nem manifesztálódik, azaz a szexuális vágy megmarad a fantáziában, és a szexuális vonzalom fantáziatévékenységekben manifesztálódik. Őket nevezhetjük akár „fantáziáló pedofiloknak” is, akik a társadalomra nem jelentenek veszélyt. Azokra, akik vonzódásuk tárgyának megszerzése céljából valamilyen cselekvésfolyamot valósítanak meg, a német nyelvből származó

¹³ Haller József: Kriminálpszichiátria és a bűnelkövetők tipológiája. In Haller József (szerk.): *Rendészeti pszichológia*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2020. 13–72.

¹⁴ Somogyvári Mihály: Sex Offender Characteristics: Analysis Based on a Sample of Hungarian Prisoners. *Journal of Humanities and Social Sciences Studies*, 3. (2021), 3. 41–54.; Ryan C. W. Hall – Richard C. W. Hall: A Profile of Pedophilia: Definition, Characteristics of Offenders, Recidivism, Treatment Outcomes, and Forensic Issues. *Mayo Clinic Proceedings*, 82. (2007), 4. 457–471.

¹⁵ Sági (2014): i. m. 1.

¹⁶ Sági (2014): i. m. 2.

¹⁷ Haller József – Fogarasi Mihály – Farkas Johanna: Szexuális bűncselekmények. In Haller József (szerk.): *Bünteték kriminálpszichológiája*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2020. 59–116.

Dunkfeld jelzöt használja a szakirodalom. „[M]agyarul ezt fordíthatjuk rejtőzködő pedofiliának. Ők azok, akiknek cselekedetei nem kerültek bele a bűnügyi nyilvánosságba, mégis elkövettek pedofil bűntetteket.”¹⁸

Egyes kutatások szerint¹⁹ a frontális lebeny diszfunkciójának következménye a molesztálónál jelentkező antiszocialitás a túlzott, deviáns szexuális viselkedés. Agyi képzőanyag eljárással bizonyított, hogy a pedofília kapcsán nemcsak a frontális lebeny, hanem az úgynevezett limbikus rendszer egyes elemei, úgymint a hipocampus vagy az amygdala működése is sérült, ami a betegekben erős, impulzív és hiperszexuális viselkedést vált ki.²⁰

Számos kutatás során találták azt a kutatók, hogy a pedofília kialakulása mögött a korai áldozattá válás is közrejátszik. Vagyis, a pedofil személy az esetek nagy részében maga is szexuális bántalmazás áldozata volt gyermekkorában.²¹ A szexuális abúzus egész életre kiható pszichés következményekkel járhat, ami megnyilvánulhat hangulatzavarokban, poszttraumatikus stressz zavarban, szexuális zavarban, társas kapcsolataiban bizalmatlanná válik, kötődési mintái diszfunkcionálisakká válnak. Testi-lelki integritásában olyan súlyos traumákat él át, amelyek életének minden részére kihatással lehetnek.²²

Ahogy a fejezet címében már utaltam rá, a pedofília parafiliás zavar.

„A parafília kifejezés szexuális vonzalmat jelöl olyan tárgyak, helyzetek, lények vagy emberek iránt, amelyek/akik iránt az emberek többsége szexuálisan közömbös.”²³ Az Amerikai Pszichiátriai Társaság nevével fémjelzett DSM-5 (*Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders – A mentális rendellenességek diagnosztikai és statisztikai kézikönyve*) tíz parafiliát sorol fel, ebből nyolc olyat, amelyek esetében a szexuális vonzalom tárgyát megnevezik. Ebből az egyik a *pedofília*.

A pedofília tehát egy *pszichiátriai kórkép*, nem pedig *bűncselekmény*.

A DSM-5, hasonlóan egyébként valamennyi pszichiátriai zavar esetében, a pedofília vonatkozásában is összegezi annak tüneti ismérveit, amelyek a következők:²⁴

- 13 éves, vagy annál fiatalabb gyermekek iránti szexuális vonzalom;
- gyermekekhez köthető szexuális közeledés;
- erős, súlyos fizikai és/vagy mentális stressz a felgyülemlett vágyak elfojtása okán, ami kihatással van az emberi kapcsolataira is;
- az alany/beteg (itt: tévesen az elkövető) legalább 16 éves, közte és vágyának célpontja között pedig legalább 5 év különbség van.

¹⁸ Haller–Fogarasi–Farkas (2020): i. m. 65.

¹⁹ Nabih Khalid – Quratulain Yousaf: Clinical Attributes of Pedophilia: A Mental Illness and Psychopharmacological Approaches to Hit Pedophiles. *Clinical & Medical Biochemistry*, 4. (2018), 2. 1–4.

²⁰ Sefa Bulut – Mert Can Çankaya: Understanding the Reasons of Pedophilia. *Clinical Research in Psychology*, 3. (2020), 1. 1–4.; Mario F. Mendez et al.: Pedophilia and Temporal Lobe Disturbances. *The Journal of Neuropsychiatry and Clinical Neurosciences*, 12. (2000), 1. 71–76.

²¹ Bulut–Çankaya (2020): i. m.

²² Haller–Fogarasi–Farkas (2020): i. m.; Sági (2014): i. m.

²³ Haller–Fogarasi–Farkas (2020): i. m. 60.

²⁴ DSM-5. *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders*. Fifth Edition. American Psychiatric Association, 2013; Haller–Fogarasi–Farkas (2020): i. m.

A kézikönyv továbbá megkülönböztet „kizárólagos és nem kizárólagos pedofi-
liát, és ezeken belül három altípust: a homo-, hetero- és biszexuális vonzódást”.²⁵
A pedofília egy altípusát adhatja az úgynevezett infantofília: az ebben szenvedő sze-
mélyek érdeklődési köre az 5 évnél fiatalabb gyermekek felé irányul.²⁶

További kutatások²⁷ pedig úgy találták, hogy a pedofília kapcsán más parafi-
liás zavarokkal való komorbiditás figyelhető meg. Ezek az exhibicionizmus zavar,
a voyeurizmus zavar és a frottórizmus, a kapcsolatot pedig az alábbi, 1. táblázat
szemlélteti.

1. táblázat: A pedofíliához kapcsolódó parafíliás zavarok együtt járása

komorbiditás	klinikai meghatározása	pedofíliával való együtt járása
exhibicionizmus	~ magamutogatás; a nemi szerv mások előtt való felfedése	ebben az esetben a magamutogatás gyermekek előtt következik be
voyeurizmus	~ kukkolás; a szexuális izgalmat mások meztelensége vagy szexuális aktusa váltja ki	ez esetben a megfigyeltek a gyermekek
frottórizmus	a nemi szerv nyilvános helyen történő, másokhoz való hozzáértése, hozzádörzsölése	a gyermekek fizikai közelsége aktivizálja a viselkedést

Forrás: a szerző szerkesztése

Kutatások²⁸ úgy találták, hogy a pedofíliával diagnosztizált betegek közel 70%-a mutat további parafíliás zavart, többek között a fentebb bemutatott zavarokat. A parafíliás zavarokon túl szorongásos kórképekkel, impulzuskontroll-zavarral és B-cluster személyiségzavarral is megfigyelhető komorbiditás. Fontos hangsúlyozni, hogy ezek a zavarok is jól definiált, klinikai jellemzőkkel azonosítható zavarok, és semmiképpen sem elkövetői kategóriák.

A molesztálók elemzőpszichológiai szempontú bemutatása és a tipizálás szempontjai

Mint általában a bűnelkövetők vonatkozásában, igyekszünk meghatározni az adott elkövető személyiségét és felvázolni azokat a személyiségjegyeket és személyiségvonásokat, illetve viselkedéses attribúciókat, amelyek alapján az adott elkövetők tipizálhatóvá válnak. Nincs ez másképp a pedofíliazavarban szenvedő elkövetők vonatkozásában sem.

Szólni kell azokról a személyekről, akik megmaradnak pusztán a fantáziavi-
lágban. „Vannak olyan pedofilok, akik megmaradnak a fantázia birodalmában

²⁵ Haller–Fogarasi–Farkas (2020): i. m. 62.

²⁶ Hall–Hall (2007): i. m.

²⁷ John B. Murray: Psychological Profile of Pedophiles and Child Molesters. *The Journal of Psychology*, 134. (2000), 2. 211–224.; Lisa J. Cohen – Igor I. Galynker: Clinical Features of Pedophilia and Implications for Treatment. *Journal of Psychiatric Practice*, 8. (2002), 5. 276–289.

²⁸ Cohen–Galynker (2002): i. m.; Hall–Hall (2007): i. m.

anélkül, hogy vonzalmuk célpontja ellen valaha is büntettet követnének el.”²⁹ Ez alapján kijelenthetjük, hogy azok, akik megmaradnak pusztán a fantáziatévékenységénél, nem jelentenek veszélyt. És azt is le kell szögezni, hogy a szexualitásról való fantáziálás természetes, hiszen mindenki elképzei, milyen lesz az igazival. A deviánsnak tekinthető fantáziákban azonban nem a gyengédség és az intimitás a hangsúlyos, hanem a szexuális aktus során történő fájdalom- és szenvedés okozás, agresszivitás.

A molesztáló bűnözés körébe tartoznak azok a bűncselekmények és elkövetők, akik cselekménye ismertté vált a nyomozó hatóság előtt – mondhatni, leleplezték őket –, és akik tekintetében a fent tárgyalt pedofil szexuális orientáció is fennáll. A molesztáló elkövetők e kategóriája további altípusokra bontható a mentén, hogy milyen egyéb viselkedéses jegyek fedezhetők fel az elkövetőnél, illetve hogy milyen viszonyban áll áldozatával. Ez alapján megkülönböztetünk *pszichopátiás molesztálót*, aki áldozatát rendszerint családon belül választja ki; és a *„mesterség-molesztálót”*. Az ő esetében antiszociális hajlam nem állapítható meg, áldozatához munkája során jut hozzá.

Egy másik tipizálás³⁰ mentén beszélhetünk szadista és játékos molesztálókról. Míg előbbieket a brutalitásban lelik örömeiket, amely brutalitás eszköze egyaránt lehet fizikai és pszichikai erőszak, addig az utóbbiak kedvességét mutatnak a gyermek felé, ezzel „csökkentve” a további traumatizálás veszélyét.

Az egyes elkövetői típusok mentén tovább haladva megkülönböztetünk *exkluzív* vagy *kizárólagos* és *nem kizárólagos* molesztálókat.³¹

Az exkluzív elkövetők szexuális vágyuk kielésére kizárólag gyermekeket részesítenek előnyben, míg a nem kizárólagos elkövetők áldozatai a gyermekek mellett felnőttek is lehetnek. Mindkét típusban meghatározhatunk három alkategóriát annak megfelelően, hogy áldozatukban ellenkező vagy azonos neműeket keresnek, esetleg mindkét nemhez vonzódnak. Ennek fényében beszélünk heteroszexuális, homoszexuális és biszexuális jellegű pedofiliáról. „Mindebből pedig az látszik nagyon jól, hogy – a köztudatban élő tévhittel ellentétben – a pedofília elkövetői távolról sem mindig homoszexuálisok – azaz a homoszexualitás és a pedofília közé sohasem szabad egyenlőségjelet tenni.”³²

Olyan elkövetőkkel is találkozunk, akik nincsenek tudatában cselekményüknek – az ilyen esetekben cselekményüket rendszerint bódult tudatállapotban követik el. A pedofília egy jellegzetes esetében pedig olyan személyről beszélünk, akinek ugyan van tapasztalata felnőttekkel való intim kapcsolat tekintetében, amelyekhez azonban mély és meghatározó kudarcélmények társulnak. Ennek okán a pedofil személy regredialódik egy korábbi, már sikeresen internalizált fejlődési

²⁹ Haller–Fogarasi–Farkas (2020): i. m. 65.

³⁰ Giulio Perrotta: Pedophilia: Definition, Classifications, Criminological and Neurobiological Profiles, and Clinical Treatments. A Complete Review. *Open Journal of Pediatrics and Child Health*, 5. (2020), 1. 19–26.

³¹ Haller–Fogarasi–Farkas (2020): i. m.; DSM-5; Hall–Hall (2007): i. m.

³² Sági (2014): i. m. 3.

szintre, és érdeklődése a gyermekek felé fordul, mivel ők jobban elérhetőek számára. Említést kell tenni azokról az elkövetőkről is, akik számára a gyerekek pusztán tárgyak és eszközök, az örömet pedig a gyerekek félelmében lelik meg.

A molesztáló elkövetők, mint látjuk, több aspektus mentén tipizálhatók, ragadhatók meg viselkedéses jegyeik. Fentebb a kizárólagos és nem kizárólagos típusról írtam, Hall és munkatársai viszont a sértettek neme szerinti tipológiát mutatnak be.³³ E szerint beszélhetünk hebofil és efebofil személyekről; előbbiek célpontjai 13–16 év közötti lányok, utóbbiak, velük ellenkezőleg, a 13–16 év közötti fiúkhoz vonzódnak.

Haller és munkatársai³⁴ tanulmányukban pedofilbűnözésről beszélnek, amely értelmezés két elkövetői kategóriát hív életre. Értelmezésükben ebbe a kategóriába azok az elkövetők sorolandók, akik 1) gyermekek sérelmére követtek el szexuális bűncselekményt, 2) cselekményüket felderítették és 3) pedofil orientációjúak. Ezen elkövetői kategória mentén tovább szűkíthető az elkövetői kör annak fényében, hogy az elkövető és az áldozat milyen viszonyrendszerben helyezkednek el. Az egyik altípusba tartozó elkövető áldozatát családon belül választja ki; rájuk elsősorban pszichopátiás személyiségműködés a jellemző. A spektrum másik oldalán azok az elkövetők helyezkednek el, akik áldozatukat mesterségüknek köszönhetően cserkészik be – például tanár, szociális munkás. Ők kevésbé jellemezhetők antiszociális személyiségműködéssel, szocializációjuk során megtanulták leplezni és elhárítani a pedofil orientációt.

Egy másik elkövetői típusba sorolhatók az úgynevezett „szerelmes” elkövetők, akikről szintén Haller és munkatársai írnak. Ők megfeleltethetők a molesztáló tipológiának. Esetükben rendszerint családon belüli elkövetésről beszélünk, és csak kis számban jelennek meg azok a személyek, akik valamilyen *más*, speciális helyzettel, illetve helyzetükkel visszaélve hajtják végre a cselekményt. A rokon kapcsolatban álló elkövető és a sértett között tartós, rendszeres szexuális kapcsolat alakul ki, a szexuális aktusok pedig zömmel otthon, a családi ház melegében történnek meg. Azok az elkövetők, akik az áldozat ismeretségi köréből kerülnek ki, az aktust vagy saját otthonukban vagy elhagyott helyeken hajtják végre, ahová a gyermeket valamilyen trükkel csalják el. Az elkövetők előszeretettel töltenek el időt a későbbi áldozattal, és gyakran ajándékozzák meg őket. Viselkedésükre – bármennyire is szokatlan a jelző – a meghittség és egy udvarlásra hasonlító cselekménysor a jellemző. „Fizikai erőszakra elsősorban a kamasz elkövetők ragadtatják magukat, vagy olyan felnőtt pedofilok, akik bűnözői karrierjük elején állnak, és még nem tanultak meg bánni a gyermekekkel. Az esetek többségében az elkövető a meggyőzés békés módját keresi.”³⁵ A cselekmény végrehajtása, vagyis a szexuális vágy kielétele a legtöbb esetben a gyermek nemi szervének megérintésével már teljessé válik, ugyanakkor előfordul,

³³ Hall–Hall (2007): i. m.

³⁴ Haller–Fogarasi–Farkas (2020): i. m.

³⁵ Haller–Fogarasi–Farkas (2020): i. m. 75.

hogya a cselekménysor orális kielégítéssé generalizálódik – ebben az esetben az elkövető mindkét oldal szerepét felveheti.

„A pedofiliában szenvedők általában kisebbségi érzést, elszigeteltséget vagy magányt, alacsony önbecsülést, belső diszfóriát és érzelmi éretlenséget tapasztalnak. Nehézségeik vannak az érett, életkoruknak megfelelő interperszonális interakciókban, különösen csökkent önértékelítő képességük, megnövekedett passzív agresszivitásuk, valamint megnövekedett haragjuk vagy ellenségességük miatt.”³⁶

Van-e kiút a pedofiliából? – A pedofília terápiás lehetőségei

Mint minden terápiás kezelés, ez esetben is csak akkor eredményes, ha a betegnek van betegségbelátása, és nyitott a terápiára. Ennek hiányában javasolhat bármit a szakember, mindent elutasít a beteg.

Egyesek³⁷ a pszichoterápia és a farmakoterápia együttes alkalmazásában hisznek, míg mások a fizikai és/vagy a kémiai kasztrációban. Azok, akik a farmakoterápiát részesítik előnyben, úgy vélik, hogy bizonyos tesztoszteronszintet szabályozó farmakonok, mint például a medroxiprogesztéron-acetát, a leuprolid-acetát, a ciproteron-acetát vagy a gonadotropin-fel szabadító hormon agonisták jó eredménnyel alkalmazhatók a pedofil betegek esetében.³⁸ Ugyancsak jó eredményekkel alkalmazhatók az úgynevezett szelektív szerotonin visszavétel-gátlók, röviden SSRI-ok is, amelyek csökkentik a szexuális készletet, aminek pedig egy pedofil beteg esetében nagy jelentősége van.³⁹

A pszichoterápiák közül a kognitív viselkedésterápia látszik a legeredményesebbnek, ahol empátiatréninggel és szexuális impulzuskontroll-tréningekkel érnek el szakemberek jó eredményeket.⁴⁰ A pszichoterápiák egyik fókuszja az kell hogy legyen, hogy a pedofil beteg a gyermeket áldozati szerepben lássa, és ne úgy tekintsen rá, mint partnerre, aki segít számára megélni szexuális vágyát.⁴¹ Vizsgálatok azt mutatják, hogy a kognitív viselkedésterápián alapuló modellek terápiás alkalmazása 85–95%-kal csökkenti a szexuális bűnismétlés kockázatát.⁴²

³⁶ Hall-Hall (2007): i. m. 462.

³⁷ Hall-Hall (2007): i. m.

³⁸ Murray (2000): i. m.; Justine M. Schober et al.: Leuprolide Acetate Suppresses Pedophilic Urges and Arousalability. *Archives of Sexual Behavior*, 34. (2005). 691–705.; Fabian M. Saleh – Fred S. Berlin: Sex Hormones, Neurotransmitters, and Psychopharmacological Treatments in Men with Paraphilic Disorders. *Journal of Child Sexual Abuse*, 12. (2003), 3–4. 233–253.; Mendez et al. (2000): i. m.

³⁹ Hall-Hall (2007): i. m.

⁴⁰ Hall-Hall (2007): i. m.

⁴¹ Mendez et al. (2000): i. m.

⁴² Jelena Matijašević Obradović – Joko Dragojlović: Criminological Analysis of Pedophilia and a Review of the Penal Treatment of Sexual Offenders. *The Culture of Polis*, 17. (2020). 103–114.

Perrotta szerint⁴³ érdemes tovább kombinálni a terápiás eljárásokat, és a farmakoterápia és kognitív viselkedésterápia mellé érdemes és szükségszerű a csoportterápiák beemelése is, hiszen ez nagyban hozzájárulhat az eredményes társas rehabilitációhoz.

Pregunné Puskás Gyöngyi szerint⁴⁴ abban az esetben, ha az elkövető bekerül a büntetés-végrehajtás zárt rendszerébe, akkor a sikeres eredményt a börtönben megkezdett és a szabadulást követően folytatott terápia hozhatja meg. Úgy véli, „nagyon fontos eléréendő cél a betegségbelátás és erkölcsi belátás – vagyis nem lehet azzal védekezni, hogy »a gyermek is akarta«, a felelősség mindig a felnőtté”.⁴⁵ A zárt intézetben csoportterápiát indított, és azt tapasztalta, hogy a résztvevők többsége önként csatlakozott az induló csoporthoz. A terápia során elsősorban kognitív-behavior módszereket alkalmaztak, majd autogén tréninggel folytatták. A hosszú hónapokon át tartó terápiás foglalkozás során az elkövetők elsajátították a deviáns szexuális viselkedés kontrollját, fejlesztették toleranciájukat, és javították énképüket is, amelyek mind az újbóli kriminális cselekmény preventív tényezői.

Összegzés

Mint ahogy azt láthattuk, a pedofília jól definiált, klinikai jegyekkel átszőtt *pszichiátriai kórkép*, amelyet napjainkban előszeretettel kriminalizálnak. Ugyanakkor fontos, hogy a pedofília semmiképpen sem lehet jogi terminus. A pedofília egy parafilias zavar, amelynek központja a gyermekek iránt érzett deviáns szexuális vágy. A pedofília kiváltó oka sok minden lehet, kezdve a rossz minőségű korai anya-gyermek kapcsolattól egészen a biológiai-idegrendszeri okokig. A pedofil személyek gyakran saját maguk is szexuális abúzus áldozatai voltak.

Az igazságszolgáltatásban a *pedofil bűnözés* helyett célravezetőbb lenne a *molesztáló* kifejezést alkalmazni, ezzel elkerülve a sztereotip gondolkodást és az előítéletességet, mivel a pedofília pusztán egy pszichés betegség, egy diagnózis, amely nem minden esetben manifesztálódik kriminális tettlegességben. Ennek alapján láthatjuk, hogy a molesztáló elkövetők számos szempont szerint csoportosíthatók, elemezhetők, ami nagyban segítheti a bűnüldöző szervek munkáját.

A pedofília betegség, ennek megfelelően kezelésre szorul. Kutatások alátámasztották, hogy a pszichofarmako-terápia és a pszichoterápia jó eredményeket tudhat magáénak a pedofília kezelése kapcsán.

A statisztikai adatokból az is látható, hogy a szexuális bűncselekmények – annak ellenére, hogy bizonyos esetekben csökkenő tendencia figyelhető meg – igen gyakori előfordulása eredményezi a viszonylag magas társadalomra való veszélyességét is.

⁴³ Perrotta (2020): i. m.

⁴⁴ Pregunné Puskás Gyöngyi: A szexuális bűnelkövetők terápiás kezelésének tapasztalatai. *Börtönügyi Szemle*, 30. (2011), 1. 37–52.

⁴⁵ Pregunné Puskás (2011): i. m. 43.

Pont ezért lenne elvárható, hogy a társadalom tagjai megfelelő fórumokon kapják meg a megfelelő információkat, ezzel segítve a nyomozó hatóság munkáját és a bűn-megelőzést. Mégis, ez az a bűncselekménytípus, amely leginkább tabunak számít, és amellyel kapcsolatban a legtöbb téves információ jut az emberek birtokába. Ezen belül is a legtöbb sztereotípiát és hamis vélekedést a pedofília kapcsán érhető nyomon. Emiatt fontos a társadalom edukatív megkeresése, fórumbeszélgetések, ismertetőanyagok összeállítása. Mindez hozzájárulhat az elfogadóbb társadalom és az eredményesebb bűnüldözési és bűnmegelőzési rendszer kiépítéséhez.

IRODALOMJEGYZÉK

- Bulut, Sefa – Mert Can Çankaya: Understanding the Reasons of Pedophilia. *Clinical Research in Psychology*, 3. (2020), 1. 1–4. Online: <https://doi.org/10.33309/2639-9113.030101>
- Cohen, Lisa J. – Igor I. Galynker: Clinical Features of Pedophilia and Implications for Treatment. *Journal of Psychiatric Practice*, 8. (2002), 5. 276–289. Online: <https://doi.org/10.1097/00131746-200209000-00004>
- Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders*. Fifth Edition. DSM-5. American Psychiatric Association, 2013. Online: <https://doi.org/10.1176/appi.books.9780890425596>
- Hall, Ryan C. W. – Richard C. W. Hall: A Profile of Pedophilia: Definition, Characteristics of Offenders, Recidivism, Treatment Outcomes, and Forensic Issues. *Mayo Clinic Proceedings*, 82. (2007), 4. 457–471. Online: <https://doi.org/10.4065/82.4.457>
- Haller József: Kriminálpszichiátria és a bűnelkövetők tipológiája. In Haller József (szerk.): *Rendészeti pszichológia*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2020. 13–72.
- Haller József – Fogarasi Mihály – Farkas Johanna: Szexuális bűncselekmények. In Haller József (szerk.): *Büntettek kriminálpszichológiája*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2020. 59–116.
- Khalid, Nabiha – Quratulain Yousaf: Clinical Attributes of Pedophilia: A Mental Illness and Psychopharmacological Approaches to Hit Pedophiles. *Clinical & Medical Biochemistry*, 4. (2018), 2. 1–4. Online: <https://doi.org/10.4172/2471-2663.1000141>
- Matijašević Obradović, Jelena – Joko Dragojlović: Criminological Analysis of Pedophilia and a Review of the Penal Treatment of Sexual Offenders. *The Culture of Polis*, 17. (2020). 103–114.
- Mendez, Mario F. – Tiffany Chow – John Ringman – Geoff Twitchell – Charles H. Hinkin: Pedophilia and Temporal Lobe Disturbances. *The Journal of Neuropsychiatry and Clinical Neurosciences*, 12. (2000), 1. 71–76. Online: <https://doi.org/10.1176/jnp.12.1.71>
- Murray, John B.: Psychological Profile of Pedophiles and Child Molesters. *The Journal of Psychology*, 134. (2000), 2. 211–224. Online: <https://doi.org/10.1080/00223980009600863>
- Perrotta, Giulio: Pedophilia: Definition, Classifications, Criminological and Neurobiological Profiles, and Clinical Treatments. A Complete Review. *Open Journal of Pediatrics and Child Health*, 5. (2020), 1. 19–26. Online: <https://doi.org/10.17352/ojpch.000026>
- Pregunné Puskás Gyöngyi: A szexuális bűnelkövetők terápiás kezelésének tapasztalatai. *Börtönügyi Szemle*, 30. (2011), 1. 37–52.
- Saleh, Fabian M. – Fred S. Berlin: Sex Hormones, Neurotransmitters, and Psychopharmacological Treatments in Men with Paraphilic Disorders. *Journal of Child Sexual Abuse*, 12. (2003), 3–4. 233–253. Online: https://doi.org/10.1300/J070v12n03_09
- Sági Zoltán: A szexualitás téves útjai. A kóros gyermekszerepetről. In Muhi Béla (szerk.): *A köztudés hálói. Személyiségműködés a mindennapokban*. Újvidék, Árgus Kiadó, 2014. 1–7.
- Schober, Justine M. – Phyllis J. Kuhn – Paul G. Kovacs – James H. Earle – Peter M. Byrne – Ruth A. Fries: Leuprolide Acetate Suppresses Pedophilic Urges and Arousability. *Archives of Sexual Behavior*, 34. (2005). 691–705. Online: <https://doi.org/10.1007/s10508-005-7929-2>

Somogyvári Mihály: Sex Offender Characteristics: Analysis Based on a Sample of Hungarian Prisoners. *Journal of Humanities and Social Sciences Studies*, 3. (2021), 3. 41–54. Online: <https://doi.org/10.32996/jhsss.2021.3.3.6>

Somogyvári Mihály – Somogyi Zsófia: *Szexuális bűnelkövetők karakterisztikája és kezelési gyakorlata*. Konferenciaelőadás. Kriminálpszichológia 2021 – Az elmélet és a gyakorlat találkozása. Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Budapest, 2021. szeptember 24.

Jogforrások

2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről

2021. évi LXXIX. törvény a pedofil bűnelkövetőkkel szembeni szigorúbb fellépésről, valamint a gyermekek védelme érdekében egyes törvények módosításáról

ABSTRACT

Are 'Paedophile' Perpetrators Really Paedophiles?

Ákos ERDÉLYI

Nowadays we hear more and more about the commission of sexual crimes, and also about the victims who can both be adults and children. Common language and sometimes the scientific thinking also tend to refer to the perpetrator of acts of harm to children as paedophiles, all without real knowledge or misapplication. Paedophilia is a well-defined psychiatric disease which, by its nature, cannot be the basis of a legal term. In this article, I will try to present the clinical symptoms of paedophilia, as there are well-defined symptoms in the paedophilia criteria system as a psychiatric disorder. I urge the consolidation of a practice in which paedophilia is used in a purely clinical context and law and law enforcement uses the term molestation to typify the perpetrator. The latter avoids criminalising the disease and leaves it in its original meaning. In the present study, I also attempt to outline an analytical psychological presentation of molesting offenders.

Keywords: sexual offense, psychopathology, sexual dysfunction, paedophilia, child molester

Új, innovatív módszer megalapozása az elemző-értékelő munkában

A dinamikus mátrix alapú módszer

BÁCS Zoltán György¹ 

A politikai és biztonsági érdekrendszerek által meghatározott stratégiai vagy taktikai célok, a taktikai vagy operatív döntések, a rájuk ható tényezők közötti összefüggések észlelése, hatásaik feltérképezése és a következtetések beépítése a döntésekbe a globális multipolaritás körülményei között minden nemzetbiztonsági struktúra egyik alapfeladata.

Kulcsszavak: adat, információ, hálózat, idő, hírciklus, big data, dinamika

Bevezető

Az elemzés és értékelés az élet valamennyi területén a döntéshozatal egyik legfontosabb támogató tevékenysége, legyen szó egyéni vagy kollektív döntéshozatalról, függetlenül annak mechanizmusától és a felelősségi szintektől. Elemző-értékelő munka nélkül – ha mégoly egyszerűen és mindennapi módon végezzük is, mint például egy egyszerű vásárlás során, vagy összetettebb módon, mint a gazdaság- és társadalomfejlődési stratégiák kialakításakor – bármely döntés megalapozatlan, így a kitűzött célok elérése esetleges.²

Ez a megállapítás különösen igaz a nemzetbiztonsági elemző-értékelő munkában.³ Ez a folyamatos tevékenység a nemzeti biztonság dinamikusan változó belső és külső körülményei között alapvető jelentőségű a nemzetbiztonsági intézményrendszer működtetéséhez, a komplex feladatok ellátásához.⁴

Jelen tanulmányban kísérletet teszünk az elemzés és értékelés alapjait képező jellegzetességek és mechanizmusok vizsgálatára, illetve a nagyobb pontosságú, a valós időhöz rendkívül közeli elemzés és értékelés mechanizmusainak bemutatására. A téma és a módszer újszerűsége miatt erre vonatkozó szakirodalom sem a nyílt forrásból elérhető hazai, sem a külföldi szakirodalomban nem volt fellelhető.

¹ PhD adjunktus, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Nemzetbiztonsági Intézet Terrorrelhárítási Tanszék, e-mail: bacs.zoltan.gyorgy@uni-nke.hu

² Paár Dávid – Ambrus Rita Anna – Szóka Károly: *Gazdasági elemzés a beszámolóik információi alapján*. Sopron, Soproni Egyetemi Kiadó, 2021. 8.

³ 1995. évi CXXV. törvény a nemzetbiztonsági szolgálatokról, 8/A§ a).

⁴ Vida Csaba: A nemzetbiztonsági tevékenység szerepe a társadalomban. *Hadtudomány*, 25. (2015), E-szám. 224–225.

Az alapproblémák azonosítása a jelenlegi körülmények között

A napjainkban is tovább élesedő globális gazdasági, politikai, ökológiai és társadalmi problémák – azok biztonsági és nemzetbiztonsági járulékos következményeivel együtt – ugrásszerűen megnövelik az elemzés és értékelés iránti igényt. Az elemzésekkel-értékelésekkel szemben felmerülő, egyre fajsúlyosabb kritérium az érvényességi idő nagysága és az alternatív perspektívák felállításának lehetősége. A megnövekedett és minőségileg is magasabb elvárásokat tartalmazó információs igény nagyobb, átfogóbb, mélyebb, több szegmensre támaszkodó elemzési-értékelési munkát igényel, annak humán és anyagi erőforrásaival együtt.

Az információk rendelkezésre állása – a keletkezésüktől kezdve – a hozzáférés foka és sebessége alapvetően meghatározza az elemzés és értékelés során felhasználható, nyílt, elsődleges forrásokat.⁵ Ez azonnal felveti a források és az azokból származó információk hitelességének és a hitelesség időtartamának kérdését. Ezt a tudományos kutatás nyelvén forrásfeltárásnak vagy -kutatásnak, forráskritikai értékelésnek hívják.⁶

Ezzel párhuzamosan, a megnövekedett elemzési-értékelési igények miatt, egyre nagyobb jelentőségre tesz szert az elemzés-értékelés kritériumainak helyes megválasztása. A kritériumok meghatározásánál a legkézenfekvőbb megoldás, ha a vizsgálható helyzetet vagy jelenséget a lehetséges vagy valószínűsíthető következményeit feltáró kritériumok alapján vesszük górcső alá. Ezek a kritériumok az alábbiak szerint csoportosíthatók: 1. életbevágó, 2. kritikus, 3. jelentős, 4. fontos, 5. másodlagos és 6. járulékos. Nézzük, mi alapján lehet ezeket a megjelöléseket alkalmazni: (saját csoportosítás)

1. Életbevágó lehet egy információ, ha az a folyamatban lévő vizsgálat/művelet kimenetelét az operatív, „azonnalos” értékelés szerint alapvetően befolyásoló információt tartalmaz. Ilyen lehet, ha egy fegyvertelen személy elfogását közvetlenül megelőzően olyan információt kapunk, hogy az elfogás (realizálás) során fegyveres, csoportos ellenállásra kell számítani.
2. Kritikus lehet a minősítés abban az esetben, ha a korábbi értékelést döntően befolyásoló, azt megkérdőjelező információt kapunk. Például egy magányos személy őrizetbe vétele előtt közvetlenül a külső figyelők jelzik, hogy a célszemély elhagyta a tartózkodási helyét, mozgásban van. Ez az információ döntően befolyásolja az elfogás végrehajtásának legtöbb feltételét.
3. Jelentősnek minősíthető az az információ, amely a folyamatban lévő vizsgálat/művelet eredményére az adott helyzetben várhatóan nem gyakorol hatást, de annak végrehajtását befolyásolhatja. Ilyenről beszélhetünk, amikor az eljárás alá vonandó személyről, akinek az őrizetbe vételére várhatóan rövid időn

⁵ 13/2001. (X. 2.) ORFK utasítás a Magyar Köztársaság Rendőrsége Bünelemzési Szabályzatának kiadásáról, továbbá a 23/2018. (VI. 21.) ORFK utasítás a Bűnügyi Elemzési Szabályzatról, IV. fejezet 15. a-h.

⁶ Uri László: *Az információs képesség jelentősége az EU polgári válságkezelő műveleteiben, különös tekintettel a koszovói szerepvállalásra*. Doktori (PhD-) értekezés. Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, 2017. 11. és 187.

belül sor kerül, olyan információt kap az eljáró hatóság, hogy kész önként feladni magát.

4. Fontos lehet az az információ, amely a folyamatban lévő vizsgálat/művelet eredményére nem gyakorol hatást, de annak végrehajtási körülményeit befolyásolhatja. Ilyen lehet, amikor a már eljárás alá vont személy önként átadja a birtokában lévő bizonyítékokat, vagy kész önként teljes körű, részletes feltáró vallomást tenni. (Az átadott/megszerzett bizonyítékok is ugyanilyen kritériumok alapján minősíthetők.)
5. Másodlagos lehet az az információ, amely a célszemély egyéni, pénzügyi, ismeretségi és egyéb körülményeinek feltérképezése során kerül a birtokunkba, de az adott ügy feldolgozására nincs hatással. Ilyen lehet az információ, hogy a célszemélyt korábban gyakran látták egy „zöld Volkswagen Passattal” közlekedni.
6. Járulékosként minősíthető az az információ, amely az adott ügy feldolgozásával nincs kapcsolatban, a vizsgált folyamatra vagy már ismert összefüggésekre nincs hatással, de más esethez, újabb információkhoz kapcsolva újra értékelendő, mert lehetséges módon a másik esethez kapcsolva meg kell változtatni a minősítését. Ez akkor fordulhat elő, ha – az előbbi esetnél maradván – a célszemély a zöld Passatot eladta egy olyan személynek, aki más ügyben látókörbé került.

A kidolgozott kritériumoknak megfelelő, feldolgozásra alkalmas adathalmaz *big data* képében ugyan rendelkezésre áll, ám ennek célirányos szűréséhez gyakran nem elégségesek a jelenlegi informatikai feldolgozókapacitások.

Az adatok és az információk statikus megközelítése visszaterő, jellegzetes és jellemző elméleti és gyakorlati probléma, mi több, hiba az elemzés és értékelés módszertanában. A statikus megközelítés nem mást takar, mint attól kezdve, hogy tudomásunkra jutott egy adat vagy információ, azt változatlanul, „állandóként” fogjuk fel és kezeljük, attól függetlenül, hogy az első észlelés vagy vizsgálat időpontjától mennyi idő telt el, vagyis mennyi változás állt, állhatott be. A statikus megközelítéssel kizárjuk az új információkat az elemzési folyamatból. Ugyanez mondható el az egymáshoz való, meghatározható kritériumok alapján végbemenő kapcsolódással információba rendeződő és így hálózatosodó „információlánc” dinamizmusának, fejlődési tendenciáinak figyelmen kívül hagyásáról is. A statikus megközelítés mint probléma jelentősége abban áll, hogy rendkívül lelassítja még a csak megközelítőleg helytálló elemzések és értékelések elkészítését is, mivel nem fordít kellő figyelmet a folyamat sajátos, jellemző tendenciáira és az azokra folyamatosan ható, újabb és újabb tényezőkre, amelyek újabb információkként vagy kapcsolódó folyamatokként jelennek meg és hatnak. Az adatok és információk „statikus” megközelítése feloldható a szűrés során alkalmazandó háromfokozatú besorolással, annak függvényében, hogy a szűrésre kerülő adat/információ milyen hatással van az előbbieken már leírt hat kritériumfajta bármelyikére. Az adatok/információk hatása lehet közvetlen, közvetett és perifériális.

Az alkalmazott módszerek hiányosságai

A jelenleg leggyakrabban alkalmazott módszerek közös hiányossága, hogy valamennyi módszer már ismert adat-/információállományra támaszkodik.⁷ Több közülük nem vizsgálja az adatok információvá alakulását meghatározó összefüggéseket, kapcsolatokat, így az információ hálózatosodásának folyamatát kiváltó és tovább vivő körülményeket, feltételeket. Ezen túlmenően figyelmen kívül hagyják az időt mint a változás egyetlen referenciakritériumát, pedig az idő a fizikai eszközökkel mérhetővé tett, valójában egyetlen, objektív, virtuális viszonyítási tényező a változások felismerésére és követésére. A ma használatos elemzési módszerek nem számolnak a hálózatosodás során az új információk által feltárt, retrospektív információ lehetséges, perspektivikus szerepével, illetve nem számolnak a folyamatra ható, valószínűsíthető, de még nem ismert információ lehetséges hatásaival, ami a folyamat fejlődése szempontjából az értékelés érvényességi idejét meghatározó tényező. Ez a tényező önmagában hatással van az adott pillanatban kialakított értékelés valószínűségének, helyállóságának mértékére.

Nézzünk egy példát!

Felnézve az égre, észreveszek egy kis repülőgépet. Az észlelés pillanatában északkeletről délnyugati irányba repül, talán 1000 méter magasságban. Elfordulok egy pillanatra, és amikor visszanezdek az égre, a kis gép megváltoztatta az irányát, és már déli irányba repül, és a repülési magasság már 1200 méter. A jelenlegi módszerek azzal számolnak, hogy az észleléskori adatokat (északkelet – délnyugat, ezer méter) veszik számításba, és ebből indulnak ki. Miközben az információ feldolgozása folyik (elfordítottam a fejem és nem láttam a gépet, bár az folyamatosan haladt), a gép iránya és magassága megváltozott, vagyis, ha én a gépet továbbra is, az eredeti információknak megfelelően, délnyugati irányban keresném, 1000 méteres magasságban, téves (eredménytelen) lenne a keresés eredménye.

A változás oka több is lehet, amelyek korábbi információkkal összekapcsolódva utalhatnak a bekövetkező változásokra. Ilyen lehet a repülési terv, a légi folyosó paraméterei, más gépek jelenléte a térségben, a szél sebessége és iránya, az üzemanyag mennyisége, a gép tömege, amelyekről az észlelés időpontjában nem tudunk, de a változások alapján – retrospektíve – kikövetkeztethetők vagy éppen célirányosan meg is tudhatók.

Amennyiben nemcsak a két mozzanatban tapasztalt és egymáshoz viszonyított eltéréseket vesszük számításba, hanem több mozzanatban tapasztalható eltéréseket is vizsgálunk, lehetőség nyílik a gép további útjának előzetes kiszámítására, a folyamatosan észlelt információk alapján.

Összefoglalva: a gép repülésére ható adatok hálózatosodnak, egymással is összekapcsolódnak, egymásra és a repülési paraméterekre hatva a repülési idő vonalán ábrázolva a gép útja nagy valószínűséggel követhető, kiszámítható lesz.

⁷ Uri (2017): i. m.

Az új típusú elemzési módszer sikeres alkalmazásának előfeltételei

Az adatbázis

Az új típusú, az információdinamikát figyelembe vevő módszer alkalmazása a big data elemzésére épül. Az erre alapuló trendfigyelés – akármilyen területről is legyen szó – csak abban az esetben lehet sikeres, ha három nagyon fontos premissza teljesül. Az egyik, mint látható, a nyers, feldolgozandó anyagmennyiség, amely már lehet, hogy átment egy elsődleges, tematikus és intervallumszűrésen.

A technikai (hardver-) háttér

A második feltétel a feldolgozást elvégezni képes számítógépes háttér, a hardveroldal. Itt különösen fontos a nagy gyorsaságú processzorok és a gyors tárolók alkalmazása. Ezen a téren a fejlesztés alatt álló kvantumszámítógépek hozhatnak majd ugrásszerű fejlődést.

A szoftverháttér

A két előző feltételből következően a harmadik nem más, mint a feldolgozó program, a szoftveroldal. Ez az adatokban, adatsorokban felfedezhető, a meghatározott kulcsparamétereknek megfelelő egyezéseket szűri ki, vagyis az időintervallum alapján meghatározott paraméter alá eső, gyakorlatilag statikus adatokon futtatja le ugyanazt a programot. Tekintettel arra, hogy a szoftver a paraméterekkel való egyezést keresi, és nem vizsgálja a paraméterek közötti esetleges összefüggéseket, illetve azok változásait, a big data elemzéseken alapuló következtetések levonása az értékelőcsoport feladata.⁸

Fejlődési lehetőség: igény a minőségi ugrásra

A több területen, így a rendvédelemben, a bűnmegelőzésben, a bűnfelderítésben és a nemzetbiztonsági feladatok ellátásában is alkalmazható új módszer alapja a szemléletváltás, amely a rendelkezésre álló vagy jövőben elérhető technikai háttérrel lehetővé teszi az előbb említett értékelőcsoport munkájának megkönnyítését, meggyorsítását.

⁸ Viktor Mayer-Schönberger – Kenneth Cukier: *Big Data: A Revolution That Will Transform How We Live, Work And Think*. Boston, Houghton Mifflin Harcourt Publishing Company, 2013. magyarul: *Big Data: forradalmi módszer, amely megváltoztatja munkánkat, gondolkodásunkat és egész életünket*. Budapest, HVG Kiadó, 2018.

Kihívások

A különböző tényezők együttes hatására az országunk belső és külső környezetében beálló változások miatt, a társadalom további fejlődésének biztosítása érdekében folyamatosan növekszik a bűnmegelőzés, a bűnüldözés, a közrendvédelem és a nemzetbiztonság komplex feladatrendszerének igénye a gyors, nagyobb hatékonyságú, pontosabb, több terület változásait is figyelembe vevő, a gyakorlati munkában szinte azonnal alkalmazható elemzések és értékelések iránt.⁹ Az új elemzések egyik legfontosabb kritériuma, hogy ne csak az adott pillanat jelenségeit rögzítse, hanem adjon a valószínűség alapján prioritási sorrendbe állított előrejelzést a rövid, közép- és hosszabb távon várható következményekről, és legyen képes az előrejelzéseket a folyamatos változások alapján pontosítani. Ennek megvalósítására a szemléletváltáson túl, szükség van technikai eszközváltásra a hírigény megfogalmazása, az információgyűjtés és -feldolgozás, az elemző-értékelő feladatok végrehajtása és továbbítása terén, vagyis a hírciklus teljes folyamatában.

Az együttműködés szükségessége

A gyakorlat tudományos megalapozása több más tudományterületet – matematika, informatika, információelmélet, kriminológia, kriminalisztika – érint. Ennek oka, hogy a módszer komplexitása miatt az alkalmazott matematikai megoldásokhoz szükséges inputadatokat, információkat a rendvédelem, a bűnmegelőzés, a terrorelhárítás adatbázisai szolgáltatják. A gyakorlat elméleti alapjai között alapvető szerepe van a hálózatelméleteknek, a hálózatosodás elméleti alapjai vizsgálatának és adaptálásának a nemzetbiztonsági intézményrendszer adatállományaiiban, az adatok és információk algoritmusokra bontásának, összességében az információelmélet újraértelmezésének a megoldandó feladat szemszögéből.

Bármilyen működés, tevékenység elképzelhetetlen a megfelelő jogi keretek nélkül. Tekintettel arra, hogy a módszer alkalmazása során számos, különböző kezelési adatbázis összekapcsolására és folyamatos, online működésére van szükség, már a tervezés korai fázisában szükséges a jogi háttér előkészítése, a meglévő jogszabályok szükséges módosítása és új jogszabályok megalkotása.

Tudományos alapfeltételek

A minőségi ugráshoz vezető úton a korábban külön kezelt tényezők között felfedezhető összefüggések, kapcsolódások és azok egymásra hatásának vizsgálata alapján, komplex megközelítést alkalmazva állít fel új hipotéziseket, amelyek bizonyításához

⁹ Vida (2015): i. m.

vagy cáfolásához új, magasabb színvonalú technikai eszközöket és technológiákat alkalmaz. Ennek egyes, önmagukban is jelentős elemeiről az alábbiakban lesz szó.

Az információelmélet¹⁰ vizsgálata – új szemszögből, új megközelítéssel

Mi az adat? Hogyan lesz az adatból információ, mi az adat és mi az információ?

Az adat egy folyamat eredményeként létrejövő, önmagában meghatározhatatlan információértékű, virtuális képződmény, amelyet csak az adatmegjelenítés során érzelnek. (Mint a régi Hofi-viccben: „Mennyi? 30. Mi 30? Miért, mi mennyi?”) Ebből is érzékelhető, hogy az adat megjelenítéséhez már valami másra is szükség van. Ez lehet egy másik adat, amellyel összefüggő, értelmezhető kapcsolatban van, és amely már a kapcsolódás révén információértékre tesz szert. Az adat jellege meghatározhatja az adat információvá válásának lehetséges – közeli, közepes vagy távolabbi – lehetőségeit, területeit és idejét.

Információhalmaz, információháló

Az adat akkor is információvá válhat, ha esetleg még nem kapcsolódik más adathoz, de a jellege miatt alkalmas lehet az ilyen kapcsolódásra. Vagyis: az információ nem más, mint az adat és az azt más adat(ok)hoz kapcsolni képes jellegzetesség együttese.

Az információhalmaz az információérték szempontjából semleges, közömbös, mivel az információérték megjelenésének alapkövetelménye az információ- vagy hírigényben, a hír(szerzési) ciklus egyik legfontosabb, alapvető elemében rejlik. Vagyis: az igényelt információ vagy hír milyen ügyszöghöz tartozik, milyen körülményekre vonatkozik, azok előzménye, illetve kihatása milyen személyi, intézményi kört, milyen más eseményeket, intézkedéseket érint, továbbá, hogy a megszerzendő információ milyen mértékben gyakorol befolyást a már rendelkezésre álló információkból levonható következtetésekre, illetve az azokra alapuló esetleges intézkedésekre?

A hír

Életünk szinte minden percét hírek között éljük le. Ha most elvonatkoztatunk attól, hogyan, milyen módon, milyen eszközök segítségével érnek el hozzánk a – gyakran egymásnak is ellentmondó – hírek, és megpróbáljuk megfogalmazni, mi

¹⁰ Lásd: http://informatiktortenet.network.hu/blog/informatika_tortenet_klub_hirei/mi-az-informacioelmélet

is a „vegytisztá” hír, eljuthatunk oda, hogy a hír nem más, mint több területről származó információkból álló, saját logikai rendszerrel rendelkező, többszintű ok-okozati összefüggésekre épülő rendszer, diszkrét hálózat.

A hálózatosodás

Az újabb információ vagy a megújuló hírigény alapja maga a korábban már megszerzett, feldolgozott, elemzett és értékelt információ, amely az eredeti információ- vagy hír(szerzési) ciklus eredményeként jött létre. Minden információigény több más, a hírigény teljesítését befolyásoló körülményre és tényezőre is alapvető befolyással van. Ezek közül külön ki kell emelni az információ hálózatosodását.

A természetes (a természetben tapasztalható, biológiai) hálózatosodástól eltérően az információ hálózatosodása emberi vagy azt modellező és arra épülő, mesterséges intelligencia által végzett szellemi tevékenység. A mesterséges intelligencia esetén az aktív, célirányos kutató-elemző-értékelő tevékenység sokkal valószínűbb, mint az emberi általános kognitív folyamatokban is gyakran fontos szerepet játszó passzív vagy spontán ismeretszerzés, például olvasás, amely során a már meglévő információt vagy hírt kiegészítő, újabb adatok és/vagy információk kerülhetnek látókörbe, illetve építhetők be és dolgozhatók fel. Más szóval, a passzív módon megszerzett információ – amennyiben megfelel az információ- vagy hír(szerzési) igény kritériumainak – beépül a többi információ által az információ- vagy hír(szerzési) igényre válaszul kialakított, arra alapuló hálózatba.

Ha magát az információt és a hírt is mint diszkrét hálózatot tekintjük, kézenfekvő, hogy az információ hírré alakulása, vagyis az információ- vagy hírigény kritériumai szerinti elemzése és értékelése során felismert hírértékére alapuló elhelyezése, beépítése az információs vagy hírhálózatba, az egymásra épülő összefüggések miatt a hálózatok is hálózatosodnak. Ez egyrészt szolgálhatja az információ- vagy hír(szerzési) igény adott szinten való legteljesebb kielégítését, a megrendelőnek adandó, számára fontos és hasznos ismeretek továbbítását. Ugyanakkor szolgálhatja egy magasabb szintű információ- vagy hír(szerzési) igény megfogalmazását is, amelynek során a korábbihoz kapcsolódó, arra szervesen ráépülő, feltárandó kérdéseket tehet fel. Mivel a hálózatok egymáshoz való viszonyában térhálóbba illeszthető alá-fölé rendeltséget nem lehet megállapítani, a hálózatosodás(ok) között csak létrejöttük előidejűsége, illetve az ezt is figyelembe vevő ok-okozati összefüggéseik alapján lehet bármiféle rendszert felállítani. Ezzel el is jutottunk az időtényezőhöz mint meghatározó jelentőségű viszonyítási alaphoz. Erről a későbbiekben még szó lesz.

Információállapot, információérték, érvényesség, idő

Ez a két, első megközelítésre hasonló fogalom az elemzés és értékelés terén új megközelítést jelent éppen az információelmélet oldaláról. Ha elfogadjuk, hogy az információ az adatállapotból kiindulva változik, hiszen más adatokkal összekapcsolódva alkot információt, akkor ennek bővülése, új adatok és más információk kapcsolódása változást hoz létre az információban. Ez az információváltozás egy természetes tér-idő hálóba helyezve megmutatja az információ dinamikáját az információ keletkezésétől vagy csupán az azt követő észleléstől kezdve. Megjegyzendő, hogy az információ keletkezése messze nem azonos az információ észlelésével, illetve annak felismerésével (tudatosodásával). Ennek alapján az információ állapota az alábbi lehet:

- tényszerű új (*factual new*, FaN), amennyiben korábban ismeretlen, valós, bizonyítható információ;
- már ismert információ (*known*);
- kiszámítható (*calculable*), amennyiben más információk alapján, legalább 50%-os valószínűséggel rendelkező információról van szó;
- feltételezhető/valószínűsíthető (*supposed/probable*, SuP), amennyiben az információ valószínűsége kevesebb mint 50%.

Ugyanakkor, ha magának az információnak a saját változásait, fejlődését, „belső” dinamikáját próbáljuk vizsgálni, egy szűkebbre szabott tér-idő hálóval (lásd: általános relativitáselmélet, illetve kvantumfizika), úgynevezett „diszkrét tér-idő hálóval” kell dolgozni.¹¹ Ennek jelentősége abban áll, hogy a nagyobb léptékű tér-idő hálóval szemben ezen belül értelmezni lehet az egyes információk fejlődését, változását, az információjelleg és az információérték viszonylatában, az információ érvényességi idejének keretei között. Erre az utóbbira, vagyis az érvényességi időre újabb „diszkrét tér-idő háló” is felállítható, hiszen az információ hasznosulása, az információérték változásának folyamata nem feltétlenül azonos az információ érvényességi idejével. Ezt támasztja alá az is, hogy a hálózatokon belül nem a csomópontok, hanem a csomópontok közötti kapcsolódások a legfontosabb tényezők. A kapcsolódások és további kapcsolódások, a kapcsolódási folyamatok létrejötte és működése a diszkrét tér-idő hálóban, a dinamikus mátrixban már értelmezhető, sőt, a kapcsolódási folyamatok lehetséges irányai is kiszámíthatók. A lehetséges fejlődési irányok között – meghatározott paraméterek alapján – már valószínűség alapú vagy más, kiválasztott kritériumoknak egyedileg vagy kombináltan megfelelő prioritások is felállíthatók.

Bármilyen hálózati struktúrában a csomópontok a közöttük lévő összekötő elemek (távartók) egymáshoz való kapcsolódását, rögzítését szolgálják, és ennek

¹¹ Vita az idő folyamatos vagy diszkrét jellegéről: <https://fizika.narkive.hu/SCqD6z61/az-id-folyamatos-vagy-diszkrét>

alapján nagyban meghatározzák a más csomópontokhoz vezető, további összekötést. Vagyis a csomópontok kialakulására az van a legnagyobb hatással, hogy honnan, hány és milyen más összekötő elem kapcsolódik hozzá. Tegyük át ezt az információ hálózatosodására egy bűncselekmény példáján keresztül! Az első információ (csomópont) az, hogy elloptak egy fekete Audit. Második csomópont, ami az elsőből következik, a rendszám. A következő a gépkocsi évjáratja és felszereltsége, ami alapján már további információkra lehet következtetni: alkatrésznek lopták-e el vagy „exportra”? Ha az évjáratot nézzük mint csomópontot, ahhoz már kapcsolható a következő összekötő elem, amely a gépjárművek szétbontására szakosodott műhelyek részére lopja el a kiszemelt autókat. Ha ezen az összekötő elemen tovább megyünk, a következő csomópont az ilyen megrendelő szakműhelyek feltérképezése, következő összekötő elem a beszerzés/beszállítói kör, amely elvezethet a konkrét elkövetői körhöz. Ha a második csomópontban beérkezett információ szerint a gépjármű felszereltsége alapján valószínűsíthető, hogy illegális gépjármű-kereskedelmi céllal, további értékesítésre lopták el, akkor az összekötő elem kettő is lehet: vagy a célországok felé kell folytatni az információgyűjtést, vagy az illegális kereskedelemmel foglalkozó szervezett bűnözői csoportok köréből kell információt szerezni.

Eközben éppen beérkezhet egy információ a közlekedésrendészettől, hogy a keresett gépkocsihoz hasonlót láttak éppen szabálysértés elkövetése közben. Ez az információ mint csomópont, összekötő elemet hoz létre a gépkocsi feltételezett mozgási irányához kapcsolódóan, így értesíthetők a NAV lehetségesen érintett szervei, illetve a határőrség is.

Ez csak egy egyszerű, majdnem mindennapi példa volt arra, hogy az összekötő elemek játsszák a fontosabb szerepet, mivel bemutatják a vizsgálat/művelet további irányának meghatározásához szükséges összefüggéseket. Az információ hálózatosodása a virtuális térben több egyezést is mutat azzal, ahogy a neurális hálózatok hálózatosodnak az agy fizikai terében, csak az információs hálózat létrejöttének alapja az idő.

Vajon az adatok és az információk kapcsolódása, hálózatosodása hogyan történik? Milyen alapelvek, milyen mintázat alapján megy végbe a hálózatosodás ezen a téren? Vajon a neurális hálózatok hálózatosodási mintái alkalmasak-e az információk hálózatosodásának tanulmányozására? Vajon az információs hálózat működése lemodellezhető-e a neurális hálózat működése alapján? Az információ hálózatosodása során létrejöhet-e spontán kapcsolódás? Hogyan működhetnek az (algoritmusok által vezérelt) indukált keresési próbálkozások? Nyilvánvaló, hogy az információállapot változása hatással kell hogy legyen a kapcsolódásokra közvetten és ismeretlen számú áttételen keresztül. Ezek az időben később vagy párhuzamosan létrejövő, az információállapoton alapuló kapcsolódások is a dinamikus mátrixban mint diszkrét tér-idő hálóban értelmezhetők és jeleníthetők meg.

Ugyanígy kell hogy változzon a strukturált (felparaméterezett) keresés során a hálózatosodási vizsgálatra leszárt adat-, illetve információállomány is, hiszen

a paraméterek felállítása, illetve megváltoztatása az információállapotot befolyásoló tényező. A paraméter alapján változhat, hogy az annak megfelelő információ újként értékelhető, megerősít-e korábbi információkat, vagy azokkal összehasonlítva nincs rájuk hatással, esetleg tagadja azokat. Vajon ez hasonlít a logikai soron alapuló emlékkeresésre az emberi (és nem csak az emberi) emlékezetben?

Információérték vagy értékállapot¹²

Ha dinamikájában és a többi információval kölcsönhatásban vizsgáljuk az információt, nyilvánvaló, hogy ez a kölcsönhatás az idő múlásával hatást gyakorolhat az információ felhasználhatóságára, illetve a felhasználásból fakadó következményekre, más szóval a hasznosulásra, minden egyes vizsgált intervallumban. Az értékállapot jelen esetben nem más, mint az információ hasznosulásának helyzete a vizsgált intervallumban. Ebből kiindulva az információ értékállapota négyféle lehet:

- pozitív 1 (P1), amennyiben a korábbi ismeretekhez képest új az információ;
- pozitív, megerősítő (P2), amennyiben megerősít korábbi információ(ka)t;
- negatív (Ng), amennyiben cáfol korábbi információkat és
- semleges/ideiglenes (Neutral/Interim), amennyiben az adott helyzetben, a vizsgált intervallumban nem észlelhető az információ hatására beálló változás.

Érvényesség

Érvényesnek azt tartjuk, ami az adott pillanatban az általunk vizsgált vagy tapasztalt jelenség általunk ismert vagy vélelmezett jellemzőjének vagy jellemzőinek megfelel. Ebben a meghatározásban, amely nem feltétlenül teljes és nem feltétlenül minden esetben érvényes, az egyik legfontosabb tényező maga az időbeliség, a jelenségnek a megállapítás időbeli kiterjedésére való utalás. Az érvényesség kezdete a jelen állapot beállta, annak a kezdő időpontja. Az információ érvényessége akkor kezdődik, amikor azonosítjuk az általa a vizsgált helyzetre vagy folyamatra gyakorolt hatását, megengedve, hogy az már az észlelésünket és az azonosítást megelőzően is hatással lehetett a jelenségre vagy folyamatra. Az információ érvényessége addig tart, amíg hatását a vizsgált jelenségre vagy folyamatra egy másik, az előbbinél később, vagyis az adott pillanathoz közelebb eső időpontban azonosított információ bármilyen kis mértékben is, de meg nem változtatja. Ettől a pillanattól kezdve az új információ lesz az érvényes, a beállott változás pedig az új információ érvényességének kezdőpontja lesz.

¹² Célszerűbbnek tűnik az értékállapot kifejezés használata, mivel ez kifejezi azt az ideiglenes helyzetet, amely az információ változásából fakad.

Mi az idő?

Ha bárkit megkérdezzük, hogy mennyi az idő, rápillant az időmérő/jelző eszközére, és válaszul egy numerikus adatot közöl. De valóban tudjuk, hogy mennyi az idő? Nem. Ahhoz, hogy tudjuk, mennyi az idő, ismernünk kellene a kezdőpontját, kezdő idejét, vagyis egy referenciapontra lenne szükségünk. Ha tudnánk is, joggal kérdezhetnénk, vajon mi volt a referenciapont előtt? Mivel ilyen tudományosan megállapítható, igazolt és elfogadott referenciaponttal nem rendelkezünk, kénytelenek voltunk, vagyunk és leszünk önkényesen megállapítani olyan pontokat, amelyekhez nem az időt, hanem az idő múlását tudjuk viszonyítani. A legjobb példák erre a különböző időszámítások kezdőpontjai: más a kereszténységben, azon belül is a római rítusú vagy a bizánci rítusú kereszténységben, más a judaizmusban és más az iszlámban, hogy az ázsiai vallásokról és kultúrákról ne is beszéljünk. Úgy tűnik, maga az idő ismeretlen eredetű virtuális folyamat, amelynek múlását előbb mechanikus, majd elektromechanikus, később elektronikus jelzőeszközökkel tettük érzékelhetővé, mérhetővé. Ahogy az idő múlásának mérésére szolgáló viszonyítási pontok, úgy a mérés egységei is önkényesen meghatározottak, és csak a többségi vagy közös elfogadás alapján váltak többé-kevésbé egységesen alkalmazott rendszerekké, amelyek az idő mérésére szolgáló eszközök kalibrálásának alapjai. Más szóval: az idő mint dimenzió sajátos jellegű, ismeretlen kiterjedésű, csak antropogén, önkényesen megállapított viszonyítási pontok között értelmezhető, független, természetes tényező. Ha az idő múlását a jelenlegi földi körülmények között állandóként¹³ fogadjuk el, amelynek léte és múlása független a természeti és társadalmi folyamatoktól, akkor nyilvánvalóvá válik, hogy az információ dinamikájának természetes viszonyítási alapja maga az idő lehet.

Az időtényező

Az idő mint mérhető és mérendő tényező – elvonatkoztatva Einstein relativitáselméletének a görbült téridőről vallott tételétől – lineáris és általános, csak viszonyrendszerekkel írható körül, amennyiben ezek egymással valamilyen összefüggésbe, kapcsolatba kerülnek. Viszonyrendszerek, vagy gyakorlatiasan szemlélve, eseményhalmazok oldaláról tekintve, „többes időszámítással,” több, esetleg egymástól független, egymást nem érintő időparaméterek között létező események közötti viszonyrendszerrel találkozhatunk. Más szóval: abban az esetben, ha a viszonyrendszerek vagy azok alkotói – például események – között nem alakul

¹³ Állandó jelenségként, de nem állandó hosszúságú periódusok egymást követő soraként célszerű az időt kezelni, mivel a Föld forgási – keringési pályáján tapasztalható anomáliák (a Föld forgási sebességének lassulása) kihat a „Föld-időre” meghosszabbítva az azonos jelenségek, pl. évszakok, napok, hosszát, ami eltér a mért időperiódusok hosszától és mennyiségétől.

ki kapcsolat, az adott viszonyrendszer a saját időkoordinátái között létezik. Ám ha a viszonyrendszerek vagy azok alkotói egy másik viszonyrendszerrel kapcsolatba kerülnek, saját diszkrét időkoordinátáik mint intervallum hatással lesznek a másik „n” számú, érintett viszonyrendszerre, összességükben vagy valamilyen kritériumok alapján egyedileg befogadva azokat vagy beleolvadva azokba. Ebben az esetben az idő egységes szemléletére nincs lehetőség, mivel a viszonyrendszerek bármelyike kinevezhető viszonyítási alpnak a többihez képest.

Azonban, ha az eseményhalmaz viszonyrendszereit és azok alkotóit az állandó és lineáris időhöz viszonyítjuk, az eseményhalmaz(ok) és elemeik közötti előidejűség, továbbá a lehetséges ok-okozati rendszerek észlelhetőbbekké, értelmezhetőbbekké válnak. Ennek következtében matematikai algoritmusokra való lebontásuk, illetve már létező algoritmusokkal mint szűrőkkel való vizsgálatuk könnyebben végrehajtható akkor is, ha az eseményhorizonton új esemény jelenik meg. Ennek vizsgálata mind az előidéző körülmények, előzmények retrospektív, mind pedig a feltételezett, a várható, illetve a kiszámítható következmények tekintetében gyorsabb és egyszerűbb.

A fentiek alapján bármely változás feltételezhetősége, kiszámíthatósága és várható bekövetkezése felfogható az eseményhalmaz(ok) viszonyrendszereiben bekövetkezett korábbi változások eredményének, ami lehetőséget nyújt ezeknek a korábbi változásoknak a vizsgálatára is. Amennyiben a vizsgált változás bekövetkezését elősegítő korábbi változások (események) nem, vagy nem teljeskörűen ismertek, a retrospektív elemzés valószínűsítheti, illetve *post factum* feltárhatja/kiszámíthatja és/vagy igazolhatja ezáltal ezeket a megelőző változásokat, eseményeket, tényezőket. Nyilvánvaló, hogy a több ismert tényezőre alapozott elemzés és értékelés megkönnyíti a további, folyamatos vizsgálatot. Minél pontosabb egy adott vizsgálati időpontban felhasznált, halmaz(ok)ból kinyert információ, annál nagyobb valószínűséggel megjelölhető a vizsgálat időpontját meghaladó perspektivikus elemzés és értékelés további, tetszőlegesen meghatározott jövőbeni, tetszőlegesen meghatározott időpontokban várható pontossága. Természetes, hogy a vizsgálat időpontjától progresszív irányban távolodó előrejelzés pontossága csökken. Ez két tényezővel is magyarázható: a) a távolodás egyes időszakaiban rendelkezésre álló (statikus) adatok, azok feldolgozottsága, hitelessége; b) a kiszámítható vagy kikövetkeztethető változókban rejlő bizonytalansági tényező (kockázati faktor, amelynek megléte igen, de nagysága nem ismeretes az adott pillanatban). ($P_{t_0} > P_{t_1} > P_{t_2...}$ ahol „P” a valószínűség /probabilitás/, „t” a vizsgálat időpontjai).

Ha meg akarjuk ismerni a „t” időpontban a vizsgált jelenségre, folyamatra ható perifériális, közvetett vagy közvetlen, szintén folyamatos változásban lévő, így dinamikus tényezők által kiváltott változásokat, azt legkönnyebben a vizsgálat időkeretének tetszőleges, további szűkítésével tehetjük meg. Ezen a ponton találkozzunk a kvantumelméletbe is illeszkedő kvantumidővel.

A mátrix

Ha a virtuális globális eseményhalmazt mint a vizsgált eseményhez tartozó, arra bármilyen módon – perifériálisan, közvetetten vagy közvetlenül – hatással lévő, önmagukban is folyamatos változásban lévő, dinamikus tényezők összességét tekintjük, nyilvánvalóvá válik, hogy a tényezők változása önmagában sem egy idővonal mentén, hanem egymással párhuzamos idősíkokban zajlik, amelyek az adott, vizsgált változás szempontjából nézve metszhetik egymást. Ha a vizsgált esemény fejlődésének idő-síkját mint referenciaidő-szekvenciát vesszük alapul, annak tetszőlegesen leszűkített részében is lehetséges változás. Lehetséges, de nem törvényszerű, éppen azért, mert nem zárható ki, hogy a szűkítés következtében lehet olyan pillanat, amikor az eseménysíkra nincs hatással semmilyen máshonnan érkező tényező.

A feljebb említett virtuális globális eseményhalmaznak a vizsgált esemény vagy folyamat szempontjából bármilyen jelentőségű eseményei, folyamatai a vizsgált esemény szempontjából felfoghatók úgy is, mint az eseményre ható partikuláris (saját) eseményháló vagy mátrix, amelynek egymást metsző, egymásra ható, így a további lehetséges eseményekben változást előidéző pontjai éppen a folyamatos változás miatt önmagukban is dinamikus mátrixot alkotnak.

Ennek a mátrixnak mint a dinamikus változások egymásra ható hálózatának az alkalmazása az új, innovatív elemzési értékelési módszer elméleti alapja.

A dinamikus változó hálózati modellekben rejlő alkalmazási lehetőségek felismerése minden új rendszer és módszer alkalmazásának egyik legfontosabb kritériuma, hogy bevezetésével milyen új eredményeket érhetünk el, milyen előnyökre tehetünk szert. A dinamikus mátrix alapú elemzési eljárás egyik legfontosabb jellemzője a felismert/felismerhető, kiszámítható és valószínűsíthető kapcsolatok, illetve analógiák keresése és vizsgálata az információhalmazban. Ezekre az összefüggésekre alapozva lehetséges:

- majdnem „real time” elemzés és értékelés készítése és rugalmas, folyamatos fejlesztése „menet közben”;
- a döntés-előkészítéshez és -hozatalhoz szükséges idő jelentős csökkenése, a hatékonyság növekedése;
- nagy valószínűségű, több lehetséges alternatívát is felvázoló előrejelzések készítése;
- az elemzések és értékelések, valamint a döntések felhasználhatósági területeinek növekedése (*polivalencia*) elérése és fenntartása, mivel az elemzések és értékelések széles, mély, multidiszciplináris, több tudományterületet is átfogó adat- és információs bázisra támaszkodnak;
- a döntési hibákból adódó politikai, gazdasági, társadalmi, ökológiai, pénzügyi krízishelyzetek valószínűségének csökkenése, illetve az esetleges válságpontok kialakulásának kellő idejű előrejelzése, vagyis a negatív hatások lehetséges csökkentése, illetve minimalizálása. A megelőző és védelmi intézkedések még időben, az előrejelzést követően megtervezhetők és végrehajthatók.

Matematikai feltételek:

- algoritmusokra bontani az ismert jelenségeket, ideértve a különböző különösen veszélyes bűncselekményeket, azok jellegzetességeit, továbbá az időtényezőket, az ebből következő saját (diszkrét, az információ keletkezésétől az érvényességi idő végéig tartó) térhálóból származó információkat, a valószínűsített és a ténylegesen bekövetkezett következményekkel együtt, és azt elhelyezni a folyamatos, általános tér-idő hálóban;
- algoritmikus rendszerbe foglalni az egyidejű, párhuzamos és egymást időben és esetleg tartalomban keresztező információk feldolgozásának eljárását;
- kvantumszámítógépek és mesterséges intelligencia alkalmazása.

De mégis, mire jó a módszer?

Az előbbieken részletesen bemutatott elmélet egy olyan módszer alapja, amelynek gyakorlati alkalmazása az algoritmusok formájában kifejezhető, vagyis informatikai feldolgozásra alkalmassá tett információk esetében rendkívül széles körű.

Nézzünk egy példát! Abszolút történelmietlen, sőt, tudományellenes is lehetne végiggondolni, mi történt volna, ha az Egyesült Államok nemzetbiztonsági struktúrája hasonló módszerrel rendelkezik 2001. szeptember 11. előtt. Azt az összes azóta megjelent publikációban – könyvek, tanulmányok és cikkek – egyöntetűen megírták, hogy a különböző ügynökségek és kormányzati szervek – a Külügyminisztérium, a Bevándorlási Hatóság, a Szövetségi Nyomozó Iroda, a Központi Hírszerző Ügynökség – rendelkeztek olyan információkkal, amelyek egyértelműen központi, nagy jelentőségű objektumok elleni, légi járművel végrehajtandó terrortámadásra, annak előkészületeire és végrehajtóira utaltak. Ezeket az állításokat a szeptember 11-i több helyszínen, csoportosan, egymást követően, a cselekményeket egységes műveleti terv alapján végrehajtott terrortámadás után felállított vizsgálóbizottság jelentése minden részletében alátámasztotta. Nyilvánosságra került az is, hogy az illetékes ügynökségek és kormányzati szervek közötti, történelmi távlatokba nyúló pozícióharc következtében a tájékoztatás, az információátadás és a lehetséges választézkedések tervezésében való együttműködés több mint hiányos volt.

Ha a módszer rendelkezésre áll és alkalmazzák, akkor egy egységes adatbázisból az információk beérkezésének és kiteljesedésének menetében nagy gyorsasággal és hatékonysággal, növekvő pontossággal:

- kiszűrhető, illetve kiszámítható lett volna a terrortámadás elkövetésében kulcsszerepet játszó személy, Ramzi Yousef és nagybátyja, Khalid Sheikh Mohammed. Ez utóbbi a terrorcselekmény finanszírozásában játszott jelentős szerepet. Az amerikai szolgálatok rendelkeztek olyan információval, amely

szerint Ramzi Yousef már 1993-ban tervezett egy légi járművekkel elkövetett terrortámadást;¹⁴

- ugyancsak kiszűrhetők lettek volna a gépeltérítésben közvetlen szerepet játszó személyek, élükön Mohamed Attával, akiről már a német hatóságok is osztottak meg információt az amerikai kollégákkal annak hamburgi tevékenységéről;
- kiszűrhetők lettek volna a figyelmeztető jelek, amelyek szerint a repülés világában járatlanok azonnal nagy befogadóképességű és nagy teljesítményű repülőgépek vezetését akarják megtanulni. A pilótaiskolák jelezték a légügyi hatóságnak, hogy a hallgatók érdeklődési köre sajátos volt, és volt olyan, akit magatartása miatt el is tanácsoltak;
- a kapcsolati háló vizsgálatával megállapítható lett volna az elkövetői kör, azok kötődése a terrorizmust eszközként alkalmazni kész más személyekhez, illetve csoportokhoz;¹⁵
- a feltételezhetően elindított nyomozati cselekmények során feltárt újabb információknak és az azok nyomán végrehajtott intézkedéseknek köszönhetően megelőzhető lett volna majdnem háromezer ember halála, egy globális pszichikai sokk hullám, a nemzetközi terrorizmus mint jelenség előretörése és az ennek következtében globális méretekben elszenvedett emberi és anyagi veszteség.

Összegzés

A dinamikus mátrix alapú, polivalens elemzési és értékelési módszer ötlete talán 3-4 éve fogalmazódott meg bennem. Kollégákkal, a rendvédelem és nemzetbiztonság területén hosszú, több évtizedes gyakorlattal rendelkező szakemberekkel, hivatásos elemzőkkel és értékelőkkel beszélgettem róla, vitatkoztunk, kapcsolódva egymás gondolatmenetéhez, tágitottuk az elméleti alapokat. Maga a dinamikus mátrix alkalmazása elemzési, értékelési, döntés-előkészítési céllal nem újdonság. A fent leírt és elméletileg megalapozott módszer újdonsága kettős: az egyik az, hogy az elemzés és értékelés, így a döntés-előkészítés sem eseményalapú, lineáris, hanem időalapú és multidimenzionális. A másik maga az alkalmazási terület, a rendvédelem, a bűnmegelőzés, a terrorelhárítás.¹⁶ Ennek tudható be, hogy a feltételezett és megcélzott alkalmazási területtel kapcsolatos szakirodalom nem áll rendelkezésre. Ha a tanulmány nem ér el többet, mint hogy megmozdította a szakemberek fantáziáját, és ezzel új utak és lehetőségek keresésére ösztönözte őket, már megérte a befektetett gondolkodást, munkát, energiát. Ha ennél több lesz belőle, és lesz hazánkban olyan fogadóképes intézmény, amely felvállalja az elmélet gyakorlati kidolgozását és alkalmazását, úgy

¹⁴ Keszi Tamás – Lohner Klaudia: A hálózatelemzés elmélete és rendőrségi gyakorlata. *Belügyi Szemle*, 70. (2022), 1. 69–86.

¹⁵ International Association of Crime Analysts (IACA): *Definition and Types of Crime Analysis*. Standards, Methods & Technology (SMT) Committee White Paper (2014. október). 3–4.

¹⁶ Vö. Máttyás Szabolcs: *Az elemző-értékelő munka gyakorlati aspektusai*. Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, 2020. 45–46.

vélem, nemzetközi összehasonlításban is figyelemre méltó módon járulhatunk hozzá a közös biztonsági architektúra erősítéséhez.

IRODALOMJEGYZÉK

- International Association of Crime Analysts (IACA): *Definition and Types of Crime Analysis*. Committee White Paper (2014. október).
- Keszi Tamás – Lohner Klaudia: A hálózatelemzés elmélete és rendőrségi gyakorlata. *Belügyi Szemle*, 70. (2022), 1. 69–86. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2022.1.5>
- Mayer-Schönberger, Viktor – Kenneth Cukier: *Big Data: A Revolution That Will Transform How We Live, Work And Think*. Boston, Houghton Mifflin Harcourt Publishing Company, 2013.
- Mátyás Szabolcs: *Az elemző-értékelő munka gyakorlati aspektusai*. Budapest, Nemzeti Közzolgálati Egyetem, 2020.
- Paár Dávid – Ambrus Rita Anna – Szóka Károly: *Gazdasági elemzés a beszámolóik információi alapján*. Sopron, Soproni Egyetemi Kiadó, 2021. Online: <https://doi.org/10.35511/978-963-334-402-6>
- Uri László: *Az információs képesség jelentősége az EU polgári válságkezelő műveleteiben, különös tekintettel a koszovói szerepvállalásra*. Doktori (PhD-) értekezés. Budapest, Nemzeti Közzolgálati Egyetem, 2017. Online: <https://tudasportal.uni-nke.hu/xmlui/handle/20.500.12944/12390>
- Vida Csaba: A nemzetbiztonsági tevékenység szerepe a társadalomban. *Hadtudomány*, 25. (2015), E-szám. 224–225. Online: <https://doi.org/10.17047/HADTUD.2015.25.E.221>

Jogforrások

1995. évi CXXV. törvény a nemzetbiztonsági szolgálatokról
13/2001. (X. 2.) ORFK utasítás a Magyar Köztársaság Rendőrsége Bűnelemzési Szabályzatának kiadásáról
23/2018. (VI. 21.) ORFK utasítás a Bűnügyi Elemzési Szabályzatról

ABSTRACT

Establishing a New, Innovative Method for Analytical and Evaluation Work

The Dynamic Matrix-Based Method

György Zoltán BÁCS

The systems of political and security interests, their strategic and tactical goals and the tactical or operational decisions, the knowledge of the interconnections and interactions between their factors and the calculation of their possible impacts to be used by the decision-makers is one of the primordial tasks of the national security structures under the conditions of the global multipolarity.

Keywords: *data, information, network, time laps, information cycle big data, dynamics*

Does Community-Centred Performance Evaluation Exist?¹

Árpád BUDAVÁRI² 

In this study the author wishes to examine the dominating aspects of performance evaluation of the general jurisdiction police in the relationship of the Hungarian police and society. His objectives are to introduce the system- and organisation-wide anomalies as well as to outline the drafts of a performance evaluation system that meets the needs of a community protected by the police. By using Hungarian and international literature on the topic he presents the integration of the Hungarian performance evaluation system into that of the public service and identifies the system- and organisation-wide anomalies. Through examples from his practice he presents the distortions these problems cause during performance evaluation. Eventually he proposes the introduction of program-based performance evaluation in Hungary.

Keywords: community policing, performance evaluation, law enforcement leadership theory

Introduction

“When you can measure what you are speaking about, and express it in numbers, you know something about it, when you cannot express it in numbers, your knowledge is lacking and insufficient”³ – this quote from the outstanding mathematician of the 19th century, Lord Kelvin, is crucial not only for being relevant even today, but because it is still a conventional (and widely cited) supposition regarding the measurement of organisational (corporate) performance, which permeates the performance evaluation system of the police.

Monitoring the performance of the individual and the whole organisation and revealing the opportunities of control are essential for running the system. Measuring the performance informs us about the progress of the particular organisation on

¹ Prepared with the professional support of the doctoral student scholarship program of the co-operative doctoral program of the Ministry of Innovation and Technology financed from the national research, development and innovation fund.

² Police Colonel, Chief Police Advisor, Head of the Gárdonyi Police Headquarters of the Fejér County Police Headquarters; PhD student, University of Public Service, Doctoral School of Law Enforcement, e-mail: budavaria@fejerpolic.hu

³ The quote is the opening idea of the doctoral dissertation of Ágnes Wimmer, Professor at the Department of Decision Sciences of the Institute of Business Economics at the Corvinus University of Budapest, in which the author refers to the frequent citation of Lord Kelvin’s opinion; she also mentions Neely, Ghalayini and Noble, Heim–Compton and Schneiderman as examples who are not included in the present study as sources.

their way in meeting their goals. It helps to reveal the factors affecting performance and provides a solid basis for ensuring efficient operation. Apart from decision support and information service, performance evaluation guides those involved to familiarise themselves with the objectives and to understand their responsibility. Therefore, the performance evaluation system is a way to communicate the strategy, a source of motivation and a means of development and control.⁴

In this study I wish to examine the individual and organisational performance evaluation system of the members of the organisational and statutory staff belonging to general jurisdiction police. The examination is based upon the assumption that regarding the operation of the police improving the individual's performance contributes to the improvement of the organisation's performance. As regards the performance of the organisation, focusing on the safety needs of the protected community is crucial. Otherwise, performance evaluation can become solipsistic, which may contribute to the isolation of the police from the society. One of my objectives is to introduce the system- and organisation-wide anomalies that are dominant in the relationship of the police and society and also to outline a performance evaluation system desirable for community-oriented operation.

The place of the performance evaluation system of the police in civil service

When examining the performance evaluation system applied for law enforcement agencies a principal factor affecting the final results is that it shares the same principles and essential features with public service performance evaluation. The competence-based public service performance evaluation system is the creation of the New Public Management (NPM) trend. Since the 1980s NPM has defined the English speaking countries' and since the 1990s the Western and Northern European administrative reforms. The aim was to radically improve the efficiency of the public sector by relying on market mechanics and market coordination and by the organisational alterations carried out for this purpose. Decentralising decision-making and task execution, ensuring the monitoring of performance and the use of management techniques applied by economic organisations are among the reforms. The recognition of societal needs and the deeper involvement of the people play an essential role for NPM.⁵

Nevertheless, the majority of the system-wide reform proposals of Zoltán Magyar's Public Administration Development Programme, which is the foundation

⁴ Ágnes Wimmer: *A vállalati teljesítménymérés az értékteremtés szolgálatában. A működési és a pénzügyi teljesítmény kapcsolatának vizsgálata*. Doctoral Dissertation. Budapest, Corvinus University, Doctoral School of Business and Management, 2001. 1.

⁵ Miklós Rosta: *Az új közszolgálati menedzsment és a Magyar Zoltán Közigazgatás-fejlesztési Program viszonyáról*. *Polgári Szemle*, 8, nos. 3–6 (2012).

of the reform of public service performance evaluation, rejects the ideology of NPM. It aims the establishment of a firmly centralised administration and apparently pushes the reforms of the Hungarian public administration towards the neo-Weberian state.⁶ The aim of the study is not to assess either NPM or Magyary's Programme, however, in terms of the examination of the performance evaluation system the fundamental difference between the two needs to be clarified, which, according to Miklós Rosta is as follows: "NPM fully trusts the expertise and the competence of public servants working at the endpoints of the decentralised public administration. [...] It wants to clearly separate those who make the political decisions: the politicians who have a say in "what to do" and those public servants who are responsible with the execution and may decide on the "how to do it". However, based on the system-wide reforms of Magyary's Programme the creators of the strategy seem to consider the professional competence and/or loyalty of the administration close to the government stronger than those of the public servants working for decentralised agencies. The aim of centralisation is to improve the efficiency of the administrative system, yet the question is whether the benefits of centralisation can exceed the costs of eliminating decentralisation. Furthermore, it is not known whether synergy or conflict would develop between the system-wide and organisational reforms proposed in the programme."⁷

Magyary's Programme contains both systematic and organisational reform proposals. The former is characterised by the neo-Weberian approach, while the key role of the market mechanisms emphasised by NPM is apparent. Within the contradiction of these two resides the danger of the execution of the programme. Its inconsistency is reflected in the implementation of the performance evaluation of public service and consequently that of law enforcement. The centralised, top-down way of outlining the objectives and their evaluation often contradict the need of the improvement of personal competences. Personal competences are hard to improve and develop in a system where general and specific objectives are drawn up in the centre and apart from their precise execution nothing else is expected. As a result, in the present evaluation system there is an asymmetrical shift towards the control

⁶ Advocates of the neo-Weberian view of state argue for the establishment of good administration envisioning an active, powerful and responsible state which is able to govern in favour of the commonwealth (János Frivaldszky: A jó kormányzás és a helyes közpolitika formálásának aktuális összefüggéseiről. In Szabolcs Szigeti – János Frivaldszky: *A jó kormányzásról. Elmélet és kihívások*. Budapest, L'Harmattan, 2012. 57). In this concept, the state has a crucial role in the life of the society, it is capable of outweighing the detrimental effects of market development and it balances market distortions. However, instead of the inner focus of the bureaucratic rules a neo-Weberian state concentrates on the outer focus of the residents' needs. The emphasis is placed on quality and the establishment of a professional culture for public services while NPM's market mechanism based approach is rejected. It enhances the role of consultation with citizens in a representative democracy. It promotes performance-oriented operation in addition to ensuring the rules and terms of law enforcement processes as well as striving for the professionalisation of public services where clerks are not only the experts of their fields, but also professional managers who permanently bear the needs of the citizens in mind (Wolfgang Drechsler: *The Rise and Demise of the New Public Management: Lessons and Opportunities for South East Europe*. *Uprava Administration*, 7, no. 3 [2009]. 13).

⁷ Rosta (2012): op. cit.

of the performance while personal and organisational development has far less significance.

Anomalies of the performance evaluation system

Ever since its introduction, performance evaluation at the police has been under the constant barrage of criticism, in case of individual performance evaluation its most prominent critics are the police officers assessed and the interest groups, while it is police science that opposes the use of organisational performance evaluation in Hungary. In the course of their research regarding performance evaluation the authors Sallai, Tihanyi, Vári and Mátyás found that the interviewed leaders being involved in the evaluation process find performance evaluation necessary and beneficial, however its impartiality and the usability of its results they find debatable.⁸

In 2017, Vince Vári published the results of his questionnaire, which involved 118 respondents on individual performance evaluation. 69% of those asked was not or rather not content with the performance evaluation system, while 86% indicated that the system did not or rather not contribute to the promotion of the police career. The vast majority (87%) thought that the evaluation is influenced by subjective managerial factors.⁹ The most widely cited problem by the interest groups regarding individual performance evaluation was that in the current system performance evaluation is highly dependent on the subjectivity of the evaluator, which often leads to discrimination.

The fact that the concept of performance in the adaptation of public service performance evaluation is not clarified is also a crucial condition, in many cases even the relevant literature does not define it, its meaning is presumed to be well-known.¹⁰ Of all the common views available in the literature dealing with the performance of the public sector I accept Van Dooren's approach, which claims that performance can be detected as value and intended behaviour.¹¹ Dubnick has broken up performance understood as intended behaviour into the quality of action and the quality of the result achieved by the action and distinguished productivity- and result-oriented

⁸ János Sallai et al.: A jó állam – jó rendészet speciális jelentés kiindulási alapjai. *Magyar Rendészet*, 18, no. 2 (2018). 183.

⁹ Vince Vári: Teljesítményértékelés és hatékonyságmérés a rendőrségen. Kérdőíves kutatás az egyéni teljesítményértékelésről. *Magyar Rendészet*, 17, no. 5 (2017a). 172.

¹⁰ Erika Éva Révész: *Teljesítménymenedzsment-eszközök alkalmazásának hajtóerői és tartalmi elemei a magyar közigazgatás ügynökség-típusú szervezeteiben*. Doctoral Dissertation. Corvinus University of Budapest, Department of Decision Sciences, 2015. 23.

¹¹ Wouter Van Dooren: *Performance Measurement in the Flemish Public Sector: A Supply and Demand Approach*. PhD Thesis. University of Antwerp, 2006. 29.

performance.¹² According to the most widely used interpretations, the concept of performance has two dimensions, which imply and complement each other. One focuses on the achievement of the aims, linked to the standard of the service, quality, the content of those concerned, therefore, it is related to some kind of output or result. The other dimension examines resource utilisation and expenditure. Both components are made up of several factors which, when brought to light and placed within the performance evaluation system, would allow the opportunities of control to be explored and the performance to be improved.¹³ László György Király demonstrates the complexity of the performance evaluation systems with a Rubik's cube analogy. He says *these systems are also composed of elements with different colours which need to be arranged accordingly for obtaining the right image*.¹⁴ I consider Krémer and his colleagues' statement regarding performance evaluation self-evident, that is, performance evaluation has to be operated in an integrated resource management system that is based on job analysis and performance evaluation as well as conscious job and workforce planning.¹⁵

In terms of my argument, further detailing of the conceptual interpretation of performance is not necessary. With the information above, we can state that the presence of performance in the performance evaluation of the police provides little methodological support regarding the evaluation criteria. It examines both the result and the behaviour leading to the result while the priority between them is set by weighing defined in the norms controlling the performance evaluation system.

The relations of measuring and evaluating performance and performance management in law enforcement performance evaluation are currently not distinctly defined. In practice, the confusion of concepts is a recurring problem, they are used as synonyms. According to Éva Révész, performance management is a complex category within which measurement and evaluation are distinct subsystems.¹⁶

The current method of performance evaluation is a pivotal element of the new police career model. Its introduction was not preceded by thorough preparation (training, impact studies) although its application requires the leaders to have appreciable expertise, furthermore its impacts affect the long-term operative directions of the system. The continuous training of those involved in the evaluation is justified by the fact that the evaluation within the police has not been institutionalised, that is, there are no quality controlling organisational units. On the one hand, performance evaluation is an essential standard of the career of police officers, on the other hand, the introduction of performance incentives and the results of both the individual and the organisational performance evaluation affect their lives. On account of its

¹² Melvin Dubnick: Accountability and the Promise of Performance. In Search of the Mechanisms. *Public Performance and Management Review*, 28, no. 3 (2005). 402.

¹³ Wimmer (2001): op. cit. 9.

¹⁴ László György Király: Teljesítménymérés és -értékelés a közigazgatásban. *Vezetéstudomány*, 30, nos. 7–8 (1999). 7.

¹⁵ Ferenc Krémer et al.: A rendészeti foglalkozási kultúra átalakítása – stratégiai koncepció. *Rendészeti Szemle*, 58, Special Issue (2010). 29.

¹⁶ Révész (2015): op. cit. 32.

significance, it is imperative to ensure unbiased evaluation and it has to be based on exact, distinctly defined and consistent measures.¹⁷ Its original function is that the phase of setting targets has to provide assistance in clarifying the requirements of the management. It is to help prioritising tasks, while the feedback provided by the evaluation is expected to provide opportunity for development, independence and to promote commitment to the organisation.

During the examination and assessment of individual performance evaluation, we must not overlook the essential point – as it pertains to the intended social purpose and tasks of the police – that its final purpose is the improvement of the organisation's performance. A crucial principle of individual performance evaluation is joining the individual and organisational targets.¹⁸ The correlations and mutual interactions of individual and organisational performance evaluation stem from the apparent presumption that the individual performance of the employees in the organisation have a significant impact on the organisational efficacy and performance, thus as the performance evaluation system can affect the performance of the individuals, it influences that of the organisation. The indication of organisational performance evaluation in individual performance evaluation serves this purpose, which, in particular, weighs more for chiefs. Performance management is an integrative process connecting organisational and individual targets and performance appearing in strategic and human resources management literature in the 1990s.¹⁹ According to Den Hartog, the purpose of performance management is to enhance the productivity of the organisation, improve the performance of the members of the organisation by improving the competences of the groups and the individuals.²⁰

It is eminently desirable if the performance of the police meets not only the internal objectives, but at the same time the community interests represented in its intended social purpose; therefore, matching performance evaluation with them is of primary importance even when setting the objectives. The strategic targets, which, in case of policing are represented in the departmental objectives, set for the organisation are required to stem from social demands so they can correspond with the requirements deriving from its intended societal purpose. The interpretation of the departmental objectives on the given organisation based on social demands may manifest in long-term strategic objectives. The next phase in the process of setting objectives is to transform the general strategic guidelines into specific measurable objectives. These are the so-called operative goals which provide applicable guidelines for the organisations in their day to day work.²¹

At present, the departmental goals for the law enforcement agency are set by the Minister of the Interior. They outline the major professional and organisational

¹⁷ Vári (2017a): op. cit. 161.

¹⁸ Gyula Bakacsi: *Szervezeti magatartás és vezetés*. Budapest, Aula, 2004. 108.

¹⁹ Révész (2015): op. cit. 445.

²⁰ Deanne N. Den Hartog – Paul Boselie – Jaap Paauwe: *Performance Management: A Model and Research Agenda*. *Applied Psychology*, 53, no. 4 (2004). 557.

²¹ Révész (2015): op. cit. 30.

goals and expectations. (Ministry of Interior Reg. 26/2013, §2. 1.) Such an approach to the aforementioned goals does not allow the representation of strategic goals based on community interests. Thus it does not adequately support the subjects of the performance evaluation with guidance in executing their responsibilities in the context of the police's intended societal purpose. If we consider performance evaluation to be an integral part of the new career model, it presents an issue. In them the subjects are presented with – at best – a one-year plan. In my view, apart from the representation of annual departmental goals, considering long-term strategic goals in performance evaluation would be paramount. Taking these into account when formulating individual developmental plans, the focus from performance control could be successfully shifted towards innovation. The individual developmental goals should reflect the needs of the organisation in the context of the necessary levels of competence to achieve the organisational goals. Expecting to boil down the goals of an organisation such as the police to one year terms is unfeasible. It must keep evolving and adjusting to its constantly changing operational environment. Strategic goals should be based on societal demands independent of matters present at the time. In the absence of these, the individual is forced to improvise in order to meet the current organisational goals. Their development is defined by these improvisations, and they cannot make long-term plans or settle in the organisation. When discussing the societal role of the police, Krémer et al. reach a similar conclusion. They write that when determining the strategic goals of the police, committed to minimising the potential for societal conflict, being community-centred is crucial in the context of their relationship with the general public. In the context of understanding the concept of order, they consider adapting the approach of cooperative order to be ideal.²²

Performance evaluation – with its measurements and evaluations – should not be treated merely as a tool that – based on past performance – evaluates future remuneration. It should not be considered a sole base for motivation. According to Gábor Szakács the reimagination of performance evaluation would result in focus shifting from past performances to promoting better future performances. This would mean that the development of those assessed would take priority over the remuneration that is “expected” to follow a performance evaluation. As of yet, the evaluations are not synced properly with development, career management, or incentives. In many instances these evaluations are treated as mere formalities, which is problematic.

In his view, “until the necessary motivational foundations are laid and the incentive system works properly, thereby making the culture of performance part of the organisational culture, we cannot talk about substantive breakthrough or widespread acceptance”.²³

²² Krémer et al. (2010): op. cit. 8.

²³ Gábor Szakács: *Stratégiai alapú, integrált emberi erőforrás gazdálkodás a közszolgálatban*. 2013. 42.

The system's focus on past performances is reflected in the way it sets its precedent-based goals. Past performance is the bedrock of formulating the following year's goals without disputing them. The setting of goals in such a manner suggests that the organisation's operational environment is static or at least predictable, thus with the base data the goal can indubitably be devised. The police are the very model of an exception to a predictable organisation, if ever there was one. The prospective tasks to be performed will be in the focus of the organisational objectives, instead of previous years' performances. This would result in a more versatile process in defining performance goals. In the evaluation of implementation, the efficacy of the said implementation, i.e. resource management, is represented as one of the assessing components.

It is eminently desirable for the social integration of the police that its activities are transparent and can be accounted for. From this point of view, we can see that the performance evaluation system is a closed structure without any connection to the societal environment of the organisation.

At the discussion of defining the strategic goals we mentioned that – for the societal purpose of the police – these goals need to stem from the needs of the community. Performance evaluation will become an integral part of community-oriented police operations when the organisation's results are integrated into the civilian regulatory bodies' activity. At present the goals and results represented in performance evaluations are barely or not at all part of the police's report to the local governing body. Should these goals and results become publicly known, the process of connecting the organisation's societal goals to the demand of them being transparent and be accounted for, would be finished.

The studies of Vince Vári are remarkable on the subject of the United Kingdom's method of assessing efficacy, which he considers a good practical application of the performance evaluation system. The performance evaluation indices of the U.K. and Wales are available to anyone on a public website, citing all relevant data. The evaluation system is founded on three complementary elements: efficiency, financial efficacy and legitimacy. As a fourth element, he recommends the statistics of crime geography, in his opinion with it “the efficiency of the police can also be measured by how it allocates and uses the resources available when examining crime characteristics in areas with different socio-cultural, infrastructural and economic background”.²⁴ The need for transparency and the evaluation of efficacy regarding the resource-management are already forward thinking in the example and in the accompanying recommendation. The latter is especially important because in the performance evaluation system of the police, which stems from reforms of public administration, the practical evaluation of efficacy is neglected. A pivotal goal of the

²⁴ Vince Vári: A rendőrség hatékonyságának mérése az Egyesült Királyságban – A hazai adaptáció opciói. In Gyula Gál – Zoltán Hautzinger (eds.): *Szent Lászlótól a modernkori magyar rendészettudományig*. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények 19, 2017b. 65.

reform ideas in the public administration – that put forward the current performance evaluation – is to coordinate the efficacy and efficiency of the system.²⁵

Realising the efficiency goals in the operation of the police reaches beyond the limits of performance evaluation. The fundamental components of the police, the police stations are not independently operated budgetary institutions. At best they have some idea about the efficacy of their activities (overtime, expenditures on experts) as well as the resource demand of their results. In order to represent the efficacy in the performance evaluation drastic financial changes would be necessary in the police on an organisational level. However, if we wait for them, the necessary changes – regarding the methodology of the implementation of the system and other related subjects – in performance evaluation can end up ignored. When I discuss the need for changes in performance evaluation from a perspective that is not related to efficacy, that does not mean that measuring efficacy is not needed. My goal is to point out the need for content changes that can be carried out without organisational reforms.

The flaws in the performance evaluation system in practice through examples

The above mentioned flaws are not merely theoretical. Several of them adversely affect the implementation of performance evaluation. In my opinion one of the most prominent issues with the individual performance evaluation is that there were no criteria set – among the controlling factors – as to what exactly is to be considered excellent, good, adequate, etc. The competency map accompanying the Government regulation attempts to provide some guidance, however, the levels of competency in it gives a lot of latitude to the expert who is making the evaluation. This raises the risk of getting a subjective evaluation.

This risk has already been realised. Until 2018 the Police had given the regional and local police departments substantial leeway in the execution of their evaluation within the broad boundaries set by the regulation. This resulted in departments making dissimilar evaluations of both their organisations and their individual members, making it possible that a stricter evaluator reported less favourable results than a less strict evaluator on the same level – according to the results of

²⁵ Márton Gellén: *Közigazgatási reformok az államszerep változásainak tükrében*. Doctoral Dissertation. Széchenyi István University, Doctoral School of Law and Political Sciences, 2012. 188; Révész (2015): op. cit. 43; Magyar Zoltán *Közigazgatás-fejlesztési Program 1.1.1. 3*. The necessity of measuring the efficiency of the police is timelier than ever since the police is obviously unable to handle the fact that in the past 10 years the number of crimes reported has dropped by ⅓. These crimes are handled with the same structure as they were 10 years ago. At present, it is possible that a crime scene investigator of a smaller police station only has to work a scene on every third shift. Their time is mostly spent on patrol duty or checking on those who are under quarantine during the pandemic situation. This, however, could clash with labour law as they are not paid for tasks not included in their original job description. The idea of the necessity of change on an organisational level has not even come up yet.

the individual performance evaluations. The situation – due to the link between performance evaluation and remuneration – generated several points of tension. According to the new perspective, those with average performance are naturally in majority. This, however, was interpreted as meeting the performance goals was not considered excellent performance. That was only to be attributed to those who cleared the required goals with room to spare. Those departments where the performances were deemed excellent or good ended up in a position where – in the new system – they had to give a worse evaluation to their subordinates even if their performance remained the same or even improved a little compared to previous years.

The precedent-based evaluation system that sets future goals based on the previous years' results hides further pitfalls. In the organisational performance evaluations, the number of traffic accidents and fatal traffic accidents usually has a set maximum. Between the number of traffic accidents – especially their outcome – and police activity the correlation is tenuous at best. The performance requirements set this way make the police susceptible to forces outside its sphere of influence, be it human or environmental. After a year with a lot of traffic accidents, it is easy to lower their number. Following a year with a low number of accidents though the heads of departments are in a precarious position where based on a previous year with good evaluation the following year's results will bring unfavourable numbers.

The following example of the New York Police demonstrates the anomalies emerging due to the precedent-based approach, the unpredictable performance requirements and the prioritisation of certain police measures.

Specifying apprehension and arrest as performance requirements holds a great risk. Since the mid-1990s, the zero tolerance strategy introduced at New York Police has been maintained by handling minor disorders with rigor. Under these auspices a large number of identity checks, body searches and apprehensions were carried out. The “Operation Impact” resulted in 3.6 million identity checks and over 350,000 arrests in 2004.²⁶ The number of measures was paramount in the performance evaluation of the police officers hence overcompliance stemming from it increased the repressive nature of policing. The so-called Stop and Frisk or Stop Question and Frisk measures widened the gap between the police and the communities. According to the report by Amnesty International, the identity checks discriminated against the black and Hispanic ethnic groups.²⁷ The social unrest cultivating from this led to the movement Black Lives Matter and recent violent demonstrations.

In previous years, the Hungarian Police determined the expected rate of apprehensions and arrests as a specific volume per police officer. As no significant change in the number of police officers could be detected, the minimum expectations

²⁶ Muhammad J. Ashraf: *Precision Policing: A Way Forward to Reduce Crime*. Thesis. Monterey, CA, Naval Postgraduate School, 2020. 10.

²⁷ Amnesty International: *United States of America: Police Brutality and Excessive Force in the New York City Police Department*. 25 June 1996.

were not amended either. At the Police Station of Sárbogárd, where I used to be the chief, a substantial volume (25–30%) of the expected annual arrests and apprehensions was made up of the police measures executed at the annual event of the O.Z.O.R.A. Festival.²⁸ By 2020 the measure of performance evaluation had been modified. The number of arrests and apprehensions was reported as is, as well as their ratio to known crimes. For the trend of the number of crimes the data provided by the Uniform Criminal Statistics of the Investigation Authorities and Public Prosecutor's Office (ENYÜBS) was taken into account. The two types of data, that is, the number of arrests and apprehensions and the values provided by ENYÜBS are hard to confront. While the former presents the current situation, the latter is a kind of follow-up statistics recording the details of the crime at the time when the investigations in the cases have finished or they have been indicted. The discrepancies stemming from this reflected in a particularly harsh manner this year. On account of SARS-COV-2, the O.Z.O.R.A Festival was cancelled hence the required number of coercive measures was not carried out. The situation worsened when the drug-related criminal investigations detected during the festival held the previous year were completed only in 2020, as the analysis of the samples of the drugs and suspects took up significant time. However, the related apprehensions were indicated in the statistics of the previous year. Consequently these cases increased the number of crimes, but not that of the coercive measures.

Setting performance goals in such a way is not valid as the internal operation of the police cannot be described as an input–act–output model, that is, as a process in which the resources utilised (input) become certain services or products (output) as a result of internal acts. The management of such organisations focuses mainly on the type and amount of resources required for achieving the targets and how the internal processes can be organised efficiently in order to achieve output of the appropriate quality and quantity. Police performance evaluation hardly deals with efficiency.

The product or service when leaving the organisation leaves an impact on its surroundings and the society. At this point we have to examine what the results are like owing to the output and what links can be discovered between them. The correlations between the results of police performance evaluation and its impacts on the society expressed in public safety or subjective public safety are not examined and cannot be detected. Vince Vári has highlighted how inadequate the output indices in performance evaluation are:

“There is no causal link between performance and the output indices, that is, the inverse relationship between these indices and the state of crime cannot be measured or proven consistently. It means that the improving indices (for instance

²⁸ The concept of the management behind this is that we are able to provide relief for the residents residing in the area of competence from measures stemming from performance constraints if a large number of drug offenses are revealed at the festival famous for its drug issues and visited mainly by foreign tourists. The high number was achieved with the systematic check of abusers and dealers.

the increasing numbers of perpetrators, offenders, interceptions or the declining figures of crime, detection or offences) do not necessarily reflect the improvement of the criminal situation, they simply reveal that police action has intensified in some areas.”²⁹

Proposition for the introduction of a programme evaluation-based performance evaluation system

In police law, civil control practised by municipalities is realised principally in the right to be consulted on the assignment of local and regional leaders and in the annual municipal reports of the police. Accounting for police action similarly to performance evaluation is past-oriented, the reports of police leaders are about the public safety of the previous year, the measures taken for public safety and tasks related to them, no strategic approach to handle public safety issues is included in them. In my view the assignment of police chiefs may provide the opportunity for the appointing authority and the municipalities to record the initial state of public safety prior to the assignment as well as the target state to be reached by the end of the five-year fixed-term assignment. Therefore, the criterion of the assignment is the approval of the strategic program that is required for meeting the target state and in which the leader to be appointed indicates the sub-objectives. The municipality evaluates the leader to be assigned as well as the strategic program. Subsequently, the annual reports give an account on the realisation of the sub-objectives. In this way the approval of the reports may be based upon explicit data and cannot be subverted to a sympathy vote as it has a few cases in the past.³⁰

The foundation of the strategic objectives of performance evaluation can be established by the goals set up as the target state of the strategic program while the sub-objectives can be the basis of the annual goals. Further aims of the organisational and individual evaluation can be subordinated to the realisation of this program so as to be in harmony. The unbiased basis of the assessment can be provided by program-based operation.

Summary and conclusion

For me the aforementioned anomalies of the police performance evaluation systems do not confirm the widespread view that our performance evaluation system is in general flawed and unfit to fulfil its function. The system of performance evaluation based on competence development makes it possible to achieve the organisational

²⁹ Vári (2017a): op. cit. 166.

³⁰ For instance the Assembly of Dunaújváros did not approve two reports in the last two decades (in 2015 and 2018) without justifying their decisions.

objectives by augmenting the value of the organisational performance with its individual members'. How well the system serves the intended societal purpose of the police is unknown. I suspect in order to adequately answer this question we need to delve into the impacts of the performance evaluation system on the objective performance of the police and public security conditions. At present, there is no consensus on what to consider performance in the performance evaluation system. The system is closed, we do not know the basis of the procedures determining the goals on a larger scale, therefore, we cannot assess how they benefit the intended societal purpose of the police i.e. the needs of the community. The necessary conditions for this – the accessibility, transparency and accountability of performance evaluation, as well as research examining the correlations between performance evaluation and the performance of the organisation – are lacking.

However, the fact that the system is used inappropriately is obvious from what we have seen so far. It is not based on a strategy since it determines one-year terms for both sector targets and individual competence development. The main focus of its practical utilisation is shifting towards the assessment of past performance. Its function to assist system development is not prominent. It is not sufficiently operative, it lacks the definition of the factors related to performance and an integrated perspective that would enable the evaluation of how the individual or the organisation performed in a given assessment period. On account of such inconsistencies, the evaluation–feedback function of the system becomes insecure while its inspiring role virtually withers. The fact that the objectives of performance evaluation are precedent-based has an adverse effect on the development of a strategic perspective as well as on the flexible adaptability of the organisation; the targets are not related to prospective envisioned tasks. Communities of the society are not involved in either setting the goals or calling to account their accomplishment. It is supported by the fact that many of the recorded performance criteria evaluate the quantity of police actions. Community needs are not or only partially represented.

Although there are numerous flaws, basically they can be traced back to three previously mentioned causes. The faults of the system derive from the lack of demand for strategic perspective, while utilisation anomalies stem from the issue of transparency, accessibility and accountability along with execution based on integrated perspective. I am convinced that the system operation facilitating strategic mindset and the reconciliation of police operation with community needs, providing transparency and accountability as well as unbiased performance evaluation is feasible as described above.

In the title of this chapter I asked whether community-based performance evaluation existed. Well, according to the legal background and principles of performance evaluation, the introduction of its practical implementation, its impacts on the work of the organisation and the individuals, the counterarguments and proposals set out I do believe the answer is becoming apparent. Yes, it does. Its framework is feasible in the current performance evaluation system provided

that the consistent execution of strategic objectives stemming from community needs can be in the focus at an organisational level as well as transparency and collaboration, while performance evaluation is subordinated to the development required for realising the organisational objectives and this development is regarded as an integral part of human resources management.

REFERENCES

- Amnesty International: *United States of America: Police Brutality and Excessive Force in the New York City Police Department*. 25 June 1996. Online: www.amnesty.org/en/documents/amr51/036/1996/en
- Ashraf, Muhammad J.: *Precision Policing: A Way Forward to Reduce Crime*. Thesis. Monterey, CA, Naval Postgraduate School, 2020. Online: <http://hdl.handle.net/10945/64864>
- Bakacsi, Gyula: *Szervezeti magatartás és vezetés*. Budapest, Aula, 2004.
- Balla, Zoltán: *A rendészet alapjai és egyes ágazatai*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2017.
- Bérczes, Kamilla: *Teljesítményértékelés a közszférában III*. 2015. Online: <https://jogaszvilag.hu/cegvilag/teljesitmenyertekeles-a-kozszeraban-iii/>
- Den Hartog, Deanne N. – Paul Boselie – Jaap Paauwe: *Performance Management: A Model and Research Agenda*. *Applied Psychology*, 53, no. 4 (2004). 556–569. Online: <https://doi.org/10.1111/j.1464-0597.2004.00188.x>
- Dubnick, Melvin: *Accountability and the Promise of Performance*. In *Search of the Mechanisms*. *Public Performance and Management Review*, 28, no. 3 (2005). 376–417. Online: www.jstor.org/stable/3381159
- Drechsler, Wolfgang: *The Rise and Demise of the New Public Management: Lessons and Opportunities for South East Europe*. *Uprava Administration*, 7, no. 3 (2009). 7–27. Online: <https://doi.org/10.17573/cepar.v7i3.131>
- Frivaldszky, János: *Ajókormányzás és a helyes közpolitika formálásának aktuális összefüggéseiről*. In Szabolcs Szigeti – János Frivaldszky: *A jó kormányzásról. Elmélet és kihívások*. Budapest, L'Harmattan, 2012.
- Gellén, Márton: *Közigazgatási reformok az államszerepváltozásainak tükrében*. Doctoral Dissertation. Széchenyi István University, Doctoral School of Law and Political Sciences, 2012. Online: <https://doi.org/10.13140/RG.2.2.15253.32483>
- Király, László György: *Teljesítménymérés és -értékelés a közigazgatásban*. *Vezetéstudomány*, 30, nos. 7–8 (1999). 2–18.
- Krémer, Ferenc – Katalin Molnár – Imre Valcsicsák – Gábor Szakács: *A rendészeti foglalkozási kultúra átalakítása – stratégiai koncepció*. *Rendészeti Szemle*, 58, Special Issue (2010). 269–306.
- Rosta, Miklós: *Az új közszoigazgatási menedzsment és a Magyar Zoltán Közszoigazgatás-fejlesztési Program viszonyáról*. *Polgári Szemle*, 8, nos. 3–6 (2012). Online: <https://polgariszemle.hu/archivum/114-2012-december-8-efolyam-3-6-szam/szemelvenyek-az-allam-es-kozigazgatas-tudomanybol/496-az-uj-koeszsoigazgatasi-menedzsment-es-a-magyar-zoltan-koeszsoigazgatas-fejlesztési-program-viszonyarol?tmpl=component&print=1>
- Révész, Erika Éva: *Teljesítménymenedzsment-eszközök alkalmazásának hajtóerői és tartalmi elemei a magyar közszoigazgatás ügynökség-típusú szervezeteiben*. Doctoral Dissertation. Corvinus University of Budapest, Department of Decision Sciences, 2015. Online: http://phd.lib.uni-corvinus.hu/961/1/Revesz_Eva_dhu.pdf
- Sallai, János – Miklós Tihanyi – Vince Vári – Szabolcs Mátyás: *A jó állam – jó rendészet speciális jelentés kiindulási alapjai*. *Magyar Rendészet*, 18, no 2 (2018). 181–189.

- Szakács, Gábor: *Stratégiai alapú, integrált emberi erőforrás gazdálkodás a közszolgálatban*. 2013. Online: https://cmsadmin-pub.uni-nke.hu/document/vtkk-uni-nke-hu/strategiai-alapu_-integralt-emberi-eroforras-gazdalkodas-a-kozzszolgalatban.original.pdf
- Van Dooren, Wouter: *Performance Measurement in the Flemish Public Sector: A Supply and Demand Approach*. PhD Thesis. University of Antwerp, 2006.
- Vári, Vince: Teljesítményértékelés és hatékonyságmérés a rendőrségen. Kérdőíves kutatás az egyéni teljesítményértékelésről. *Magyar Rendészet*, 17, no. 5 (2017a). 161–181.
- Vári, Vince: A rendőrség hatékonyságának mérése az Egyesült Királyságban – A hazai adaptáció opciói. In Gyula Gál – Zoltán Hautzinger (eds.): *Szent Lászlótól a modernkori magyar rendészettudományig*. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények 19, 2017b. 61–68. Online: www.pecshor.hu/periodika/XIX/vari.pdf
- Wimmer, Ágnes: *A vállalati teljesítménymérés az értékteremtés szolgálatában. A működési és a pénzügyi teljesítmény kapcsolatának vizsgálata*. Doctoral Dissertation. Budapest, Corvinus University, Doctoral School of Business and Management, 2001.

Gondolatok a magyar helyreállító igazságszolgáltatásban rejlő lehetőségekről

CZENCZER Orsolya¹ - HOLLÓSVÖLGYI Máté²

A resztoratív igazságszolgáltatásban Magyarországon számos szakembercsoport érintett: pártfogó felügyelők, rendőrök, ügyvédek, büntető bírák, ügyészek, szociális munkások, pedagógusok. Mindezek mellett ott vannak a potenciális elkövetők és közösségeik. Hogy hogyan lehetséges ennyi érintett egyesítése interdiszciplináris módon, egy közös cél érdekében, hogyan lehetséges a konfliktusokat a közösségi kötelek erősítésére használni, és remélhető-e igazság azáltal, hogy a sérelem okozására adott válasz célja a sérelem helyreállítása, mind-mind olyan kérdések, amelyek mentén meg lehet ismerni a büntető igazságszolgáltatás egyik legmodernebb elemét: a helyreállító igazságszolgáltatást. Jelen tanulmány célja górcső alá venni a hazai mediációs eljárások rendszerszintű működését a Pártfogó Felügyelői Szolgálat mediátorain keresztül. A büntetőügyekben alkalmazható mediáció Magyarországon 2007. január 1. óta vált országosan elérhető szolgáltatássá. Ettől a naptól kezdve a pártfogó felügyelők munkája kiegészült mediatori teendőkkel is. Jelen tanulmány keretében áttekintjük a mediációs eljárásokkal kapcsolatos pártfogói feladatokat, azok hatékonyságát és reintegrálhatóságát a teljes büntető igazságszolgáltatási folyamatba.

Kulcsszavak: mediáció, közvetítői eljárás, konfliktuskezelés, resztoratív szemlélet, pártfogó felügyelet

A helyreállító igazságszolgáltatás fogalma, elvei, szemlélete

A magyar Pártfogó Felügyelői Szolgálat célja a bűnisméltés kockázatának csökkentése. Ennek elérése érdekében a pártfogó felügyelő a közösségi büntetések végrehajtásával és az elkövető közösségben való ellenőrzésével elősegíti a büntetőjogi következmények maradéktalan érvényesülését, a közösség biztonságának, védelmének erősítését. Ez a fajta támogató tevékenység jelentősen növeli az elkövető társadalmi integrációjának esélyét. A pártfogó felügyelők beavatkozásai elősegítik, hogy az elkövetők felelősséget vállaljanak az általuk okozott sérelmekért, az áldozat és a közösség szükségletei érvényesüljenek, az állampolgárok bizalma

¹ PhD, bv. alezredes, egyetemi docens, tudományos főmunkatárs, Nemzeti Közszerológati Egyetem Rendészettudományi Kar Büntetés-végrehajtási tanszék, e-mail: czenczer.orsolya@uni-nke.hu

² Pártfogó felügyelő, doktori hallgató, Nemzeti Közszerológati Egyetem Rendészettudományi Doktori iskola, e-mail: hollsvolgyi@gmail.com

a büntető igazságszolgáltatás iránt növekedjék. Ugyanakkor a közösségi szankciók hatékony végrehajtásával, a közösségben történő felügyelettel, a bűnismétlés kockázatainak értékelésével, kezelésével a pártfogó felügyelők hozzájárulnak a közösség védelmének erősítéséhez. Jelen tanulmány témakörét tekintve fontos azonban, hogy a magyar Pártfogó Felügyelői Szolgálat valamennyi feladatának ellátása során meghatározó a helyreállító igazságszolgáltatás alapelveinek érvényesítése. A pártfogó felügyelők kiemelt helyreállító igazságszolgáltatási feladata a büntető, illetve szabálysértési ügyekben alkalmazott közvetítői eljárások lefolytatása, ugyanakkor a pártfogó felügyelők egyéb tevékenységeik során is elősegítik a megsérült közösségi kapcsolatok helyreállítását, az elkövetők felelősségvállalását és az áldozatok szükségleteinek érvényesítését.³

A resztoratív igazságszolgáltatás fogalmát egyes szerzők⁴ szerint először Eglash alkalmazta 1977-ben. A fogalom azóta is folyamatosan bővül és kap újabb és újabb, más és más hangsúlyokat. Mindezek ellenére a helyreállító igazságszolgáltatás első érdemi definícióját Tony Marshall adja, szerinte ez „azon folyamat, amely során egy konkrét bűncselekmény érintettjei együttesen állapodnak meg arról, hogyan kezeljék a bűncselekmény következményeit és annak jövőre vonatkozó hatásait”.⁵ Marshall definíciója leírja az eljárás folyamatát, nem utal azonban annak kimenetelére. E definíciót kívánta pontosítani a későbbiekben Howard Zehr, McCold és Bazemore és Walgrave meghatározásai szélesítik a koncepciót,⁶ deklarálva, hogy a helyreállító szemlélet lehetőséget ad arra, hogy úgy reagáljunk egy bűncselekményre, hogy közben a cselekmény által okozott egyéni, kapcsolati és társadalmi károk jóvátétele legyen elsődlegesen hangsúlyos (1. ábra).⁷

Világos tehát, hogy a mediációban a sértett és az elkövető fél egy olyan folyamatban vehetnek részt, amely során a történetek tisztázásán keresztül, egymás meg- és elismerésén túl együttműködve rendezhetik konfliktusukat és hozhatják létre konszenzusos megoldásukat. Megállapodásukat egy olyan jóvátételi forma köré építhetik fel, amely egyaránt figyelembe veszi a sértett szükségleteit és az elkövető lehetőségeit. A folyamat során a terhelt a sértett elmondásán keresztül szembesül tetteinek következményeivel, amelyet őszinte bocsánatkérésével és megbánásának kifejezésével oldhat fel. Az eljárás lehetőséget teremt a személyes megbeszélésre, az okok feltárására és a feszültségek feloldására, így hosszú távon garantálhatja

³ Czenczer Orsolya: Az alapvető jogok biztosának a Nemzeti Megelőző Mechanizmus keretében végzett vizsgálatai egy bv.-s szemével – különös tekintettel a fiatalkorúak szabadságvesztés büntetési intézeteiben végzett vizsgálatokra. *Miskolci Jogi Szemle*, 14. (2019), 2. 136.

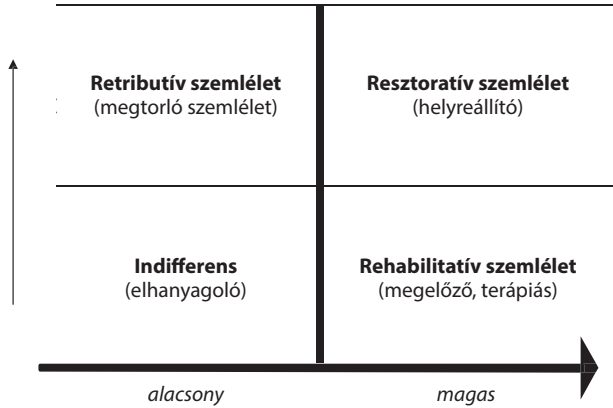
⁴ Daniel W. Van Ness– Karen Heetderks Strong: *Restoring Justice*. 2nd Edition. Cincinnati, OH, Anderson Publishing Co., 2002. 103.

⁵ Tony F. Marshall – Susan Merry: *Crime and Accountability. Victim-Offender Mediation in Practice*. London, HMSO, 1996. 31.

⁶ Paul McCold: Paradigm Muddle: The Threat to Restorative Justice Posed by Its Merger with Community Justice. *Contemporary Justice Review*, 7. (2004), 1. 13–35.; Howard Zehr: *The Little Book of Restorative Justice*. Intercourse, PA, Good Books, 2002.

⁷ Gordon Bazemore – Lode Walgrave: Restorative Juvenile Justice: In Search of Fundamentals and an Outline for Systemic Reform. In *Restorative Juvenile Justice: Repairing the Harm of Youth Crime*. Monsey (NY), Criminal Justice Press, 1999. 48.

a bűnismétlés elkerülését. Ugyanakkor a közvetítői eljárás nemcsak a felek érdekeit szolgálja hatékonyan, hanem az igazságszolgáltatás szerveit is tehermentesíti, valamint a társadalom szintjén is hasznosul azzal, hogy olcsóbb, gyorsabb, a felek érdekeit szem előtt tartó, az elkövető magatartását hosszú távon befolyásoló eljárást kínál a hagyományos büntetőeljárás alternatívájaként, annak kiegészítéseként.



1. ábra: Szankcióelvek tipologizálása az egyéni felelősség és támogatás szempontjából⁸
 Forrás: McCold (2004): i. m.

A helyreállító szemlélet célja, hogy a megszakadt emberi kapcsolatok, a bizalom részben vagy egészben visszaállítható legyen, illetve célja lehet továbbá, hogy az elkövetőket felelősségvállalásra ösztönözze. A resztoratív igazságszolgáltatás központi gondolata a bírói útról való elterelés és a konfliktus dialógussal, kommunikációval való kezelése. A szemlélet egyszerre tűzi ki célul az érintettek sérelmeinek helyreállítását, a normaszegő személy reintegrációját, rehabilitációját az őt visszafogadó közösségbe, valamint a hosszú távra is kiható bűnmegelőzést. „Alkalmazása során kiemelt hangsúlyt fektet arra, hogy a bűncselekmény által érintett személyek és közösségek tagjai közvetlenül is részt vegyenek a bűncselekményre adott válaszok (szankciók) kidolgozásában.” Így az érintett áldozatok, elkövetők és a hozzájuk tartozó közösségek anyagi érdekei és érzelmi szükségletei tükröződhetnek a konfliktusmegoldás során.⁹

A helyreállító szemlélet alapelvei egyben a legfőbb eltérések is a korábbi büntető szemléletekhez képest. A felek önkéntes részvételének elvárása, azok közvetlen bevonása, egymással való direkt kommunikációja; a bűncselekmény anyagi és érzelmi következményeinek a feltárása, valamint a jóvátétel módjának/ütemezésének közös megbeszélése; az elkövető aktív részvétele a következmények vállalásában,

⁸ Paul McCold: A helyreállító igazságszolgáltatás elmélete és gyakorlata. In Herczog Mária (szerk.): *Megbékélés és jóvátétel*. Budapest, Család, Gyermek, Ifjúság Kiemelten Közhasznú Egyesület, 2003. 55–132.

⁹ Fellegi Borbála: *Út a megbékéléshez. A helyreállító igazságszolgáltatás intézményesülése Magyarországon*. Budapest, Napvilág Kiadó, 2009. 36.

sőt önkéntes felajánlásainak érvényesülése a szankció kidolgozásakor; továbbá a bűncselekmény mögött meghúzódó háttértényezők lehetőség szerinti feltárása; valamint a támogatók bevonásának lehetősége mind az elkövető, mind az áldozat részéről alapkritériumai egy hatékony és eredményes resztoratív folyamatnak. Mindebből az is kiderül, hogy a korábbi dualista felfogás – amely szerint egy adott büntetőpolitika vagy „kemény” (megtorló-retributív), vagy „puha” (preventív-rehabilitáló) – kiegészül egy harmadik úttal: az igazságszolgáltatás egyszerre veszi figyelembe egyrészt az elkövető, az áldozat és közösségeik speciális szükségleteit, másrészt hangsúlyozza az elkövető aktív részvételét, felelősségvállalását a szankció meghatározásakor.

A helyreállító szemléletre épülő modellek, különös tekintettel a mediációra

Egyértelmű tehát, hogy a helyreállító szemlélet nem valamely konkrét gyakorlati modell elméleti háttere, hanem egyfajta filozófia, amelynek bizonyos alkotóelemei különböző kombinációkban és eltérő hangsúlyokkal jelenhetnek meg az egyes modellekben, illetve módszerekben és gyakorlatokban. Jelen tanulmány fókuszja csupán arra enged lehetőséget, hogy említés szintjén térjünk ki a resztoratív modellekre, ennek megfelelően fontos kiemelni az *áldozat-elkövető mediációt*, amely Európában a leginkább alkalmazott gyakorlat. Ennek a módszernek a lényegi eleme, hogy egy független harmadik fél (a mediátor) közvetít a felek között, segítve őket a cselekmény körülményeinek, hatásainak végigtárgyalásában és abban, hogy a felek megállapodjanak a jóvátétel formájában, mértékében és menetét illetően. Az áldozat-elkövető mediáció technikájára épít a magyar resztoratív igazságszolgáltatás is. A Magyarországon kialakított rendszerben a megegyezés feltételeiről, tartalmáról a felek döntenek, nem a közvetítő. Ő csak a folyamat irányításáért felel. A mediátor mint semleges harmadik fél a problémamegoldó folyamat keretében segít a feleknek tisztázni a konfliktus természetét és olyan megoldást találni, amely mindkét fél számára kielégítő.

Egy másik népszerű módszer a *konferenciamodell*, amely a mediációnál szélesebb kört von be a döntéshozatalba azáltal, hogy az ülésen nemcsak az áldozat és az elkövető vesz részt, hanem meghívást kapnak az őket támogató családtagok, közösségek tagjai, referenciaszemélyek, hatóság képviselői, segítő szakemberek, valamint az érintett közösség egyéb képviselői is.¹⁰ A helyreállítás folyamatában e további szereplők azért vállalnak részt, mert ezzel hangsúlyozzák, hogy a bűncselekmény mögött meghúzódó konfliktus megoldása nemcsak egyes személyek, hanem az érintett

¹⁰ Johanna Farkas: Managing Domestic Violence with Restorative Approach. *Magyar Rendészet*, 13. (2013), 2. 141–151.

közösség feladata is.¹¹ Ennek során a facilitátor, azaz egy pártatlan, semleges közvetítő irányítja a folyamatot, viszont az ő szerepe a mediátorhoz képest kevésbé hangsúlyos. Mindkét technikánál lehetősége van a feleknek érzelmeik részletes kifejezésére, tehát a megbeszélés – a konkrét megállapodás megkötése mellett – komoly érzelmi dinamikákra is lehetőséget ad (szégyenérzet, megbánás, empátia stb.).¹²

Ugyanakkor különbség, hogy a mediáció során a felek a múltbéli történések, érzések felidézése után a jövőre orientálva keresik a megoldási lehetőségeket, és a megbeszélés az érdekek mentén zajlik. Ezzel szemben a konferenciamodelben a múltbéli események érzelmi feldolgozása komolyabb hangsúlyt kap. Azonban általános tendencia az európai gyakorlat terén is, hogy a korábban mediációt alkalmazó szolgálatok egyre több konferenciaelemet építenek be gyakorlatukba (például Belgium, Csehország) azzal, hogy több személyt meghívunk a megbeszélésre, és nagyobb szerepet engednek az érzelmeknek. Ennek oka, hogy számos kutatás is igazolta a konferenciamodel hatékonyságát az elkövetők és áldozatok reintegrációja tekintetében. A szabályozás alapján Magyarországon is lehetőség van további két-két fő megjelenésére a sértett-elkövető közötti megbeszéléseken, így a konferenciamódszer egyes elemei is alkalmazhatók, azonban a békítőkör módszerének bevezetésére is komoly törekvések vannak.¹³

Említést érdemel még a *körmodell*, amely elsősorban az észak-amerikai és kanadai jogrendszer jellemzője, s amelynek legfontosabb eleme az úgynevezett ítélőkör, amely bevonja az igazságszolgáltatás szereplőit is (bíró, ügyvéd, rendőr), és közösen a közösség szereplőivel, az érintettekkel teremtik meg a konszenzust az ítéletről. Illetve számos egyéb közösségi panel is használatban van, ez gyűjtőneve azon módszereknek, amelyek kisebb súlyú bűncselekmények esetén a közösséget képviselő állampolgárokból alakult tanácsok alkalmazásával, a büntetőeljárás folyamatába beépülve teremtik meg a lehetőséget az elkövetőnek a formális, hatósági út elkerülésére.¹⁴

Nemzetközi szemle és magyar tendenciák

Évek óta megfigyelhető, hogy a közvetítői eljárások száma évről évre emelkedik világszinten. Érdekesség azonban, hogy a nyugat-európai országok 8–10%-os emelkedéséhez képest Magyarországon csupán a vádemelések 2%-ában alkalmazzák a mediációt.¹⁵ Ezeknek az eseteknek a négyötödében ügyészi elrendelésre indul meg a közvetítés, s a vagyon elleni bűncselekmények csökkenő és a közlekedési bűncselekmények növekvő aránya figyelhető meg (2. ábra).

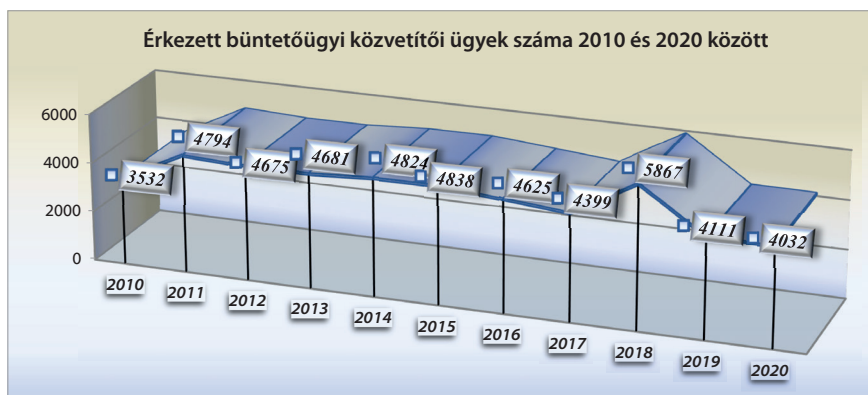
¹¹ Johanna Farkas – Gyula Sófi – Márta Fekete: Psychological Aspects of Restorative Justice. *Belügyi Szemle*, 68. (2020), 2. Special Issue. 23–36.

¹² Farkas Johanna: A mediációnak, mint a resztoratív igazságszolgáltatás egyik formájának pszichológiai vetületei. In Csernyikné Póth Ágnes – Fogarasi Mihály (szerk.): *Kriminálpszichológia*. Budapest, Rejtjel Kiadó, 2006. 266–279.

¹³ Fellegi (2009): i. m. 82.

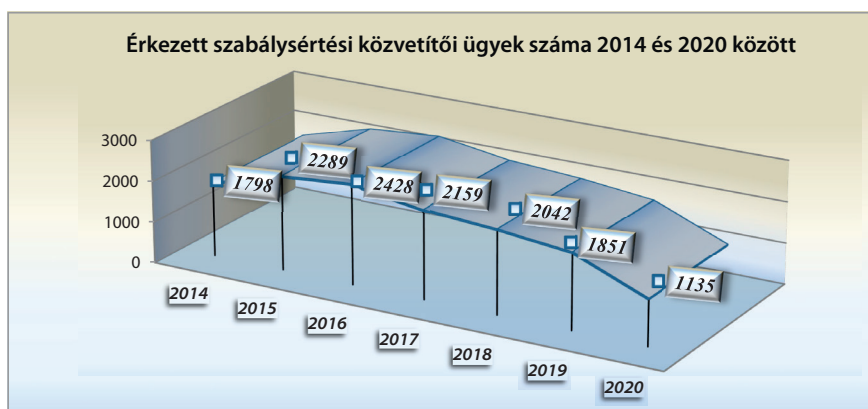
¹⁴ Fellegi (2009): i. m. 83.

¹⁵ Igazságügyi Minisztérium: *Jelentés a Pártfogó Felügyelői Szolgálat tevékenységéről*. Budapest, 2020.



2. ábra: A Pártfogó Felügyelői Szolgálathoz érkezett büntetőügyi közvetítői ügyek száma 2010 és 2020 között

Forrás: a szerzők szerkesztése Igazságügyi Minisztérium (2020): i. m. alapján



3. ábra: A Pártfogó Felügyelői Szolgálathoz érkezett szabálysértési közvetítői ügyek száma 2014 és 2020 között

Forrás: a szerzők szerkesztése Igazságügyi Minisztérium (2020): i. m. alapján

Hasonlóan Magyarországhoz, az egyes európai országok modellválasztása sem mindig egyértelmű vagy letisztult.¹⁶ Sok európai országban alkalmazzák az úgynevezett hibrid rendszert. Barinkai és szerzőtársai részletesen bemutatják, hogy például Nagy-Britanniában a megállapodás számos megoldásra épülhet, a megegyezés eredménye lehet a megbocsátás, az eredeti állapot visszaállítása, vagy éppen egy adott szolgáltatás végzése a sértett vagy a közösség részére. A Nagy-Britanniában

¹⁶ Barinkai Zsuzsanna et al.: *A mediáció*. Budapest, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, 2003.

alkalmazott modellek két típusba sorolhatók. Az egyikbe tartoznak azok a megoldások, ahol a közvetítésre már a vádemelés előtt adott a lehetőség, az eljárást az ügyész vagy a rendőrség kezdeményezheti. Ezt a megoldást elsősorban a fiatalokú elkövetők esetében alkalmazzák. Ilyen eljárás szerint működik például a Cumbria-projekt, ahol a beismert vallomást tett fiatalokúak esetében elterelés-ként alkalmazzák a mediációt, vagyis a büntetőügy nem kerül a bíróság elé. Hasonlóan Ausztriában a mediációt a fiatalokú elkövetők ügyében is előszeretettel alkalmazzák. (1999 óta kísérleti jelleggel alkalmazzák felnőtt korú elkövetőknél is.) A konfliktusrendezésen alapuló egyezségkötésre elsősorban a bíróságon kívül kerül sor, az ügyész kezdeményezésére, pártfogó közreműködésével. A gyanúsított fiatalokúnak az eljárás során törekednie kell a sértettel való megegyezésre, az okozott kár kiegyenlítésére, mert nem teljesítés esetén a büntetés lehetősége „Damoklész kardjaként” lebeg a feje felett. Svájcban szintén a bírói eljáráson kívül van lehetőség a mediációs eljárás kezdeményezésére, de itt már a végrehajtási szakaszban, utólag van lehetősége a fiatalokú elkövetőnek a sértettel megegyezni.¹⁷

A modellprogram pozitív eredményeket mondhat magának Norvégiában is, ahol a mediációs programok elsődleges szerepét abban látták, hogy a mediációs eljárás alkalmazása által a közösség visszakaphassa konfliktusrendező szerepét. A program beindítása Nils Christie *A konfliktus mint tulajdon* című munkáján alapult.¹⁸ A kísérleti program 1981-ben egy Lier nevű, 18 ezer lakosú kis településen indult. Ez azért jelentős, mert egy kis közösségben a társadalmi megítélés szerepe mindig nagyobb, mint egy nagyvárosban.¹⁹ Finnországban az 1980-as évek közepén vezették be a mediációt, eleinte büntető és polgári ügyekben, de ma már főként a büntetőjogi esetekben jellemző. Az alkalmazott jóvátétel ezért többnyire a pénzbeli kártérítés. Az eljárás eredményeként magánvádas ügyekben a büntetőeljárás megszüntetésére kerül sor, a többi ügyben az ügyészség dönt az egyezség alapján a büntetőeljárás soráról.²⁰ Franciaországban 1993 óta van lehetőség mediációs eljárás lefolytatására, a felek az ügyész indítványára kezdhetik meg az egyeztetést. Náluk a megoldás eddig nem eredményezett áttöréseket a büntetőeljárás diverziójában.²¹

Magyarország vonatkozásában nem hagyható szó nélkül az a tény sem, hogy eljárásjogunkban évtizedek óta ismert lehetőség a bűncselekménnyel okozott kárnak a megállapítása, illetőleg a sértett javára történő polgári jogi marasztalás

¹⁷ Barinkai et al. (2003): i. m. 34.

¹⁸ Christie Nils: *Conflicts as Property*. *British Journal of Criminology*, 17. (1977), 1. 1–15.

¹⁹ Barinkai et al. (2003): i. m. (A közösségi mediációs központ olyan ügyekben jár el, ahol már rendőrségi feljelentés történt, többnyire betörések, autóplopás, rongálás esetében. A tetten ért tolvajt tájékoztatják a mediációs eljárás lehetőségéről, majd a sértettet is megkeresik a mediáció igénybevétele érdekében. A felvilágosításban mindkét fél esetében kitérnek arra, hogy ha a mediációs eljárás eredménytelen, még a büntetőeljárás lefolytatására sor kerülhet. Amennyiben a felek a mediációs eljárást választják, úgy személyes: elkövető, sértett, közvetítő általi egyeztetésre kerül sor. A „társadalmi bíróságon” kötött egyezség csak a két fél egybehangzó akaratának lehet az eredménye. A végrehajtás biztosítéka a büntetőeljárás lefolytatása.)

²⁰ Czenczer Orsolya: *Külföldi minták – honi tennivalók a fiatalokúak büntetés-végrehajtásában*. *Börtönügyi Szemle*, 28. (2009), 1. 1–10.

²¹ Barinkai et al. (2003): i. m.

büntetőítéletbe foglalása. Sajnálatos azonban, hogy a magyar büntetőbíróóságok ezzel a lehetőséggel a statisztikai számok alapján láthatóan nem szívesen élnek, pedig a sértettek vonatkozásában ez rendkívül jelentős idő- és pénzmegtakarítást hozhatna.²²

A büntetőeljárás törvény új intézményként vezette be anno a vádemelés elhalasztását, amelyet a 2018 júliusában megjelent új büntetőeljárás törvényben feltételes ügyészi felfüggesztésként vezetett be a jogalkotó. Ennek célja elsődlegesen az lenne, hogy az eljárást az ügyészség határozatában írtak teljesülése esetén megszüntessék. Ilyen előírás lehet például a sértett kárának megtérítése a pártfogó felügyelet elrendelése mellett. „Magyarországon a közvetítői eljárás polgári jogi ügyekben meghonosodott, az 1992-ben elfogadott új Munka Törvénykönyve is az úgynevezett kollektív munkaügyi viták kapcsán kötelezően írja elő.”²³ A mediációs eljárás lényege Magyarországon is az önkéntesség, nevezetesen, hogy a közvetítőt igénybe vevő felek önkéntesen vegyék az eljárást igénybe, és ha megállapodásra jutnak, azt a mediátor segítségével foglalják szerződésbe, és a szerződést tartásuk is be. Természetesen a közvetítői eljárás nem zárul mindig szerződéssel, azt a közvetítők azonban hangsúlyozzák, hogy ha a felek szóba állnak egymással és igyekeznek közvetítő által irányított párbeszédben a problémát feltárni, már önmagában eredmény.²⁴

A büntetőügyi mediáció Magyarországon tehát több mint 15 éve létező jogintézmény, amely a felek közötti konfliktus megoldásán túl jóvátételt nyújt az elkövető által okozott sérelemért.²⁵ A közvetítői eljárást az ügyészség, illetve a szabálysértési hatóság rendelheti el a felek önkéntes hozzájárulása és a törvényi feltételek megléte esetén. A Pártfogó Felügyelői Szolgálat munkatársai évente közel 7000 büntető- és szabálysértési ügyben folytatnak le közvetítői megbeszélést, amelyet a felek több mint 90%-a teljesít. Jelen tanulmány terjedelmi korlátaira tekintettel egy rövid áttekintést kívánunk tenni a 2010 és 2020 közötti időszak esetszámainak alakulása kapcsán, kiemelt figyelemmel követve a közvetítői eljárások elrendelésének okát. A jogszabály adta lehetőség okán a szabálysértési mediáció esetszámai 2014-től álltak rendelkezésünkre. 2010-ben a mediációs eljárások 4500 ügyszám körül mozogtak, ehhez képest a következő években az esetszám szignifikáns emelkedésbe kezdett. Az éves ügyek a 2010-es években stabilan a 8000 esetszám körül forogtak, kivéve a 2016-os évet, amikor rekord magas számú mediációs eljárást folytatott le a Szolgálat. A 2016-os kiugró szám a közvetítői eljárás mint alternatív konfliktuskezelési és vitarendezési technika az ügyészségek részéről volt tapasztalható. A szabálysértési és büntetőügyekben zajló közvetítői eljárás módszere ugyanaz, csak az ügyintézési idő különbözik. A szabálysértési

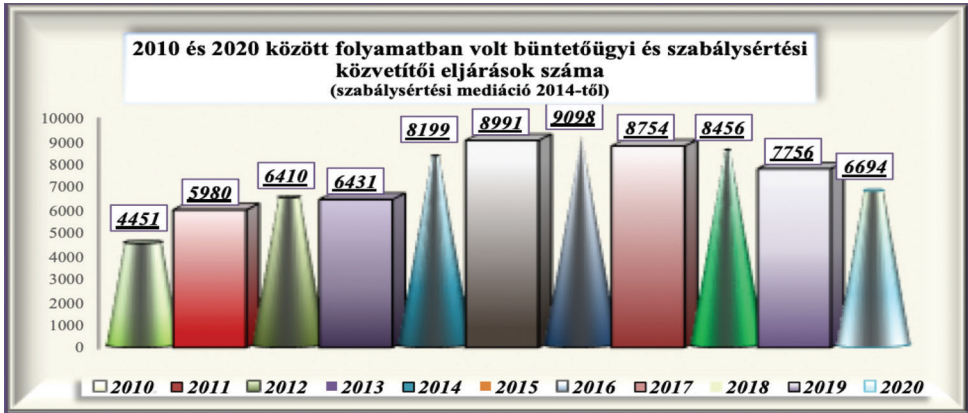
²² Igazságügyi Minisztérium (2020): i. m.

²³ Czenczer (2019): i. m.

²⁴ Iványi Klára (szerk): *A büntetőügyekben alkalmazható közvetítői tevékenység bevezetésének tapasztalatai Magyarországon*. Budapest, Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium Országos Bűnmegelőzési Bizottság – Partners Hungary Alapítvány, 2008.

²⁵ Czenczer Orsolya: A büntetés-végrehajtás jogi szabályozása. In Ruzsonyi Péter (szerk.): *Tendenciák és alapvetések a bűnügyi tudományok köréből*. Budapest, Nemzeti Közszolgálati és Tankönyv Kiadó Zrt., 2014. 231–251.

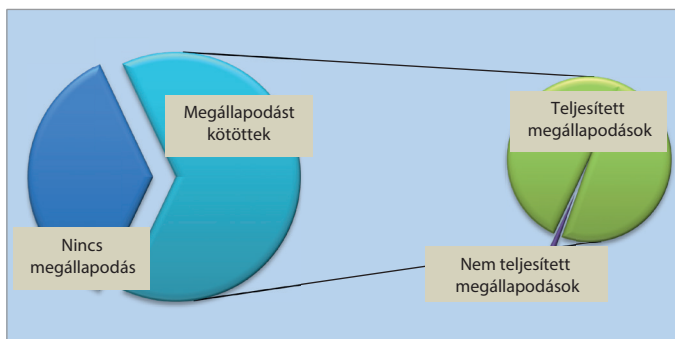
ügyekben 30 nap áll a pártfogó felügyelő és a felek rendelkezésére, hogy megállapodást kössenek, míg büntetőügyekben ez a határidő 6 hónap.



4. ábra: 2010 és 2020 között folyamatban volt büntető- és szabálysértési közvetítői eljárások száma

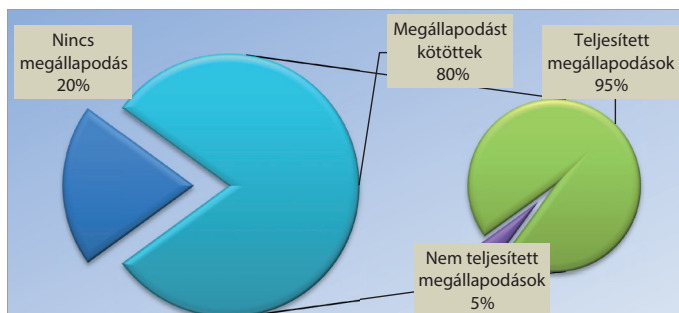
Forrás: a szerzők szerkesztése Igazságügyi Minisztérium (2020): i. m. alapján

Amint azt a 4. ábra adatai is mutatják, az elrendelő hatóságok hajlandósága növekszik, láthatóan emelkedik a közvetítői eljárások száma. A 2020-ban lefolytatott büntető ügyekben indított közvetítői eljárások 80%-ában kötöttek a felek megállapodást, amelyek közül 95% volt a teljesített megállapodás. Szabálysértési ügyekben indult közvetítői eljárásban a számok kicsit rosszabb tendenciát mutatnak a megállapodások kötése és teljesített megállapodások terén. Esetükben 64%-a kötött megállapodást, ám a megkötött megállapodások 99%-a zárult a megállapodások teljesítésével, ami azt mutatja, hogy a jogintézmény hatékonyan és eredményesen működik (5. ábra).



5. ábra: A 2020-ban szabálysértési közvetítői eljárásban megkötött megállapodások aránya és a megállapodások teljesítésének aránya

Forrás: a szerzők szerkesztése Igazságügyi Minisztérium (2020): i. m. alapján



6. ábra: A 2020-ban büntetőügyi közvetítői eljárásban megkötött megállapodások aránya és a megállapodások teljesítésének aránya

Forrás: a szerzők szerkesztése Igazságügyi Minisztérium (2020): i. m. alapján

A mediáció alkalmazásának egy másik, szintén nem elhanyagolható eredménye, hogy a társadalomnak az elkövető felelősségre vonása lényegesen kevesebbe kerül, mint a klasszikus értelemben vett büntetőeljárás lefolytatása, nem beszélve annak esetleges további következményeiről (6. ábra). A mediáció esetén nincsenek per-költségek, ügyvédi munkadíj, nincsen hosszas nyomozati szakasz, nem húzódik el a büntetőeljárás és a bűncselekménnyel okozott kár is jó esetben megtérül. Ennek abból a szempontból is van szerepe, mert a nyomozó hatóságnak nem kell vagyonszerezési eljárás keretében pénzügyi profilt alkotniuk, ha a kár megtérül.²⁶ Azaz nem kell a bűnös úton (bűncselekményből) szerzett vagyont feltérképezni.²⁷ Nem utolsósorban a mediáció sikeressége esetén fel sem merül egy esetleges végrehajtandó szabadságvesztés esélye, ami közvetve, de nem terheli az egyébként is telített magyar büntetés-végrehajtás férőhelyeit. Ugyanakkor fontos a bv. intézetek tehermentesítéséről beszélni, de ez nemcsak a „férőhelyek” számát jelenti, hanem a büntetés-végrehajtással és az aztán következő negatív következményekkel járó minden típusú költséget is. És akkor még az áldozatok oldaláról nem beszéltünk, azaz hogy kaphat lehetőséget a jóvátételre, ha 5 évnél több letöltendő szabadságvesztéssel sújtandó a sértett ellen bűncselekményt elkövető ember?²⁸

Zárógondolatok

„Ha világgal való kapcsolatunkban többé nem beszélünk a testvériség és a szépség nyelvén, akkor az erőforrások uraként, fogyasztójaként vagy pusztá kizsákmányolójaként fogunk viselkedni, és képtelenek leszünk határt szabni közvetlen

²⁶ Nyitrai Endre: A bűncselekményből eredő vagyon visszaszerzése. *Ügyészek Lapja*, 29. (2020), 2–3. 39–53.

²⁷ Nyitrai (2020): i. m.

²⁸ Czenczer Orsolya – Senczi Attila: A reintegrációs őrizet jogi, technikai, biztonsági és társadalmi aspektusai. *Börtönügyi Szemle*, (2020), 2. 7.

érdekeinknek”²⁹ – írja Ferenc pápa *Laudato si’* kezdetű, közös otthonunk gondozásáról szóló enciklikájában. Ferenc pápa a *Laudato si’* – azaz Áldott légy – első önálló enciklikájában mindezzel arra kíván rávilágítani, hogy Földünkön nem pusztán a természeti környezet vesz körül bennünket, hanem az emberi környezet is.³⁰ Beer Miklós nyugalmazott váci püspök szerint egy olyan ember által alkotott környezet, ahol a nagyvárosok mesterséges fénye elvakítja a csillagok fényét, és csak üres égboltot csodálhatunk a flaszterről, ahol nézünk, de nem látunk.³¹ Ennek alapján (is) különösen lényeges és izgalmas kérdés, hogyan használhatjuk konfliktusainkat közösségi kötelekek megerősítésére, remélhető-e igazság, ha a sérelem okozására adott válasz célja a sérelmek helyreállítása, valamint, hogy mi zajlik le az áldozatok és elkövetők lelkében, amikor megtorlás helyett a jóvátétel lehetőségét helyezik gondolataik középpontjába, fontos kérdések, ha resztoratív igazságszolgáltatásról gondolkodunk. Nem kérdés azonban, hogy társadalmi, intézményi és jogszabályi reformok szükségesek és elkerülhetetlenek. Az sem kérdés, hogy a resztoratív igazságszolgáltatásban jelentős helyet fog elfoglalni a mediációs technika, hisz már most is jelentős hatása van. Viszont ehhez az is szükséges, hogy az illetékes hatóságok, szervek, érintettek részéről kezdődjön el a szemléletváltás, az érintett felek konfliktusait képesek legyenek egymás között rendezni, hiszen a büntetés és a társadalmi ellenőrzés végrehajtási szerepe a közösség. Remélhetőleg hazánkban is fokozatosan elterjed majd az, hogy a társadalom a társadalmi kirekesztés helyett a befogadást és békés megoldást tartja majd értékesebbnek.

IRODALOMJEGYZÉK

- Barinkai Zsuzsanna – Bárfalvi Judit – Dósa Ágnes – Gulyás Kálmán – Herczog Mária – Horváth Éva – Kutacs Mária – Lovas Zsuzsanna: *A mediáció*. Budapest, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, 2003.
- Bazemore, Gordon – Lode Walgrave: Restorative Juvenile Justice: In Search of Fundamentals and an Outline for Systemic Reform. In *Restorative Juvenile Justice: Repairing the Harm of Youth Crime*. Monsey (NY), Criminal Justice Press, 1999. 45–74.
- Czenczer Orsolya: Külföldi minták – honi tennivalók a fiatalkorúak büntetés-végrehajtásában. *Börtönügyi Szemle*, 28. (2009), 1. 1–10.
- Czenczer Orsolya: A büntetés-végrehajtás jogi szabályozása. In Ruzsonyi Péter (szerk.): *Tendenciák és alapvetések a bűnügyi tudományok köréből*. Budapest, Nemzeti Közszerzői és Tankönyv Kiadó Zrt., 2014. 231–251.
- Czenczer Orsolya: Az alapvető jogok biztosának a Nemzeti Megelőző Mechanizmus keretében végzett vizsgálatai egy bv.-s szemével – különös tekintettel a fiatalkorúak szabadságvesztés büntetési intézeteiben végzett vizsgálatokra. *Miskolci Jogi Szemle*, 14. (2019), 2. 135–146. Online: www.mjsz.uni-miskolc.hu/files/6546/16_czenczerorsolya_t%C3%B6rdelt.pdf

²⁹ Ferenc pápa „*Laudato si’*” kezdetű enciklikája közös otthonunk gondozásáról. Pápai megnyilatkozások 51. Budapest, Szent István Társulat, 2015. 11.

³⁰ Kondoros Ferenc – Sereg András (szerk.): *Noé Galambja. Megjavul-e az emberiség a járvány után?* Miskolc, Bíbor Kiadó, 2020.

³¹ Lippai Zsolt Sándor – Kacsvinszki Blanka: A „másképp lesz holnap” ígérete. *Belügyi Szemle*, 69. (2021), 2. 93–104.

- Czenczer Orsolya – Szenczi Attila: A reintegrációs őrizet jogi, technikai, biztonsági és társadalmi aspektusai. *Börtönügyi Szemle*, (2020), 2. 7–30.
- Farkas Johanna: A mediációnak, mint a resztoratív igazságszolgáltatás egyik formájának pszichológiai vetületei. In Csernyikné Póth Ágnes – Fogarasi Mihály (szerk.): *Kriminálpszichológia*. Budapest, Rejtjel Kiadó, 2006. 266–279.
- Farkas, Johanna: Managing Domestic Violence with Restorative Approach. *Magyar Rendészet*, 13. (2013), 2. 141–151.
- Farkas, Johanna – Gyula Sófi – Márta Fekete: Psychological Aspects of Restorative Justice. *Belügyi Szemle*, 68. (2020), 2. Special Issue. 23–36. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.SPEC.2020.2.2>
- Fellegi Borbála: *Út a megbékéléshez. A helyreállító igazságszolgáltatás intézményesülése Magyarországon*. Budapest, Napvilág Kiadó, 2009.
- Ferenc pápa „Laudato si” kezdetű enciklikája közös otthonunk gondozásáról. Pápai megnyilatkozások 51. Budapest, Szent István Társulat, 2015. Online: https://regi.katolikus.hu/konyvtar/ferenc_papa_laudato_si_enciklika.pdf
- Igazságügyi Minisztérium: *Jelentés a Pártfogó Felügyelői Szolgálat Tevékenységéről 2016–2020*. Budapest, 2020.
- Iványi Klára (szerk.): *A büntetőügyekben alkalmazható közvetítői tevékenység bevezetésének tapasztalatai Magyarországon*. Budapest, Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium Országos Büntetőelőzési Bizottság – Partners Hungary Alapítvány, 2008.
- Kondorosi Ferenc – Sereg András (szerk.): *Noé Galambja. Megjavul-e az emberiség a járvány után?* Miskolc, Bíbor Kiadó, 2020.
- Lippai Zsolt Sándor – Kaczvinszki Blanka: A „másképp lesz holnap” ígérete. *Belügyi Szemle*, 69. (2021), 2. 93–104. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.SPEC.2021.2.5>
- Marshall, Tony F. – Susan Merry: *Crime and Accountability. Victim-Offender Mediation in Practice*. London, HMSO, 1996.
- McCold, Paul: Paradigm Muddle: The Threat to Restorative Justice Posed by Its Merger with Community Justice. *Contemporary Justice Review*, 7. (2004), 1. 13–35. Online: <https://doi.org/10.1080/1028258042000211987>
- McCold, Paul: A helyreállító igazságszolgáltatás elmélete és gyakorlata. In Herczog Mária (szerk.): *Megebékélés és jóvátétel*. Budapest, Család, Gyermekek, Ifjúság Kiemelten Közhasznú Egyesület, 2003. 55–132.
- Nils, Christie: Conflicts as Property. *British Journal of Criminology*, 17. (1977), 1. 1–15. Online: <https://doi.org/10.1093/oxfordjournals.bjc.a046783>
- Van Ness, Daniel W. – Karen Heetderks Strong: *Restoring Justice*. 2nd Edition. Cincinnati, OH, Anderson Publishing Co., 2002.
- Zehr, Howard: *The Little Book of Restorative Justice*. Intercourse, PA, Good Books, 2002.

ABSTRACT

Thoughts about the Possibilities and Potential of the Restorative Justice System in Hungarian Criminal Justice

Orsolya CZENCZER – Máté HOLLÓSVÖLGYI

There are several groups of professionals involved in restorative justice in Hungary: probation officers, police, lawyers, criminal judges, prosecutors, social workers and teachers. In addition to all this, there are the potential perpetrators and the victims. How it is possible to bring together so many people concerned in an interdisciplinary way for a common goal, how conflicts can

be used to strengthen community ties and whether truth can be hoped as a response to harm, all about this issues along which one can learn about one of the most modern elements of criminal justice: Restorative Justice. The aim of the present study is to examine the system-wide operation of Hungarian mediation procedures through the mediators of the Probation Service. In the framework of the present study, we review the probation tasks related to mediation procedures, their efficiency and reintegration into the entire criminal justice process.

Keywords: mediation, conflict management, restorative approach, probation supervision

A reintegrációs őrizet garanciaelemei

BOGOTYÁN Róbert¹

A reintegrációs őrizet mint a büntetések, az intézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. törvény (Bv. tv.) egyik jelentős novuma, több mint hat éve tölti be küldetését a hazai reintegráció platformján. A jogintézmény részben külföldi példákon, nagyrészt pedig a magyar rendőrség által is eredményesen, az elektronikus távfelügyeleti eszközökkel végrehajtott bűnügyi felügyeleten alapszik.² Eredményességének titka számos tényező mellett abban is gyökeredzik, hogy szoros együttműködést követel és követelt meg az illetékes büntetés-végrehajtási és rendőrségi szakemberek között. A rendszer a fizikai kontrollfunkció és a helymeghatározási technológiák töretlen fejlődésén alapszik, aminek segítségével ma már a rendvédelemben is elérhetővé váltak azon eszközök, amelyek folyamatos távfelügyeleti lehetőséget biztosítanak az érintett személy (jelen esetben a szabadságvesztésre ítélt fogvatartott) felett.

Kulcsszavak: reintegrációs őrizet, reintegráció, elektronikus távfelügyeleti eszköz, bűnügyi felügyelet, fizikai kontrollfunkció, helymeghatározási technológiák

Bevezetés

A kedvező nemzetközi tapasztalatok birtokában Magyarország Kormánya már egy 2011-es határozatában feladatként szabta meg, hogy az ítélkezési gyakorlatban kerülni kell a szükségtelen szabadságelvonásokat. Ennek egyik fontos eszközéül az elektronikus távfelügyeleti eszközöket jelölte meg, kiemelve azt, hogy a rendőrség által kiépített rendszer működési tapasztalatait felhasználva a büntetés-végrehajtás is alkossa meg ez irányú sajátos rendszerét az igazságszolgáltatás biztosítékaként.

E feladatnak eleget téve született meg a reintegrációs őrizet, amely olyan alternatív büntetés-végrehajtási forma, amely nem a büntetéshez kötődő generális és speciális prevenciók céljait, hanem inkább az elítélt sikeres társadalmi visszailleszkedését, ezen keresztül a visszaesési ráta javítását tűzte ki célul. Ezzel egyfajta bűnmegelőzési stratégiaként is komoly mértékben hozzájárul a börtönszűfoltosság kezeléséhez, ugyanis átlagosan éves lebontásban 314 fő³ reintegrálódik sikeresen a „bástyafalakon” kívül.

¹ Bv. ezredes, doktori hallgató, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Büntetés-végrehajtási Tanszék, Rendészettudományi Doktori Iskola, e-mail: bogotyán.robort@uni-nke.hu

² 2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról, 281. §.

³ A BVOP által 2021. december 27-én rendelkezésemre bocsátott adat.

Visszatekintés – az előzmények tükrében

A büntető igazságszolgáltatás az államalapítás óta rendelkezik kutatható írásos anyagokkal, hiszen a törvények megjelenése óta létezik büntetés-végrehajtás (bv.), az írásbeli emlékek alapján pedig a 11. századtól beszélhetünk börtönbüntetésről.⁴ Ugyanakkor jelenkorunk büntetés-végrehajtását vizsgálva különösen izgalmas témaként van jelen a reintegrációs őrizet kérdésköre – habár a kiszabott szabadságvesztésbe beleszámít –, mégsem bv. intézeti körülmények között, hanem bírói engedéllyel az elítélt által megjelölt lakóingatlanban hajtják végre, ezáltal a személyes szabadságot nem elvonja, csupán korlátozza azt. A reintegrációs őrizet kérdéskörét vizsgálva megkockáztatom annak kijelentését, hogy az ezeréves tradíciókkal rendelkező börtönvilág nyitását, az innovatív törekvések hajnalát is szimbolizálhatja. Annak tényét, hogy még a legnagyobb történetiséggel rendelkező szervezeteknek is meg kell tudniuk újulni és fel kell ismerniük a változás, a változtatás igényét, nyitottnak kell lenniük a jelenkor történéseire, az újszerű megoldásokra.⁵ Ugyanis ez esetben a kontrollfunkció közvetlenül, elsősorban az elektronikus távfelügyeleti eszközön keresztül valósul meg, amely folyamatosan biztosítja, hogy amennyiben a kijelölt tartózkodási helyet és a mozgási területet az elítélt személy elhagyja, az az asztás formájában haladéktalanul az intézkedésre jogosult hatóságok tudomására jusson. A kiszabott ítélet ilyen módon történő végrehajtása egyértelmű és jelentős kedvezmény a bv. intézetek részleteiben szabályozott életrendet megkövetelő környezetéhez viszonyítva, ezért aztán a reintegrációs őrizet csak azon elítéltek számára érhető el, akik a társadalomra kevésbé veszélyesek, és a szabadítást megelőző komplex elemző-értékelő munka eredményeként okkal feltételezhető, hogy sikeresen vissza tudnak illeszkedni a civil társadalomba, illetve a jövőben jogkövető magatartást tanúsítanak. Hatályba helyezése óta összesen 6692 ügy⁶ keletkezett, amelyek közül 3662 esetben⁷ engedélyezték a jogintézményt; ennek fényében bátran kimondhatjuk, hogy sikeressége megkérdőjelezhetetlen. Itt némi magyarázat azonban elengedhetetlen: a 3030 esetbeli eltérés annak tudható be, hogy kezdetben (a 2015–2016-os évben) olyan személyek is beadták kérelmüket, akik a törvény erejénél fogva nem voltak jogosultak a kedvezményre, például nem megfelelő ítéletartammal rendelkeztek, illetve a bűncselekmény elkövetési magatartása erőszakos jelleget mutatott. Természetesen mára ezt a problémát a bv. szervek szakszerű feladatellátása teljes mértékben orvosolta.

Az eltelt időszak bebizonyította, hogy a reintegrációs őrizet alkalmazásával hatékonyan motiválható a jogszabályi előfeltételeknek megfelelő szabadságvesztés büntetést töltő fogvatartotti populáció, ezzel elősegítve a börtönszeméllyel való

⁴ Várkonyi Zsolt Kristóf (főszerk.): *Ezer éves múltunk. A büntetés-végrehajtás az igazság védelmében*. Budapest, BVOP, 2021. 10.

⁵ Lippai Zsolt: *A Büntetés-végrehajtási Szervezet fegyveres biztonsági őrsege*. *Magyar Rendészet*, 21. (2021), 3. 41.

⁶ A BVOP által 2021. december 27-én rendelkezésemre bocsátott adat.

⁷ A BVOP által 2021. december 27-én rendelkezésemre bocsátott adat.

együttműködési hajlandóságot, továbbá fontos tényező az is, hogy adott esetben a személyzet leterheltségének csökkenése szintén megmutatkozik. A munkaterhelés optimalizálása pedig jelentősen befolyásolja a személyi állomány mentálhigiénés állapotát és motiváltságát és ez által a munkavégzés színvonalát és hatékonyságát is.⁸

Nem elhanyagolható szempont továbbá, hogy az érintetteket nem a bv. intézetben helyezik el, ezáltal jelentősen csökkennek a fogvatartottak dologi ellátásához kapcsolódó költségek is, úgymint például az étkeztetés, közüzemi díjak, ruhahasználat, egészségügyi ellátás stb.

Éves viszonylatban átlagosan 314 fő az, aki otthonában reintegrálódik. Arra, hogy ez a szám kevés-e vagy sok, talán az adhat kielégítő választ, hogy több olyan letartóztatást foganatosító megyei intézet is van a rendszerben, ahol a fogvatartotti összlétszám nem éri el a 150 főt, a férőhelybővítési intézkedéseknek köszönhetően. Amennyiben azt vesszük alapul, hogy kettő, letartóztatás foganatosítására hivatott ügynevezett megyei bv. intézet fogvatartotti populációja felett a helymeghatározási technológia gyakorol felügyeletet, máris választ kapunk a kérdésünkre: ez jelentős eredménynek tekinthető.

Czenczer Orsolya gondolatai szerint a hazai büntetés-végrehajtás az elmúlt években mindent megfontolt, ami szakmailag alkalmazható, eredményes és hatékony eszköz lehet az intézetek telítettségének szabályozására, és a fogvatartottak hatékony társadalmi visszailleszkedésére. Ha egy eszköz vagy program kétszeresen is hatékony, biztonsági szempontból is eredményes és a reintegrációt is elősegíti, akkor máris két legyet ütöttünk egy csapásra.⁹

Az ügymenet

A reintegrációs célkitűzéseket nagymértékben segítik az előírható magatartási szabályok, amelyek vonatkozhatnak a családi és társadalmi kapcsolatok fejlesztésére, vagy akár a munkahely feltérképezésére, munkába járásra egyaránt.

A reintegrációs őrizet kapcsán a kiemelt büntetőpolitikai cél, hogy oly módon csökkenjen a szükségtelen szabadságelvonások száma, hogy közben ne romoljon a közbiztonság, az állampolgárok igazságszolgáltatásba vetett bizalma, illetve lehetőség szerint eredményesen szolgálja a bűnelkövetők sikeres társadalmi visszailleszkedését. Alapelvként azonban szükséges leszögezni, hogy a reintegrációs őrizetet nem a büntetés-végrehajtási szervezet engedélyezi, hanem a törvényszékeken működő büntetés-végrehajtási csoportok bírái. Ez egyben a legfőbb garanciális eleme is a jogintézménynek, amelyen keresztül biztosított, hogy – a büntetőeljárársban kiszabott büntetés végrehajtása során tanúsított magatartást is figyelembe

⁸ Lehoczki Ágnes – Szucsáki Melinda: A kiégés és a fogvatartottakkal kapcsolatos attitűdök vizsgálata a büntetés-végrehajtás személyi állományának körében. *Börtönügyi Szemle*, (2017), 1. 54.

⁹ Czenczer Orsolya – Senczi Attila: A reintegrációs őrizet jogi, technikai, biztonsági és társadalmi aspektusai. *Börtönügyi Szemle*, (2020), 2. 7–30.

véve – a személyi szabadság részbeni visszaállításáról csakis bíró dönthet, természetesen a fogva tartást foganatosító bv. intézet véleményének szigorú szem előtt tartásával.

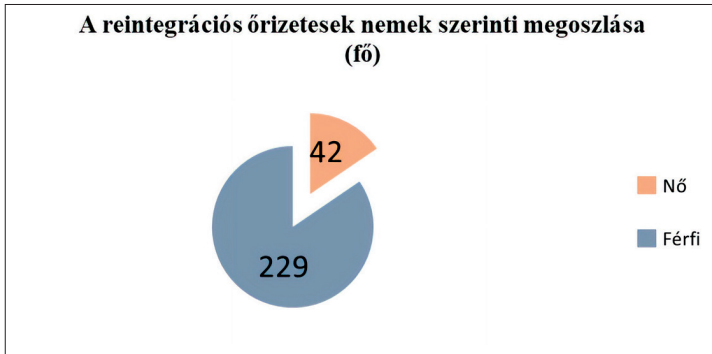
Fontos alapelv, hogy hat év elteltével, a szabályok módosítását követően is csak a társadalomra kevésbé veszélyes bűnelkövetők számára lehet nyitott a reintegrációs őrizet lehetősége. Az intézkedés célja elsődlegesen ezen elítéltek eredményes társadalmi visszailleszkedése, tartósan jogkövető magatartásuk megalapozása egy olyan átmeneti életszakasszal, amelyben saját családi, baráti, munka- és tágabb szociális környezetükben élhetnek, biztosíthatják önálló megélhetésüket, munkát kereshetnek és vállalhatnak, tanulmányokat folytathatnak stb., ugyanakkor mindezt folyamatos kontroll és meghatározott magatartási szabályok mellett.

Fontos kiemelni, hogy a társadalom szempontjából az egyes büntetés-végrehajtási intézkedésektől alapvető elvárás az egyéni prevenció, azaz annak szavatolása, hogy az elítélt a szabadulása után tartózkodjék újabb bűncselekmény elkövetésétől. A reintegrációs őrizet a szabad élethez igen hasonló viszonyokat jelent, ahol az elítéltet egy esetleges bűncselekmény elkövetésétől csak saját elhatározása tartja vissza, amelyben csak egy tényezőként jelenik meg, hogy a mozgási és tartózkodási szabályok megszegéséről a telepített eszköz azonnal információt továbbít a távfelügyeletet ellátó bv. szerv felé. Ezt erősíti az a törvényi kritérium is, hogy a lehetőség csak az első alkalommal szabadságvesztést töltők, valamint a módosításban megjelenő kiterjesztésként, a visszaesőnek nem minősülő bűnismétlő elítéltek számára adott, amellyel a jogalkotó egyértelműen kifejezésre juttatja azon akaratát, amely szerint a visszaesőket vagy az életvitelszerű bűnelkövetőket ki kell zárni e jelentős végrehajtási kedvezményből.

Kétséget kizáróan a reintegrációs őrizet jogintézménye a büntetés-végrehajtás területén belül és azon kívül is széles körű hatást gyakorol a jogrendszerre, legyen az a polgári, munka- vagy akár a büntetőjog területe. Elsődleges hatása azonban – természetéből adódóan – a törvényi kritériumoknak megfelelő fogvatartottakat érinti. A bv. intézetben eltöltött időtartam alatt az elérhető kedvezmény miatti magatartásbeli, együttműködési szándék javulása egyértelműen beigazolódott, továbbá vélelmezhető az is, hogy pozitív értelemben vett preventív hatást gyakorol a szervezetet érintő rendkívüli események számának alakulására, bár ezen adat a látencia miatt nem mérhető.

Azon elítéltek életkörülményei, akik reintegrációs őrizetbe kerülnek, teljesen megváltoznak annak ellenére, hogy továbbra is büntetésüket töltik. Korlátozottan visszanyerik személyi szabadságukat, a kijelölt lakóingatlanban tartózkodhatnak, és azt csakis az engedélyben meghatározott célból és időszakokban hagyhatják el.

2021. december 27-én a hazai büntetés-végrehajtási intézetekben összesen 271 fő reintegrációs őrizetes töltötte szabadságvesztés büntetését.

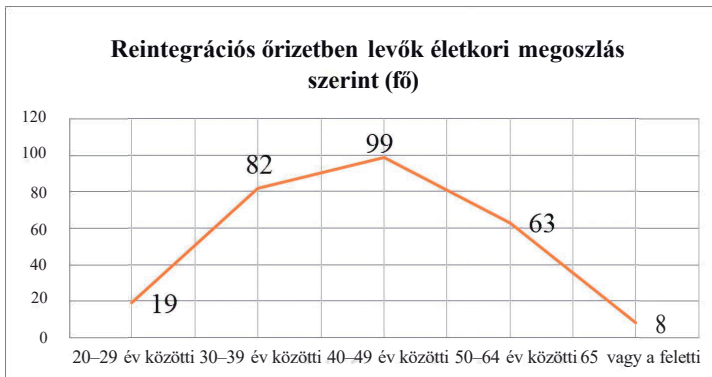


1. ábra: Nemek szerinti megoszlás

Forrás: a szerző szerkesztése a BVOP által 2021. december 27-én rendelkezésre bocsátott adatok alapján

Megállapítható, hogy a jelenleg reintegrációs őrizetben lévők többségét a férfi fogvatartottak teszik ki, ami egyáltalán nem meglepő annak tudatában, hogy a közel 18 700 fős fogvatartotti létszám csaknem 90%-át szintén ők alkotják. Ez az arány látványos elmozdulást nem mutat a jogintézmény megjelenése óta (1. ábra).

Amennyiben életkoruk alapján vizsgáljuk a célszemélyeket, láthatjuk, hogy a legtöbb személy a munkaképes korosztályból kerül a börtön falai közé, nehéz anyagi helyzetbe hozva ez által családját (2. ábra).



2. ábra: Reintegrációs őrizetben lévők életkori megoszlása

Forrás: a szerző szerkesztése a BVOP által 2021. december 27-én rendelkezésre bocsátott adatok alapján

A jogszabályi feltételeknek megfelelő fogvatartotti populáció zömét az eddigi adatok alapján 30 és 50 év közötti férfiak alkotják, akik többsége családfenntartói szerepből került a bv. intézetbe. Azáltal, hogy az elítélt a kiszabott ítélethez viszonyítva – a módosításoknak köszönhetően – akár 1 évvel korábban vissza tud térni

saját otthonába, a jogintézmény mindenképpen pozitív hatással van a családi kapcsolatokra mint a legkisebb szenzitív társadalmi csoportra. A Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága folyamatosan górcső alatt tartja az érintett kategória visszaintegrálásának folyamatát, és a magas szinten szakirányított pártfogó felügyelői tevékenységnek köszönhetően az érintett kontingens 65%-a¹⁰ visszatalált a munka világába. Nem is gondolnánk, hogy a mindennapokban milyen szerepkörökben találkozhattunk személyesen is velük: például pénztárosként egy boltban, őstermelőként a piacon vagy akár pizzafutárként.

A reintegrációs őrizetesek $\frac{3}{4}$ része¹¹ a hagyományos családi modellben (a házasságot és az együttélést egyaránt idesorolva) éli mindennapjait, így egy családtag kiszakítása onnan vélhetően hatalmas károkat tud okozni. Főként, ha jellemzően maga a családfenntartó esik ki a közösségből, ezáltal a család megélhetését is kockára téve, kialakulhat egyfajta kényszerhelyzet bűncselekmények elkövetésére.

További figyelemre méltó számadat, hogy 18 év alatti személy nem áll a jogintézmény hatálya alatt. Ez arra enged következtetni, hogy az igazságszolgáltatás más utat választott a szankció kiszabása során, vagy pedig az általuk elkövetett bűncselekmény elkövetési magatartása erőszakos jelleget mutatott, esetleg a lakókörnyezet, szűkebb értelemben a család nem tudja biztosítani a sikeres reintegrációt. Egyébként a fiatalok részére a magyar büntető jogszabályok széles körű lehetőségek közül kínálnak választást.¹²

Fontos kiemelni, hogy a reintegrációs őrizet a hatóságok részéről nem jelent közvetlen, fizikai jelenléte a magán- és családi szférában, kizárólag az elítélt szabálykövető magatartásának figyelemmel kísérésére szolgál. Ilyen módon, az adott korlátozásokkal, teljesen normális családi életvitelt lehet folytatni, ami akár hatékonyan csökkentheti az elítélt gyermekei által – a szülőknek a családból való kiszakadása miatt – elszenvedett, áttételes börtönártalmakat. Az eltelt idő igazolja, hogy a reintegrációs őrizet bevezetése eleget tett annak az összetársadalmi érdekeknek, amely szerint a szabadságvesztésből szabadulók sikeres társadalmi visszailleszkedésre való felkészítését ebben a formában már a büntetés végrehajtása alatt meg lehet kezdeni. A reintegrációs őrizet bevezetésével a büntetés-végrehajtás eszköztára jelentősen bővült a progresszív szabadságelvonás, a normalizáció és a sikeres társadalmi visszailleszkedés tekintetében azáltal, hogy egyfajta köztes fokozatot teremt azzal, hogy a teljes szabadságelvonás és a felelős, önálló életvezetés közé belép egy, a rendészeti szervek által kellőképpen monitorozott életszakasz.

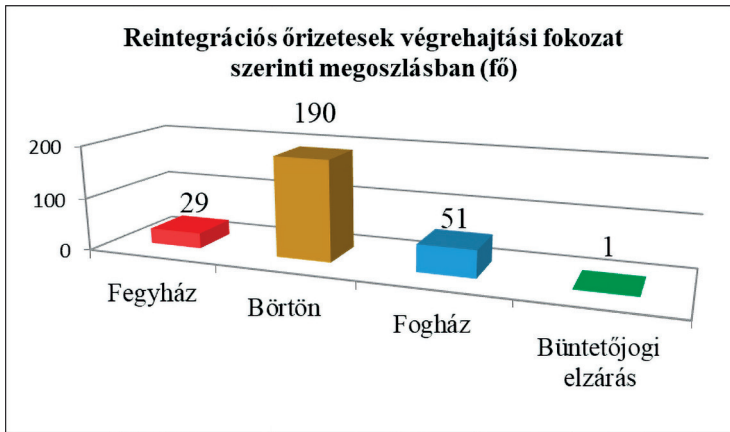
¹⁰ A BVOP által 2021. december 27-én rendelkezésemre bocsátott adat.

¹¹ A BVOP által 2021. december 27-én rendelkezésemre bocsátott adat.

¹² Czenczer Orsolya: *Veszélyes fiatalok vagy fiatalok veszélyben?* Budapest, NKE Szolgáltató Kft., 2014b. 194.

Ember és technika együttes monitoringja

A törvény közérthetően deklarálja a reintegrációs őrizet előfeltételeit, továbbá nevesíti annak kizáró okait is. Az első feltétel a hazai büntetőpolitikai irányoknak megfelelően a bűnöző életmód társadalmi elítélésére reagál, amennyiben reintegrációs őrizetbe csak az első alkalommal szabadságvesztésre ítélt, illetőleg a kiterjesztésnek köszönhetően nem visszaeső bűnismétlő személy helyezhető¹³ (3. ábra). A kriminalitás mint fő szempont ilyen hangsúlyos fémjelzése azt is előrevetíti, hogy igen jelentős végrehajtási kedvezményről van szó.



3. ábra: Reintegrációs őrizetben lévők végrehajtási fokozat szerint

Forrás: a szerző szerkesztése a BVOP által 2021. december 27-én rendelkezésre bocsátott adatok alapján

A második és harmadik feltétel a szabadságvesztés tartamára és végrehajtási fokozatára vonatkozik. Az egyes elítéltek társadalomra való veszélyességét jól reprezentáló két tényező együttes érvényre jutása biztosítja, hogy reintegrációs őrizetbe csak nem súlyos (erőszakos elkövetési magatartást megvalósító) bűncselekményt elkövetett szabadságvesztésre ítélték kerülhetnek, és öt évnél nem lehet hosszabb a kiszabott szabadságvesztés tartama sem. Azzal, hogy a végrehajtás enyhébb módja mellett a jogalkotó a szigorúbb rezsimben büntetni rendelt börtön és fegyház fokozatban is elérhetővé teszi a reintegrációs őrizetet, további lehetőséget teremtve karolja fel a bizonyos speciális rétegek számára fenntartott végrehajtási modelleket, például a fogva tartott anyákat, hogy biztosítsa a gyermekükkel való együttes elhelyezésüket.

Mint láhattuk, a kriminalitás már valamivel erősebben szűkíti az érintettek körét, ugyanakkor a jogintézmény céljára tekintettel ez mindenképpen indokolt: csak

¹³ Kommentár a Bv. kódex 187/A §-hoz.

azok az elítéltek részesülhetnek a kedvezményben, akik nem személy elleni erőszakos bűncselekményt követtek el. Az utolsó feltétel nem a hatóságokon, hanem a fogvatartotton múlik, mivel a reintegrációs őrizetbe helyezés csak akkor lehetséges, ha az elítélt azt vállalja. Ez több tényező miatt is kiemelt figyelmet érdemel. Korábbiakban már említettük, hogy a távfelügyeleti eszközök rendeltetésszerű működésével kapcsolatban bizonyos költségek merülnek fel, amelyek a tartózkodásra kijelölt ingatlan tulajdonosát terhelik. Az egyébként igen komplex rendszer megfelelő üzemeléséhez, a magatartási szabályok betartatásához szintén kiemelten fontos az elítélt együttműködése. Fentiek miatt elengedhetetlenül szükséges a megjelölt lakóingatlan tulajdonosának fogadó nyilatkozata, amelynek beszerzése a felelősségre való felhívás jegyében immár az elítélt feladata.

A vállalás utolsó eleme pedig pszichés jellegű, ugyanis az őrizettest szükségszerűen egyfajta mentális nyomás alá helyezi, amelyet nem mindenki képes feldolgozni. Itt nyer értelmet az önkéntességi elem, ami az esetek túlnyomó többségében már az elítélti kérelmezésben megnyilvánul. A fentiek mellett a jogalkotó csak további elemként fogalmazza meg, hogy reintegrációs őrizet akkor engedélyezhető, ha a szabadságvesztés végrehajtásának célja ilyen módon is biztosítható. Ez végeredményben az a megelőlegezett bizalom a bv. bíró felől az elítélt irányába, amely szerint a teljes szabadságelvonás nélkül is biztosítható a társadalmi visszailleszkedés sikeressége. Itt egyezőségeket vélhetünk felfedezni a feltételes szabadságra bocsátással, bár a két jogintézmény között hangsúlyos különbségek vannak. Talán a legalapvetőbb az, hogy az előbb említett módozat büntetőjogi kategória, a reintegrációs őrizet pedig büntetés-végrehajtási, továbbá, míg az előbbinél a végrehajtási jogviszony nyugszik, addig utóbbinál folyamatosan fennmarad. Ezért is jellemző a feltételes dominanciája hazai viszonylatban.¹⁴

A Büntetés-végrehajtási törvény a bv. intézet kizárólagos előterjesztési jogát rögzíti a vonatkozó eljárásokban azzal, hogy azt az elítélt vagy védője a szabadságvesztés során csakis egy alkalommal kezdeményezheti. Természetesen az intézet hivatalból vizsgálja valamennyi ügyet, és orvosolja az esetleges problémákat, hogy emiatt joghátrány ne érje a kérelmezőt. A bv. intézet előterjesztése a bv. ügyek általános rendje szerint épül fel, azaz kitér az elítélt személyiségére, szemléletére, jutalmazási és fegyelmi helyzetére, a végrehajtás során tanúsított magatartására, egészségügyi, illetve bűnügyi nyilvántartási alapadataira. Az eljárás részét képezi a bv. szerv által kellő alapossággal elkészített környezettanulmány, amelyet az elítélt által megjelölt lakás vagy egyéb ingatlan székhelye szerint illetékes bv. pártfogó felügyelő prezentál.

A 2014-ben bekövetkezett szervezeti átalakulásokat követően a pártfogó felügyelői tevékenységek egy része a megyei/fővárosi kormányhivataloktól a büntetés-végrehajtási szervezethez került. Ez minden olyan feladatot érintett, amely a jogerős

¹⁴ Czenczer Orsolya: A büntetés-végrehajtás jogi szabályozása. In Ruzsonyi Péter (szerk.): *Tendenciák és alapvetések a bűnügyi tudományok köréből*. Budapest, Nemzeti Közszolgálati és Tankönyv Kiadó Zrt., 2014a. 231-251.

szabadságvesztés-büntetést töltő elítéltek ügyeiből adódott. Ennek értelmében tehát a pártfogó felügyelő olyan hivatalos személy, aki a támogató és kontrollfunkciók érvényesítésével végrehajtja a törvény alapján fennálló vagy elrendelt pártfogó felügyeletet, illetve környezettanulmányt vagy szakértői véleményt készít.

A dokumentációban a szakember elsősorban a reintegrációs őrizetes életviszonyaira fókuszál, amely információk a bv. bíró megalapozott döntéséhez elengedhetetlenek és túlzások nélkül szakértői véleményként értékelhetők. A bv. intézeti javaslattal ellátott előterjesztés alapján a bv. bíró dönthet a reintegrációs őrizet elrendeléséről, vagy az előterjesztés elutasításáról, amely során természetesen vizsgálja a kizáró feltételeket is. Eszerint nem helyezhető reintegrációs őrizetbe az az elítélt, akivel szemben:

- az aktuálisan töltött ítéletet követően további szabadságvesztés vár végrehajtásra;
- akinek letartóztatását a szabadságvesztés végrehajtásának idejére megszakították;
- ha a korábban engedélyezett reintegrációs őrizetet az elítéltnak felróható ok miatt szüntették meg;
- ha az egy évet meg nem haladó tartamú szabadságvesztésből legalább három, egy évet meghaladó tartamú szabadságvesztésből legalább hat hónapot nem töltött ki, illetve;
- ha a megjelölt lakóingatlan az elektronikus távfelügyeleti eszköz elhelyezésére alkalmatlan.

A távfelügyeleti eszközök szerepe

A biztonságtechnikai eszközök alkalmazása a rendészetben csupán néhány évtizedre tekint vissza. Az 1990-es évek közepétől indult az első ilyen típusú rendszerek megjelenése. Ekkor alakultak az első biztonságtechnikával foglalkozó vállalkozások is. A bv. intézetek nem egységes, centralizált módon kezelték a biztonságtechnikát, így egymástól részben eltérő rendszereket alakítottak ki. Mindezek tükrében a védelmi eszközök egységesítése különösen fontos tényezővé vált, hiszen a komplex védelem a mechanikai védelmen, az élőerős védelmen és az ezeket kiegészítő elektronikus rendszereken alapul. A büntetés-végrehajtási szervezet mindenkori kiemelt célja e feltételrendszerek maximális megteremtésével a fogva tartás biztonságának olyan szintre fejlesztése, amely támogatja a rendkívüli események minimálisra csökkentését, és egyben elősegíti a fogvatartottak eredményes visszailleszkedését is a társadalomba.

A reintegrációs őrizet alkalmazásához szükséges eszközök telepítését, figyelemmel arra, hogy azokat egymással és a távfelügyeleti központtal is össze kell hangolni a megfelelő működés érdekében, garanciaként csak erre kiképzett személy végezheti. Tekintettel arra, hogy a felügyeleti tevékenység egy magánlakhelyen

történik, amelynek elektromos rendszerét is igénybe kell venni, ezért az eszközök rendeltetésszerű működtetésével kapcsolatban bizonyos költségek merülnek fel, így a tartózkodásra kijelölt lakóingatlan tulajdonosának előzetes hozzájárulása mindenképpen szükséges.

A reintegrációs őrizetet engedélyező bírói döntés és a bv. intézet tényleges elhagyása (az ideiglenes szabadítás) időben szükségszerűen elválik egymástól. Ezt első sorban nem az eszközbiztosítási, -telepítési és -beállítási feladatok, hanem a távfelügyeleti rendszer programozása idézi elő. Az eljáró bv. bíró jelöli ki a tartózkodás helyéül szolgáló lakóingatlant, és azt is, hogy ezt az elítélt milyen célból és milyen időtartamban hagyhatja el. Ezen adatokat (például napszak, időszak, útvonal, távol tölthető időtartam stb.) azonban rögzíteni kell a távfelügyeleti központban, amihez megfelelő időt szükséges biztosítani, és azok elvégzéséig az elítélt értelemszerűen nem távozhat el a bv. intézetből.

A távfelügyeleti rendszer programozásának hatékony és minden ügyben egyéges időtartam alatti végrehajtása különösen fontos a hátrányokozás elkerülése érdekében. Ahhoz, hogy az elítélt kihelyezhető legyen, az ingatlanak meg kell felelnie 10/2015. BM rendeletben¹⁵ foglaltaknak.

A reintegrációs őrizetbe helyezett elítélt lakóhelyét és életvitelét meghatározott időszakonként szűrőpróbaszerűen ellenőrizni kell, ami a bv. intézet feladata. A technikai eszközök meglétének ellenőrzése és a feltételek folyamatos kontrollfunkciójának megvalósulása a bv. pártfogó felügyelőre kiemelt szerepet osztt, hiszen abban az esetben, ha az elítélt élethelyzete azt indokoltá teszi, a reintegráció sikeressége érdekében halaszthatatlan beavatkozások foganatosítása válhat indokoltá (például a családi kapcsolatok helyreállítása, közreműködés a munkahely felkutatásában stb.).

A már engedélyezett reintegrációs őrizet visszavonására két esetben kerülhet sor. Az első esetben új végrehajtandó szabadságvesztésről vagy büntetőügyről érkezik hivatalos információ. Az újabb szabadságvesztés egy lezárt büntetőügy folyamánként szünetlik, így az elrendelési feltételek közül az első alkalommal szabadságvesztést töltő kitévelt és – az újabb szabadságelvonás miatt – a társadalmi integrációt is értelmezhetetlenné teszi.

A visszavonás kezdeményezésének másik kötelező esete, ha az elítélt az előírt magatartási és az elektronikus távfelügyeleti eszközök vállalt alkalmazási szabályait megszegi, illetve azokat megrongálja, vagy használhatatlanná teszi. E szabályok igen sokrétűek, amelyekről minden esetben átfogó tájékoztatást kell adni a fogvatartott számára a szabadítást megelőzően. A bv. bíró végzésében foglalt mozgási és tartózkodási szabályok megtartása elsődleges alapelemei a vállalt alkalmazási szabályoknak.

¹⁵ 10/2015. (III. 30.) BM rendelet az elektronikus távfelügyeleti eszköz működését biztosító rendszer létesítésének és üzemeltetésének, az elektronikus távfelügyeleti eszköz alkalmazásának, továbbá a bv. szervezet, valamint a rendőri szerv ezzel kapcsolatos feladatának részletes szabályairól.

A távfelügyeleti eszközök megrongálása történhet hanyag kezeléssel vagy tudatos károkozási szándékkal, akár ismeretlen helyre való távozás céljából. Az eszközök használhatatlanná tétele a rendeltetészerű működés – akár erőszakos beavatkozás nélküli – lehetetlenné tételét jelöli. Ez történhet például a műholdas adatkapcsolat szabotálásával vagy a távfelügyeleti eszközök áramellátásának szándékos megszüntetésével. Közös kritérium, hogy a cselekmény célzatos és tudatos legyen.

A károkozás és a hatóságok felügyelete alóli kibúvás elhatárolása fontos, hiszen a szabotázs jellegű eseményről a tevékenységirányító azonnali visszajelzést kap, így a rendészeti beavatkozás elvben még akár a meghatározott területen belüli elfogást is eredményezhet.

Ezidáig a felügyelet alóli „kibúvás” csupán öt esetben¹⁶ valósult meg, valamennyi szökevényt rövid időn belül elfogták a rendőrség munkatársai.

A pandémia hatásai

A Covid-19-járvány magyarországi megjelenését követően a bv. szervezet a vírus intézetekbe bejutásának kockázatát és az azzal járó súlyos következmények veszélyét már az országos védekezési időszak kezdetén felismerte. A megelőzéssel összefüggő intézkedések bevezetését, egyben a személyi állomány, valamint a fogvatartottak egészségének megóvását prioritált feladatként kezelte és kezeli a mai napig is. A felkészülés időszakában monitorozva a nemzetközi gyakorlatokat, valamint a betegséggel összefüggő tendenciákat, folyamatosan megelőző intézkedéseket vezettek be annak érdekében, hogy a vírusfertőzés veszélye minimális szinten maradjon az intézetekben. A fentiekben túlmenően természetesen szakszerű módszertanokkal az intézeten kívüli reintegrációs őrizet hatálya alá tartozó elítéltek védekezését is sikeresen kezelte, a meglévő garanciaelemeken túlmutató, speciális intézkedésekkel.

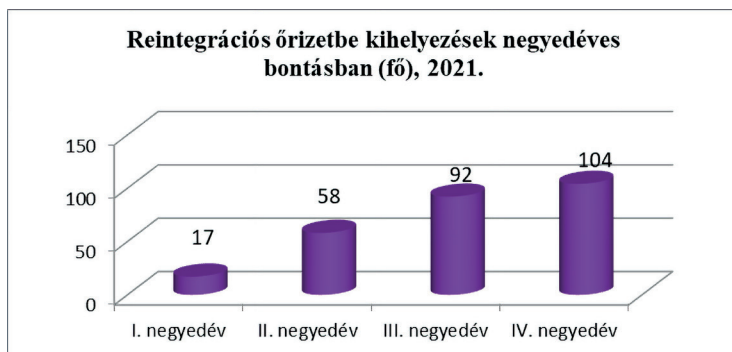
A világjárványról alkotott egyik domináns álláspont alapján az életünk már soha nem lesz olyan, mint ahogyan eddig volt, ugyanis a vírus nagy változásokat hoz számunkra,¹⁷ ugyanakkor a rendelkezésre álló adatok is arra engednek következtetni, hogy a döntési mechanizmust jelentősen befolyásolta a pandémia hatása. Ez világszinten jellemző megállapítás.¹⁸

Az ábra adatait tanulmányozva jól látható az a tény, amely szerint a bv. bíró által engedélyezett ügyek száma látványos hatást gyakorolt a kihelyezések számára (4. ábra). Míg az első negyedévben alig pár esetben nyílt erre lehetőség, a negyedik negyedévben az engedélyek száma hatszorosára emelkedett a korlátozások szakaszos feloldásának köszönhetően.

¹⁶ A BVOP által 2021. december 27-én rendelkezésemre bocsátott adat.

¹⁷ Lippai Zsolt Sándor – Kaczvinszki Blanka: A „másképp lesz holnap” ígérete. *Belügyi Szemle*, 69. (2021), 2. 98.

¹⁸ Czenczer Orsolya: Külföldi minták – honi tennivalók a fiatalkorúak büntetés-végrehajtásában. *Börtönügyi Szemle*, 28. (2009), 1. 1–10.



4. ábra: Reintegrációs őrizetbe kihelyezések negyedéves bontásban, a 2021-es évre vonatkozóan

Forrás: a szerző szerkesztése a BVOP által 2021. december 27-én rendelkezésre bocsátott adatok alapján

Összegzés

Ha górcső alá vesszük a jogintézmény 2018-ban bekövetkezett változásait a hatályba helyezése óta eltelt idő függvényében, jól látható, hogy a legtöbb eleménél egyáltalán nem, vagy csak részben történt változás.

Eredményességét igazolja, hogy a jogalkalmazók visszajelzései alapján hatékony, működőképes, a vele szemben támasztott elvárásokat teljesítette. A módosítások is inkább „finomhangolás” jellegű tükröznek, amelyek egyértelműen a kiterjesztés irányába mutatnak (engedélyezett tartam hossza, végrehajtási fokozat kibővítése, kriminalitási jelleg lazítása) (1. táblázat).

1. táblázat: A reintegrációs őrizet egyes elemeinek összehasonlítása az idő függvényében

	Büntetési tétel max. ideje	Kriminalitás	Elkövetési magatartás jellege	Végrehajtási fokozat	Reint. őrizet engedélyezett időtartama	Előterjesztések száma	Technikai eszköz
2015	5 évig terjedő	első büntényes	nem erőszakos	fogház, börtön	6 hónap	1 alkalom	1 tagból álló lábperec
2018 óta	5 évig terjedő	első büntényes + visszaesőnek nem minősülő bűnismétlő	nem erőszakos	fogház, börtön, fegyház	10 hónap /12 hónap	1 alkalom	1 tagból álló lábperec

Forrás: a szerző szerkesztése

A 2015. április 1-jén hatályba lépett új jogintézmény a jelenleg bv. intézetben szabadságvesztést töltő fogvatartottak széles körét megszólította, és ez vélhetően a későbbiek folyamán is így lesz. A reintegrációs őrizet feltételrendszere megengedi, sőt megköveteli, hogy az elérhető kedvezményt pozitív menedzselési cézzalattal a napi reintegrációs tevékenység során eszközként használja fel a bv. szervezet.

A hazai büntetés-végrehajtás történetében eddig páratlan végrehajtási kedvezmény kivívásához szükséges magatartásformák következetes kommunikációjával hatékonyan lehet formálni a szabadságvesztést töltők jellemét, így a jogszabályi környezet egyértelműen azokra is pozitív hatást gyakorol, gyakorolhat, akik később valamely ok miatt mégsem lesznek annak alanyai.¹⁹

Összességében megállapítható, hogy a modern kor technikai vívmányainak alkalmazásával a fogvatartotti zsúfoltság csökkentésének fentiekben bemutatott módja – bár nem ez a fő rendeltetése – kellően betölti ezirányú szerepét, a klasszikus és hatékony új bv. intézetek építése vagy a meglévők bővítése mellett. A törvény általi felhatalmazásnak köszönhetően a bv. szervezet lehetőséget kapott arra, hogy hatást gyakoroljon az elhelyezhető fogvatartotti létszámra, a zsúfoltság kezelése érdekében.

Nem elhanyagolható az sem, hogy a bv. pártfogó felügyelők által ellátott egyéb tevékenységi csoportok végrehajtása szintén jelentős mértékben hozzájárul a bűnisméltés és a visszaesési kockázatok – ezáltal a bv. intézetek telítettségének – csökkentéséhez, azonban ki kell hangsúlyozni, hogy bár az eddigi adatok igencsak reményt keltők, ugyanakkor ténylegesen mérhető, nagyobb volumenű, látványos eredmények még váratnak magukra, csak évek múlva állnak majd rendelkezésre.

IRODALOMJEGYZÉK

- Czenczer Orsolya: Külföldi minták – honi tennivalók a fiatalkorúak büntetés-végrehajtásában. *Börtönügyi Szemle*, 28. (2009), 1. 1–10
- Czenczer Orsolya: A büntetés-végrehajtás jogi szabályozása. In Ruzsonyi Péter (szerk.): *Tendenciák és alapvetések a bűnügyi tudományok köréből*. Budapest, Nemzeti Közszolgálati és Tankönyv Kiadó Zrt., 2014a. 231–251
- Czenczer Orsolya: *Veszélyes fiatalok vagy fiatalok veszélyben?* Budapest, NKE Szolgáltató Kft., 2014b.
- Czenczer Orsolya – Szenczi Attila: A reintegrációs őrizet jogi, technikai, biztonsági és társadalmi aspektusai. *Börtönügyi Szemle*, (2020), 2. 7–30.
- Lehoczki Ágnes – Szucsáki Melinda: A kiégés és a fogvatartottakkal kapcsolatos attitűdök vizsgálata a büntetés-végrehajtás személyi állományának körében. *Börtönügyi Szemle*, 36. (2017), 1. 53–70.
- Lippai Zsolt: *A Büntetés-végrehajtási Szervezet fegyveres biztonsági őrskége*. *Magyar Rendészet*, 21. (2021), 3. 29–49. Online: <https://doi.org/10.32577/mr.2021.3.2>

¹⁹ Ruzsonyi Péter: Egy kriminálpedagógiai kutatás margójára. In Madai Sándor – Pallagi Anikó – Polt Péter (szerk.): *Sic itur ad astra: Ünnepi kötet a 70 éves Blaskó Béla tiszteletére*. Budapest, Ludovika Egyetemi Kiadó, 2020. 439–448.

- Lippai Zsolt Sándor – Kaczvinszki Blanka: A „másképp lesz holnap” ígérete. *Belügyi Szemle*, 69. (2021), 2. 93–104. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.SPEC.2021.2.5>
- Ruzsonyi Péter: Egy kriminálpedagógiai kutatás margójára. In Madai Sándor – Pallagi Anikó – Polt Péter (szerk.): *Sic itur ad astra: Ünnepi kötet a 70 éves Blaskó Béla tiszteletére*. Budapest, Ludovika Egyetemi Kiadó, 2020. 439–448.
- Várkonyi Zsolt Kristóf (főszerk.): *Ezer éves múltunk. A büntetés-végrehajtás az igazság védelmében*. Budapest, BVOP, 2021.

Jogforrások

2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról
10/2015. (III. 30.) BM rendelet az elektronikus távfelügyeleti eszköz működését biztosító rendszer létesítésének és üzemeltetésének, az elektronikus távfelügyeleti eszköz alkalmazásának, továbbá a bv. szervezet, valamint a rendőri szerv ezzel kapcsolatos feladatának részletes szabályairól.

ABSTRACT

Guarantee Elements of Reintegration Detention

Róbert BOGOTYÁN

The reintegration detention as part of the CCXL Law 2013 about the enforcement of criminal penalties, measures and detention of infringements (Prison Law) has been serving on the national reintegration platform for more than six years. The legal institution is based on foreign examples and largely on the criminal surveillance carried out successfully by the Hungarian police using electronic remote monitoring devices. The secret of its effectiveness lies in the fact that it requires and demands close cooperation between the competent law enforcement and police professionals, among many factors. The system is based on the uninterrupted development of the physical control function and positioning technologies, which were made available in law enforcement the means to provide continuous remote monitoring of the person concerned (in this case the prisoner sentenced to imprisonment).

Keywords: *reintegration custody, reintegration, electronic remote monitoring device, criminal surveillance, physical control function, location technologies*

Autonóm pilóta nélküli légi járműrendszerek büntetés-végrehajtási szempontú vizsgálata

BOTTYÁN Sándor¹

A pilóta nélküli légi járművek technológiája hatalmas ütemben fejlődött az elmúlt években. Ez a forradalom vitathatatlanul új megoldásokat hoz magával, átalakítva és felgyorsítva az eddig ismert folyamatokat. A mesterséges intelligencia és a dróntechnológia fúziója során létrejövő autonóm pilóta nélküli légi járművek számos olyan képességet birtokolnak, amelyeket eddig még csak elképzelni tudtunk. E rendszerek tulajdonságait megismerve számos területen hasznosíthatjuk a bennük rejlő potenciált, ami kiváltképpen érdekes a prizonális környezetben vizsgálva. Az autonóm drónok és a büntetések végrehajtásának világa elsősre talán távolinak tűnhet egymástól, de a tanulmány megkísérli ezt a két szereplőt közelebb helyezni egymáshoz, hogy kapcsolatukban megvizsgálja a lehetséges alkalmazást. A SWOT-analízist felhasználva átfogó, döntéstámogató, jövőbe mutató képet kapunk a büntetés-végrehajtási autonóm pilóta nélküli légi járműrendszerekről.

Kulcsszavak: autonóm pilóta nélküli légi járműrendszer, autonóm drón, drón, börtön, büntetés-végrehajtás, pilóta nélküli légi jármű

Bevezetés

Jelen korunk társadalmának technológiai függősége egyre nagyobb mértéket ölt. A robotikában és a digitalizációban rejlő új megoldások folyamatosan hódítják meg életünk különböző szegmenseit. A mesterséges intelligencia is már közismert kifejezés, számos területen tudjuk képességeit hasznosítani, lassan algoritmusok járnak át az életünk minden területét és bizonyítják emberfeletti képességeiket. A pilóta nélküli légi járművek, a köznyelvben „drónok” technológiája is jelentős ütemben fejlődött az elmúlt években, sőt a Covid-19-járvány még tovább fokozta az érintés nélküli műszaki megoldások fejlődését. A drónok forradalma vitathatatlanul új megközelítéseket igényel a már ismert folyamatokban. A mesterséges intelligencia és a dróntechnológia fúziója során létrejövő autonóm pilóta nélküli légi járművek képességei valódi innovációt képviselnek. De mire lehet képes ez a technológia

¹ Bv. százados, kiemelt főreferens, Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága Hivatal Koordinációs Főosztály, e-mail: bottyán.sándor@gmail.com

az igazságszolgáltatás utolsó szereplőjének a kezében? Hol és milyen formában hasznosulhatnak az autonóm drónrendszerek által nyújtott előnyök a börtönök magas falai között? Milyen gyengeségekkel és veszélyekkel járhat azok alkalmazása? A tanulmány megkísérli ezt a két szereplőt közelebb helyezni egymáshoz, hogy kapcsolatukban felfedje azt a területet, ahol valós értéként jelenhet meg ez a forradalmian új technológia a hazai büntetés-végrehajtási szervezetek számára.

Fogalmi alapvetések

A vizsgált téma műszaki jellegű, így számos rendészettudományi megközelítésből idegennek mondható technológiai meghatározást tartalmaz. A pilóta nélküli légi jármű-rendszer egy komplex légi technológiai rendszer, amelynek bemutatását annak elemekre való felbontásával végezzük el.

A „*drone*” (drón) elnevezés alatt a légi járműveket értjük. A szóhoz társított terminológiai jelentés szűkebb értelemben pilóta nélküli légi vagy vízi jármű, míg tágabb értelmezésben minden távról irányítható helyváltoztatásra képes repülőgépet, illetve hajót is jelenthet.² A drónokra a jelenleg hatályban lévő magyar szabályozás a pilóta nélküli légi jármű elnevezést alkalmazza, amelyeknek angol nyelvű megfelelője az *unmanned aircraft* (UA) és az *unmanned aerial vehicle* (UAV).³ Légi járműnek nevezünk minden szerkezetet, amelynek légkörben maradása a levegővel való olyan kölcsönhatásból ered, amely más, mint a földfelszínre ható légerők hatása.⁴

Az UAS rövidítés az angol *unmanned aerial/aircraft system*, vagyis pilóta nélküli légi jármű-rendszereket jelöli. Ez alatt bővebb meghatározásban a pilóta nélküli járművet és a hozzá tartozó távról vezérlő berendezést is értjük,⁵ tehát a kommunikációs rendszerek és a szükséges humán erőforrás (felügyelet és üzemeltetés) is beletartozik.

Az autonómia alapjelentése és a jogi megközelítéssel kapcsolatos gondolatok

A tanulmány a terjedelmi korlátok miatt nem tér ki a pilóta nélküli légi járművek történeti fejlődésére, de evidens az a kijelentés, hogy a drónok fejlődésével együtt folyamatosan növekedett azok automatizáltsága is. A mai drónok már kifejezetten meglepő automatizált képességekkel rendelkeznek, és ezekkel az adottságokkal új felhasználási irányzatok is elérhetőek.

² Lásd: www.dictionary.com/browse/drone

³ Németh András: UAV-k alkalmazása a közfeladatok során I. *Hadmérnök*, 12. (2018), 2. 37–60.

⁴ 1995. évi XCVII. törvény a légiközlekedésről, 71. §.

⁵ 2018/1139. sz. európai parlamenti és tanácsi (EU) rendelet a polgári légi közlekedés területén alkalmazandó közös szabályokról és az Európai Unió Repülésbiztonsági Ügynökségének létrehozásáról.

Napjainkra a drónok automatizálási szintje már bőven elég ahhoz, hogy autonómiáról is beszélhessünk, hiszen a mesterséges intelligencia térnyerése a drónipart is elérte és komoly hatásokat gyakorolt rá. A drónok és a mesterséges intelligencia fúziója még új keletű, de máris figyelemfelkeltő eredményeket produkál. A jövőre nézve ennek az integrációnak a terméke bizonyosan egy kiemelkedő szintű autonómia lesz, hiszen a drónok és a velük kapcsolatos döntéshozatali képesség időszerűsége nagyon fontos tényező a hadviselésben. Boyd⁶ megfogalmazása alapján a harci előny annál a pilótánál van, aki gyorsabban és pontosabban dönt, ezzel a másikat kizökkenti annak saját döntési folyamataiból.⁷ Az embert meghaladó gyorsaságú döntési képesség egyértelműen nem csak a hadviselésben kamatoztatható, hanem bármely területen képes hasznosulni, és ezek közül a rendészettudományi megközelítés sem kivétel.

Az autonómia *A magyar nyelv értelmező szótára* szerint: „Önmagának törvényt szabó, ill. saját alkotásának törvényszerűségeit megvalósító.”⁸ Pilóta nélküli járművek esetében ez a tulajdonság azt jelenheti, hogy az eszköz önállóan hoz döntéseket az előre meghatározott vagy az általa meghatározott paraméterek alapján. Manapság a jogtudósokat kifejezetten érdekli a mesterséges intelligencia pontos definiálása, valamint annak döntésével kapcsolatos jogi determináció. Számos esetben alkottak már definíciót a mesterséges intelligenciára, de közülük nincs egységesen elfogadott. Felismerhető, hogy a jog egyértelműen próbálkozik követni a technológia rohamos menetelését, ám az szinte naponta produkál új kihívásokat számára. Ilyen kihívás az is, hogy jelenleg nem találunk jogi deklarációt az autonómia és automatika elkülönítésére sem. Kiindulási alap lehet számunkra, hogy az Európai Bizottság 2019/947 sz. pilóta nélküli légi járművekkel végzett műveletekre vonatkozó szabályokról és eljárásokról szóló rendelete 2. cikkének 17. pontja rögzíti az autonóm művelet fogalmát, miszerint az „olyan művelet, amely során a pilóta nélküli légi jármű a távpilóta beavatkozási lehetősége nélkül működik”.⁹ Itt tulajdonképpen egy művelettípus leírásán keresztül a pilóta beavatkozásának nélkülözésével azonosítja az autonómiát a jogalkotó, ám a valóságban ettől sokkal többről van szó. Azt a típusú autonómiát, amelyet e tanulmány vizsgál, jogi példázattal nem tudjuk bemutatni. A pilóta nélküli légi járművek itthoni szabályozása¹⁰ közel egy éve lépett hatályba, ám az nem tartalmaz kifejezetten az autonóm légi járművekre vonatkozó egyértelmű deklarációt. Talán az autonómia egy jövőben megjelenő kimagasló szintje majd feloldja a kezdeti jogformáló nehézségeket, és egy paradigmaváltással létrejön

⁶ John Richard Boyd (1927–1997) az USA katonai stratégiája, az OODA Loop elmélet kidolgozója, amely elmélet a levegő-levegő harcok sikerességére fókuszált.

⁷ Koronváry Péter: *Az amerikai „military leadership” elmélet rendszertana*. Doktori (PhD-) értekezés. Budapest, Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Hadtudományi Doktori Iskola, 2008.

⁸ Lásd: <https://bit.ly/3FXXJB6>

⁹ Az Európai Bizottság 2019/947 sz. rendelete a pilóta nélküli légi járművekkel végzett műveletekre vonatkozó szabályokról és eljárásokról.

¹⁰ 38/2021. (II. 2.) Korm. rendelet a pilóta nélküli állami légi járművek repüléséről.

a légi közlekedés történetének új fejezete. Amíg ez nem történik meg, a technológiai megközelítéssel tudjuk bemutatni ezt a típusú autonómiát.

Az autonóm UAS-folyamat mérnöki szemléltetése

Ahhoz, hogy kielégítően megértsük az UAS-rendszerek valódi autonómiáját, a mérnöki megközelítésű szemléltetés marad számunkra. A mesterséges intelligencia esetében az Európai Bizottság a filozófiai és számítástechnikai jellemzőkkel együttesen tudott egy elfogadható definíciót alkotni az MI-ről, vagyis a technológia szaknyelvét is felhasználta arra, hogy meghatározza, mi minősül MI-nek, és mi nem az.¹¹ Az UAS-rendszerek esetében is célszerű a hasonló megközelítés az autonómiára, hiszen az technológiai jellemzőivel jól lehatárolható. A tanulmányban vizsgált terület alatt tulajdonképpen autonómia mögött található önálló mesterséges intelligenciáról, vagy mérnöki megfogalmazásban gépi döntéshozatalról beszélünk.

A teljes automatika és autonómia tulajdonképpen ugyanazt is jelentheti, hogy egy eszköz képes az emberi beavatkozást nélkülözve végrehajtani a számára kijelölt folyamatot. Valójában e két fogalom között van egy könnyen jelölhető határ, miszerint az automata rendszerek nem képesek önmaguk irányítására, önálló döntések meghozatalára, míg az autonóm jellemzővel rendelkező entitás (ember vagy gép) képes önállóan dönteni, végrehajtani a számára kijelölt célt.¹² Egy automata eszköz képes lefuttatni egy rutint, amelynek végrehajtása során az komplikáció nélkül sikeresen végbemegy emberi beavatkozás nélkül. Viszont, ha ez a folyamat akadályba ütközik, emberi intervenció szükséges. Egy teljes értékű autonóm rendszer hasonlóan hajtja végre a feladatot, de a folyamat közben szükség esetén képes döntést alkotni, majd azt végrehajtani a cél elérése érdekében, így a folyamat során nem igényel emberi beavatkozást. Utóbbi esetén a döntéshozatal képességének határa adja az autonómia szintjét. Amennyiben megfelelő szintű ez az autonómia, akár arra is képes, hogy helyettesítse vagy meghaladja az ember képességeit, és ez az a szempont, amelyet a rendszertudományi megközelítés során fókuszban kell tartani. Természetesen a műszaki szakirodalom az autonómiát ettől aprólékosabban részletezi, de az általunk alkalmazott megközelítés szempontjából a fentebb rögzített elhatárolás elegendően pragmatikus.

Boyd már idézett szavaiból érzékelhetjük, hogy a harctéren mekkora jelentősége van az autonóm döntéshozatalból származó időelőnynek. Büntetés-végrehajtási megközelítésből nem ennyire kritikus a helyzet, hiszen prizónális környezetben az autonóm eszközök alkalmazásának iránya jó eséllyel a biztonság mint állapot folyamatos fenntartására vagy egy rendkívüli esemény megelőzésére, bekövetkezése

¹¹ Bottyán Sándor: A mesterséges intelligencia alkalmazását támogató környezet szabályozása a büntetés-végrehajtásban. *Börtönügyi Szemle*, (2020), 4. 30–31.

¹² Pánya Nándor: A pilóta nélküli légi járművek vizsgálata autonómia szempontjából. *Repüléstudományi Közlemények*, 28. (2016), 1. 81–95.

esetén megállítására és felszámolására irányulhat. A fenyegető tényezők is a bv. szerv állandósult biztonsági állapotára kockázatosak, nem pedig közvetlenül az autonóm rendszerekre, így nagy valószínűséggel egyelőre emberi tevékenységeknél kell gyorsabbnak, pontosabbnak lennünk a drónautonómiával, és ezen emberi interakciók sorába a fogvatartottak és a személyi állomány cselekvései is beletartoznak.

Elérhető autonóm UAS-rendszerek a nagyvilágból

A piacutatók a dróngazdaság jelentős növekedésére számítanak, 2030-ra várhatóan a 90 milliárd dollárt is elérheti a mértéke.¹³ Ebben a piacon a versenytársak közül való kiemelkedés egyik módja a magas szintű autonómiával rendelkező drónok és drónrendszerek kifejlesztése. A valós autonómiával rendelkező drónrendszerek piaca még nem mondható telítettnek. Elmondhatjuk, hogy ez a fajta megvásárolható tulajdonság a nyilvános piacon még kezdetleges, ám néhány ígéretes projekttel azért találkozhatunk. Vizsgálat alá kell vennünk ezeket a rendszereket, hogy meghatározhassuk a számunkra elérhető autonóm pilóta nélküli légitársaságok-képességeinek szintjeit.

A tanulmányban öt, polgári felhasználásra is elérhető, főként a privát biztonság területéhez illeszkedő, autonóm jelzővel hirdetett UAS-rendszert gyártó vagy szolgáltató társaság produktumát és szolgáltatását vizsgáltuk. Ezek a gyártók az alábbiak:

- Azur Drones (Franciaország),¹⁴
- Easy Aerial (USA),¹⁵
- Nightingale Security (USA),¹⁶
- Percepto (Izrael),¹⁷
- Skydio (USA).¹⁸

A görcső alá vett rendszerek között számos jellemző alapján lehetne különbséget tenni, de a célkitűzés nem a legjobban a témakörnyezetbe illeszkedő autonóm rendszer megtalálása volt, hiszen az elemzés alá vett szereplők sora bizonyosan nem tekinthető teljesnek. A cél egy átlagalapú mintavétel volt, amelynek vizsgálati eredménye hiteles fundamentumként szolgálhat az arra épülő meghatározások számára. A részletekbe menő leírás szükségességét nélkülözve, a szerepeltetett autonóm drónrendszerek együttes tanulmányozása alapján azok átlagos technológiai adatai és autonóm képességei az alábbiak.

¹³ *The Future of the Drone Economy*. Levitate Capital, 2020.

¹⁴ Lásd: www.azurdrones.com

¹⁵ Lásd: www.easyaerial.com

¹⁶ Lásd: www.nightingalesecurity.com

¹⁷ Lásd: <https://percepto.co>

¹⁸ Lásd: www.skydio.com

Technológiai adatok

A vizsgálat alá vett rendszerekről többségében elmondható, hogy alaptermékükben négy- vagy többrotoros multikopter kialakítású drónokra építkeznek. Alkalmazásuk során az általuk szolgáltatott vizuális megfigyelési képességekre támaszkodnak, amelyeket optikai és hőkamerákkal szolgáltatnak. Az optikai technológia több esetben 4K-felbontású felvételre képes, de maga a rendszer valós időben csak HD-felbontásban tudja továbbítani a vizuális adatot a központi szoftver felé. Ezek a valós idejű vizuális közvetítések több gyártó esetében tableten vagy mobil eszközön is megtekinthetők. A drónok repülési ideje átlagosan 25–30 perc, és töltési idejük meghaladja ezt az időtartamot. A riasztást követő elinduláshoz szükséges időtartam átlagosan 30 másodperc, valamint az UAV-k csúcsebessége átlagosan 50–60 km/óra, alkalmazhatósági távolságuk 8–12 km. A drónok többsége rendelkezik IP43 csep-pállósági védelemmel és alkalmazható általános időjárási körülmények között, de szélsőséges körülmények (erős zivatar vagy hóesés, köd) esetében alkalmazhatóságukkal szemben kétségek merülhetnek fel. A gyártók többségében a „drone-in-a-box” típusú indító bázis kialakítást helyezték előtérbe a fejlesztés során, amely egyszerűbb megfogalmazásban egy mérsékelt tömegű „mobilhangár”, amelynek köszönhetően a vizsgált drónrendszerek többsége eleget tud tenni a hordozhatósági feltételeknek. A gyártók termékeiket úgy fejlesztik, hogy azok több alkalmazhatósági területet „lefedjenek”, az objektumbiztonsági terület mellett ilyenek például az építőipar, a harcászat, valamint az ipari ellenőrzések területe is.

Autonóm képességek

A drónok képesek járőrútvonalak bejárására, azok optikai feltérképezésére. A járőrözések időpontja és tartalma előre tervezhető, de eseti járőr végrehajtására is képesek, sőt a meglévő biztonsági rendszerekbe integrálva azok riasztása esetén a behatolás helyszínére is képesek repülni, majd onnan vizuális adatot szolgáltatni. A drónok által szolgáltatott vizuális adatokat az UAS saját szoftvere dolgozza fel, amely során mesterséges intelligencia alkalmazásával, a képanalízis módszerével képesek behatolás észlelésére, vagyis a behatolt személyek vagy idegen tárgyak (például jármű) azonosítására, valamint eltérő építészeti sajátosságok (például omlás, rongálás) és akár nyílt láng optikai észlelésére is. A gyártók a fejlesztés során többségében kitértek az energetikai megközelítésű ellenőrzések szoftveres támogatására is, ami így képes különböző gyártelepeken a csővezetékek rongálásából vagy előregedéséből származó sérülések és aktív szivárgások észlelésére. Több gyártó esetében megjelenik az autonómia azon szintje, amikor egy drón bármi okból kifolyólag nem képes el látni a számára kijelölt feladatot, a rendszer önállóan indít egy másik drónt a feladat befejezése érdekében. Említhető még az a típusú, több gyártónál jelen lévő üzleti stratégia, miszerint együttműködnek vezető mesterségesintelligencia-fejlesztőkkel

a magasabb szintű autonómia elérésének érdekében, így a jövőre vonatkozva számos innovációra számíthatunk a területen. Az autonóm jelző természetesen több drón-technológiai funkcióra is használható, amely lehetőséget a gyártók előszeretettel ki is használnak.

A drónok alkalmazásával kapcsolatos általános hátrányok és veszélyek

A vizsgálat végzése közben érdemes rövid kitérőt tenni a drónok hatásvizsgálatával kapcsolatos negatív tapasztalatokra is, hiszen az autonóm légi jármű-rendszerek a drónok alkalmazásával alkotnak komplex rendszert, így nagy valószínűséggel öröklik azok negatívumait is. Ezeket a hátrányokat két csoportba oszthatjuk. A belső tényezők csoportjára, amely halmaz tartalmi elemei magából a drónokból erednek, vagyis a technológiai konstrukcióra vezethetők vissza. A másik csoport a drón külső környezetéből ered elsődlegesen, vagy egyéb külső befolyás következményeként jelentkezik.

Előbbi csoportba sorolhatjuk az olyan hátrányokat, mint például az átlagosan rövidnek tekinthető repülési időtartam, a szoftverproblémák és a működés közben jelentkező hibák, valamint az esetlegesen ebből eredő drónbalesetek okozta sérülések és károkozások veszélyei, vagy a vezeték nélküli adatátvitel nehézségei építészeti és domborzati szélsőségek esetén.¹⁹ Továbbá a nagyobb méretű drónok dinamikai korlátai, a szenzorok hibafaktorai, a gyenge minőségű anyagok elfáradása, a könnyített szerkezetből eredő sérülékenység, a forgóalkatrészek kopása és a légcsavarok működése során fellépő erőteljes hanghatások.

A külső tényezők sorában találhatjuk az időjárás számos szélsőséges viszontag-ságát, amelyek erősen befolyásolják az alkalmazhatóságot. A vadállatok támadásait is számba kell venni, hiszen a nagy ragadozó madarak prédának tekinthetik a drónokat, és egy ilyen találkozás következményeként a drónban jelentős károk keletkezhetnek, valamint a drónok légcsavarjai a madárban is komoly sérülések okozói lehetnek. Az alkalmazás során fellépő jogi érintkezés is kényes terület, mint például az adatvédelemmel kapcsolatos problémák (például magánélet védelme). Számottevő tényező, hogy a drónok hátrányai sorában megjelenik a harmadik fél (drón-gyártó) jelentős szoftvervédelmi szerepe is, mivel a drónok informatikai alapú támadásának végrehajtása (akár irányítás átvétele) is lehetséges.²⁰

Fontos megemlíteni még az UAV-kra szerelhető fontos kiegészítők (például miniatürizált infravörös sávban működő kamerák) magasnak tekinthető piaci árát is (akár a drónok árának többszöröse is lehet). Bár a legtöbb drón rendelkezik csapadékállósági védettséggel, a légköri csapadék lerövidíti a repülési időt

¹⁹ 10 Major Pros & Cons of Unmanned Aerial Vehicle (UAV) Drones. *Equinox's Drones*, (é. n.); What Are The Disadvantages of Drones? *Drone Tech Planet*, (é. n.).

²⁰ *Equinox's Drones* (é. n.); i. m.; *Drone Tech Planet* (é. n.); i. m.

és károsíthatja a drónt, valamint a levegőben lévő vízcseppek elnyelik a repülőgép irányítására szolgáló elektromágneses jeleket. Az esővel járó magas páratartalom károsítja a fedélzeti számítógépet és a drón villanymotorjainak rendszereit. A köd jelentősen korlátozza a látótávolságot, és szélsőséges esetben teljesen ellehetleníti az alkalmazást. A légcsavarak jegesedése is komoly problémának tekinthető, valamint a túl erős szél okozta turbulencia is komoly károkat képes okozni a drónokban.²¹ További problémának tekinthetők az elektromos zavarok okozta irányítási nehézségek, sőt zavarok esetén a helymeghatározási hibák akár több méteres eltéréseket is eredményezhetnek.²²

Számolni kell a szándékos zavarással is, hiszen a légi jármű és a kezelőszemélyzet közötti kommunikáció könnyedén zavarható az erre a célra kialakított eszközökkel. Komoly kockázat lehet továbbá, ha létesítmények területén való alkalmazás során a pilóta nélküli légi járművet kezelő személy nem ismeri pontosan az általa repült objektum építési sajátosságait, hiszen statisztikai adatok is bizonyítják azt, hogy az UAV-balesetek 80%-a az emberi tényezőre vezethető vissza.²³ Valamint evidens tényező az is, hogy a megfelelő szintű pilótai képességek fenntartásához rendszeres gyakorlás szükséges.²⁴

Összességében elmondhatjuk, hogy a drónok alkalmazása során jelentkező hátrányok és veszélyek jelentős számban inkább a drónokat körülvevő környezet befolyásolásából erednek, mintsem magából a technológiából, így ezekre a későbbiekben kell majd megoldásokat találniuk a fejlesztéseket végzőknek.

Az autonóm UAS elhelyezése a büntetés-végrehajtási munkában

A börtön területére berepül egy jelöletlen, idegen drón, amely csempészárut próbál bejuttatni. A börtön saját védelmi drónja aktiválja magát, megpróbálja befogni a csempész drónt, leszállásra kényszeríti, vagy megzavarja működésében és az visszarepül az irányítójához. Ebben a három sorban vizionált gondolat fikciónak tűnhet, ám Dan Schwarzbach, az Airborne Public Safety Association vezérigazgatójának 2018-as nyilatkozata szerint a létrehozáshoz szükséges szoftver és technológia már megvalósítható, viszont a kiépítés és az üzemeltetés költségei nagyon megterhelnék a legtöbb börtön költségvetését.²⁵ Ezzel a példázattal akár le is lehetne zárni a téma vizsgálatát, de ez a 3-4 éves nyilatkozat a drónipar jelentős mértékű

²¹ Jędrzej Łukasiewicz: Unmanned Aerial Vehicle as a Device Supporting the Physical Protection System of Critical Infrastructure Facilities: Nuclear Power Plant as a Case in Point. *Scientific Journal of Silesian University of Technology. Series Transport*, 108. (2020). 121–131.

²² John Mannes: Airspace Systems' 'Interceptor' Can Catch High-Speed Drones All by Itself. *TechCrunch*, 2016. november 18.

²³ Lásd: www.swpc.noaa.gov/impacts/space-weather-and-gps-systems

²⁴ Human Factors. In *Aviation Maintenance Technician Handbook*. Federal Aviation Administration Flight Standards Service, 2018. 14-1–14-30.

²⁵ Best Drones for Prisons/Correctional Facilities. *Enterprise UAS*, 2019. július 3.

fejlődése tükrében már az „idejétmúlt” jelzővel is ellátható. Főként ebből a rohamos fejlődésből ered az a szükség, hogy időszakonként ajánlatos a fejlődés aktuális képességeit felülvizsgálni. A drónok autonómiájának büntetés-végrehajtási szempontú vizsgálatára nem találunk eddigi példákat, így az alapoktól kell kezdnünk azt.

A magyar büntetés-végrehajtás már alkalmaz drónokat, ám annak módját a biztonsági rendszer kiegészítéseként jelölte meg.²⁶ Mivel az autonóm UAS képességei érvényesülését csak struktúrába integráltan képes biztosítani, így evidens, hogy annak a börtönök biztonsági rendszere, azon belül pedig tárgyi elemeinek²⁷ csoportja szolgálhat otthonul az alkalmazás tekintetében. Kijelenthetjük, hogy az ide tartozó felsoroláson belül csak a biztonsági berendezések közé sorolhatjuk. Fontos tudnunk, hogy a szervezet Biztonsági Szabályzata²⁸ a biztonsági rendszer elemeivel szemben megfelelési feltételeket állít fel. Ezek a feltételek az alábbiak: a fogvatartottak őrzése, felügyelete és ellenőrzése, a bv. szerv őrzése és védelme, a személyi állomány tagjainak és a bv. szerv területén tartózkodók életének, testi épségének megóvása, a jogszabályban meghatározott feladatok biztonságos körülmények közötti ellátása.²⁹ Láthatjuk, hogy azok a feltételek, amelyeket a biztonsági rendszernek biztosítania kell egyrészt a személyvédelem területét (fogvatartotti személyek, személyi állomány tagjai, valamint a bv. szerv területén tartózkodók) életének és testi épségének megóvását, másrészt pedig objektumvédelmi, vagyis a bv. szerv (bv. intézmény, bv. intézet) védelmét jelenti.

Az általános objektumvédelemtől némileg eltérő a bv. objektumok védelmi tevékenysége, mivel annak egy további, speciális feltételnek is meg kell felelnie, ami nem más, mint a fogvatartott személyek őrzésének és védelmének biztosítása. A fő követelmény a bv. objektumok tekintetében, hogy az ott elhelyezett vagy ott-tartózkodó fogvatartottakat biztonságosan őrizzék, amivel biztosítják a fogvatartottak társadalomtól való elszigetelését és egyúttal a társadalom védelmét is.³⁰

A büntetés-végrehajtási objektumok védelme elsődlegesen objektumőrzési tevékenységben valósul meg, amely olyan biztonsági személyezettel, mechanikai és technikai eszközökkel, illetve ezek kombinációival végzett tevékenység, amelynek a fő feladata megelőzni, megakadályozni az objektum biztonságát veszélyeztető cselekményeket. Az objektumőrzés alatt állandó, folyamatosan fennálló tevékenységet kell érteni. Ez az állandó jelenlét talán a tevékenység legfontosabb jellemzője, hiszen ez önmagában is megelőző célzatú tevékenység.

Az eddig ismertetettekből levezethetjük azt a megállapítást, miszerint a bv. objektumőrzési tevékenységének alapja a személyi állomány és a technikai megoldások önálló vagy együttes megléte, ami prevenciós és megakadályozó feladatot lát el

²⁶ *Módszertani Útmutató a pilóta nélküli légi járművek megfelelő üzemeltetéséhez*. Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága Biztonsági Szolgálat, 2021.

²⁷ 72/2020. BVOP utasítás a büntetés-végrehajtási szervezet Biztonsági Szabályzatáról, 3. pont.

²⁸ 72/2020. BVOP utasítás.

²⁹ 72/2020. BVOP utasítás, 4. pont.

³⁰ Czenczer Orsolya – Sztodola Tibor: A biztonsági tiszti munka jogi és szakmai vonatkozásai. In Ruzsonyi Péter (szerk.): *Közbiztonság*. Budapest, Ludovika Egyetemi Kiadó, 2020. 1115.

folyamatos, állandósult formában. Tehát a pilóta nélküli légitársaság-rendszerek hasznosulási lehetőségeit objektumvédelmi szempontból ezen ismeretek tükrében is kell majd vizsgálnunk. Fontos tudnunk továbbá, hogy bár a bv. objektumőrzési tevékenysége a megelőzést szolgálja legfőképpen, másodlagosan viszont az objektum biztonságát sértő cselekmények azonnali észlelését is biztosítja. Amennyiben egy sértő cselekmény valós veszéllyé alakul át, a bv. intézet reakciója védelemmé változik.

Bv. objektumok védelme alatt a rendvédelmi szerv jogállásból kifolyólag saját objektumainak fegyveres biztosítási tevékenységét kell érteni, amellyel ezek a szervek védik az őrzésükre és védelmükre bízott objektumokat a támadó és az egyéb sértő és veszélyeztető cselekmények ellen. Ennek a funkciónak a célja számos irányt vesz. Egyrésztől biztosítani kell az objektum sérthetlenségét, másrésztől fel kell derítenie a külső támadók, illetve a szökést megkísérlő személyek szándékát. E mellett még meg kell akadályoznia az erőszakos behatolást és képesnek kell lennie visszaverni azt. Amennyiben szükséges, kedvező feltételeket kell teremtsen a szökni, kitörni szándékozó elkövetők elfogásához.³¹

Autonóm UAS-rendszerek hasznosulása bv. környezetekben

A tanulmányban megismerhettük a két feldolgozott téma releváns információit, az elméleti megközelítések mellett megvizsgáltuk, milyen lehetőségeket és veszélyeket jelentenek számunkra a materiális tényezők. A továbbiakban a feladat az, hogy ezeket az információkat feldolgozzuk, majd a vizsgált anyagok között párhuzamot vonjunk, és felfedjük azokat a pontokat, amelyek hasznosulhatnak a büntetés-végrehajtási tevékenységben. A lehetőségek mellett számba lehet és kell is venni a további ismert jellemzőket. A téma feldolgozásához megfelelő módszer a SWOT-analízis,³² amelynek alkalmazásával együttesen megkíséreljük feltárni a lehetőségek mellett az erősségeket, gyengeségeket és a veszélyeket. Így eredményeként megkapjuk a vizsgálat alá vett tényező, vagyis az autonóm pilóta nélküli légitársaságok büntetés-végrehajtási környezetben való alkalmazására vonatkozó, sikerességet befolyásoló fő faktorokat.³³

³¹ 36/2020. BVOP utasítás a büntetés-végrehajtási szervezet Csapatszolgálati Szabályzatáról, valamint a rendkívüli események felszámolási terveinek elkészítéséről, 21. pont.

³² SWOT mozaikszó: vagyis *strengths*, erősségek, *weaknesses*, gyengeségek, *opportunities*, lehetőségek *threats*, veszélyek.

³³ Doug Leigh: SWOT Analysis. In Ryan Watkins – Doug Leigh (szerk.): *Handbook of Improving Performance in the Workplace: Selecting and Implementing Performance Interventions*. Hoboken, NJ, John Wiley & Sons, 2010. 155–180.

SWOT-analízis

A SWOT-analízis nézőpontjai közül a téma újszerűségére való tekintettel a jövőbe tekintő perspektívát alkalmazzuk, hiszen egy új technológia implementációját vizsgáljuk ismert közegben. A vizsgált konkrét szituáció egy bűntetés-végrehajtási szerv biztonsági rendszerében elhelyezett autonóm pilóta nélküli légitársaság-rendszer, amelynek fő feladata az objektumvédelmi tevékenységben való hasznosulása. Az analízis levezetése fikatív helyzetben nem egyszerű feladat, de ugyanakkor kiváló kihívás is egyben. A feldolgozott téma túl terjedelmes ahhoz, hogy az analízis tartalmát vizuálisan, a leggyakrabban alkalmazott 2×2 -es mátrixban jelenítsük meg, így inkább a teljesség elérése érdekében a leíró módszert alkalmazzuk.

Belső tényezők

A belső tényezők sorában az erősségeket és gyengeségeket listázzuk, azon pozitív és negatív jellemzőket, amelyek a környezetbe való integrálást követően a főrendszer egészéből erednek.

Erősségek

A bv. szerv folyamatos őrzése, valamint eseti védelmi képességei hatékonyabbá válhatnak a rendszerbe integrálva, hiszen számos új és hasznos funkció megjelenhet, vagy a már meglévő alkalmazott folyamatok technológiai támogatással hatékonyabbá válhatnak. Ezek a funkciók kettős irányúak.

Egyrészt bizonyos funkciók (behatolás érzékelése, bedobott tárgy észlelése, kockázatmentes megközelítése és azonosítása, objektumok, építmények szerkezeti épségének ellenőrzése és a behatolásként azonosított objektum követése autonóm módon, akár termikus kamerával, madártávlati kameraképpel támogatva) növelik a bv. szerv objektumvédelmi képességeit. A rendszer egyaránt képes hasznosulni őrzés, elsőfokú és másodfokú védelmi fokozatban is.

Másrészt a további funkciók (állandó járőrtevékenység biztosítása általános időjárási körülmények esetén) csökkenthetik a személyi állomány terheit, mivel képesek a járőr vizuális észlelési feladatainak kiváltására. Erősségként listázhatjuk azt a megállapítást, hogy alapesetben az autonómia miatt nincs szükség drónkezelő pilótára, amennyiben nem szakad meg az előre programozott rutin. Amennyiben eseti vizuális megtekintés szükséges valamilyen kockázatos vagy riasztást jelző területről, a járőr kiküldése helyett a drón leválasztható az autonóm rutinról, és akár a leválasztott drónnal vagy új drón alkalmazásával a rendszer képes a szükséges vizuális adatok közvetítésére a technikai rendszer kezelőjéhez. Ezzel sokkal gyorsabbá válik a művelet és egyúttal csökkenti a személyi állományra vonatkozó kockázatokat is.

Gyengeségek

A kutatómunka során, bármennyire is keresési fókuszpont volt, nem került a látóterbe prizonális elvárásokra fejlesztett autonóm UAS-rendszer a kereskedelmi piacon. Ebből következik, hogy a vizsgált autonóm rendszerek a bv. szervek objektumvédelmi tevékenységének speciális területét, vagyis a fogvatartottak őrzését, felügyeletét és ellenőrzését nem képesek autonóm módon ellátni. Továbbá felismerhető volt, hogy a rendszerek beüzemelési tevékenysége során azok nagymértékben támaszkodnak a gyártói/szolgáltatói támogatásra, ebből következik, hogy az üzemeltetés során is szoros gyártói együttműködést kell tartani az esetlegesen fellépő szoftverproblémák miatt. Gyengeségnek tekinthető továbbá, hogy autonóm rendszerek létrejöttére ajánlatos a rendszert ismerő, az alkalmazott dróntípussal gyakorlottan repülő pilóta állandó rendelkezésre állása, hiszen bármikor szükség lehet a képzett kezelő-személyzetre. Valamint az ilyen állandó rendelkezésre állás esetén a hét minden napján 24 órában biztosítani kell a pilótát, amely igény így csak több személyi állományú taggal valósítható meg, akiknek a képzettségét folyamatos gyakorlattal kell biztosítani. Az alkalmazás során, a börtönök építészeti és domborzati sajátosságai és szélsőségei miatt adatátviteli problémák is felléphetnek, ami így akár veszélyt is hordozhat magában. Egy irányíthatatlanná vált drón jelentős anyagi károkat és személyi sérülést is okozhat. Figyelemmel kell lenni a drónok sérülékenységeire is, aminek jelentős anyagi vonzata is van. Az átlagosan 30 perc repülési időtartam az állandó rutinfeladatokhoz elég, ám védelmi fokozatokban való alkalmazás esetén lehetséges, hogy kevésnek bizonyul, így olyan technológiát kell alkalmazni, amely biztosítja a hosszabb időtartamú rendelkezésre állást úgy, hogy kalkulálni kell a drónok töltési szükségletével is.

Külső tényezők

A szituáció lehetőségeit és veszélyeit első ránézésre nehéz lehet elkülöníteni a már vizsgált erősségektől és gyengeségektől, ám egy fontos jellemzőben elkülönülnek az eddigiektől, mégpedig abban, hogy a külső tényezők sorában található, azaz a vizsgált szituációt körülölelő környezetekből érkező jellemzőket soroljuk e csoportosítások alá.

Lehetőségek

Az opciók sorában egyértelműen a saját szoftveres fejlesztésben rejlik a legnagyobb potenciál. Fejlesztési irány lehetne a mentési műveletekben alkalmazott eltűnt

személy felkutatására irányuló autonóm drónmunkához³⁴ alapjaiban hasonlító, de szűkött fogvatartott felkutatására irányuló funkció kifejlesztése. További irány lehetne a bv. technikai rendszerébe integrálható, bv. szerv területét autonóm módon vizsgáló UAS-rendszer, amely hasznosul a főbb biztonsági feladatok ellátásában, de akár ki is léphet ebből a közegeből, és akár nagyobb méretű intézetek esetében logisztikai feladatok elvégzésére is alkalmazható lenne. Optimális lehetőség lenne egy drónelhárító célú autonóm UAS-rendszer alkalmazása is. A „drone-in-a-box” hordozható indítóállomásai bárhol elhelyezhetők, így akár eseti, bv. intézetben kívüli fogvatartotti munkáltatás során is alkalmazható lenne a fogvatartottakkal kapcsolatos őrzési, ellenőrzési feladatokra, ám ennek kidolgozása bizonyosan jelentős feladat. A listában található utolsó lehetőség egyben visszacsatolás az elsőre, hiszen amennyiben nem található prizónális feladatokra fejlesztett autonóm UAS-rendszer, annak megvalósítása esetén akár piaci megjelenéssel és értékesítési bevétellel is lehet kalkulálni.

Veszélyek

A külső tényezőkből eredő veszélyek legtöbbje abból adódik, hogy az UAS-rendszerek öröklik a drónok alkalmazásában rejlő negatív jellemzőket. Az adatvédelemmel kapcsolatos érzékeny érintkezés (magánélet védelme) itt is jelen van, hiszen a drónok alkalmazási módjából eredően nagy magasságokból optikai és digitális képközvetítést alkalmazva könnyen képesek másokkal szemben olyan megfigyelésre, amely alapvető jogokat érint. A rosszindulatú, kártékony célzatú tevékenységekkel is számolni kell. A szándékos elektromos jelzavarás és a kibertámadás kockázata is jelentős veszélyforrás, így megzavarva a drónok repülését, esetleg átvéve az irányítást felettük, amivel jelentős anyagi károk vagy személyi sérülések okozóivá is válhatnak. A vadállatok és a szélsőséges időjárási körülmények is kockázatként jelennek meg a rendszerre vonatkozólag.

Összefoglalás

Összegzésként elmondhatjuk, hogy a kereskedelmi forgalomban kapható, objektumőrzési tevékenységre fejlesztett, autonóm címkével megjelölt UAS-rendszerek többsége azonos lehetőségekkel szolgál, és külön prizónális felhasználásra fejlesztett rendszer nem elérhető. A vizsgált rendszerek képesek növelni a bv. szervek objektumvédelmi képességeit, ugyanakkor öröklik a drónok alkalmazásában rejlő veszélyeket is. Alkalmazásuk során a külső tényezők okozta kockázatok és belső

³⁴ A tanulmányban nem fejtettük ki, de az Európai Bizottság Horizon 2020 kutatási és innovációs programja ECSEL alprogramjának stratégiájában meghatározta a kulcsfontosságú autonóm drónhasználati eseteket, amelyek között a mentési műveletek támogatása autonóm drónok alkalmazásával módszert is megjelölte.

alkalmazásból eredő hátrányok számottevők. Megállapítható, hogy az autonóm pilóta nélküli légi jármű-rendszerek legújabb képességei nem támogatják teljes mértékben a büntetés-végrehajtási célokat, mivel csak részben felelnek meg a biztonsági rendszerrel szemben támasztott megfelelési feltételeknek. Képesek lehetnek hasznosulni bizonyos alkalmazási módokban, de ezen döntéseknek a helyi sajátosságokat figyelembe vevő mérlegelést követően kell megszületnie. A vizsgálat alá vett rendszertípusok objektumvédelmi képességeinek jövője napjainkban íródik, és bár alkalmazásuk egyértelmű sikerre van ítélve, a technológia további fejlesztésének szükségessége olvasható ki a feldolgozott ismeretanyagból. A jövőre nézve a büntetés-végrehajtási szakma a legnagyobb lehetőséget talán a saját profilkra szabott fejlesztésben találhatja, amely valóban képes lehetne támogatni számos büntetés-végrehajtási feladatot. Amennyiben sikerülne egy ilyen rendszert alkotni, az a bv. intézetek mindennapi munkájában megfelelően hasznosulhatna. Ha ez létrejönne, akkor a vizsgált távoli szereplő, az autonóm drónok világa valóban összeforrna a büntetés-végrehajtási szakmával, és azt követően immáron együttesen öröködnének a társadalom érdekében, az igazság védelmében.

A tanulmány az Innovációs és Technológiai Minisztérium ÚNKP-21-1-i-Nke-90 kód számú Új Nemzeti Kiválóság Programjának a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapból finanszírozott szakmai támogatásával készült.

IRODALOMJEGYZÉK

- 10 Major Pros & Cons of Unmanned Aerial Vehicle (UAV) Drones. *Equinox Drones*, (é. n.). Online: www.equinoxdrones.com/blog/10-major-pros-cons-of-unmanned-aerial-vehicle-uav-drones
- Best Drones for Prisons/Correctional Facilities. *Enterprise UAS*, 2019. július 3
- Bottyán Sándor: A mesterséges intelligencia alkalmazását támogató környezet szabályozása a büntetés-végrehajtásban. *Börtönügyi Szemle*, (2020), 4. Online: <https://bv.gov.hu/sites/default/files/BSZ%202020-4%20Online.pdf>
- Czenczer Orsolya – Sztodola Tibor: A biztonsági tisztai munka jogi és szakmai vonatkozásai, In Ruzsonyi Péter (szerk.): *Közbiztonság*. Budapest, Ludovika Egyetemi Kiadó, 2020. 1073–1248. Online: <http://hdl.handle.net/20.500.12944/16197>
- The Future of the Drone Economy. *Levitate Capital*, 2020. Online: <https://levitatecap.com/levitate/wp-content/uploads/2020/12/White-Paper-v4.pdf>
- Human Factors. In *Aviation Maintenance Technician Handbook*. Federal Aviation Administration Flight Standards Service, 2018. 14-1–14-30. Online: www.faa.gov/files/gslac/courses/content/258/1097/AMT_Handbook_Addendum_Human_Factors.pdf
- Koronváry Péter: *Az amerikai „military leadership” elmélet rendszertana*. Doktori (PhD-) értekezés. Budapest, Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Hadtudományi Doktori Iskola, 2008. Online: <http://hdl.handle.net/20.500.12944/12128>
- Leigh, Doug: SWOT Analysis. In Ryan Watkins – Doug Leigh (szerk.): *Handbook of Improving Performance in the Workplace: Selecting and Implementing Performance Interventions*. Hoboken, NJ, John Wiley & Sons, 2010. 155–180. Online: <https://doi.org/10.1002/9780470587102.ch5>
- Lukasiewicz, Jędrzej: Unmanned Aerial Vehicle as a Device Supporting the Physical Protection System of Critical Infrastructure Facilities: Nuclear Power Plant as a Case in Point. *Scientific Journal of Silesian University of Technology. Series Transport*, 108. (2020). 121–131. Online: <https://doi.org/10.20858/sjsutst.2020.108.11>

- Mannes, John: Airspace Systems' 'Interceptor' Can Catch High-Speed Drones All by Itself. *TechCrunch*, 2016. november 18. Online: <https://techcrunch.com/2016/11/18/airspace-systems-interceptor-can-catch-high-speed-drones-all-by-itself/>
- Németh András: UAV-k alkalmazása a közfeladatok során I. *Hadmérnök*, 12. (2018), 2. 37–60.
- Pánya Nándor: A pilóta nélküli légi járművek vizsgálata autonómia szempontjából. *Repüléstudományi Közlemények*, 28. (2016), 1. 81–95.
- What Are The Disadvantages of Drones? *Drone Tech Planet*, (é. n.). Online: www.dronetechplanet.com/what-are-the-disadvantages-of-drones/

Jogforrások

1995. évi XCVII. törvény a légiközlekedésről
38/2021. Korm. rendelet a pilóta nélküli állami légijárművek repüléséről
Az Európai Parlament és a Tanács 2018/1139. sz. (EU) rendelete a polgári légi közlekedés területén alkalmazandó közös szabályokról és az Európai Unió Repülésbiztonsági Ügynökségének létrehozásáról
Az Európai Bizottság 2019/947. sz. rendelete a pilóta nélküli légi járművekkel végzett műveletekre vonatkozó szabályokról és eljárásokról

Belső szabályozók

- 36/2020. BVOP utasítás a büntetés-végrehajtási szervezet Csapatszolgálati Szabályzatáról, valamint a rendkívüli események felszámolási terveinek elkészítéséről
72/2020. BVOP utasítás a büntetés-végrehajtási szervezet Biztonsági Szabályzatáról
Módszertani Útmutató a pilóta nélküli légi járművek megfelelő üzemeltetéséhez. Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság Biztonsági Szolgálat, 2021.

ABSTRACT

Autonomous Unmanned Aircraft Systems from a Law Enforcement Perspective

Sándor BOTTYÁN

The technology of unmanned aerial vehicles has developed at a fast pace in the recent years, and this revolution will unfold numerous new solutions, transforming and accelerating the processes we have known before. The autonomous unmanned aerial vehicles, which are the results of the fusion of artificial intelligence and drone technology, have several skills we have only been able to imagine so far. Understanding the attributes of these systems will enable us to exploit their potential in several areas, and it is really intriguing if we investigate it in prison environments. The world of autonomous drones and the prison service may seem distant at first, but this study attempts to bring these two areas closer, and investigates the possible application of connecting them. Using the SWOT analysis, we obtain an overall, decision-supportive, forward-thinking picture of autonomous unmanned aircraft systems in the field of penitentiary.

Keywords: *autonomous unmanned aircraft system, autonomous drone, drone, prison, prison-service, unmanned aerial vehicle*

Merre tart Schengen?

HERCZEG Mónika¹

Az Európai Unió egyik legnagyobb kihívását napjainkban kétség kívül az Európát érintő menekültválság, a terrorfenyegetettség, valamint Covid-19-világjárvány kezelése jelenti, amelyek jelentősen kihatnak a belső határellenőrzés nélküli térség (schengeni térség) működésére is. Az előbb említett kihívásokra válaszul egyes tagállamok egyre gyakrabban és egyre hosszabb időre állították, illetve állítják vissza belső határaikon a határellenőrzést, amely intézkedés mellett, hogy korlátozza az embereket a schengeni térségen belüli szabad mozgásban, időnként az egységes piac megfelelő működését is veszélyeztette. A Schengeni határellenőrzési kódex szerinti határellenőrzés belső határokon való visszaállítása eredetileg kivételesnek és ideiglenesnek indult, de részben a migrációs válság elhúzódása, részben pedig az olyan új fenyegetés miatt, mint a Covid-19-világjárvány, a schengeni térség működése még ma sem állt helyre. A tanulmány fő célja az Európai Bizottság Schengeni határellenőrzési kódex megújítására vonatkozó legújabb javaslatának ismertetése és elemzése, valamint annak vizsgálata, hogy az új módosítások mennyiben segítik a belső határok nélküli térséghez való visszatérést.

Kulcsszavak: schengeni térség, határellenőrzés ideiglenes visszaállítása, Schengeni határellenőrzési kódex, EU-jog

Bevezetés

A schengeni térség azt az Európán belüli belső határellenőrzés nélküli térséget jelenti, ahol az Európai Unió polgárai és a területen legálisan tartózkodó nem uniós polgárok, valamint áruk és szolgáltatások a tagállamok közötti belső határokon anélkül mozoghatnak, hogy határellenőrzés alá esnének. Ez az együttműködés 1985-ben öt² állam között kormányközi megállapodásként jött létre. Az azóta eltelt időszakban a schengeni térséghez már 26³ ország csatlakozott, és a schengeni vívmányok az uniós jog részévé váltak.⁴ A jól működő belső határok nélküli térséghez mind a külső, mind a belső határokon egységes szabályok alkalmazására van szükség. Belső határellenőrzés hiányában ugyanis a schengeni térségen belüli magas szintű

¹ Rendőr alezredes, osztályvezető, Belügyminisztérium Európai Unió és Nemzetközi Helyettes Államtitkárság, Európai Együttműködési Főosztály, Rendőri Együttműködés és Határigazgatási Osztály; doktori hallgató, Nemzeti Közszerzői Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola, e-mail: monika.herczeg@bm.gov.hu

² Franciaország, Németország (akkori nevén: Német Szövetségi Köztársaság), Belgium, Hollandia és Luxemburg.

³ Ausztria, Belgium, Cseh Köztársaság, Dánia, Észtország, Finnország, Franciaország, Görögország, Hollandia, Lengyelország, Lettország, Litvánia, Luxemburg, Magyarország, Málta, Németország, Olaszország, Portugália, Spanyolország, Svédország, Szlovákia, Szlovénia, Izland, Norvégia, Svájc, Liechtenstein.

⁴ Horváth Zoltán: *Kézikönyv az Európai Unióról*. Budapest, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, 2011.

biztonság fenntartásához a tagállamok közötti kölcsönös bizalom mellett a külső határok hatékony ellenőrzésére és a tagállamok területén alkalmazott alternatív intézkedések végrehajtására is szükség van.

Az elmúlt időszakban azonban jelentősen megnövekedett a belső határokon ideiglenesen visszaállított határellenőrzések száma. Míg a tagállamok a 2006–2015-ös időszakban mindössze 36 esetben, 2015–2021 között több mint 280⁵ esetben hoztak ilyen intézkedéseket a másodlagos migráció, a terrorfenyegetettség, a Covid-19-járványkezelés, valamint a belső biztonságra vagy közrendre általánosan veszélyt jelentő körülmények miatt. Ezek a tagállami intézkedések is rávilágítottak arra, hogy bár a *Schengeni határellenőrzési kódex*ben meghatározott keretrendszer biztosít bizonyos eszközöket a kihívások kezelésére, ugyanakkor még számos célzott változtatásra van szükség ahhoz, hogy a schengeni térség tagállamai rugalmasan tudjanak reagálni az új kihívásokra.

A belső határokon történő határellenőrzés visszaállítására vonatkozó jelenleg hatályos rendelkezések

A szabad mozgás térségében a belső határokon való határellenőrzés visszaállítására kivételes esetekben, ideiglenes jelleggel kerülhet sor, annak figyelembevételével, hogy a bevezetendő intézkedések során érvényesüljön az arányosság követelménye és az intézkedések ne veszélyeztessék a személyek szabad mozgásának elvét.⁶

A *Schengeni határellenőrzési kódex*⁷ (Kódex) három különböző jogalapot teremtett a schengeni belső határokon a határellenőrzés ideiglenes visszaállítására.

A Kódex 25. cikke elsőként egy általános keretet biztosít az olyan esetekre, amelyek komoly veszélyt jelentenek az egyik tagállam közrendjére vagy belső biztonságára. Az ilyen esetekben a szóban forgó tagállam legfeljebb 30 napos időtartamra, kivételesen visszaállíthatja a határellenőrzést a belső határainak egészén vagy azok meghatározott részén. Amennyiben a veszély a 30 napos időtartamon túl is fennáll, úgy ez az időszak további 30 napos időtartamokra megújítható, de összességében nem haladhatja meg a 6 hónapot. A tagállamok ezt a jogalapot alkalmazzák az előre látható nagyszabású nemzetközi sport- vagy politikai események kapcsán megnövekedett kockázatok kezelésére.

Másodikként a Kódex az azonnali fellépést igénylő esetekre vonatkozóan határoz meg különös eljárást. A 28. cikket azokban az esetekben lehet alkalmazni, amikor valamely tagállam közrendjét vagy belső biztonságát fenyegető komoly veszély azonnali fellépést követel meg, ilyen például egy váratlan terrortámadás. Az ilyen

⁵ Lásd: https://ec.europa.eu/home-affairs/policies/schengen-borders-and-visa/schengen-area/temporary-reintroduction-border-control_en

⁶ Balla József: A határellenőrzés ideiglenes visszaállításának támogatása, erő-eszköz szükséglete. *Határrendészeti Tanulmányok*, 15. (2018), 2. 4–29.

⁷ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/399 rendelete (2016. március 9.) a személyek határátlépésére irányadó szabályok uniós kódexéről (*Schengeni határellenőrzési kódex*).

esetekben a belső határokon a határellenőrzés ideiglenes visszaállítását 10 napot meg nem haladó időtartamra lehet elrendelni, amely legfeljebb 20 napos megújítható időtartamokkal meghosszabbítható, de a kezdeti időszak és a meghosszabbítások ideje összesen nem haladhatja meg a 2 hónapot.

Végül a harmadik jogalap a schengeni térség működését általánosan veszélyeztető kivételes körülményekre reagál. A Kódex 29. cikke szerinti eljárás alapján amennyiben valamely tagállam által végzett külső határellenőrzés olyan tartós és súlyos hiányosságot mutat, amely veszélyezteti a belső határellenőrzés nélküli térségben, vagy annak bizonyos részein a közrendet vagy a belső biztonságot, a fenyegetéssel érintett tagállamok visszaállíthatják a határellenőrzést a belső határaikon. Az ilyen határellenőrzés visszaállítására legfeljebb 6 hónapos időtartamra, a Bizottság javaslata alapján egy erre irányuló tanácsi ajánlás elfogadását követően kerülhet sor. Ha a kivételes körülmények továbbra is fennállnak, ez az időszak ugyancsak tanácsi ajánlással legfeljebb három alkalommal további 6 hónappal meghosszabbítható.

A három különböző jogalap alapján visszaállított határellenőrzések időpontja összeszámítható, azaz a jelenleg hatályos szabályok esetén jogszerűen akár 2 év 8 hónapon keresztül is fenntartható.

Az új javaslat háttere

Ausztria, Dánia, Németország, Norvégia és Svédország 2015 novemberében az EU-ba tartó vegyes migrációs áramlások jelentős fokozódása miatt, a közrendet és a belső biztonságot tartósan veszélyeztető körülményekre hivatkozva visszaállították a határellenőrzést a belső határaikon. Nem sokkal később a párizsi terroristámadások következtében Franciaország is hasonló intézkedéseket hozott. A tartós fenyegetettség fennállása miatt a Tanács 2016. május 12-én a Bizottság javaslatára elfogadott végrehajtási határozatában⁸ Ausztria, Németország, Dánia, Svédország és Norvégia számára ajánlást fogalmazott meg arra vonatkozóan, hogy e végrehajtási határozat elfogadásának napjától kezdődően legfeljebb 6 hónapos időtartamon át arányos ideiglenes határellenőrzést tartsanak fenn a belső határaikon. A belső határellenőrzés fenntartásának célja volt, hogy a bevezetett intézkedésekkel az érintett tagállamok megfelelően kezeljék a Görögország külső határellenőrzésében mutatkozó hiányosságokból, valamint a Görögországba érkező és onnan más schengeni államokba tartó illegális migránsok továbbutazásából fakadó, az érintett tagállamok közrendjét és belső biztonságát fenyegető súlyos veszélyeket. A fenti időszakot a Tanács a Bizottság javaslatára még további három alkalommal, 2016. november

⁸ A Tanács (EU) 2016/894 végrehajtási határozata (2016. május 12.) a schengeni térség általános működését veszélyeztető kivételes körülmények fennállása esetén végzendő ideiglenes belső határellenőrzésekről szóló ajánlás megállapításáról.

11-én⁹ és 2017. február 7-én,¹⁰ majd végül 2017. május 12-én¹¹ hosszabbította meg. A rendelet jogi kereteit figyelembe véve, az utolsó végrehajtási határozatban szabott 2017. november 11-i határidő kimerítette az e cikkre való hivatkozással visszaállított belső határellenőrzés maximális időtartamát.

A francia és német belügyminiszterek, hivatkozva a közbiztonságot és belső biztonságot érintő fenyegetettség, különösen a terrorista cselekmények kockázatára, 2017 februárjában közös levelet küldtek Dimitrisz Avramopoulosz akkori migrációs ügyekért, uniós belügyekért és uniós polgárságért felelős biztosnak, amelyben javaslatot tettek a Kódex belső határokon való határellenőrzés ideiglenes visszaállítására vonatkozó általános keretek felülvizsgálatára. A francia–német kezdeményezést követően Franciaország, Németország, Norvégia, Ausztria, Svédország és Dánia által a Kódex 25. cikkének módosításával kapcsolatban konkrét szövegszerű javaslatot is küldött a Bizottságnak és a tagállamoknak, amelyben a határellenőrzés határozatlan idejű vagy legalább a közrend, belső biztonságot érintő fenyegetettség megszűnéséig való fenntartását javasolták.

Az Európai Bizottság (Bizottság) 2017 májusában elismerte, hogy az utóbbi években felmerült új biztonsági kihívások kezeléséhez már nem feltétlenül elegendők a jelenleg hatályos jogi keretek, ezért 2017. szeptember 27-én egy új ügynevezett „Schengen csomagot” fogadott el, amelynek részeit az alábbi dokumentumok képezték:

- Javaslat az Európai Parlament és a Tanács az (EU) 2016/399 rendeletnek a belső határokon való határellenőrzés ideiglenes visszaállítására vonatkozó szabályok megállapítása érdekében történő módosításáról;¹²
- a Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek és a Tanácsnak az erősebb Schengenről;¹³
- a Bizottság Ajánlása a Schengeni határellenőrzési kódexben szereplő, a schengeni térség belső határain végzett határellenőrzés ideiglenes visszaállításáról szóló rendelkezéseinek végrehajtásáról.¹⁴

⁹ A Tanács (EU) 2016/1989 végrehajtási határozata (2016. november 11.) a schengeni térség általános működését veszélyeztető kivételes körülmények fennállása esetén végzendő ideiglenes belső határellenőrzés meghosszabbítására vonatkozó ajánlás megállapításáról.

¹⁰ A Tanács (EU) 2017/246 végrehajtási határozata (2017. február 7.) a schengeni térség általános működését veszélyeztető kivételes körülmények fennállása esetén végzendő ideiglenes belső határellenőrzésekről szóló ajánlás megállapításáról.

¹¹ A Tanács (EU) 2017/818 végrehajtási határozata (2017. május 11.) a schengeni térség általános működését veszélyeztető kivételes körülmények fennállása esetén végzendő ideiglenes belső határellenőrzésekről szóló ajánlás megállapításáról.

¹² Javaslat – Az Európai Parlament és a Tanács rendelete az (EU) 2016/399 rendeletnek a belső határokon történő határellenőrzés ideiglenes visszaállítására alkalmazandó szabályok tekintetében történő módosításáról. COM(2017) 571 végleges (2017. szeptember 27.).

¹³ A Bizottság Közleménye az Európai Parlamentnek és a Tanácsnak a schengeni rendszer fenntartásáról és meg erősítéséről. COM(2017) 570 végleges (2017. szeptember 27.).

¹⁴ A Bizottság ajánlása a Schengeni határellenőrzési kódexben szereplő, a schengeni térség belső határain végzett határellenőrzés ideiglenes visszaállításáról szóló rendelkezéseinek végrehajtásáról. C(2017) 6560 végleges (2017. október 3.).

A Kódex módosítására irányuló javaslatról azonban számos politikai és szakértői szinten lefolytatott intenzív vita ellenére sem sikerült megállapodásra jutni a Tanácsban, illetve a társjogalkotók között, ezért a tárgyalások megrekedtek. A schengeni térség megerősítését célzó tárgyalások azonban nem kerültek le az EU napirendjéről. A 2019-es európai parlamenti választásokat követően az újonnan felállított Bizottság a 2021 júniusi Közleményében¹⁵ előre vetítette, hogy az Európai Parlamenttel, a tagállamokkal és más kulcsfontosságú érdekelt felekkel folytatott intenzív konzultációk, valamint a 2020 novemberében és 2021 májusában tartott két schengeni fórum következtetéseit alapul véve a Kódex módosítására egy új javaslatot dolgoz ki.

Az Európai Bizottság jelenlegi javaslata

A Bizottság az úgynevezett új „Schengen csomag” részeként 2021. december 14-én a Határok tanácsi munkacsoportban mutatta be a Kódex módosítására vonatkozó legújabb javaslatát,¹⁶ visszavonva ezzel a 2017-ben benyújtott ilyen irányú kezdeményezést.

A Kódex főbb módosításainak célja a jelenkori kihívásokra reagáló szabályozás létrehozása, amely

- képes az elmúlt időszakban bekövetkezett egészségügyi kihívások hatékonyabb kezelésére;
- a migránsok eszközként való felhasználásával szemben alkalmazható intézkedések egységesítésére;
- hatékonyabb fellépést biztosít a belső határokon feltartóztatott illegális migránsokkal szemben;
- ezáltal új eljárásrendet dolgoz ki a belső határokon a határellenőrzés ideiglenes visszaállítására.

Egységes intézkedések alkalmazása a külső határokon a közegészségügyet fenyegető veszély esetén

A javaslat egy új (21a) cikk beemelésével olyan új mechanizmust hoz létre, amely lehetővé teszi, hogy a Tanács a közegészségügyet fenyegető veszély esetén (a jelenlegi tanácsi ajánlásokkal szemben) egy kötelező erejű jogi aktus elfogadásával a harmadik országok állampolgáira irányuló ideiglenes utazási korlátozásokat alapítson meg a külső határokon. A bizottsági javaslaton alapuló tanácsi végrehajtási

¹⁵ A Bizottság Közleménye az Európai Parlamentnek és a Tanácsnak a teljeskörűen működő és reziliens schengeni térség kialakítására vonatkozó stratégia. COM(2021) 277 végleges (2021. június 2.).

¹⁶ Javaslat: Az Európai Parlament és a Tanács rendelete a személyek határátlépésére irányadó szabályok uniós kódexéről szóló (EU) 2016/399 rendelet módosításáról. COM(2021) 891 végleges (2021. december 14.).

rendeletben meg kell határozni a tagállamokba történő beutazás ideiglenes korlátozásának valamennyi szükséges elemét, ide értve a nem szükségszerű beutazásokra vonatkozó korlátozások alól mentesített személyek kategóriáit, a korlátozás alá eső földrajzi területeket vagy konkrét harmadik országokat, az utazókra vonatkozó egyéb feltételeket. Ezek a korlátozások ugyanakkor az uniós polgárookra és családtagjaira, valamint a szabad mozgás jogával rendelkező, továbbá az Unióba letelepedett személyekre nem alkalmazható. A jelenlegi gyakorlathoz hasonlóan az eszköz létrehoz egy vészfékmechanizmust is, amely a konkrét veszélytől függően további alapvető utazási kategóriák meghatározásával lehetővé tenné a megfelelő intézkedések meghozatalát abban az esetben, ha a járványügyi helyzet drámai mértékben romlik egy vagy több földrajzi területen.

A Bizottság tehát úgy kívánja biztosítani az egységes uniós szintű fellépést, hogy a választott jogi eszközzel (tanácsi végrehajtási rendelet) kötelezné a tagállamokat az abban foglaltak végrehajtására, ami egyben azt is jelentené, hogy a tanácsi végrehajtási rendeletben előírtak nem teljesítése esetén az adott tagállammal szemben kötelezettségszegési eljárás indítható. Az új mechanizmus létrehozására irányuló javaslat ezzel szemben sem a beutazást korlátozó intézkedések időtartamára, sem a beutazási korlátozások feloldására irányuló eljárásrend kialakítására vonatkozóan nem tartalmaz rendelkezéseket, következésképpen nem világos, hogy a tanácsi végrehajtási rendelettel elrendelt korlátozó intézkedések mennyi ideig tarthatók fenn, illetve azok milyen körülmények között szüntethetők meg, továbbá azok kivezetésére ki jogosult intézkedni.

A tagállamok intézkedései a migránsok eszközként való felhasználása esetén

A javaslat új fogalomként emeli be a rendeletbe a migránsok eszközként való alkalmazását. Az új definíció olyan helyzetekre utal, amikor egy harmadik ország annak érdekében, hogy politikai nyomást gyakoroljon, vagy destabilizálja az Európai Uniót vagy annak egy tagállamát, az Európai Unióba irányuló illegális migrációs áramlást azáltal ösztönzi, hogy bátorítja vagy megkönnyíti a területén tartózkodó harmadik országbeli állampolgároknak az Európai Unió külső határaihoz való eljutást. A rendelet további cikkeiben tett módosítások lehetőséget biztosítanak arra, hogy ilyen fenyegetéssel szembesülve az érintett határszakaszokon határátkelőhelyeket zárjanak be vagy korlátozzák azok nyitvatartási idejét.

A tervezet emellett a külső határok őrizetére vonatkozóan kibővíti a határőrizet fogalmát, amely a határátkelőhelyek közötti, valamint a határátkelőhelyek nyitvatartási időn kívüli őrizete mellett megemlíti a jogosulatlan határátlépések vagy a határellenőrzések megkerülésének felderítésére és megakadályozására irányuló megelőző intézkedéseket is, ugyanakkor a további cikkekben a jelenleg hatályos rendelkezésekhez képest nem sok változtatást tartalmaz.

A javaslatból továbbra is hiányzik annak tisztázása, hogy ki és milyen feltételek mellett állapítja meg, hogy a külső határoknál összegyűlt harmadik országbeli állampolgárok Európai Unióba való illegális beáramlását egy harmadik ország azért támogatja, hogy nyomást gyakoroljon, vagy destabilizálja az Európai Uniót vagy egy tagállamát. Másik nagy hiányossága, hogy a Kódex határőrizet végrehajtására vonatkozó 13. cikkének módosítása nem helyez elegendő hangsúlyt a megelőzésre, hiszen nem ad iránymutatást, hogyan, milyen módon vagy eszközökkel lehetne valójában megelőzni a jogellenes határátlépéseket. A tervezetben hivatkozott, a külső határok őrzetének megerősítését szolgáló technikai eszközök és modern technológiákra való utalás mellett a szöveg továbbra sem tesz említést a fizikai határszarak létesítéséről mint olyan eszközzől, amelyet Magyarország mellett egyre több tagállam alkalmaz külső határainak őrzete során.

Az egyetlen újdonság, hogy a módosítások lehetőséget biztosítanak a tagállamoknak arra, hogy a migránsok eszközként való felhasználása esetén, a külső határra nehezedő nyomás kezelésére kezdeményezzék az Európai Határ- és Partvédelmi Ügynökség készenléti alakulatainak bevetését.

A belső határokon folytatott tevékenységek és az illegális migránsokkal szembeni fellépés

A bizottsági javaslat a Kódex tagállamainak belső határain folytatott tevékenységeire vonatkozó jelenleg hatályos 23. cikkét teljesen átalakítja. Az új szövegjavaslat kimondja, hogy az egyes tagállamok illetékes hatóságai a területük belső határai mentén nemzeti jog alapján végrehajtott intézkedései nem minősülnek határellenőrzésnek, különösen, ha azok célja a határon átnyúló bűnözés megelőzése és felderítése, az illegális migrációhoz kapcsolódó jogellenes cselekmények elleni küzdelem vagy a járványügyi helyzetből fakadó fertőzések terjedésének megfékezése.

A fenti, belső határokon folytatott migrációs célú ellenőrzésekhez szorosan kapcsolódó, új 23a cikk pedig lehetőséget teremt arra, hogy a tagállamok a belső határokon is alkalmazzák a beléptetés megtagadását mint intézkedést azokkal a harmadik országbeli állampolgárokkal szemben, akik esetében egyértelműen bizonyítható, hogy a belső határokat egy másik tagállamból való jogellenes érkezést követően lépték át, vagy már nem felelnek meg a rendeletben előírt beutazási feltételeknek. Az ilyen személyt, a rendelet külön mellékletében meghatározott eljárás lefolytatását követően a tagállam illetékes hatósága haladéktalanul, de legkésőbb 24 órán belül átszállítja a szomszédos tagállam illetékes hatóságaihoz, amelynek mindent meg kell tennie az érintett személy visszafogadása érdekében.

Ez a jelenlegi gyakorlatban azt jelentené, hogy a belső határszakaszokon a szomszédos tagállam hatóságai által feltartóztatott személyt kötelezően vissza kell fogadni akkor, amikor az alábbi feltételek mindegyike teljesül:

- az érintett harmadik országbeli állampolgár nem, vagy már nem felel meg a tagállamok területén való tartózkodás és beutazás feltételeinek;
- a harmadik ország állampolgára nem rendelkezik valamely tagállamban kiadott tartózkodási engedéllyel vagy hosszú távú tartózkodásra jogosító vízummal;
- a harmadik országbeli állampolgárt a határokon átnyúló rendőrségi operatív együttműködés keretében, különösen közös rendőrségi járőrözés során fogták el;
- az elfogó hatóságok számára rendelkezésre álló információk alapján egyértelmű jelek utalnak arra, hogy a harmadik országbeli állampolgár közvetlenül egy másik tagállamból érkezett, ideértve az érintett személytől származó nyilatkozatokat, az érintett személynél talált személyazonossági, utazási vagy egyéb okmányokat, illetve a vonatkozó nemzeti és uniós adatbázisokban végzett keresések eredményeit.

A határellenőrzés ideiglenes visszaállítása a belső határokon

A hatályos rendelkezésekhez képest a belső határokon a határellenőrzés visszaállításának szabályai is jelentős módosításon estek át. A javaslat a Kódex 25. cikkébe foglalt általános rendelkezéseiben explicite felsorolja azokat a körülményeket, amelyek fennállása esetén a tagállamok egyoldalúan visszaállíthatják határellenőrzéseiket a belső határaikon. A belső biztonságra vagy a közrendre súlyos fenyegetésnek tekinthető:

- a terrorizmushoz vagy a szervezett bűnözéshez kapcsolódó tevékenységek kockázata;
- a közegészségügyi vészhelyzetek;
- a harmadik országok állampolgárainak a tagállamok közötti nagyarányú, engedély nélküli mozgásával jellemezhető helyzet, amely veszélyezteti a belső határellenőrzés nélküli térség általános működését;
- valamint a nagyszabású vagy kiemelt jelentőségű nemzetközi események, például sport-, kereskedelmi vagy politikai események.

Egy új (25a) cikk beemelésével külön rendelkezik a) az előre látható és b) az előre nem látható események miatt szükséges intézkedések megtételéről.

- a) Amennyiben egy tagállam közrendjét vagy belső biztonságát fenyegető súlyos veszély előre nem látható és azonnali intézkedést igényel, a tagállam azonnal visszaállíthatja a határellenőrzést a belső határokon, amelyről a Bizottságot és a tagállamokat a visszaállítással egyidejűleg értesíteni kell. Az ilyen intézkedést első alkalommal legfeljebb 1 hónap időtartamra lehet bevezetni, amely a veszély elhúzódása esetén további időszakokkal meghosszabbítható, de összességében nem haladhatja meg a 3 hónapot.

- b) Az előre látható események esetében a tagállamnak legkésőbb 4 héttel a határellenőrzés tervezett újbóli bevezetése előtt, vagy rövidebb időn belül, ha a belső határokon való határellenőrzés újbóli bevezetésének szükségességét megalapozó körülmények a tervezett újbóli bevezetés előtt kevesebb mint 4 héttel válnak ismertté, értesítenie kell a Bizottságot és a többi tagállamot az ilyen intézkedés bevezetéséről. Ebben az esetben a határellenőrzés legfeljebb 6 hónapos időtartamra állítható vissza. Amennyiben a veszély ezen időszakon túl is fennáll, a fenti időszak további 6 hónapos időszakokra megújítható, de a határellenőrzés maximális időtartama nem haladhatja meg a 2 évet.

A cikk mellett, hogy kimondja, hogy az előre látható veszélyek miatt visszaállított belső határellenőrzések fenntartására vonatkozó maximális kétéves időtartam nem foglalja magában az előre nem látható veszélyhelyzetek során alkalmazott határellenőrzés időtartamát, nem rendelkezik arról, hogy a különböző jogalapok alapján visszaállított határellenőrzések között szükséges-e valamennyi időnek eltelnie.

A gyakorlatban ez azt jelenti, hogy a belső határellenőrzést visszaállító tagállamok a két különböző jogalap változtatásával akár folyamatosan is fenntarthatják ezen intézkedéseiket, azonban érdemes megjegyezni, hogy amennyiben a belső határokon határellenőrzés nélkül is lehetőség nyílna a beléptetés megtagadására, a belső határellenőrzés a másodlagos migráció megállítása céljából korlátlan ideig való fenntartása okafogyottá válna.

A javaslat a fenti két jogalap szerint visszaállított határellenőrzés feltételeit, valamint az eljárási szabályokat is átdolgozza a 26–27. cikkek módosításával, valamint egy új, 27a cikk beemelésével. Ezek a cikkek tisztázzák azokat a kritériumokat, amelyeket a tagállamoknak figyelembe kell venniük a belső határellenőrzésről szóló értesítéseikben. Ebben a tekintetben újdonság, hogy az értesítésben vizsgálni kell az intézkedés határon átnyúló régiókra, különösen a határ menti ingázókra, valamint a határon átnyúló gazdasági és társadalmi kapcsolatokra gyakorolt hatását. A határellenőrzés meghosszabbítása esetén részletesen értékelni kell azt is, hogy a célkitűzések egyéb más alternatív intézkedések alkalmazásával elérhető-e. Emellett kötelezi a tagállamokat, hogy hozzanak olyan mérséklő intézkedéseket, amelyek enyhítik a határellenőrzések visszaállításából eredően a személyekre és az áruszállításra gyakorolt negatív hatásokat, különös tekintettel a határ menti régiókra. Mindezen információkat egy, a Bizottság által kidolgozott és delegált jogi aktusban elfogadott sablon kitöltésével kell benyújtani.

Az értesítési sablon mellett az előre látható fenyegetések esetében a tagállamoknak külön kockázatértékelést is el kell készíteniük, amelyben be kell mutatni az azonosított súlyos fenyegetés mértékét és várható alakulását, különösen azt, hogy az azonosított súlyos fenyegetés várhatóan mennyi ideig fog fennállni, és hogy a belső határok mely szakaszai érintettek, valamint a más országokkal való koordinációs intézkedésekre vonatkozó információkat.

Végül a javaslat arról is rendelkezik, hogy mikor kell konzultációt folytatni a Bizottság és az érintett tagállamok között, és milyen körülmények között lehet vagy kell véleményt kiadni a belső határellenőrzések szükségességéről és arányosságáról.

A tervezet rendelkezései ugyanakkor nem tartalmaznak kellő garanciát arra vonatkozóan, hogy a tagállamok valóban csak a szükséges mértékig korlátozzák a határok szabad átjárhatóságát a schengeni térségben, és arra vonatkozóan sincs kidolgozott eljárás vagy szankció, hogy miként lehet eljárni azokkal a tagállamokkal szemben, akik indokolatlanul tartják fenn a határellenőrzéseiket.

A javaslat a fent ismertetett előre látható és az előre nem látható eseményekre kidolgozott eljárás mellett a belső határellenőrzés visszaállítására egy új jogalapot is létrehoz, amelyet abban az esetben lehet alkalmazni, amikor a közrendet vagy a belső biztonságot fenyegető súlyos veszély egyidejűleg több tagállamot érinti, veszélyeztetve ezáltal a belső határellenőrzések nélküli térség általános működését. A Kódex jelenlegi 28. cikk helyébe lépő új rendelkezés felhatalmazza a Tanácsot, hogy a Bizottság javaslata alapján végrehajtási határozatot fogadjon el a tagállamok többségében egyidejűleg azonosított súlyos fenyegetés összehangolt megközelítéséről, amely a hatályos nemzeti intézkedések helyébe lép. A határozat legfeljebb 6 hónapos időtartamra engedélyezheti a határellenőrzések tagállamok általi visszaállítását, amely a Bizottság javaslatára további legfeljebb 6 hónapos időszakokkal meghosszabbítható mindaddig, amíg a fenyegetés fennáll.

Az új cikk beillesztése a gyakorlatban tehát azt jelentené, hogy a schengeni térség működését veszélyeztető körülmények miatt visszaállított határellenőrzés fenntartása mindenféle maximális időtartam meghatározása nélkül mindaddig fenntartható lenne, ameddig azt a Tanács minősített többséggel elfogadott határozatai lehetővé teszik.

Összegzés

A tanulmányban ismertetett legújabb javaslat elsősorban a külső határok megerősítését, ezáltal a belső határok nélküli térség biztonságának megerősítését célozza. A javaslatot értékelve megállapítható, hogy abban továbbra sem jelenik meg semmilyen olyan új eszköz, amellyel biztosítható lenne a külső határok jelenleginél hatékonyabb ellenőrzése, ide értve a migránsok eszközként való alkalmazásával összefüggő helyzeteket is. Komoly aggodalomra ad okot, hogy a javaslatban a belső határokon a másodlagos migráció felszámolására javasolt intézkedések, mint például a belső határokon a beléptetés megtagadásának alkalmazása csak a nyugat-európai migrációs célországokat segíti a migrációkezelésben. A harmadik országokba irányuló visszatérési politika alacsony hatékonysága miatt ugyanis a migráció frontvonalában lévő uniós tagállamok, valamint az uniós tranzitországok, köztük Magyarország terhei az új intézkedés bevezetésével csak tovább növekednének, mivel a külső ha-

tárok őrizetével kapcsolatos feladatok ellátása mellett, aránytalanul magas számú illegális migráns befogadására is köteleznék az új rendelkezés ezeket a tagállamokat.

A belső határokon a határellenőrzés visszaállításának időtartamára vonatkozó új eljárásrend és határidők szintén nem jelentenek megoldást a jelenlegi már-már folyamatosan fenntartott belső határellenőrzések felszámolására, hiszen bizonyos esetekben lehetővé tennék az ilyen intézkedések szinte korlátlan ideig való fenntartását anélkül, hogy megfelelő valódi garanciát biztosítana a visszaélések kezelésére.

Az, hogy a jelenlegi javaslattal sikerül-e áttörést elérni és közelíteni a tagállamok álláspontját a kérdésben, csak számos szakértői és politikai vita lefolytatását követően derül majd ki. Az elmúlt időszak tapasztalatai azonban azt mutatják, hogy a modern határigazgatás és a határigazgatásban jelentkező kihívások eredményes és hatékony uniós szintű kezeléséhez elengedhetetlen a tagállamok konstruktív együttműködése.

IRODALOMJEGYZÉK

Horváth Zoltán: *Kézikönyv az Európai Unióról*. Budapest, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, 2011.
 Balla József: A határellenőrzés ideiglenes visszaállításának támogatása, erő-eszköz szükséglete. *Határrendészeti Tanulmányok*, 15. (2018), 2. 4–28.

Jogforrások

- Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/399 rendelete (2016. március 9.) a személyek határátlépésére irányadó szabályok uniós kódexéről (*Schengeni határ-ellenőrzési kódex*)
- A Tanács (EU) 2016/894 Végrehajtási Határozata (2016. május 12.) a schengeni térség általános működését veszélyeztető kivételes körülmények fennállása esetén végzendő ideiglenes belső határellenőrzésekről szóló ajánlás megállapításáról
- A Tanács (EU) 2016/1989 Végrehajtási Határozata (2016. november 11.) a schengeni térség általános működését veszélyeztető kivételes körülmények fennállása esetén végzendő ideiglenes belső határellenőrzés meghosszabbítására vonatkozó ajánlás megállapításáról
- A Tanács (EU) 2017/246 Végrehajtási Határozata (2017. február 7.) a schengeni térség általános működését veszélyeztető kivételes körülmények fennállása esetén végzendő ideiglenes belső határellenőrzésekről szóló ajánlás megállapításáról
- A Tanács (EU) 2017/818 Végrehajtási Határozata (2017. május 11.) a schengeni térség általános működését veszélyeztető kivételes körülmények fennállása esetén végzendő ideiglenes belső határellenőrzésekről szóló ajánlás megállapításáról
- Javaslat–Az Európai Parlament és a Tanács rendelete az (EU) 2016/399 rendeletnek a belső határokon történő határellenőrzés ideiglenes visszaállítására alkalmazandó szabályok tekintetében történő módosításáról*. COM(2017) 571 végleges (2017. szeptember 27.)
- A Bizottság Közleménye az Európai Parlamentnek és a Tanácsnak a schengeni rendszer fenntartásáról és megerősítéséről. COM(2017) 570 végleges (2017. szeptember 27.)
- A Bizottság Ajánlása a Schengeni határellenőrzési kódexben szereplő, a schengeni térség belső határain végzett határellenőrzés ideiglenes visszaállításáról szóló rendelkezéseinek végrehajtásáról. C(2017) 6560 végleges (2017. október 3.)
- A Bizottság Közleménye az Európai Parlamentnek és a Tanácsnak a teljeskörűen működő és reziliens schengeni térség kialakítására vonatkozó stratégia. COM(2021) 277 végleges (2021. június 2.)

Javaslat: Az Európai Parlament és a Tanács rendelete a személyek határátlépésére irányadó szabályok uniós kódexéről szóló (EU) 2016/399 rendelet módosításáról. COM(2021) 891 végleges (2021. december 14.)

ABSTRACT

Where is Schengen heading?

Mónika HERCZEG

One of the biggest challenges the European Union facing today is undoubtedly the management of the refugee crisis in Europe, the terrorist threat and pandemic Covid-19, which have a significant impact on the functioning of the area without internal border controls (Schengen Area). In response to these challenges, some Member States increasingly reintroduce or have reintroduced border controls at their internal borders for longer and longer periods, which, in addition to restricting the free movement of people within the Schengen Area, has sometimes jeopardised the proper functioning of the single market. The reintroduction of border controls at internal borders under the Schengen Borders Code was initially intended to be exceptional and temporary, but the prolonged migration crisis on the one hand, and new threats such as the Covid-19 pandemic on the other, have not yet restored the functioning of the Schengen Area. The main aim of the study is to present and analyse the European Commission's latest proposal to renew the Schengen Borders Code and to examine how the new amendments will help the return to an area without internal borders.

Keywords: Schengen Area, temporary reintroduction of border control, Schengen borders code, EU Law

Gondolatok az egyes speciális börtönszabályok tárgyában nemzetközi kitekintéssel

KOVÁCS István¹

A tanulmányban három kérdéskört járok körül, amely az európai büntetés-végrehajtási rendszereket jellemzi. A tanulmányban egy uniós és schengeni, egy uniós, de nem schengeni, valamint egy sem nem schengeni sem nem uniós országot elemzek. Az összehasonlító elemzés középpontjában a büntetés-végrehajtási rendszerben a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés kiszabása, a törvényességi felügyelet valamint az édesanya és a gyermek elhelyezésére szolgáló speciális szabályok vizsgálata áll. Az országválasztás indokát az a körülmény alapozta meg, hogy vajon a nemzetközi kötelezettségvállalás miként befolyásolja a vizsgált speciális szabályokat a különböző országokban.

Kulcsszavak: büntetés-végrehajtás, TÉSZ, törvényességi felügyelet, gyermek és anya elhelyezésének szabályai

Bevezetés

Egy társadalom létesítésének alapvető feltétele, hogy annak működését normák határozzák meg. A normák rendszere behálózza a társadalmat alkotó emberek és intézményesített rendszerek mindennapjait, amelyek egyidősek a Földön megjelenő első közösségekkel. A normák felelősek azért, hogy a társadalom fejlődhessen, annak tagjai békében és harmóniában élhessenek egymás mellett, tiszteletben tartva a kulturális értékeket és értékrendszereket. A normakövető polgárok mellett mindig lesznek azonban olyan normatagadók, akik ezeknek az értékeknek a megsemmisítésére törekcszenek, magatartásukkal pedig közvetve vagy közvetlenül sértik és veszélyeztetik a társadalom működési rendjét, az abban élő közösségi tagok életét, testi épségét, vagyonbiztonságát és jogos érdekeit. Az állam feladata, hogy az ilyen jellegű magatartásoktól a társadalmi berendezkedést megóvja, és biztonságot garantáljon az ott élő közösségeknek.

Hogy az állam mindezen kritériumokat teljesíteni tudja és a társadalom stabilitását megteremtse, a törvényes rendet pedig megtartani legyen képes, e célok teljesítésére szervezeteket hozott létre. Ez teremtette meg a külső befolyástól mentes,

¹ PhD, adjunktus, rendőr őrnagy, Nemzeti Közzszolgálati Egyetem Rendészet Vezetéstudományi Tanszék; tudományos titkár, Nemzeti Közzszolgálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola, e-mail: kovacs.istvan@uni-nke.hu

és az ország szuverenitását biztosító haderő, valamint a belső rend megteremtéséért felelős rendfenntartó erők létrehozásának alapjait, valamint a rendészeti igazgatás-funkció érvényesülését.²

A rendészeti igazgatás a közigazgatás egyik ágazata, amelynek társadalmi rendeltetése az, hogy a jogsértőnek minősített emberi magatartásoktól a hatósági kényszer eszközeivel – legitim fizikai erőszak monopóliumának birtokában – védelmezze a társadalmat.³

Rendvédelem pedig minden tevékenységi forma, amely az ország törvényekkel szabályozott alkotmányos belső rendjének fenntartására és folyamatos biztosítására irányul. A közrend és közbiztonság fenntartásának kérdése nem szűkíthető le sem a rendőrség, sem más rendészeti feladatokat ellátó szervezet munkájára.⁴

Mindez azért is fontos megállapítás, hiszen, ha a polgár a biztonság megteremtésére irányuló állami intézkedések összességére gondol, az nemcsak a klasszikus rendőrségi feladatokból, hanem nemzetbiztonsági és más rendvédelmi szervek tevékenységéből tevődik össze. Mi lesz az elkövetővel, ha a rendőrség már elfogta? Milyen kényszerintézkedések várnak a bűnelkövetőkre a nyomozati, majd a bírói szakaszban? Mi történik, ha az elkövetőt a bíróság jogerős ítéletében marasztalja? Van még reális esélye a bűnelkövetőnek, hogy a társadalom újra befogadja, és annak szorgos tagjává válhasson? A fentiek végrehajtását az állam a büntetés-végrehajtási intézményekre, rendvédelmi szervekre bízta.

A büntetés-végrehajtás az állam kizárólagos büntető hatalmának érvényesítésére szolgáló végrehajtási funkcióját öleli fel. Mindamellet, hogy az elítélteket és más jogcímenen fogva tartottakat jogerős bírósági döntés értelmében személyi szabadságuk gyakorlásának jogában korlátoznak, az állam alkotmányos garanciát vállal arra, hogy emberi és alkotmányos alapjogaik védelmét megteremti; így az emberi méltóság tiszteletben tartása, a kínzás, kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód tilalma, az egyenlő bánásmód érvényesülése különösen fontos alkotmányossági alapelveként és garanciaként jelenik meg. Mindezt az állam a nemzetközi jog és uniós kötelezettségek figyelembevételével azon társadalmi elvárás mellett érvényesíti, amelyben az elítéltek teljes körű foglalkoztatása által egy önfenntartó büntetés-végrehajtási szervezet valósulhat meg.⁵

A jogharmonizációs folyamatok eredményeként ma Magyarország a fentieknek teljes mértékben megfelelő büntetés-végrehajtási intézményt tudhat magáénak. A tanulmány ezért nem a magyar büntetés-végrehajtási rendszert, hanem három-három általam kiválasztott másik ország büntetés-végrehajtási rendszerét elemzi a tekintetben, hogy a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés szabályozása miként valósul meg, milyen speciális szabályok érvényesülnek a gyermek és az anya

² Kovács István: *Rendvédelmi ismeretek I.* Budapest, Magyar Rendészettudományi Társaság, 2021.

³ Finszter Géza: *A rendészeti igazgatás jogi alapjai.* Budapest, Rendőrtiszti Főiskola, 2008.

⁴ Opál Sándor: Hadtudomány, rendvédelem és közbiztonság-politika. *Rendészeti Szemle*, 29. (1991), 11. 3–8.

⁵ Navracsics Tibor igazságügyminiszter T/13096. számú törvényjavaslatának összefoglalója: www.parlament.hu/irom39/13096/13096.pdf

együttes elhelyezésével kapcsolatosan, valamint, hogy a büntetés-végrehajtási szervezet feladatvégzését törvényességi szempontból mely szerv vagy hatóság látja el. A három ország közül egy teljes jogú schengeni és uniós ország (Németország), egy teljes jogú uniós, de nem schengeni ország (Románia) és egy sem nem uniós és sem nem schengeni ország (Ukrajna). Az országválasztás indokát az a körülmény alapozta meg, hogy vajon a nemzetközi kötelezettségvállalás miként befolyásolja a vizsgált speciális szabályokat a különböző országokban.

Tanulmányomban történelmi alapkutatást végeztem, amelynek során primer és szekunder forráselemzést hajtottam végre. Az analízis és szintézis dialektikus felhasználása segítségemre volt abban, hogy a vizsgált témakört gondolati részekre bonthassam, majd minden egyes részt – felépítés és funkcionalitás alapján – az egészhez való viszonyulása alapján feltérképezhessem. Ezt egészítette ki az összehasonlítás módszertana, amely a vizsgálat tárgyáról számos ítéletet feltételezett, ezek egymással szorosan összefüggtek, az ismereteket pedig a keletkezett rendszeren belül az azonosság, a hasonlóság, a különbség és az össze nem vehetőség szempontja választotta szét.

Tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés

A nemzetközi – ezen belül is az uniós – szabályozás vonatkozásában időrendi összefüggésben hat nemzetközi jogi dokumentumot vettem górcső alá. Legelső az 1976-ban kiadott Európa Tanács Miniszteri Bizottságának az ajánlása volt, amely elsőként rögzítette a feltételes szabadság vizsgálatára vonatkozó rendelkezéseket a hosszú időtartamú és az életfogytig tartó szabadságvesztésre marasztalt elítéltek vonatkozásában. Minden elítéltnak joga van ahhoz, hogy az állam biztosítsa számára a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségének vizsgálatát, amelyet az életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélték esetében a fogva tartás kezdetétől számított 8–14 éven belül kell végrehajtani, majd azt meghatározott időközönként megisméltetni.⁶

1989-ben a gyermekek jogairól szóló nemzetközi egyezmény kimondja, hogy azon állam, amely a nemzetközi egyezmény részese kíván lenni, köteles gondoskodni arról, hogy a gyermekeket ne lehessen sem kínzásnak, sem kegyetlen, embertelen, megalázó büntetésnek vagy bánásmódnak alávetni, így különösen tilos a 18 éven aluli személyek által elkövetett bűncselekmények miatt halálbüntetést kiszabni vagy a szabadlábra helyezés lehetőségét kizáró életfogytiglan tartó szabadságvesztés büntetést alkalmazni.⁷

⁶ Council of Europe Committee of Ministers: *Resolution 76 (2) on the Treatment of Long-Term Prisoners*. Adopted by the Committee of Ministers on 17 February 1976 at the 254th meeting of the Ministers' Deputies.

⁷ United Nations: *Convention on the Rights of the Child*. Adopted and Opened for Signature, Ratification and Accession by General Assembly Resolution 44/25 of 20 November 1989 Entry into Force 2 September 1990, in Accordance with Article 49.

A Nemzetközi Büntetőbíróság 1998-as Statútuma szerint azon esetekben indokolt az életfogytig tartó szabadságvesztés büntetés kiszabása, ha a bűncselekmény különösen nagy tárgyi súlya, valamint az elkövető egyedi körülményei együttesen indokolják. E nemzetközi dokumentum viszont ugyanúgy rögzíti, hogy az életfogytig tartó börtönbüntetést időközönként felülvizsgálni szükséges, de a büntetés korlátolt enyhítésére csak akkor kerülhet sor, ha az elítélt minimum 25 évet már letöltött a büntetéséből.⁸

Az Európai Unió Tanácsa 2002-ben kerethatározatot bocsátott ki, amely többek között az elfogatóparancs érvényesítéséről és a tagállamok közötti átadási eljárásokról szól. A kerethatározat biztosítja a tagállamoknak azon lehetőséget, hogy a más tagállamban kibocsátott európai elfogatóparancs végrehajtását az alább részletezett feltétel érvényesítéséhez kössék; azaz, hogy a kibocsátó tagállam jogrendszere tartalmazza és tegye lehetővé a kiszabott büntetés végrehajtásának felfüggesztését szorgalmazó felülvizsgálatot. Mindez kérelemre vagy hivatalból, de kizárólag 20 éven belül indulhat.⁹

Kronológiailag az első ajánláshoz képest mintegy majd 30 év elteltével a Miniszteri Bizottság 2003-ban két egymást követő ajánlásában rögzítette a feltételes szabadságra bocsátás kérdéseit, valamint egyfajta ajánlást dolgozott ki a büntetés-végrehajtási intézetek számára, amely a hosszú tartamú és az életfogytig tartó szabadságvesztésüket töltő elítéltekkel való bánásmód alapelveinek meghatározására irányult.

A 22-es számú ajánlás a legelső ajánlás továbbfejlesztése, amely a feltételes szabadságra bocsátás feltételeivel részleteiben foglalkozik, így különösen azzal, hogy minden elítéltet – így a tényleges szabadságvesztésüket töltő elítélteket is – megilleti a feltételes szabadságra bocsátás vizsgálatának lehetősége. További kötelemként jelenik meg, hogy az elítéltet a büntetés megkezdésekor már megilleti azon információs jog, hogy tisztában lehessen azzal, hogy mely időpontban és milyen időtartamú büntetés letöltését követően van lehetősége arra és milyen feltételek tanúsítása esetén, hogy őt a bíróság feltételesen szabadságra bocsássa.¹⁰

A 23-as számú ajánlás az egyenlő bánásmód alapelveinek érvényesülésére hívta fel a figyelmet azáltal, hogy a büntetés-végrehajtási szervezetek részére kötelezettségként határozta meg az életfogytig tartó és a hosszú tartamú szabadságvesztést töltő elítéltek vonatkozásában a szegregálás tilalmát, az individualizáció követelményét, valamint a személyek fejlődését támogató alapelveket. Az ajánlás centrumában szerepet kapott azon kitétel is, miszerint az e körbe tartozó elítéltek szabadítását

⁸ International Criminal Court: *Rome Statute of the International Criminal Court*. Done at Rome on 17 July 1998, in Force on 1 July 2002. 2011.

⁹ The Council of the European Union: *Council Framework Decision of 13 June 2002 on the European Arrest Warrant and the Surrender Procedures between Member States* (2002/584/JHA).

¹⁰ Council of Europe Committee of Ministers: *Recommendation Rec (2003)22 of the Committee of Ministers to Member States on Conditional Release (Parole)*. Adopted by the Committee of Ministers on 24 September 2003 at the 853rd Meeting of the Ministers' Deputies.

is megfelelő gondossággal az ajánlásokban foglalt rendelkezéseket figyelembe véve kell előkészíteni.¹¹

Államok összehasonlítása a TÉSZ vonatkozásában

Németország mint teljes jogú uniós és schengeni tagállam a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztést a büntető szabályozásában az alábbiak szerint jeleníti meg. A német büntető törvénykönyv közel 20 külön fajta bűncselekmény elkövetéséért rendel életfogytig tartó szabadságvesztést kiszabni, de a legtöbb Németországban tényleges életfogytiglani börtönbüntetésre ítélt személy emberölés miatt tölti büntetését.¹² A német törvények betartják azt a kerethatározatot, amely kimondja, hogy a 18. életévét be nem töltött személlyel szemben tilos az életfogytig tartó szabadságvesztés kiszabása, így a minimum életkori ráta a 18. életév. 1988-ban a szövetségi legfelsőbb bírósági ítéletnek köszönhetően a 21. életév alatti fiatal felnőtteket sem büntetik tényleges életfogytiglani szabadságvesztéssel, mert érettségüket tekintve úgy kell őket kezelni, mint egy fiatakorút, ha a bíróság úgy látja, hogy felelősségteljes felnőtté tud fejlődni és válni, így a kiszabott büntetés egyébként is eléri célját.¹³ Németországban 1982-ig működött a kegyelmi eljárás intézménye, amelyet a jogalkotó a jogállamiság alapelveire tekintettel nem tartott elegendőnek, ezért a feltételes szabadságra bocsátással szemben a büntető törvénykönyv – életfogytig tartó szabadságvesztés vonatkozásában is – három kritériumfeltétel együttes fennállását követeli meg. A bűnelkövető legalább már 15 évet letöltött a büntetéséből, a bűnösség és a bűncselekmény tárgyi súlya további szabadságvesztés kiszabását nem rendelheti az elkövetőhöz, a társadalomra veszélyesség tekintetében pedig kedvező személyiségfejlődést kell prognosztizálni.¹⁴

Romániában a román büntető törvénykönyv 56–59. §-a rendelkezik az életfogytiglani szabadságvesztés kiszabásáról és a feltételes szabadságra bocsátás feltételeiről.¹⁵ A törvény 56. §-a határozatlan idejű szabadságvesztési formának tekinti az életfogytig tartandó szabadságvesztés büntetés kiszabását. (Ugyan 20 évet jelöl meg a jogalkotó, de bizonyos életkornál a törvénytörvény a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségének kiaknázásával operál.) Az 58. § kimondja, hogy ha az egyébként életfogytiglani szabadságvesztésre ítélt bűnelkövető a 65. életévét a végrehajtás során betöltötte, akkor a büntetés helyébe meghatározott időtartamú, azaz

¹¹ Council of Europe Committee of Ministers: *Recommendation Rec (2003)23 of the Committee of Ministers to Member States on the Management by Prison Administrations of Life Sentence and Other Long-Term Prisoners*. Adopted by the Committee of Ministers on 9 October 2003 at the 855th Meeting of the Ministers' Deputies.

¹² Strafgesetzbuch (StGB) (Deutschland). Lásd: www.gesetze-im-internet.de/stgb/BJNR001270871.html; Hartmut-Michael Weber: *Life Imprisonment and Secure Preventative Detention: Problems and Pitfalls. Zeitschrift für Internationale Strafrechtsdogmatik*, (2006), 8. 364–371.

¹³ Weber (2006): i. m.

¹⁴ § 57a Aussetzung des Strafrestes bei lebenslanger Freiheitsstrafe. Strafgesetzbuch (StGB) (Deutschland).

¹⁵ Criminal Code of the Republic of Romania. 12 November 2012. Lásd: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-REF\(2018\)042-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-REF(2018)042-e)

maximum 30 éves szabadságvesztés büntetés kiszabása kerülhet akkor, ha a büntetés teljes időtartama alatt jó magaviseletet tanúsított, polgári jogi kötelezettségeket vállalt, és nyilvánvaló, hogy a társadalmi reintegráció vele szemben sikeres lesz. (Megjegyzendő, hogy ha ugyan e körülmény végett a 60. életévét a személy betölti, és minimum 15 évet a büntetéséből letöltött, akkor feltételesen szabadlábra helyezhető, és ha 10 év a feltételes szabadságra bocsátás kezdetétől bűncselekmény elkövetése nélkül telik el, akkor a büntetését letöltöttnek kell tekinteni.)¹⁶ A gyermekek, azaz a 18. év alatti személyek életfogytiglani szabadságvesztésre való büntetését a törvény tiltja Romániában is.

Ukrajna vonatkozásában szintén elmondható, hogy irányadónak az ukrán büntető törvénykönyvet kell tekinteni, amelynek 64. §-a rendelkezik a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés kiszabásáról.¹⁷ Az életfogytiglani szabadságvesztés büntetés különösen súlyos bűncselekmények esetén alkalmazandó, és csak az ukrán Büntető Törvénykönyvben kifejezetten meghatározott bűncselekmények elkövetése esetén alkalmazható, ha a bíróság nem találja lehetségesnek a határozott időre szóló szabadságvesztés kiszabását. Továbbá nem szabható ki életfogytiglani szabadságvesztés azokra a személyekre, akik 18. életév alatt követtek el bűncselekményeket, valamint a 65 év felettiekre és azokra a nőkre, akik a bűncselekmény elkövetésekor vagy az ítélet kihirdetésekor terhesek voltak. A feltételes szabadságra bocsátást a törvény kizárja, kivéve, ha elnöki kegyelemben részesül az elítélt, amiért az Emberi Jogok Európai Bírósága Ukrajnát elmarasztalta. (Bővebben erről a Pethukov perben olvashatunk.)¹⁸

Az elítélt anya és a gyermekének elhelyezése a büntetés-végrehajtási intézetben

Az anya és gyermek büntetés-végrehajtási elhelyezésének kereteit is nemzetközi szabályozókban kell keresnünk. Mindennek kiindulópontja az Egyesült Nemzetek Szervezetének Közgyűlése által 1989. november 20-án elfogadott Gyermejjogi Egyezmény.

Az Egyezmény megalkotta az úgynevezett 3P modellt, amely a világ összes gyermekére irányadó. Védelem (*protection*), azaz a gyermekeket megilleti a biztonság joga, védelem a bántalmazás minden formája, az elhanyagolás és a kizsákmányolás ellen. Ellátás, gondozás (*provision*), azaz a gyermekeket megilleti alapvető szükségleteiknek a biztosítása, amely az egészséges testi és lelki fejlődésükhöz szükséges. A részvétel (*participation*), azaz a gyermekeket megilleti a közösség életében való aktív részvétel joga is. A nemzetközi joganyag 3. cikkelyének (1) bekezdése pedig

¹⁶ Child Rights International Network: <https://archive.crin.org/en/home/campaigns/inhuman-sentencing/problem/life-imprisonment/life-imprisonment-children-europe.html>

¹⁷ Criminal Code of Ukraine (2001. szeptember 1.).

¹⁸ European Court of Human Rights: Pethukov vs. Ukraine (2019. március 22.).

minderre tekintettel kimondja, hogy: „Minden a gyermekeket érintő tevékenységben, akár állami, akár magánszféra által végzett tevékenységben – jóléti intézmények, bíróságok, közigazgatási hatóságok vagy törvényhozó szervek – a gyermek mindenképp felett álló érdeke az elsődleges szempont.”¹⁹ Nem egyedüli, de elsődleges szempont. Mindezzel összefüggésben nagyon jó példát látunk, hogy már a Gyermekjogi Bizottság is felhívta a hatóságok figyelmét arra a tényre, hogy a gyermek elhelyezésével kapcsolatban mindig a gyermek érdekeit kell szem előtt tartani, a szakembereknek gondosan kell mérlegelniük, függetlenül attól, hogy az anya (vádlott) bebörtönzéséről, őrizetbe vételéről vagy előzetes letartóztatásáról van szó.²⁰

A Rómában 1950-ben létrejött az Emberi Jogok és Alapvető Szabadságok Védelméről szóló nemzetközi egyezmény rendelkezéseit 1998. november 1-jei hatállyal a Tizenegyedik Kiegészítő Jegyzőkönyv bővítette ki. A Jegyzőkönyv minden állami szervet – beleértve ebbe a bíróságokat is – kötelezi a nemzetközi dokumentum rendelkezéseinek betartására. Mindez a téma relevanciájából adódóan a 8. cikkben realizálódik, azaz, hogy mindenkinek joga van a magán- és családi életéhez, otthonának és levelezésének tiszteletben tartásához; a hatóságok pedig e jog gyakorlásába nem avatkozhatnak be, kivéve, ha az jogszabályi rendelkezés folytán megengedett és a demokratikus társadalomban szükséges.²¹ Azáltal, hogy a szülőt a bíróság szabadságvesztésre ítéli, az önmagában is a szülő és a gyermek erőszakos elválasztását jelenti, így az sérti a gyermekek 8. cikkben meghatározott jogait, megfosztva őket ezzel a szülői gondozás lehetőségétől.

A család kiemelkedő szerepét az Egyesült Nemzetek Szervezete Közgyűlésének Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya rögzítette.²² A nemzetközi dokumentum kimondta, hogy minden gyermeknek (fajra, színre, nemre, nyelvre, vallásra, nemzeti és társadalmi eredetre, vagyona vagy születésre való tekintet nélkül) joga van a védelemre, amely őt kiskorú állapota folytán a családjá, a társadalom és az állam részéről megillet. Rámutatott továbbá a család jelentőségére a társadalomban, a gyermek jogosultságára a megfelelő védelemhez, továbbá a gyermekkel szembeni kötelezettség és a felelősség megosztására a társadalom, az állam és a család között, de kihangsúlyozta azt, hogy a gyermek gondozása, nevelése a család felelőssége.²³ Az Egyesült Nemzetek Szervezete Közgyűlésének Nyilatkozata 1986-ban deklaráta a gyermekek védelmére és jólétére vonatkozó társadalmi és jogi alapelveket. Kiemelkedő szerepet a rokoni kapcsolatoknak tulajdonított. A rokoni kapcsolat elsőbbséget élvez, azon kívüli elhelyezésre csak a gyermek

¹⁹ United Nations (1989): i. m.

²⁰ Stephanie Lagoutte: The Human Rights Framework. In Scharff Smith et al. (szerk.): *Children of Imprisoned Parents*. Denmark, The Danish Institute for Human Rights, 2011. 33–34.

²¹ European Court of Human Rights – Council of Europe: *The European Convention on Human Rights*. Rome, 1950. november 4.

²² United Nations: *International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights* (1966. december 16.).

²³ Bory Noémi: A büntetőjog és az életkor, a gyermeki jogok és a gyermekbarát igazságszolgáltatás a nemzetközi dokumentumokban. *Úgyészségi Szemle*, 5. (2020), 4. 82–105.

érdekében kerülhet sor abban az esetben, ha nem tudják nevelni vagy megfelelően gondoskodni róla.²⁴

A tagállamok számára az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága 2006. január 11-én elfogadott Európai Börtönszabályokról szóló R/2006/2 ajánlásában több helyen is rögzíti a gyermekekkel és édesanyákkal, azok elhelyezésével kapcsolatos rendelkezéseit. A 36.1–36.3. pontok kimondják, hogy a kicsiny gyermek büntetését töltő szülőjével kizárólag akkor maradhat együtt a börtönben, ha ez az illető gyermek legfőbb érdekét szolgálja. Az ilyen gyermekek nem kezelhetők fogvatartottként. Amennyiben az ilyen kicsiny gyermek a börtönintézetben maradhat a szülőjével, különleges intézkedések szükségesek a szakképzett személyzettel rendelkező bölcsőde biztosítására, ahol a gyermek elhelyezésére sor kerül, amikor a szülő olyan tevékenységet folytat, amelynél a kicsiny gyermek nem lehet jelen. Külön elszállásolást kell biztosítani az ilyen kicsiny gyermekek jólétének védelmében.²⁵

A gyermekelhelyezéshez keretet adó nemzetközi dokumentumokból is egyértelműen kitűnik, hogy a gyermek jogai mindenek felett álló érdekének kell elsődleges szempontnak lennie, amikor a bíróság olyan döntést bírál el, amely bebörtönzés miatt a szülőtől való különválást eredményezhet.

Államok összehasonlítása a gyermekelhelyezés vonatkozásában

Németországban a különböző jogszabályokban differenciáltan jelennek meg azon előfeltételek, hogy miként helyezhető el a gyermek az édesanyánál, amennyiben az anyát börtönbüntetésre ítélik, valamint, hogy az egyes büntetés-végrehajtási intézeteknek a várandós és bebörtönzött édesanyákat és a már büntetés-végrehajtási intézetben gyermekével elhelyezett édesanyákat miként szükséges speciális formában kezelni.

Többek között a német összesített börtöntörvény 74. § (1)–(3) bekezdése rendelkezik a fentiekéről. A törvény utal rá, hogy annak aktusait az anyaság védelméről szóló 1979. évi 221. szövetségi törvény rendelkezéseivel összhangban fogalmazták meg. A (1) bekezdés rögzíti, hogy a gyermekeik gondozására és nevelésére jogosult női fogvatartottak a gyermeküket kétéves korukig maguknál tarthatják, kivéve, ha ez a gyermek számára hátrányt jelentene. A (2) bekezdés rögzíti, hogy amennyiben a szükséges eszközök rendelkezésre állnak, a büntetés-végrehajtási intézet intézményvezetője engedélyezheti, hogy az édesanya a gyermekét hároméves koráig magánál tarthassa, ha a gyermek kétéves korának betöltésekor az anyának már csak egy további, azaz legfeljebb egyéves büntetés hátralevő részét kell letöltenie. A (3) bekezdés kimondja, hogy amíg a fogvatartott a gyermekét magánál tartja, az intézet köteles a gyermek eltartásáról is gondoskodni. Ennek a költségeit a szövetségi

²⁴ Bory (2020): i. m.

²⁵ Council of Europe: *Recommendation Rec (2006)2 of the Committee of Ministers to Member States on the European Prison Rules*. Strasbourg, 2006.

kormány viseli.²⁶ A szabadságvesztés büntetések, valamint a reform és a biztonság érdekében hozott szabadságvesztési intézkedések végrehajtásáról szóló törvény 80. § (1) és (2) bekezdései kimondják, hogy ha a fogvatartott gyermeke még nem tanköteles, akkor beleegyezésével abban a büntetés-végrehajtási intézetben helyezhető el, ahol az anyja tartózkodik, ha ez a gyermek legjobb érdeke. Az elhelyezés előtt meg kell hallgatni az ifjúsági jóléti irodát. Ilyen esetben az elhelyezés a gyermek eltartására kötelezett költségére történik. A költségtérítési igény érvényesítésétől el lehet tekinteni, ha az anya és gyermeke közös elhelyezését veszélyeztetné. A 142. § (1) pedig kimondja, hogy a női intézetekben olyan létesítményeket kell biztosítani, ahol az anyák elszállásolhatók gyermekeikkel, ami az állam kötelessége.²⁷

A várandós és szabadságvesztésre ítélt, börtönbüntetésüket büntetés-végrehajtási intézetben töltő nőkre Romániában is külön szabályok vonatkoznak. A megkülönböztetés nem csak az ellátásban, hanem a látogatások rendjében, a családtagokkal való érintkezésben és a csomagküldés módjában is tetten érhető. (A várandós nők családjuktól havi 20 kilogrammnak megfelelő csomagot kaphatnak, amely nem tartalmazhat dohányterméket. Havi négy látogatás, négy levél illeti meg őket és 400 lejnek megfelelő pénzüsszegre is szert tehetnek.) A fogva tartott nők gyakorta nem rendelkeznek megfelelő egészségügyi ellátással, azonban a várandós elítéltek mindegyike megfelelő hozzáféréssel rendelkezik a nőgyógyászati eljárásokhoz, bár ezt a börtönön kívüli orvosok végzik, tekintettel arra, hogy a börtönben nem dolgoznak nőgyógyászok. Ezeket a vizsgálatokat, vagy ha szövődmény lépne fel, akkor a Jilava városában fekvő vagy az intézmény székhelye szerinti helyi kórházban végzik, illetőleg kezelik. Ha a várandós édesanya a terhesség hatodik hónapját meghaladja, akkor automatikusan Jilava városába kerül. A szülést követően a börtönigazgató engedélyezheti az anya részére, hogy egy évre megszakítsa a börtönbüntetés letöltését, hogy gondoskodhasson az újszülöttről. Ezt a határidőt a bíróság további évekkel hosszabbíthatja meg. Továbbá a büntetés végrehajtásáról szóló törvény nem tiltja, hogy a gyermek a fogvatartottal maradjon a börtönben.²⁸

Ukrajnában a súlyos és az öt évet meghaladó szabadságvesztésnél súlyosabban büntetendő bűncselekmények miatt elítélt nőknek a börtönbüntetésüket speciális büntetés-végrehajtási intézményben kell letölteniük. Kilenc nagyobb büntetés-végrehajtási intézmény működik Ukrajnában, amiből mindösszesen háromnak van speciális létesítménye, ahol a várandós és szoptató nőket, valamint a három éven aluli gyermekeket nevelő börtönbüntetést töltő édesanyákat elhelyezik. Az ukrán büntető törvénykönyv szerint, ha az anya büntetéséből egy év még hátra van, és gyermeke harmadik életévét betöltötte, akkor a gyermek az anyja szabadságáig vele maradhat. Ha azonban a nő büntetése hosszabb, akkor gyermekét

²⁶ Bundesgesetz vom 26. März 1969 über den Vollzug der Freiheitsstrafen und der mit Freiheitsentziehung verbundenen vorbeugenden Maßnahmen (Strafvollzugsgesetz – StVG.) StF: BGBl. Nr. 144/1969.

²⁷ Gesetz über den Vollzug der Freiheitsstrafe und der freiheitsentziehenden Maßregeln der Besserung und Sicherung (Strafvollzugsgesetz – StVollzG).

²⁸ Helsinki Watch: *Prison Conditions in Romania*. Washington, Division of Human Rights Watch, 1992.

a büntetés-végrehajtási telep területén lévő nappali tagozatos óvodába helyezik, ha más személy nem vállalja felügyeletét. Ez biztosítja azon alapelv érvényesülését, miszerint az állam a nők társadalmi reintegrálását, valamint a család megőrzéséhez való jogukat garantálja. A törvény kimondja, hogy bírósági határozattal mentesülhetnek büntetésük alól az öt évig terjedő szabadságvesztésre ítélt várandós nők és hét évnél fiatalabb gyermeket nevelő nők, helyette a bíróság velük szemben próbaidőre bocsátja őket, amelyet a pártfogó felügyelők felügyelete mellett ellenőriz.²⁹

A büntetés-végrehajtás törvényességi felügyelete

A törvényességi felügyelet vonatkozásában mindig az államban uralkodó hatalmi ágak megosztásának alapelvéből kell kiindulnunk. Ugyan a hatalmi ágak szétválasztása leginkább Montesquieu-hez köthető, de korábban már Locke is feltárta, hogy a törvényhozó és végrehajtó hatalmi ágak szétválasztására szükség van.³⁰ Harmadikként a rendszerben az igazságszolgáltatás helyett a föderációs hatalom kapott szerepet, amelyet az akkori kormányzati rendszerek az államfői hatalom megfelelőjeként tartottak számon.³¹ Bármelyik tipizálást is vesszük alapul, a hatalmi ágak szétválasztása gondoskodik arról, hogy a rendvédelem ne a „párt ökleként” és kormányzati célok „erőszakszervezeteként”, hanem attól független és kizárólag a törvényeknek alárendelt végrehajtó hatalomként, igazságszolgáltatási funkció gyakorlásának tilalmával működjön közre.

A tanulmányban vizsgált kérdéskörökből is jól látszik, hogy egy olyan rendvédelmi szervre, mint a büntetés-végrehajtás – amely az állami erőszak legitim hatalmi monopóliumával rendelkezik, és mindezt az erőszakot alkotmányos garanciaként megjelenő alapvető emberi és alkotmányos jogok védelme érdekében, politikai befolyástól mentesen alkalmazhatja is – mekkora felelősség hárul.

Annak ellenére, hogy a különböző államok jogforrási hierarchiájának legtetején nevesített alkotmány a társadalmi kontroll eszközeként a rendvédelmi szervek számára a törvényesség, jogszerűség és szakszerűség, valamint a célhoz kötöttség elve alapján mindezt megteremti, mégis az ezirányú intézkedések összessége a társadalom egyes tagjaiban kételyt ébreszt, azok nem teljes joggal hisznek a demokratikus értékek védelmének rendészeti funkciókkal tűzdelt megteremtésében. A hatósági felelősség érvényesítése ezért nem könnyű feladat.

Szükség van tehát egy olyan szervre, hatóságra vagy intézményre, amely a társadalmi kontroll eszközeként a rendvédelmi szerveket – így köztük a büntetés-végrehajtást is – felügyeli. Az angolszász típusú jogrendszer, valamint a rendvédelem jog- és történeti fejlődése a civil kontroll szempontjából sokkal előnyösebb

²⁹ Criminal Code of Ukraine (2001. szeptember 1.).

³⁰ Charles-Louis de Secondat Montesquieu: *A törvények szelleméről*. Csécsy Imre (ford.). Budapest, Akadémiai Kiadó, 1962.

³¹ John Locke: *Two Treatises of Government*. England, Awnsham Churchill, 1689.

helyzetben van, mint azok az államok, amelyek a kontinentális jogrendszer mintájára épültek fel.

Az angolszász közösségi rendészet eszméje a rendészet alkalmazását a közösség kezébe adta, amely így felhatalmazással rendelkezik akár a kontroll intézményének joghatóságával is, ami leginkább a bizalomban és a nyilvánosságban érhető tetten, akárcsak egy mellérendeltségen alapuló társadalmi kapcsolatban.

A kontinentális jogrendszerre épülő államoknak is fel kell ismerniük azt az igényt, hogy a polgárok felé irányuló bizalom a civil kontroll intézményesült formájában valószínűleg csak meg. Szükség van olyan sajátos szervezeti megoldások létrehozására, amelyek a politikai befolyástól mentes függetlenséget, a szaktudást és a közösség jogos érdekvédelemét szolgálják megfelelő képviselést megteremtik.³²

A modern állam szerves részét képezi a korszerű büntetés-végrehajtás, ez utóbbi pedig elképzelhetetlen hatékony garanciális háttér, a végrehajtás törvényességére is kiterjedő, nemzetközi és hazai garanciális és kontrollrendszer hiányában. A büntetés-végrehajtás során – ahol az emberi alapjogok korlátozására kerül sor, határozott és hatékony védelmet kell nyújtani az emberi jogok megsértésével, az esetleges hatalommal való visszaéléssel szemben. A büntetések és intézkedések, valamint más, személyi szabadságkorlátozással járó szankciók végrehajtása ezért olyan állami feladat, amely differenciált – jogi, szakmai, társadalmi stb. – ellenőrzés alatt áll.³³

A büntetés-végrehajtást övező garancia- és kontrollrendszer – amely a büntetés-végrehajtási jog tárgykörének is részét képezi – több önálló elemből álló komplex struktúra. A belső revíziót jelentő igazgatási felügyelet mellett hozzátartozik a nemzetközi szervezetek által gyakorolt kontroll, az ügyészségi törvényességi felügyelet és jogvédelem, a bírósághoz fordulás lehetősége, a társadalmi ellenőrzés, az elítélt, illetve a büntetőeljárás kényszerintézkedés hatálya alatt álló személyek az ombudsmanhoz, valamint nemzetközi szervezetekhez fordulásának joga, továbbá az alapjogi biztos által gyakorolt nemzeti ellenőrző mechanizmus.³⁴

Államok összehasonlítása a törvényességi felügyelet vonatkozásában

Németországban a szabadságvesztés büntetések, valamint a reform és a biztonság érdekében hozott szabadságvesztési intézkedések végrehajtásáról szóló törvény 151. § (1) bekezdése kimondja, hogy a tartományi igazságszolgáltatás köteles a büntetés-végrehajtási intézmények felügyeletére.³⁵ A fentiekre nagyon jó példa a fogvatartott

³² Kovács (2021): i. m.

³³ Polt Péter – Lajtár István: Ügyészi kontroll a büntetés-végrehajtás törvényessége felett. In Várkonyi Zsolt Kristóf (szerk.): *Büntetés-végrehajtás az igazság védelmében*. Budapest, BVOP, 2019. 9–26.

³⁴ Polt–Lajtár (2019): i. m.

³⁵ Gesetz über den Vollzug der Freiheitsstrafe und der freiheitsentziehenden Maßregeln der Besserung und Sicherung (Strafvollzugsgesetz – StVollzG).

panaszjogának érvényesítése, amely a 108. § (1)–(3) bekezdésében foglaltak szerint érvényesíthető.

A bekezdések kimondják, hogy a fogvatartottnak lehetősége van arra, hogy az őt érintő ügyekben kérelmeivel, javaslataival, panaszával az intézet vezetőjéhez forduljon, a fogvatartott részére egyébként is rendszeres konzultációs lehetőséget kell kialakítani. Ha a panaszos által benyújtott kérelem vonatkozásában az intézményvezető nem hoz kielégítő döntést, akkor a fogvatartott az illetékes felügyeleti hatósághoz fordulhat. Ha a felügyeleti hatóság képviselője felkeresi az intézetet, biztosítani kell, hogy a fogvatartott az őt érintő ügyekben hozzá fordulhasson, panaszát nála tehesse meg. (Természetesen ez a felügyeleti hatóság ellen érvényesített panasz benyújtásának lehetőségét nem érinti.) A panasz elbírálását követően, ha az a fogvatartott megítélése alapján számára továbbra sem kielégítő (továbbra is fennáll a vélt jogsérelem), akkor a 109. § alapján a felügyeleti hatóság határozata ellen elmentmondással élhet, a bíróságnál jogorvoslatot kezdeményezhet. Mindennek elbírálására hatáskörrel a helyi járásbíróság büntetés-végrehajtási kamarája rendelkezik. A Büntetés-végrehajtási Kamara által hozott döntés szintén megtámadható, amelyet fellebbviteli szervként a Legfelsőbb Regionális Bíróság bírál el.

A rendes jogorvoslati eljárást követően a fogvatartottnak lehetősége van, hogy a vélt jogséreleme miatt a Szövetségi Alkotmánybírósághoz forduljon, amelyről a Szövetségi Alkotmánybíróságról szóló törvény 90. § (1)–(3) bekezdése rendelkezik.³⁶ Megjegyzendő, hogy a Szövetségi Alkotmánybíróság azonban azonnal dönthet a bírósági eljárás kimerülése előtt benyújtott alkotmányjogi panaszról, ha az általános jelentőségű, vagy ha a panaszost súlyos és elkerülhetetlen hátrány érné, ha először bíróság elé utalnák.

A szabadságvesztés büntetések, valamint a reform és a biztonság érdekében hozott szabadságvesztési intézkedések végrehajtásáról szóló törvény 162. § (1)–(3) bekezdése szerint a büntetés-végrehajtási intézetekben tanácsadó testületeket kell létrehozni, amelynek büntöntiszt nem lehet a tagja, részleteinek szabályozásáért pedig a szövetségi állam felelős. A tanácsadó testület létrehozásának azért van kiemelt jelentősége, mert a fogvatartott panaszát hozzá vagy akár az ombudsmanhoz is továbbbíthatja, aki így a büntetés-végrehajtási intézettől teljesen független jogállású.

Az Emberi Jogok Európai Bíróságához is ugyanúgy fordulhat a fogvatartott, ha úgy ítéli meg, hogy emberi jogához kapcsolódó jogosultságát megsértették.

Romániában, amennyiben a fogvatartottat jogsérelem éri, két szervhez fordulhat, amely a büntetés-végrehajtás vonatkozásában a törvényességi felügyeletet ellátja. Amennyiben a sérelem közvetlenül bűncselekmény elkövetéséből származik, akkor a fogvatartott az ügyészséghez fordulhat, ha pedig a magatartás a fogvatartott valamely jogát vagy jogos érdekét sértette vagy veszélyeztette, akkor az illetékes büntönt felügyelő bíróhoz nyújthatja be panaszát.

³⁶ Gesetz über das Bundesverfassungsgericht (Bundesverfassungsgerichtsgesetz – BVerfGG).

Az ombudsman olyan esetekben jogosult a beavatkozásra, amikor a hatóságok a fogvatartott jogát vagy jogos érdekét sértették vagy veszélyeztették. A szervezet teljesen független a kormánytól. A román jogrendszerben ugyan a rendkívüli jogorvoslatot szintén az ombudsmanhoz kell benyújtani, ugyanakkor ahhoz jogvesztő határidőt állapít meg a törvény, amikor kimondja, hogy a jogsérelem keletkezésétől számított 12 hónapon belül a panaszt meg kell tenni.

Romániában is működnek olyan kifejezetten civil kontroll alá eső, nem kormányközi szervezetek (például az APADOR-CH – ismertebb nevén a Helsinki Bizottság), amelyek felügyelik a fogvatartási intézményekben a fogvatartottak életkörülményeit, tényfeltáró vizsgálatokat folytatnak, amennyiben az intézmény alapvető jogot sértett.

Ezeknek a szervezeteknek a döntései viszont az illetékes hatóságot nem kötik, azokra nézve nem kötelező érvényűek.³⁷

Ukrajnában a börtönöket az ukrán Igazságügyi Minisztériumhoz tartozó Ukrajna Állami Büntetés-végrehajtási Szolgálat szabályozza. A fogvatartottaknak joguk van panaszt benyújtani a büntetés-végrehajtási hatóságokhoz és más kormányzati szervekhez, valamint nemzeti és nemzetközi bíróságokhoz is. A Parlament Emberi Jogi Ombudsman Hivatala, amely ügyészeket, civil szervezeteket, valamint nemzetközi ellenőrző testületeket, például a Kínzás Elleni Bizottságot (CAT) felügyeli, rendszeresen ellátogat a börtönökhöz és fogad egyes foglyokat.³⁸

Összegzés

Tanulmányomban egy uniós (azaz teljes jogú schengeni és uniós) országot, egy uniós, de nem schengeni, valamint egy sem nem schengeni és sem nem uniós államot vettem górcső alá. A tanulmányban a teljesség igénye nélkül elemeztem az adott ország büntetés-végrehajtási rendszerét, abban kizárólag az elemzés tárgyává tett súlyponti kérdések, mint a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés, a törvényességi felügyelet, valamint a gyermek és anya elhelyezése szerepelt.

A laikus személy azt gondolná, hogy az uniós közösségbe nem tartozó harmadik ország az uniós és nemzetközi szabályozástól lemaradva a vizsgált börtönkérdésekben elmaradott mutatókkal rendelkezik. Mindez közel sem igaz, és a kutatás minderre alapjaiban cáfolt rá.

A vizsgált kérdésekben – tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés, a gyermek édesanyával való elhelyezése a büntetés-végrehajtási intézményben, valamint a büntetés-végrehajtás törvényességi felügyelete – függetlenül az államok

³⁷ Fair Trials International: *Criminal Proceedings and Defence Rights in Romania*. London, Fair Trials Temple Chamber, 2015.

³⁸ Anton Symkovych: The Legal and Illegal Use of Force by Prison Officers in Ukraine. *The Prison Journal*, 99. (2018), 1. 89–111.

státuszainak meghatározásától – ugyan országokra speciálisan jellemző, de – nem is annyira differenciált szabályokat alkalmaznak.

Jól lehet látni, hogy példának okáért minden egyes általam elemzett ország a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés vonatkozásában a gyermekek jogainak érvényesülését elsődlegesnek tekinti (így 18 év alatti személyt nem marasztalnak életfogytig tartó szabadságvesztésre), de ugyanez igaz az anya és a gyermek közös börtönügyi elhelyezésére is, amely szintén a gyermekek elsődleges érdekén nyugszik. Újabb közös pont lehet a törvényességi felügyelet ellátása, amely mindhárom állam tekintetében az alapjogi sérelem miatti panasz benyújtását az ombudsman részére megengedi, ami erősíti a törvényességi kontroll civil rendszerét. Ugyanez igaz a hivatalból működő és az állami apparátus részét képező állami felügyeleti rendszerre is, amely a büntetés-végrehajtás jogszerűségét teremti meg.

A különbségek – amelyek joggal foghatók fel inkább enyhítéseknek, mint szigorításoknak – az államok büntetés-végrehajtási, valamint további büntetőnormákban foglalt részletszabályaikon nyugszanak. (Lásd például az édesanyákkal vagy időskorúakkal kapcsolatos rendelkezéseket.)

Összegzésképpen megállapítható, hogy a vizsgált rendszerek egymással nagyon szoros szabályozáson nyugszanak, a különbségek az adott állam jogrendszerében és a büntető igazságszolgáltatást szabályozó jogágakban keresendő, amelyek konstrukciója és alkalmazása az adott ország szuverén joga is egyben.

IRODALOMJEGYZÉK

- Bory Noémi: A büntetőjog és az életkor, a gyermeki jogok és a gyermekbarát igazságszolgáltatás a nemzetközi dokumentumokban. *Ügyészségi Szemle*, 5. (2020), 4. 82–105. Online: <https://ugyeszsegiszemle.hu/hu/202004/ujzag>
- Bundesgesetz vom 26. März 1969 über den Vollzug der Freiheitsstrafen und der mit Freiheitsentziehung verbundenen vorbeugenden Maßnahmen (Strafvollzugsgesetz – StVG.) StF: BGBl. Nr. 144/1969. Online: www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10002135
- European Court of Human Rights – Council of Europe: *The European Convention on Human Rights*. Rome, 1950. november 4. Online: www.echr.coe.int/documents/convention_eng.pdf
- Council of Europe Committee of Ministers: *Recommendation Rec (2003)22 of the Committee of Ministers to Member States on Conditional Release (Parole)*. Adopted by the Committee of Ministers on 24 September 2003 at the 853rd Meeting of the Ministers' Deputies. Online: <https://rm.coe.int/16800ccb5d>
- Council of Europe Committee of Ministers: *Recommendation Rec (2003)23 of the Committee of Ministers to Member States on the Management by Prison Administrations of Life Sentence and Other Long-Term Prisoners*. Adopted by the Committee of Ministers on 9 October 2003 at the 855th Meeting of the Ministers' Deputies. Online: <https://rm.coe.int/09000016805dec7a>
- Council of Europe Committee of Ministers: *Resolution 76 (2) on the Treatment of Long-Term Prisoners*. Adopted by the Committee of Ministers on 17 February 1976 at the 254th Meeting of the Ministers' Deputies. Online: <https://rm.coe.int/16804f2385>
- Criminal Code in Ukraine. September 1, 2001. Online: www.imolin.org/doc/amlid/Ukraine_Criminal%20Code%202001.pdf

- Criminal Code of the Republic of Romania. 12 November 2012. Online: [www.venice.coe.int/web-forms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-REF\(2018\)042-e](http://www.venice.coe.int/web-forms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-REF(2018)042-e)
- The Council of the European Union: *Council Framework Decision of 13 June 2002 on the European Arrest Warrant and the Surrender Procedures between Member States* (2002/584/JHA). Online: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32002F0584&from=HU>
- Fair Trials International: *Criminal Proceedings and Defence Rights in Romania*. London, Fair Trials Temple Chamber, 2015. Online: www.fairtrials.org/app/uploads/2022/01/Criminal-Proceedings-and-Defence-Rights-in-Romania.pdf
- Finszter Géza: *A rendészeti igazgatás jogi alapjai*. Budapest, Rendőrtiszti Főiskola, 2008.
- Helsinki Watch: *Prison Conditions in Romania*. Washington, Division of Human Rights Watch, 1992.
- International Criminal Court: *Rome Statute of the International Criminal Court*. Done at Rome on 17 July 1998, in force on 1 July 2002. 2011. Online: www.icc-cpi.int/resource-library/documents/rs-eng.pdf
- Kovács István: *Rendvédelmi ismeretek I.* Budapest, Magyar Rendészettudományi Társaság, 2021.
- Lagoutte, Stephanie: The Human Rights Framework. In Peter Scharff-Smith – Lucy Gampell (szerk.): *Children of Imprisoned Parents*. Denmark, The Danish Institute for Human Rights, 2011. 31–57.
- Locke, John: *Two Treatises of Government*. England, Awnsham Churchill, 1689.
- Montesquieu, Charles-Louis de Secondat: *A törvények szelleméről*. Csécsy Imre (ford.). Budapest, Akadémiai Kiadó, 1962.
- Navracsics Tibor igazságügyminiszter T/13096. számú törvényjavaslatának összefoglalója. Online: www.parlament.hu/irom39/13096/13096.pdf
- Opál Sándor: Hadtudomány, rendvédelem és közbiztonság-politika. *Rendészeti Szemle*, 29. (1991), 11. 3–8.
- Polt Péter – Lajtár István: Ügyészi kontroll a büntetés-végrehajtás törvényessége felett. In Várkonyi Zsolt Kristóf (szerk.): *Büntetés-végrehajtás az igazság védelmében*. Budapest, BVOP, 2019. 9–26.
- Symkovych, Anton: The Legal and Illegal Use of Force by Prison Officers in Ukraine. *The Prison Journal*, 99. (2018), 1. 89–111. Online: <https://doi.org/10.1177/0032885518814728>
- United Nations: *Convention on the Rights of the Child*. Adopted and Opened for Signature, Ratification and Accession by General Assembly Resolution 44/25 of 20 November 1989 Entry into Force 2 September 1990, in Accordance with Article 49. Online: www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/crc.aspx
- United Nations: *International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights* (1966. december 16.). Online: www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/cescr.aspx
- Weber, Hartmut-Michael: Life Imprisonment and Secure Preventative Detention: Problems and Pitfalls. *Zeitschrift für Internationale Strafrechtsdogmatik*, (2006), 8. 364–371.

Jogforrások

- Aussetzung des Strafrestes bei lebenslanger Freiheitsstrafe. Strafgesetzbuch (StGB) (Deutschland). Online: www.gesetze-im-internet.de/stgb/BJNR001270871.html
- European Court of Human Rights. Pethukov vs. Ukraine. Online: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-191703%22%5D%7D>
- Gesetz über das Bundesverfassungsgericht (Bundesverfassungsgerichtsgesetz – BVerfGG). Online: www.gesetze-im-internet.de/bverfgg/BJNR002430951.html
- Gesetz über den Vollzug der Freiheitsstrafe und der freiheitsentziehenden Maßregeln der Besserung und Sicherung (Strafvollzugsgesetz – StVollzG). Online: www.gesetze-im-internet.de/stvollzg/BJNR005810976.html

Recommendation Rec (2006)2 of the Committee of Ministers to Member States on the European Prison Rules. Online: <https://rm.coe.int/european-prison-rules-978-92-871-5982-3/16806ab9ae>

Strafgesetzbuch(StGB)(Deutschland).1871. Online:www.gesetze-im-internet.de/stgb/BJNR001270871.html

ABSTRACT

Thoughts on Individual Special Prison Rules with an International Perspective

István KOVÁCS

In this study, I revolve around three issues that characterise European penitentiary systems. The study analyses one EU and Schengen country, one EU but not Schengen country and one non-Schengen and non-EU country. The comparative analysis focuses on the imposition of effective life imprisonment in the penitentiary system, the examination of legality and the special rules for the placement of mother and child. The reason for the choice of countries was based on the fact that the international commitment affects the special rules examined in the different countries.

Keywords: *sentencing, effective life imprisonment, legality supervision, child and mother placement rules, European perspective*

Kovács Tamás: A Honvédelmi Minisztérium „T” szervének létrejötte és működése

Avagy elhárítás és kémkedés az I. világháború végétől a bethleni konszolidációig

Nemzeti Közszerológati Egyetem, Közigazgatási Továbbképzési Intézet, 2020

LIPPAI Zsolt¹

Az állam egyik alapfeladata a rend mint nélkülözhetetlen emberi igény biztosítása, azon – a rendészetet is létrehozó – tény, hogy az emberek rendet igényelnek.² A rendésztudomány egyik legnagyobb hazai gondolkodója, Concha Győző szavaival „a rend alatt a közfelfogás szerint több külön dolognak, lénynek, erőnek oly összefüggése értetik a melynél fogva az ily összefüggésben lévők helyöket, működésöket az egészre tekintet nélkül meg nem változtathatják”.³ Tomcsányi Móric írásában viszont a rend a világ különböző alkotóelemeinek, tényezőinek elhelyezkedése, összefüggése, céljának megfelelő érvényesülése, illetőleg ezek „sztatikai” és „dinamikai” állapota,⁴ ugyanakkor Angyal Pál rendről vallott felfogásában: „A rend abszolút fogalom, vagy megvan, vagy hiányzik.”⁵

A rend, amely hiányzik gondolat visszhangzik Kovács Tamás – a Nemzeti Közszerológati Egyetem Közigazgatási Továbbképzési Intézet gondozásában 2020-ban megjelent – hiánypótló kismonográfiájában. A nem „Csak szerológati használatra” íródott 124 oldalon, 8 memoár és napló, 10 dokumentumkötet, 44 monográfia és tanulmánykötet, 29 tanulmány, 5 kézirat, számos levéltári forrás és jogi norma, sokak által csak kevésbé ismert tartalma került páratlan rendezési, kutatói egységbe. Annak leíró, egyszerre olvasmányos, mégis objektív gondolatai tanulmányozása során elfogott az érzés, hogy nem egy rendésztörténeiszet, hanem egyenesen a történések

¹ Rendőr alezredes, egyetemi tanársegéd, Nemzeti Közszerológati Egyetem Rendésztudományi Kar Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszék; doktori hallgató, Nemzeti Közszerológati Egyetem Rendésztudományi Doktori Iskola, e-mail: lippai.zsolt@uni-nke.hu

² Robert Mohl: *Die Polizei-Wissenschaft nach den Grundsätzen des Rechtsstaates*. Tübingen, H. Laupp, 1866. 11.

³ Concha Győző: *A rendőrség természete és állása szabad államban*. Székfoglaló értekezés. (Olvastatott a M. Tud. Akadémia II. osztályának 1901. április 15-én tartott ülésén). Budapest, Magyar Tudományos Akadémia, 1901. 1–2.

⁴ Tomcsányi Móric: *Rendészet, közigazgatás, bírói jogvédelem*. Értekezések a filozophiai és társadalmi tudományok köréből (3. 7). Budapest, Magyar Tudományos Akadémia, 1929. 1.

⁵ Angyal Pál: *A magyar büntetőjog kézikönyve. 4. kötet: Az állami és társadalmi rend hatályosabb védelméről szóló 1921. III. t-c*. Budapest, Athenaeum Irodalmi és Nyomdai R.-T., 1928. 19.

valamely még élő szemtanúját hallgatom, aki 9 fejezetben, naplószerűen vezet végig a történelem eme viharos időszakának történésein.

Az 1918 ősze és 1922 nyara közötti időszakban vagyunk, a hely pedig az első nagy háborút követő kedvezőtlen nemzetközi és antiszemitizmustól fűtött zavaros belpolitikai helyzet zilálta, Trianon árnyékával küzdő Magyarország. A vizsgált szervezet pedig a híres és hírhedt „T” osztály, illetőleg annak létrejötte, működése és megszüntetése. Továbbá az a fundamentális döntés, amely szerint minden kémkedéssel és belső stabilitással, államrend védelmével összefüggő kérdés – amit akkoriban igencsak tágan és szerteágazóan értelmeztek – a Honvédelmi Minisztérium feladata.

A szerző tapasztalt időutazó-idegenvezetőként, jól olvasható, gördülékeny, ámde tárgyilagos egyszerűséggel mutatja be a módfelett összetett korszellemet, bravúros könnyedséggel teszi kézzelfogható valósággá a majd száz évvel ezelőtti, a háború befejezését követő „naiv hurraóptimizmust”, gróf Tisza István meggyilkolását, a politikai tényezővé vált Katonatanácsot, a szélsőjobboldali szerveződések erősödését, a zsidó- és kommunistaellenességet, az ellenséges kémtevékenységek felderítésére vonatkozó, fokozódó igény megjelenését. Korabeli dokumentumok eredeti formátumú idézésével, 258 lábjegyzet, elképesztő mennyiségű évszám és – a történelmünket formáló – személy megjelölésével világít rá a korszak meghatározó történéseire, magyarázatot keresve azok hátterében megbúvó igazságokra.

Szerettem volna egy-egy különösen érdekes vagy informatív részt kiragadni. Beszélni a monográfiában részleteiben is megjelenített Vörös Órségről, Politikai Nyomozó Osztályról, a rendőrségen és a Belügyminisztériumon belül lefolytatott „a kollégák megértéséről, mintsem a feltétlen bosszúról” szóló vizsgálatokról, a vélt vagy valós bizonyítékokon alapuló perekéről. A Tanácsköztársaság utáni ellenségkép kereséséről, a Politikai Hírszerző Osztály működéséről, Horthy Miklós ellentenger-nagyról, vagy éppen a szegedi, majd budapesti, újjáalakított vagy inkább újraszervezett Belügyminisztériumról. A francia és román befolyásról, a kémelhárítás „defenzív” mivoltáról, az „Állambiztonsági Megbízottak Országos Szervezetéről”, vagy talán a „Házvédelmi rendszer kiépítéséről” a rendszert átható állami cenzúráról, a hadsereggel való szoros belügyi, kormányzati együttműködésről. Bevallom, nem mertem megtenni, mert a könyv egységet alkot, azt megbontani és egyes elemeit elemezni alapvető oktalanság látszatát keltette volna.

A könyv okozta információbőség zavarában ugyanakkor mégis veszem a bátorságot és utalok a „Tájékoztató Szolgálat”, vagy más forrásokban „Tájékoztató Osztály” állománya, a „T” nyomozókkal szembeni „kifogástalan szolgálati és magatartás” elvárására, azok szinte sérthetetlen intézkedéseire, illetőleg az általuk elkövetett visszaélések által kiváltott társadalmi és politikai elégedetlenségre. A keleti frontról, a hadifogságból hazatérő/hazahozott – politikai tőkét és egyben propagandalehetőséget jelentő – hadifoglyokra mint legfontosabb hírforrásokra és legnagyobb nemzetbiztonsági kockázatot jelentő tényezőkre. A leszerelő-táborokra, a kihallgatások szabályozott jegyzőkönyvi rendjére, a jelentésekre

és a jelentőkre, az általános társadalmi bizalmatlanságra, esetleg a „T” osztály megszűnéséhez vezető okokra.

August Comte szerint „az ember egy tudományt csak akkor ismer meg teljesen, ha történelmét ismeri”,⁶ továbbá Henri Buisson gondolatait is figyelembe véve a haladás új formái felé való törekvés során az emberiség folyamatosan szerzi meg a tökéletesebb eljárás új lehetőségeit, hogy azt az adott pillanatban a régi eljárás helyébe léptesse. A haladás azonban soha sem hirtelen lép életbe, hanem a fejlődés során lépésről lépésre, amikor az élet, a munka és az eljárás új erői megegyeznek és összeilleszkednek egymással. A ma megértésének, a holnap tervezésének alapjai pedig a múltban gyökereznek, így a fenti gondolatok bővebb kifejtését meghagynom a szerzőnek, értő olvasását pedig valamennyi történelemszerető, hazánk múltja iránt érdeklődő olvasónak.

IRODALOMJEGYZÉK

- Angyal Pál: *A magyar büntetőjog kézikönyve. 4. kötet: Az állami és társadalmi rend hatályosabb védelméről szóló 1921. III. t-c.* Budapest, Athenaeum Irodalmi és Nyomdai R.-T., 1928.
- Buisson, Henri: *A rendőrség története.* Eredeti cím: *La police Et Son Historie* Nouvelles Editions Latines 1. rue Palatine, Paris VI.e. 1958. Fordította: BM Tanulmányi és Módszertani Osztály, 1960.
- Concha Győző: *A rendőrség természete és állása szabad államban.* Székfoglaló értekezés. (Olvastott a M. Tud. Akadémia II. osztályának 1901. április 15-én tartott ülésén). Budapest, Magyar Tudományos Akadémia, 1901.
- Kovács Tamás: *A Honvédelmi Minisztérium „T” szervének létrejötte és működése: avagy elhárítás és kémkedés az I. világháború végétől a bethleni konszolidációig.* Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Közigazgatási Továbbképzési Intézet, 2020.
- Mohl, Robert: *Die Polizeiwissenschaft nach den Grundsätzen des Rechtsstaates.* Tübingen, H. Laupp, 1866.
- Tomcsányi Móric: *Rendészet, közigazgatás, bírói jogvédelem.* Értekezések a philosophiai és társadalmi tudományok köréből (3. 7). Budapest, Magyar Tudományos Akadémia, 1929.

⁶ Idézi Henri Buisson: *A rendőrség története.* Eredeti cím: *La police Et Son Historie.* Nouvelles Editions Latines 1. rue Palatine, Paris VI.e. 1958. Fordította: BM Tanulmányi és Módszertani Osztály, 1960. 6.

Recenzió

Rory Miller: *Konfliktus és erőszak*

A harcművészetek haszna és hatásossága valódi konfliktusokban¹

MÁTÉS Gábor²

Rory Miller tapasztalt harcművész és amerikai veterán nevelőtiszt nyugalmazott őrmesteri rendfokozatban. 1991-től tizenhét évet szolgált az oregoni büntetés-végrehajtási szolgálatnál egy szigorúan őrzött börtönben, amelynek 2002-ben a parancsnoka lett. Ő vezette csapata puszta kezes harci és önvédelmi kiképzését. Tanúsítvánnyal rendelkezik tömegoszlató eszközök és egyéb nem halálos eszközök és fegyverek használatára. Sürgősségi tanfolyamot végzett, tanácsadóként szolgált kutató-mentő csapatnál, részt vett rendőrségi túsztárgyaló tanfolyamokon, valamint kríziskommunikációs, rendészeti beavatkozó és taktikai tanfolyamokat vezetett. 14 évig börtöntanácsosként is dolgozott iraki börtönökben. Világszerte szervez szemináriumokat, amelyek középpontjában az önvédelem, a konfliktushelyzetekben való kommunikáció és az erőszak elmélete áll. Rendszeresen tart tanfolyamokat a kényszerítő intézkedésekről, ezekben való döntéshozatalról, rendőrségi taktikákról, összecsapások szimulációjáról, elmebetegekkel történő válságkommunikációról.

1981 óta tanulmányozza a harcművészeteket, több száz könyvet elolvasott a témában. Versenyszerűen foglalkozott judóval, vívással, jujitsuval, több száz puszta kezes összecsapásban vizsgálta az edzések és a valódi küzdelem közti szakadékot. Többször támadtak rá késsel is.

Könyveiben hangsúlyozza annak megértését, hogy a valódi önvédelmet és erőszakot a filmekből és a harcművészetekből származó mítoszok övezik, ami miatt az önvédelmet gyakran félreértik és hibásan tanítják. Olyan neves amerikai szerzőkkel és oktatókkal dolgozik az önvédelem területén, mint Marc MacYoung és Lawrence Kane.

Konfliktus és erőszak című könyvében 223 oldalon keresztül osztja meg ismereteit és tapasztalatait a börtönbeli verekedésekről, a taktikai műveletekről, rajtaütésekről, és az ezekből levont következtetéseiről.

¹ Rory Miller: *Konfliktus és erőszak. A harcművészetek haszna és hatásossága valódi konfliktusokban.* (Eredeti cím: *Meditations on Violence. A Comparison of Martial Arts Training and Real World Violence.*) YMAA Publication Center Inc., 2008. Magyar kiadás: Budapest, Lunarimpex Kiadó, 2010.

² Doktor hallgató, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola, e-mail: mates10g@gmail.com

Miller őrmester véleménye szerint az utcai erőszak nagymértékben különbözik attól, amit harcművészetnek neveznek, habár ez utóbbinak feladata lenne az is, hogy ezzel foglalkozzon. Az első fejezetben elmagyarázza, hogy sokan dédelgetnek hamis elképzeléseket, illetve támasztanak irreális elvárásokat azzal szemben, hogy egy edzésen mi mindent fognak megtanulni, azonban ezek a gondolatok távol állnak a valóságtól. Az őrmester megmutatja a valódi erőszak arcát és összetettségét, és így minden olvasónak láthatóvá teszi a különbséget a kettő között.

A második fejezetben Rory Miller megmutatja, hogyan kell az erőszakra eddig szerzett ismereteinket és azok forrását, valamint a feltételezéseinket kritikusan szemlélni, illetve helyesen értékelnünk. A szerző rávilágít, hogy harcművészetek oktatása és tanulása közben hajlamosak vagyunk feltételezéseinkbe bocsátkozni az ellenfél mozgását, támadásának irányát vagy reakcióit illetően, ám sokkal nagyobb hangsúlyt kellene fektetni a tapasztalati úton szerzett ismeretek átadására. Kiemeli, hogy amit oktattak nekünk, az nem ér semmit mindaddig, amíg élesben ki nem próbáltuk. Ezenfelül világosan elmagyarázza a stratégia és taktika fogalmát, amelyek tisztánlátása igen sokat segíthet egy valódi konfliktus során.

Miller őrmester rengeteg összecsapásban vett részt, és órák ezreit töltötte bűnözők között. A harmadik fejezetben ezekből merített tapasztalatai segítségével magyarázza el az erőszak dinamikáját, és hogy annak milyen típusaival találkozhat az ember. Kitér a kialakulásuk helyeire, idejére, okaira és egyéb körülményeire, az ilyenkor felszabaduló adrenalin hormon szervezetre gyakorolt hatásaira, és nem utolsósorban a bűnözők gondolkodásának módjára. Bemutatja, hogy a különböző tudatmódosító szerek milyen hatással vannak a küzdelemben részt vevő személyekre. Rendkívül hasznos gyakorlatokat ajánl, amelyekkel kondicionálhatjuk magunkat az ember a pánikreakció elkerülésére.

A negyedik fejezet a „ragadozókról” szól, vagyis azokról a személyekről, akiktől az erőszak ered. Bemutatja és részletesen jellemzi a bűnözők négy típusát: a megtévedt embert, a csavargót, az igazi ragadozót és a speciális körülmények között kialakult bűnözőt. Meghatározza a köztük és a hétköznapi emberek közti különbségeket, végül pedig néhány sort áldoz a ragadozóvá válás okainak tárgyalására.

Az ötödik fejezet a kiképzést állítja középpontba. Bemutatja, hogyan lehet felkészülni a minket érő erőszakra, illetve segít a harcművészeti és küzdősport képzési módszereinket hozzáigazítani a valóságos küzdelem szabályaihoz. Kezdetben elénk tárja és csoportosítja azokat az alapvető hibákat, amelyeket a gyakorlás során követünk el. Speciális tréningmódszereket ajánl, amelyekkel a szervezetünket támadásokkal szembeni hatásos válaszreakciókra lehet kondicionálni. Röviden még a régi japán katák alkalmazásáról is olvashatunk.

A hatodik fejezet azt mutatja be, hogyan lehet a támadások elleni védekezést működőképesé tenni. Mindezt öt szempontból vizsgálja: a mozgás, az alkalom, a szándék, a kapcsolat és a terep szempontjából, amelyeket konkrét példákkal mutat be és magyaráz. Rávilágít arra, hogy már most el kell döntenünk, támadás esetén mi az, amiért érdemes küzdenünk, mert a konfliktus közben már nem lesz időnk

hasonló erkölcsi kérdéseken elmélkedni. A harc három aranyszabályát és három legfontosabb elemét is bemutatja, amelyek elengedhetetlenül szükségesek ahhoz, hogy győztesen kerüljünk ki egy összetűzésből. Harc közben négyféle hatást lehet gyakorolni az ellenfélre: el lehet mozdítani, fájdalmat vagy sérülést lehet okozni, illetve sokkot lehet kiváltani. E hatásokat és az ezeket elősegítő akciókat részletezi. Végül pedig a kivételes teljesítmény és a túlélés három nagy feltételéről beszél: az éberségről, kezdeményezésről és jóváhagyásról.

A hetedik és egyben utolsó fejezet azokkal a hatásokkal foglalkozik, amelyek az erőszakos események után jelentkeznek a résztvevőknél. Vajon mi az ára annak, ha valaki túl akar élni egy erőszakos eseményt, és mennyire változtatja meg az életét akár pozitív, akár negatív irányban? Miller őrmester tanáccsal látja el a vezetőket és oktatókat a tanítványaik megfelelő segítése céljából, valamint ötletekkel szolgál a túlélők és áldozatok részére, hogyan dolgozhatják fel a velük történt eseményeket.

Véleményem szerint Rory Miller könyve némi átdolgozással tankönyvként is funkcionálhatna a rendőrök, sőt más rendészeti szervek képzésében. Az intézkedéstaktika oktatásában elengedhetetlenek azok az információk, amelyeket a könyvben találunk. A rendészeti szervek tagjainak szükségük van arra, hogy ismerjék a rájuk leselkedő veszélyek típusait, azokra megfelelően fel tudjanak készülni, valamint a testüket és elméjüket kondicionálni tudják azokra a hatásokra, amelyek érhetik őket. Fontos, hogy a hivatásosok olyan önvédelmi képzést kapjanak, amely nem mítoszokra, hanem a valóságos tapasztalásokra épülnek. A pánikreakciók elkerülése és a támadásokra adott válaszreakciók megtanulása, illetve az ezeket elősegítő gyakorlatok elsajátítása és alkalmazása életmentő lehet a számukra. Miller őrmester tapasztalatai és gondolatai jó elméleti alapot adnak bármely rendészeti terület intézkedéstaktikai képzéséhez, azon belül a lélektani felkészítésekhez. A könyvben található információk jelentős részét beépíthetnék a rendőr iskolák vagy a rendőrök – továbbá bármely rendészeti szervek tagjainak – továbbképzésének tananyagába.

Rory Miller másik hasonló témájú könyve, a *Szemtől szemben az erőszakkal – Felkészülés váratlan helyzetekre* hasonlóan hasznos információkkal és rendőrök, valamint egyéb rendészeti szervek tagjai számára jól felhasználható tapasztalásokkal kecsegtet.

Sport és tudomány - ez aztán a teljesítmény!

Recenzió Mácsár Gábor *Magyar Rendőr Sportalmanach* című könyvéről

MOLNÁR Katalin¹

Rendhagyó, de a témához illő kezdéssel élve, ha sportnyelven kellene jellemeznem az ajánlandó könyvet, azt mondanám: ütős. Ha a tudományos énem méltatná, akkor lehangolóan alaposnak és informatívnak mondanám. Költőileg pedig így: pompás alkotás. Ha egyszerű emberi érzésemet szeretném kifejezni, akkor irigylem a szerzőt. Egyrészt azért, hogy ilyen remek művet tudott létrehozni. És azért az akkurátus kitarításért is, amely igazi sportemberre vall. Nem véletlen a könyv mottóválasztása: „A sport megtanít becsületesen győzni vagy emelt fővel veszíteni. A sport tehát mindenre megtanít” (Ernest Hemingway). A *Magyar Rendőr Sportalmanach* szerzője sportoló, így ha hiszünk a mottónak, mindent tud. Vállalom, hogy a recenzens kissé elfogult. De van rá oka.

Mácsár Gábor 2020 novemberének végén keresett meg azzal a kérdéssel, hogy gondoznám-e elkészült könyve szövegét. Három hét alatt végeztem vele, mert bár nagy, aprólékos és nehéz munka volt, mégis szinte faltam, annyira lenyűgözött a tartalma. A nyelvi lektor a tömérdek betű mögött is igyekszik és sokszor képes meglátni a lényegét. Pontosan érzi, gyakorlatilag az első mondatokból, hogy milyen minőségű, értékű művet tart a kezében. Mácsár Gábor szövege elsöre megfogja az embert. Az a szakmai elhivatottság, az az alázatos tisztelet, alaposág és szeretet, amellyel témájához és az általa megírt száz évnyi magyar rendőri sporttörténelem hőseihez viszonyul, nagyon megkapó.

Nekikezdeni ennek a végeláthatatlannak tűnő vállalkozásnak, eleve nagy kalandvágyra vall. De egy karatésnak, aki 30 éve edzi testét, lelkét, szellemét, bírnia kell a tempót. Azt, amit egyébként magának diktál. Ezt a könyvet ugyanis nem rendelte meg tőle senki. Nem kérték, hogy írja meg. Sőt, el tudom képzelni, hányan bánják, hogy nem nekik jutott eszükbe. Persze megírhatta volna bárki más, ha lett volna annyi, három éven át szünni nem akaró kíváncsisága, amellyel a kutató könyvtárak mélyéről kitermeli, összegyűjti és rendszerezi a tömérdek névhez tartozó apró adatot, évszámot, helyszínt, helyezést. Mácsár Gábornak volt, még akkor is, ha fáradozásáért senki nem fizetett neki, míg ő igen, s nem is keveset. Idejét, energiáját, szívét-lelkét tette és írta bele, hogy végül magánfinanszírozásban adja ki

¹ PhD, egyetemi docens, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar, e-mail: molnar.katalin@uni-nke.hu

ezt a kivételes gyűjteményt. Egy vérbeli küzdősportos szívós kitartása kellett ahhoz, hogy képes legyen végigmenni azon az úton, amely idáig vezetett.

Amikor fölfogtam e gigantikus vállalkozás lényegét, arra gondoltam, mennyire örül majd neki mindenki, akinek a kezébe kerül. Naivan azt hittem, sokan fognak majd bábáskodni a kiadása körül, s akiknek a nemes ügy – tudniillik a magyar rendőri sporttörténet száz éve – már csak hivatalból is fontos kell legyen, nyilván tenni fogják a dolgukat. Ennek a könyvnek mielőbb meg kell jelennie! Sőt, már 2020-ban illetett volna kitenni az akkor százéves magyar rendőrség legfényesebb kirkatába. Mert mutasson nekem valaki a nagyvilágban még egy olyan nemzetet, aki ennyi – több mint 700! – sikeres és ilyen fényes eredményű rendőr sportolót képes felmutatni! De semmi nem ilyen egyszerű. Egy év két hónap telt el, míg a kéziratból nyomtatott könyv lett, hiszen csak 2022. március 9-én kaptam meg a szerzőtől a dedikált példányomat. Nem akarnék ünneprontó lenni azzal, hogy részletezem, mi tart ennyi ideig mifelénk. Szerintem sok író ember pontosan tudja. Aki meg nem, az jobb is, ha megmarad a boldog tudatlanságban. Örüljön, hogy az életnek a könyvkiadással járó árnyoldalait nem ismeri, és neki csak a szép, friss nyomdafesték illatú végeredmény jut, ami egyébként a folyamatban igencsak meggyötört szerzőkkel is képes feledtetni a nehézségeket.

Mindenekelőtt tehát örvendezzünk, hogy végre kézbe vehető a lenyűgöző tartalomhoz kivitelében is méltó, impozáns almanach. De a külsínről majd később, kezdem inkább a belbecssel.

A szerzői előszó után négy vezetői ajánlás indítja a kötetet. Az országos rendőrfőkapitány, a Rendőrség Tudományos Tanácsának elnöke, a Rendőrségi Oktatási és Kiképző Központ igazgatója és a Magyar Rendészeti Sportszövetség ügyvezető elnöke, egyben a Fejér megyei rendőrfőkapitány elismerő szavaiból kiderül: így egyben látván a munkát, őket is lenyűgözte és büszkeséggel töltötte el ez a rengeteg sporteredmény, amelyet rendőreink értek el. A szerzőnek a kötetet záró köszönő szavai remélhetőleg nem csak a múltra érvényesek. Azokat jelen és jövő idejűvé fordítva kívánom, hogy az éppen regnáló és mindenkori vezetőink ismerjék fel a testnevelés és a sport fontosságát, és kiemelten támogassák a küzdősportok – és minden más sportág – gyakorlását és lássák meg annak jelentőségét a rendészeti munkában.

Az 1. fejezet mivel is indulhatna mással, mint *Rendőri sportemlékezettel*. Sport – kultúra – hagyomány. Ez a három szó fémjelzi azt a követendő szemléletet, amely mélyen áthatja Mácsár Gábort, amit mi sem bizonyít jobban, mint ennek a hiánypótló munkának az elvégzése. Áttekinti azt a fejlődéstörténetet, amely a rendőrségi testnevelés és sport propagálásának módjaiban és megjelenítési formáiban az elmúlt száz évben végbement. Kis magyar sportbibliográfiát tár elénk, s külön részletezi a magyar rendőrség legnagyobb sportkomplexumának, a Rendőrség Oktatási és Kiképző Központ Képzésigazgatási Szervek Rendészeti Szabadidő- és Sportcentrumának funkcióit, történetét egészen napjainkig. A leírtakat az I. számú képgaléria segít láttatni is.

A 2. fejezet *Magyar rendőri sporttörténelem* címmel – a II. számú képgalériával illesztve – azt adja, amit ígér: egy viharos évszázad békeidőkből zajló sporteseményeit sorolja elő. Akár ha egy történelemkönyvet olvasnánk, kivonatolva és nem mellesleg érdekesen és élvezetesen felsejlik benne a teljes magyar história. Nem tévedés! Zrínyi Miklós költő és hadvezér atlétikát, gyaloglást, úszást és futást propagáló írásaitól, Mária Terézia *Ratio Educationis*-án és a Magyar Királyi Csendőrség, a Magyar Honvédség, a Pénzügyőrség, a Képviselői Őrség, a Koronaőrség és a büntetés-végrehajtás tagjainak katonai és kondicionális képzésén át egészen a rendszerváltás előttig tartó belügyi szpartakiádókig. De a rendszerváltásnál nem áll meg a sportidézés, természetesen, hiszen ami azóta történt, már az is 31 évet ölel fel. Érdekes adalék a 128–134. oldalakon kigyűjtött sportszakirányítók, magyar vezetők által betöltött hazai, európai és világszövetségi funkciók, szövetségek, tagtestületek, alapítványok és egyesületek, valamint az itthon rendezett versenyek és bajnokságok listája, a III. számú képgalériával kiegészítve.

A szerző vélhetően a saját sportága miatti elfoglultságának köszönhetően – mielőtt minden sportági eredményt és sportolót földolgozott, ennyit igazán engedjünk meg neki – *A küzdőművészetek jelentősége a testületben* címmel külön fejezetben foglalkozik a karate, a sportkarate (nem vállalom, hogy kifejtem a különbséget, de a könyvből kiderül), a jujitsu és a judo képviselőivel. A IV. számú képgalériában tehát igazi keményfiúkat láthatunk – ami talán nem lepi meg a mégoly jámbor olvasót sem. Hiszen az ismertetésből az is egyértelmű, miért van éppen ezeknek a sportágaknak különös jelentőségük a rendőri munkában.

Összesen nyolc, római számmal ellátott képgaléria készült, tematikus válogatást kínálva ezzel az olvasónak, ha éppen így kívánna valakit konkrétan megkeresni a kötetben szereplő sportolók között. De a 313–319. oldalak között, hét oldalon keresztül szervezeti hovatartozás szerint rendezve is megtaláljuk a Belügyminisztérium sportmozgalmában tevékenykedők névsorát. A legékesebb tabló talán az olimpikonok 23 főből álló arcképcsarnoka (217. o.), amely a 21 olimpiai bajnok rövid bemutatásával és az eredményeiket részletező táblázattal együtt a 4. fejezetben található. Ki gondolná, hogy ennyi olimpikkal büszkélkedhet a magyar rendvédelem?

A szerzőnek arra is volt gondja, hogy külön fejezetet szenteljen a *Sport és egészségmegőrzés* témájának (5. fejezet), azon belül szólva a relatív időről, az életminőségről, a munkahelyi egészségfejlesztésről, a testnevelésről, de még a sportsérülésekről és megelőzésükről is. Sőt, mivel a könyv írásának finise a járvány időszakára esett, egy oldal terjedelemben a pandémia alatti sportolásról is olvashatunk.

Mácsár Mini alcímmel a 331. oldalon kezdődik az összesen 162 sporttudományi rendészeti terminológiát tartalmazó és magyarázó 6. fejezet. A kötetet köszönetnyilvánítás és egy négyoldalas forrásjegyzék zárja.

A lenyűgözően gazdag tartalomhoz a forma is jól illeszkedik. A műszaki szerkesztés Protzner György keze munkája, a nyomdai kivitelezés a Pauker Holding Kft.-t dicséri. Az arany színű címfeliratot és Sárkányölő Szent Györgyöt ábrázoló mélykék,

keménytáblás borító elegánsan fogja közre a 366 oldalas belívet. Jó érzés lapozni a selymesen fényes papírt. Megnyugtatók a fejezeteket elválasztó, apró fehér sportfigurákkal díszített és a képek háttérét adó tejeskávé színű lapok. Nemcsak esztétikus, de szembarát is lett az egész tördelés, áttekinthető az eredményeket felsorakoztató táblázatok, jól kiugranak a szövegkiemelések, izlésesek a címstílusok, és könnyen olvashatók a képfeliratok. Igényes kivitelűek és jól láthatók a színes fotók, mert fontos, hogy kivehető és felismerhető legyenek a rajtuk szereplő személyek. Öröm volt közülük jó néhányat felismerni, kollégáim, tanítványaim számosan. Volt, akiről tudtam, hogy eredményes sportoló, volt, akiről csak sejtettem, de akadt meglepetés is.

Ezzel kapcsolatban van egy személyes történetem. Nem állítom, hogy minden képre és a rajta szereplőre emlékszem, hisz ez lehetetlen is. Úgy vélem, erre csak a szerző képes – aki nem hiszi, vizsgálta le őt, szerintem állna elébe a kihívásnak. Nem tudom, hogyan fogja győzni a kiadványban szereplőkkel a könyvek átadásakor a fotózkodást (ennek dokumentálása a Facebookon hetek óta látható). Dehogynem tudom. Úgy, hogy van állóképessége. De van más kondicionáló eszköz is: bizonyos sok erőt és örömet ad megannyi mosolygó, boldog arc! De vissza a történetemhez. A 183. oldalon szerepel Fekete Csaba karatebajnok. Körülbelül egy évvel ezelőtt beszélgetek egy kedves kollégával az irodája ajtajában, amikor jön egy másik, aki körbekísér egy ismeretlen urat az egyetem folyosóin, s akivel találkozunk, odaviszi őt bemutatni neki. Megállnak előttünk is. A nyílt tekintetű férfi mondja a nevét, én nyújtom felé a kezem, s kissé szemtelenül így szólok neki: „Jelentkezem, Tábornok Úr! Ön nem tudja, hogy én ki vagyok, de én igen! Ön Fekete Csaba karatebajnok, fényképről, egy könyv lapjairól ismerem! Pár hónapja láttam ott az egyik büszkeségtablón, s emlékszem.” Meglepett mosolyát azóta se feledem. Eltelt pár hónap, és vendégszerzője lett digitális beszélgetőkönyvemnek. Mára doktorandusz tanítványaim között tudhatom, sőt, immár lelkes oktató kollégáink egyike. Ráadásul kiderült: földik is vagyunk, szomszéd falvakból származunk. Ilyen kicsi ez a világ. Lefogadom, hogy ilyen hétköznapien egyszerű használat a könyvnek a szerző se számolt.

Egy szó mint száz: Kedves Gábor! Gratulálok e nagyszerű ötlet szép kivitelezéséhez, és köszönöm, hogy részese lehettem az elkészítésének. Talán nem nehezítettem a dolgot az apróbb-nagyobb fogú fésűmmel, amellyel szövegzuhatagod kiálló hajszálait egyengetni igyekeztem. Örüljön az a rendőrség, amelynek ilyen sok munkatársa ennyi fantasztikus sporteredményt gyűjtött össze száz év alatt! Annak pedig még inkább, hogy valaki ilyen díszes keretbe foglalva mindezt a nagyközönség elé tárta.

IRODALOMJEGYZÉK

Mácsár Gábor: *Magyar Rendőr Sportalmanach*. Budapest, Defence For Life Képzési Kft., 2021.

Windt Szandra: A láthatatlan emberek - Az emberkereskedelem jelensége Magyarországon

Budapest, OKRI, 2021

TAMÁSI Erzsébet¹

„[A]z emberkereskedelem tipikusan a társadalmi, gazdasági problémákra, és az azokból eredő kiszolgáltatottságokra »reagáló« jelenség. [...] A cél új keretbe helyezni ezt a jelenséget: a jogon túli, ám azokkal szoros összefüggésben lévő kapcsolódási pontok kiemelése” – írja a szerző.

Összeegyeztetni a politikát, annak jogra gyakorolt hatását és a tudomány elvárásait egyre nehezebben megoldható feladat a mai kutatók számára, ahol azonnali, lehetőleg alkalmazásra kész megoldási javaslatot várnak el tőlük. Kriminálpolitika a hivatalos megnevezése, és tudományként kezelendő.

Hol van már a minden oldalról körüljárt, ideológiák kényszerétől független megfigyelés és leírás? Értik-e a mai kutatók, mit is jelent a tudomány alapvető, évszázadok óta feltett kérdése, hogy vizsgálatuknak a „mi van, mi ez a jelenség” kérdése körül kell zajlania és nem a „minek kellene lenni”, „mit szeretnénk” kérdés áll a kutatás központjában.

Emberkereskedelemtől több évtizede, főként a napi politika szintjén, több szó esik, mint a tudományos kutatásokban. Ennek oka nem pusztán a kutatás tárgyához való nehézkes hozzáférés, de a téma ideológiai és politikai dimenzionáltsága is.

A szerző monográfiája ezt a bonyolult, a valóság és a kívánt célok ellentmondásának terepét kívánja bemutatni. Windt Szandra monográfiájának vizsgálati tárgya, mint minden politikától átitatott téma, keskeny pallón egyensúlyoz. A politikai, ideológiai meggyőződések, elvárások, legyenek azok bármilyen nemes, emberbaráti, humanista alapvetések, nem mindig kompatibilisek a valóságban észlelhető, sokféle, ellentmondásokkal nehezített folyamatokkal.

Azaz az emberkereskedelem, már amit ez alatt a politika, ideológia és tudomány ért, másként jelenik meg a nemzetközi szervezetek elvárásai, ajánlásai, jogszabályok tervezeteinek szöveggörnyezetében, mint a tudományos (ideológiamentes) kutatások eredményeinek tükrében.

Windt Szandra munkája ezt az eltérést láttatja, arra hívja fel a figyelmet, hogy az emberkereskedelemtől alkotott politikai, ideológiai elvárások, vágyak, képzetek

¹ PhD, történész, kriminológus, oktató, Pázmány Péter Katolikus Egyetem Büntetőjogi- és büntetésvégrehajtás-jogi Tanszék, e-mail: dr.tamasi.erzsebet@gmail.com

mennyiben határozzák meg a jelenség megítélését, jogi szabályozását és térnek el a valóságban mérhető és megjelenő formáktól. Ez az ellentmondás megnehezíti a jelenség értelmezését, de legfőképpen kezelését, javítását.

Megdolgoztatja a szerzőt az emberkereskedelem fogalmának vagy még inkább fogalmainak összegyűjtése és egy saját definíció kialakítása. Jó lenne összegyűjtve olvasni az írás több helyén is, részletekben leírt emberkereskedelem-fogalmakat.

Az emberkereskedelemmel kapcsolatos jogi elemzések, különféle nemzetközi és magyar szervezetek törvényei, irányelvei, stratégiái, jelentései, kitekintései, elvárásai küszködnek a fogalmakkal, „rabszolgaság, kizsákmányolás, embertelen bánásmód”, elég nehezen kezelhetők a valóságban, a mindennapi életben, a kutatásokról nem is szólva. Akár szándékolja, akár nem a szerző, a bemutatott politikai-ideológiai megközelítések és óhajok nem fedik a valóságos folyamatokat, amelyek a könyv szociológiai kutatásokkal nyert adatai során is napvilágra kerültek.

A szerző szerényen háttérbe vonul és meghagyja az olvasónak, hogy levonja a következtetéseket a tudományos kutatások és a politikai, ideológiai elvárások különbözőségeiből adódó tanulságok összegzésében.

A könyv kiemelendő része, még akkor is, ha ez a legrövidebb fejezet, a szinte egyáltalán nem kutatott területre, a kényszermunkára vonatkozik. A szerző megállapítja, hogy a bűncselekmények érdekében elkövetett kizsákmányolásról semmiféle kutatás nem történt ez idáig. A főként kiskorúakat érintő cselekmény, ami a kényszerkoldulattal, kényszerházasság, szervkereskedelem cselekményeket érinti, az az előfordulás mennyisége és a tevékenység titkossága miatt láthatatlan maradt a statisztikák és a tudományos kutatások számára. Remélhetően a szerző tovább vizsgálja ezt a területet.

Hasonlóképpen unikum a rendőrség és az ügyészek emberkereskedelemhez való hozzáállásának vizsgálata. Nem titok, hogy a nemzetközi elvárások, a cselekmény komplexitása, az elkövető és a sértett közötti érdekelttség nehezíti, sőt alkalmanként lehetetlenné teszi a nyomozó hatóságok beavatkozását. A szerző 189 ügyészt kérdezett meg a témáról, vizsgálatának eredménye szerint a válaszadók közül a cselekményre már kapcsolatba kerülőknek volt megalapozottabb véleménye, de többségük szerint az egységes gyakorlat, az elhatárolási kérdések jogi pontosítása lényeges eleme lenne az eredményesebb munkának.

Minden elismerésem mellett meggondolásra kérném a szerzőt a prostitúció és a családon belüli erőszak összehasonlítása esetében, ahol álláspontját tisztelve, de véleményem és kutatásaim szerint nem ok-okozati, hanem következményszerű lehet az összefüggés.

Összegezve a monográfia tanulságait: a tudomány nem elvárásokról, vágyakról szól, hanem jelen esetben az emberkereskedelem valóságának megismeréséről. Arról, hogy képesek vagyunk-e felmérni a változtatáshoz szükséges lehetőségeket és azt hozzáigazítani a tapasztalatokhoz. Ehhez azonban nem kevesebb szükséges, mint a való világban zajló folyamatok tudományos megismerése.

Windt Szandra könyvét ajánlom mindazok figyelmébe, akik az emberkereskedelem „jogon túli” világára is nyitottak.

„A szerhasználók útja”¹

2022. június 21. Drogkutató Intézet, Lónyay-Hatvany-villa,
Aranybástya terem

LIPPAI Zsolt² - ERDŐS Ákos³

„Aki megment egy életet, egy egész világot ment meg”⁴ – mondja a *Talmud* egy traktátusában, míg „Kaptam egy életet” hangzott el 2022. június 21-én, a budapesti Lónyay-Hatvany-villa Aranybástya termében megrendezett *A szerhasználók útja* elnevezésű konferencián. A Drogkutató Intézet által szervezett rendezvényen, amelynek kiemelt céljaként fogalmazták meg a gyakorlati munkát végző szervezetek, egyesületek tevékenységének tudományos elemző- és kutatómunkával való támogatását.

Az Intézet küldetése, hogy közérthető formában olyan előadásokat, tanulmányokat publikáljanak, amelyek közvélemény-formáló jelleggel tudatosítják a pszichoaktív szer-használat veszélyeit. Interdiszciplináris kutatócsoportjuk a különböző tudományterületek ismereteit összehangolva, több jelentős nézőpontot figyelembe véve foglalkozik az illegális tudatmódosító szerek használatát érintő társadalmi és mentális hatásokkal. Fő témáik közé tartozik az illegális droghasználat kérdése pszichológiai, jogi, valamint szociológiai és kriminológiai szempontból. Kutatási területük valamennyi pszichoaktív szer használatára kiterjed, különös tekintettel egyes speciális csoportok helyzetére. Továbbá foglalkoznak a pszichoaktív szer-használat társadalmi megítélésével, a stigmatizációval, valamint az ehhez kapcsolódó motivációs tényezőkkel is. Fókuszba helyezik az ártalomcsökkentést, illetve egyéb prevenciók tevékenységeket, hiszen a megelőzés az egyik alappillére az addikció elkerülésének. Ebben fontos szerepet játszik a környezet megfelelő attitűdje és a család támogatása, amely szintén kutatásaik egyik központi témáját képezi.⁵

A Drogkutató Intézet hiánypótló tevékenységet végez, a konferenciának helyszínt adó Batthyány Lajos Alapítvány pedig örömmel ad lehetőséget a találkozásra az eltérő tudományterületekről érkező kutatók számára. Múlt, jelen és jövő, kontinuitás, jövő teremtése, kulturális élmények adása, partnerek és gondozottak együtt

¹ Az Innovációs és Technológiai Minisztérium Kooperatív Doktori Program Doktori Hallgatói Ösztöndíj Programjának a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapból finanszírozott szakmai támogatásával készült.

² Rendőr alezredes, tanársegéd, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszék; Doktori hallgató, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola, e-mail: lippai.zsolt@uni-nke.hu

³ Pénzügyőr őrnagy, tanársegéd, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Vám- és Pénzügyőri Tanszék; Doktori hallgató, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola, e-mail: erdos.akos@uni-nke.hu

⁴ Talmud, Misna, Szanhedrin, 4:5.

⁵ Bemutatkozás: <https://drogkutato.hu/bemutatkozas>

gondolkodása pedig a kulcsszavak, amelyek a konferenciát jellemzik, így köszöntötte a rendezvényt az alapítvány programigazgatója, Pócza István.

A köszöntőt követő, konferenciát megnyitó beszédében Dr. habil. Christián László r. dandártábornok, oktatási rektorhelyettes kiemelte, hogy a Nemzeti Közszoigálati Egyetemen sokan álltak a kábítószer-kutatás ügye mögé, a Droghkutató Intézet pedig kiváló felületet biztosít a szakmai diskurzusnak, hiteles, tudományos kutatásokat végez, az eredményeket pedig közérthető módon előadva bocsátja rendelkezésre. Múlt, jelen, jövő, együttműködés és partnerség pedig a hívószavak, amelyek összegződnének egyetemünk, konferenciával megegyező küldetésében. A „Mit várunk?” kérdésre pedig egyértelmű a válasz, a tiszta fejjel együtt gondolkodást, a jó gyakorlatok összeállítását és alkalmazását, problématerkép készítését, azonos platformon megvalósuló partnerséget. Ennek egyik nagyszerű példája a „komplementer rendészet” fogalma, amely szintén az együttműködés és partnerkeresés fontosságára irányítja a figyelmet a biztonság megteremtése érdekében.

Toronto, Ontario tartomány fővárosa és egyben Kanada legnagyobb városa, igazi metropolisz, egyben a világ egyik legmultikulturálisabb urbánus környezete; elővárosaival együtt mintegy 5,5 milliós lakossága közel 100 nációból kerül ki. További jellemzője a több mint 200 beszélt nyelv, 54 ezer magyar honfitársunk jelenléte, 5400 egyenruhás rendőr, 1 milliárd dollár/év rendőri költségvetés és a marihuána legalizációja, fogalmazta meg a Torontói Rendőség két munkatársa Zanati Balázs és Jeffrey Zammit. Az évtizedes közösségi rendőri tapasztalattal rendelkező előadók *A kanadai marihuána legalizáció megvalósulásának tanulságai* című előadásuk során bepillantást adtak a kanadai világváros droghelyzetébe, a marihuána legalizációjának gyakorlati hatásaiba és bemutatták annak jogi szabályozását.

Az előadók számára a kábítószeres fokozódó mértékű és napi szintű problémát jelentenek, értve ezalatt a kanadai droghelyzet elmúlt 35 évben megfigyelhető progresszióját, az egyre erősebb hatású kábítószeres megjelenését, a túladagolások miatti tömeges elhalálozásokat és a marihuána 2018. október 17-ei legalizációjának hatásait. A nagy társadalmi nyomás hatására bekövetkezett dekriminalizáció célja a feketepiac felszámolása, az állami kontroll megalkotása volt, amely helyett éppen az illegális kereskedelem megerősödésének lehettek tanúi. Képekkel illusztrált előadásukban érdekes tényként említették egy-egy üzlet 15-20 ezer dolláros napi bevételét, a torontói – több mint 200! – kannabiszüzlet 50 millió dollár/hó forgalmát, a marihuánashopok étlapszerű online rendelési rendszerét és házhoz szállítását, a fogyasztók számának ugrásszerű növekedését, a kapcsolódó bűncselekmények és a szervezett bűnözői csoportok jelenlétét. A marihuánával kereskedelem akkora üzletet jelent, hogy a kemény drogok árusítói is megtartották kínálatukban, míg az úgynevezett crack-kokain, a szintetikus opioid és a fentanil iránti kereslet is megmaradt, a heroin iránti igény viszont visszaszorulóban van. Szakmai véleményük és az elmondott tények alapján a marihuána legalizációja nem szorította ki annak feketepiaci árusítását. Fájdalmas érdekességként mutatták be a rendőri felszerelés

részét képező, napi használatban álló úgynevezett naloxoncsomagot, amelyben olyan orrspray van, amelynek hatóanyagai túladagolás esetén lehetnek életmentők.

Kiemelték, hogy Kanadában nagy hangsúlyt fektetnek a rendőri állomány képzésére, a közösséggel való kapcsolattartásra, a közösségi rendőri szolgálat erősítésére, a személyre szabott egyéni segítő programok hatékony működtetésére. A probléma kezelése érdekében pedig társadalmi összefogást, a terjesztőkre irányuló több rendőri figyelmet és a fiatalkori oktatás fontosságát hangsúlyozták.

Ezt követően Dr. Csákó Ibolya r. alezredes, az Országos Rendőr-főkapitányság Bűnügyi Főosztályának kiemelt főreferense *Magyarországi kábítószerhelyzet rendőr szemmel* című előadásában mutatott rá, hogy hazánkban a kereslet- és kínálatcsökkentés áll a droggal kapcsolatos rendőri tevékenység középpontjában. A statisztikát nézve pedig kábítószer-birtoklás 6-8 ezer, az új pszichoaktív anyagokkal való visszaélés 400-500, a kábítószer-kereskedelem pedig évente 500-600 ügyben ad feladatot a rendőreinknek. Kimondva annak tényét is, hogy Magyarországon kábítószernek a magyar, valamint az európai uniós és ENSZ-listákon szereplő anyagokat tekintik, amelyekből 880 féle van jelen napjaink valóságában. Képekkel és videóval illusztrált előadásában helyet kaptak az elmúlt időszak jelentősebb felderítési tevékenységei, a dizájnerdrogok és a „klasszikus” kábítószerek jelenlétének statisztikai mutatói, illetőleg a sajtóban csak „haláldrog” elnevezéssel illetett „bika drog” miatti 41 hazai haláleset bemutatása.

Prof. Dr. Haller József, az MTA doktorának előadását megelőzően az Országos Rendőr-főkapitányság és a Drogkutató Intézet közötti – az információátadás erősítése érdekében megkötött– együttműködési megállapodás ünnepélyes aláírására került sor. A dokumentumot Dr. Tőreki Sándor r. vezérőrnagy, az országos rendőrfőkapitány bűnügyi helyettese és Haller József, a Drogkutató Intézet igazgatója látta el kézjegyével.

Haller professzor *A drogszabályozás hatása a drogkereskedelemre* című előadásában elsősorban a drogszabályozás hatásáról beszélt a dizájnerdrogok tekintetében. Rámutatott arra, hogy a dizájnerdrogok új problémaként kezelése tévhit, hiszen annak egyik fajtája már 1925 óta jelen van. Új kutatásáról beszámolva elmondta, hogy Magyarországon 2011–2020 között 18 féle szintetikus kannabinoidot leltek fel a rendőrség által szállított mintákban, illetőleg, hogy amint egy drogot pszichoaktív anyaggá minősítenek, az eltűnik, és feltűnik helyette egy következő. Ezzel ellentétben a katonaszármazékoknál a szabályozás és forgalmazás között nem látszik ezen összefüggés, ami azt mutatja, hogy a szabályozás hat a drogok forgalmazására.

A szintetikus kannabinoidokat tekintve – jellemzően Kínában – profi szakemberek újabb és újabb anyagokat szintetizálnak, míg a katononokkal nem ez a helyzet. Ez esetben a bika is kivétel, mert bár proaktív módon letiltották, az mégis megjelent, és jelenleg is népszerű szerként van jelen. Kutatási eredmények mutatják, hogy a forgalmazók a kannabinoidoknál országspecifikusan, míg a katononok esetében inkább európai szinten tartják figyelemmel az azokat érintő szabályozást. Ennek

alapján – bár a szabályozás jelenleg is működik – az európai szabályok szinkronizálásának elvégzése tovább már nem várthat magára.

Rámutatott, hogy egy gyógyszer előállítására akár 10-15 évet is igénybe vehet, míg egy drog – amelyből jelenleg is 850 félért azonosítottak – napok alatt kerülhet forgalomba. Ezek hosszú távú hatása, mellékhatása és veszélye pedig ismeretlen. Ezáltal, aki drogot választ, bizonytalan útra lép, nem tudja mit választ. Ugyanis mindig van valahol valaki, aki piacot szervez, és a droghasználó útja az, ami bizonytalan, „Így lesz a bika drog fogyasztásából 41 halálozás Magyarországon” – figyelmeztetett az MTA professzora.

Dr. Ujhelyi Eszter biológus, immunológus, az orvostudomány kandidátusa a *Szerhasználat – a vérrel átvihető fertőző megbetegedések veszélye* című, számos nemzetközi és hazai kutatási eredményt bemutató előadásában a HIV-, a HBV- és a HCV-vírusokat, a Hepatitis élettani hatásait, fertőződési módjait, a kimutatás lehetőségeit elemezte. Az USA-t vizsgálva mutatta be a bevándorlás okozta magas HBV-prevalenciát, a Hepatitis B szerológiai eredményeinek értékelését, a HBV-HDV-fertőzés szerológiáját. A HCV-fertőzést kiemelve világított rá annak egész világot behálózó problémakörére, a HCV átviteli módjaira, annak prevalenciájára Európában, annak élettani tüneteire és a fertőzés gyakoriságának előfordulására különböző csoportoknál. Különösen érdekes elemeként láthattuk a fertőzés kimutatására alkalmas gyors tesztek használatát. A HIV-fertőzéseket elemezve, statisztikai mérőszámok útján mutatta be az átvitel jellemző módjait, illetőleg az orosz-ukrán konfliktus eredményezte migráció egészségügyi kockázatait, Ukrajna HIV-epidemiológiai helyzetét.

Dr. Papp Csaba belgyógyász főorvos *A toxikológiai ellátás menete* című előadásában a különböző pszichoaktív szerek okozta akut mérgező esetekkel foglalkozott. A Péterfy Sándor Utcai Kórház Sürgősségi Betegellátó Osztály és Klinikai Toxikológiájának orvosa rámutatott arra, hogy a szerhasználattal összefüggésben jelentkező hirtelen, akut egészségromlás esetében a szakmai fókusz szinte kizárólag a tüneti kezelésen és nem pedig az okok meghatározásán van. Ebből kifolyólag a toxikológiai ellátásban részesülő betegek egy részénél ki sem derül, hogy az állapot kialakulásáért pontosan milyen szer a felelős. Az egészségügyi szakemberek számára azonban még laboratóriumi vizsgálat nélkül is az ellátás során jelentkező testi tünetek – így különösen a pupilla méretének változása, a verejtékezés, a bélhangok vagy a testhő – árulkodók lehetnek a használt szer fajtáját illetően. A szakember szerint ugyanakkor a sürgősségi toxikológiai ellátást igénylő személyek többsége (70-80%) valamilyen gyógyszer túlzott használata és nem elsősorban alkohol vagy kábítószer fogyasztása miatt kerül az egészségügyi intézménybe. A konferencián bemutatott klinikai eset ugyanakkor rávilágított arra is, hogy a szerhasználat okozta kellemetlen vagy súlyos tünetek önmagukban nem mindig képesek eltántorítani a fogyasztót az újabb használatról.

Erdős Eszter református lelkész *Felépülést támogató módszerek egy „drogrehabon”* prezentációja elején kijelentette, aki hozzájuk fordul, annál nem az a lényeg, hogy

ne drogozzon, hanem hogy bújjon ki a bőréből. Küldetésük, hogy a függőségek rab-ságában szenvedőknek megmutassák, hogy a józanság eszköz egy teljesebb élet felépítéséhez, és fejlesszék őket az ehhez szükséges készségekben, elkísérve őket életüknek eme nehéz szakaszán. Keresztyén meggyőződésükből fakadóan küldetésüknek tekintik, hogy – személyes életüket és példáikat eléjük tárva – a segítségért hozzájuk fordulók életében Isten szabadító evangéliuma gyakorlati valósággá váljon. A Magyarországi Református Egyház Drogmissziójának 12 hónapos, három fázisból álló bentlakásos programjának, terápiájának kliensei kábítószerfüggő, bűnelkövető, bűnöző életmódot folytató, többnyire börtönviselt, testi-lelki-szellemi-szociális problémákkal terhelt fiatalok, akik számára lelkész asszony üzenete: „A virágot a napfény fejleszti, az embert a szeretet.”

A konferencia végén, annak különösen megrázó, egyedi esszenciát adott Varga Sándor drámai hangvételű előadása *Felépülésem története* címmel, amelyben kendőzetlen egyszerűséggel és őszinteséggel mesélte el fiatal életének eddigi történetét, mutatta be a drogfüggőségéhez vezető útját. Hallgatóságát beavatta egy drogfüggő mindennapjaiba és gondolataiba, gyógyulásának mérföldköveibe, megköszönve Erdős Eszter és munkatársai önzetlen segítségét. „Kaptam egy életet” – fejezte be történetét, „Ennyi, nem több”, majd lement a pódiumról.

A szabálysértési törvény első tíz éve konferencia tudományos előadásai dióhéjban

SKORKA Tamás¹ - BUZÁS Gábor²

A konferencia szervezőinek - az Országos Rendőr-főkapitányság Rendészeti Szervek (ORFK RSZ) Igazgatásrendészeti Főosztálya és a Nemzeti Közszerződési Egyetem Rendészettudományi Kar (NKE RTK) Igazgatásrendészeti és Nemzetközi Rendészeti Tanszéke - célja volt, hogy az évforduló kapcsán a jogalkalmazóknak - a rendőrség és a bíróság szakemberei -, az oktatóknak és a tudományos kutatóknak lehetőséget biztosítson az együtt gondolkodásra, a tapasztalatok bemutatására. A szervezők leszögezték, hogy egy ilyen szakmai konferencia mellett, hogy a szakterület végrehajtó szervei és a szaktanszék együttműködésének egyik meghatározó eleme, kiváló forrása az oktatásban hasznosítható ismereteknek is. A beszámoló az elhangzott előadásokat ismerteti - röviden.

Kulcsszavak: szabálysértés, közigazgatási bírság, igazgatásrendészet, szabálysértési hatóság, nemzetközi jogsegély, körözés

A konferencia első előadójaként dr. Szilvássy György Péter rendőr őrnagy lépett a pódiumra *A kihágástól a szabálysértésig* című előadásával. A szabálysértési jog elméleti kérdéseit³ és történeti előzményeit boncolgató előadás maradéktalanul betöltötte a téma felvezetésének jelentőségteljes szerepét. A nyitó gondolat a szabálysértési jog Janus-arcát vizionálja: büntetőjog által büntetendő cselekmény vagy közigazgatási jogellenesség? Történetileg hogy fejlődött ki a szabálysértési jog? Hogy szabályozott a Csemegi-kódex,⁴ a Btá.⁵ Miről döntött az 1955. évi 17. tvr.⁶ Hogy jelenik meg a szabálysértés fogalom az első, a második, illetve a harmadik szabálysértési törvényben? Mind megannyi érdekes kérdés, amelyek felmerültek az előadás során, és amelyek megválaszolása közelebb vihet minket a hatályos szabálysértési joganyag jogintézményeinek, változásainak megértéséhez.

A szabálysértési jog általános jellegű történeti áttekintését követően Soós Istvánné dr. rendőr ezredes rendőrségi főtanácsos az ORFK RSZ Igazgatásrendészeti

¹ Rendőr alezredes, mesteroktató, Nemzeti Közszerződési Egyetem Rendészettudományi Kar Igazgatásrendészeti és Nemzetközi Rendészeti Tanszék, e-mail: skorka.tamas@uni-nke.hu

² Rendőr alezredes, adjunktus, tanszékvezető, Nemzeti Közszerződési Egyetem Rendészettudományi Kar Igazgatásrendészeti és Nemzetközi Rendészeti Tanszék, e-mail: buzas.gabor@uni-nke.hu

³ Szilvássy György Péter: A rendőrség és a közigazgatási eljárás. *Magyar Bűnüldöző*, 9. (2019), 1–2. 81–110.

⁴ 1878. évi V. törvénycikk a magyar büntetőtörvénykönyv a bűntettekről és vétségekről.

⁵ 1950. évi II. törvény a büntetőtörvénykönyv általános részéről.

⁶ 1955. évi 17. törvényerejű rendelet a kihágás intézményének és a kihágási bíráskodásnak megszüntetéséről.

Főosztály vezetője *A szabálysértési hatóságok változása az elmúlt tíz évben* címmel tartott előadásában azt vázolta, hogy a szabálysértésekről szóló 1999. évi LXIX. törvény rendelkezéseire képest mennyiben változtak a szabálysértések elbírálásában részt vevő hatóságok. A szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló – jelenleg hatályos – 2012. évi II. törvény hatálybalépésével a szabálysértési tényállások száma a felére csökkent, és közel száz igazgatásellenes jogsértő magatartás szankcionálása került át a közigazgatási bírsággal sújtandó szabályszegések közé. Előadását a jogterületet ért legjelentősebb változás ismertetésével zárta, amely szerint 2020. március 1-jétől a rendőrség lett az általános szabálysértési hatóság. Az elzárással sújtható szabálysértések a járásbíróóságok hatáskörében maradtak, a Nemzeti Adó- és Vámhivatal rendelkezik még néhány tényállás esetében szabálysértési hatósági jogkörrel, illetve a fővárosi/megyei kormányhivatalok, valamint a Nemzeti Népegészségügyi Központ⁷ egy-egy szabálysértés tekintetében. A tényállások túlnyomó többségének elbírálását, a végrehajtási és előkészítő eljárások lefolytatását, illetve a jogsegélyügyek intézését immáron a rendőrség szabálysértési előadói végzik.

Dr. Papp Zsigmond rendőr alezredes rendőrségi tanácsos – ORFK RSZ Igazgatásrendészeti Főosztály Szabálysértési Osztály vezetője – több témában is tartott előadást. Az első, *Körözés a szabálysértési és az előkészítő eljárásban* című előadásában a körözést meghatározó jogszabályok, alapfogalmak ismertetését követően a szabálysértési körözés rövid, szűk egy évtizedes múltjának jelentősebb lépcsőfokait tárta a hallgatóság elé. Az előkészítő eljárásban elrendelhető szabálysértési körözés elrendelésének okait és időtartamának változásait követően áttért a végrehajtási eljárásban elrendelhető személykörözés fejlődésének ismertetésére. A körözés kezdetben az elzárás büntetés letöltésére nem jelentkező elkövetőkkel szemben volt elrendelhető, majd 2016. január 1-jétől már a meg nem fizetett pénzbírság, illetve helyszíni bírság, a nem teljesített közérdekű munka helyébe lépő szabálysértési elzárás végrehajtása érdekében is. Az elrendelés további feltétele – a büntetés-végrehajtási intézetben történő megjelenés elmulasztása mellett –, hogy az elkövető elővezetése sem vezetett eredményre. A végrehajtási eljárásban elrendelhető körözést a közbiztonság erősítése érdekében egyes rendészeti igazgatási törvények módosításáról szóló 2021. évi XXXI. törvény 2021. május 14-én hatályba lépő rendelkezése tette igazán hatékonyra, amely szerint a fent írt esetben, az ismeretlen helyen tartózkodó elkövető elővezetésének előzetes elrendelése nélkül is elrendelhető a körözés.

Dr. Papp alezredes úr második előadását *Az új pszichoaktív anyagok megszerzésének vagy tartásának szankcionálása a szabálysértési jogban* címmel tartotta meg. Az „Új pszichoaktív anyaggal kapcsolatos szabálysértés” 2016. január 1-jén került be a szabálysértési törvénybe, azonban már 2017-ben pontosítani kellett a csekély

⁷ A szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvény 208/A. § Sajtórendészeti szabálysértés a 86/2019 (IV. 23.) Kormányrendelet alapján a fővárosi, megyei kormányhivatal, a 239. § Fertőző betegség elleni védekezés szabálysértés a 385/2016. (XII. 2.) Kormányrendelet alapján a Nemzeti Népegészségügyi Központ hatáskörébe tartozik.

mennyiség meghatározását. A következő 2021-es módosítás közvetett módon további részletezést eredményezett, nevezetesen akkor csekély mennyiségű az új pszichoaktív anyag, ha annak tiszta hatóanyag-tartalma a büntető törvénykönyvben meghatározott, adott vegyületcsoportra vagy anyagra irányadó csekély mennyiséget nem haladja meg. A pszichoaktív anyagokkal kapcsolatban fontos megjegyezni, hogy az esetek jelentős részében büntetőeljárásból – szakértői vizsgálatot követően – kerülnek át a szabálysértési eljárásba, így a lefoglalás, megsemmisítés rendjét ismertette az előadó. Végül pedig a büntetőjogi tényállásoktól való elhatárolással fejeződött be az előadás.

Pécsiné dr. Varga Tünde rendőr alezredes, rendőrségi főtanácsos – az ORFK RSZ Igazgatásrendészeti Főosztály kiemelt főelőadója – *Új jogintézmények a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvényben* címmel tartott előadást. Az előadó elsőként a szankciórendszerben bekövetkezett változásokat vette górcső alá. A kötelező mértékű bírsággal (fix bírság) kapcsolatban megjegyezte, hogy az kizárja a jogalkalmazói mérlegelés lehetőségét, és nem mindig áll arányban a cselekmény társadalomra veszélyességével. Ismertette a közérdekű munkavégzés és a járművezetéstől eltiltás statisztikai adatait, illetve az alkalmazásuk tapasztalatait, valamint az ismételt elkövetésre vonatkozó szabályozást. Elmondta, hogy míg a feljelentés elutasítása jól működő jogintézménnyé vált a szabálysértési jogban, a helyszíni idézés azonban nem vált részévé a mindennapok gyakorlatának. Az ismertetett statisztikai adatok szerint a szabálysértési eljárásokban a határozatokat túlnyomó részt (nagyságrendileg 70%-ban) meghallgatás nélkül hozzák meg. Ez az érték a pandémia alatt tovább emelkedett. Az előadó kitért még a szóbeli figyelmeztetés, a megkeresés és az írásbeli tanúvallomás lehetőségére, valamint a szabálysértési jogterületen is bevezetett mediációs eljárásra is.

Külön örömeire szolgált a szervezőknek, hogy Dr. László Ádám bíró úr, a Pesti Központi Kerületi Bíróság Szabálysértési Csoportjának vezetője is elfogadta a meghívást és egy nagyon érdekes előadással – *Kitekintés a szabálysértési jogalkalmazás bírósági gyakorlatára* címmel – tisztelte meg a hallgatóságot. Jelenlétének azért is volt különös jelentősége, mivel az országos szinten is meghatározó ügyszámmal dolgozó budapesti kerületi rendőrkapitányságok mint szabálysértési hatóságok egységes joggyakorlatának kialakításában a bíróság szabálysértési csoportja jelentős szerepet tölt be. Az egyetemi oktatók elméleti, a rendőri vezetők gyakorlatias előadásai után mindenképp szükség volt egy más szempontú megközelítésére a szabálysértési jognak. A *Kitekintés a szabálysértési jogalkalmazás bírósági gyakorlatára: A véleménynyilvánítás szabadsága a szabálysértési törvény tükrében* című előadás a „kötelező” statisztikai adatok ismertetését követően vázolta a szabálysértési törvény főbb újításait, az első tíz év legjelentősebb változásait, majd az elmúlt évek legérdekesebb jogeseteit gyűjtötte csokorba. A kommunikációs alapjogok anyajogként aposztrofált véleménynyilvánítás szabadsága az elmúlt években a legváltozatosabb módon öltött testet Budapesten. Kezdve a hitelszerződés bankfiókban való elégetésével, a szovjet

katonai emlékmű Fiumei úti sírkertben történő befestésén át, a szivárványos zászló főpolgármesteri hivatalról való eltávolításáig. A budapesti Clark Ádám téren, 2020 tavaszán megrendezett úgynevezett dudálás tüntetés esetében már az Alkotmánybíróság mondta ki, hogy a dudálás, amellyel a résztvevők a védelmi intézkedésekkel való szembehelyezkedésüknek kívántak hangot adni, nem minősült olyan nonverbális véleménynyilvánításnak, amelyet az alapjog alkotmányos védelmi körében lehetett volna elhelyezni. A jogesetek arra mindenképp rávilágítottak, hogy a szabálysértési hatóságok, illetve a szabálysértési ügyben ítélező bíróságok munkája sem mondható sablonosnak, unalmasnak.

Az önálló közigazgatási jogi szankciórendszer fejlődése szorosan kapcsolódott a büntetőjog fejlődéséhez, majd 1953-ban a magyar jog intézményévé vált a szabálysértés mint államigazgatási jogellenességi forma. Dr. Buzás Gábor rendőr alvezetős, az NKE RTK Igazgatásrendészeti és Nemzetközi Rendészeti Tanszékének megbízott vezetője kifejtette, hogy a közigazgatási bírság korábban volt a kisebb fokú jogsértések szankciója, mint a szabálysértési bírság, hozzátevé, hogy a két jogintézmény között a felelősség megállapításában is lényeges különbség állapítható meg. A közigazgatási bírság objektív, míg a szabálysértési bírság szubjektív, vétkeségi felelősség megállapítása következtében szabható ki. Elmondta, hogy 1937-ben már ismerte a magyar jog az objektív felelősséget. Vázolta, hogy bizonyos jogszabályok – kiemelten a közúti közlekedésről szóló törvény – a szabálysértési tényállások alkalmazása mellett egyes jogsértések elkövetőit közigazgatási bírsággal fenyegette. A kiemelés oka, hogy a hatályos jog számos területén – akár a manapság sokszor az állampolgárokat közvetlenül érintő védelmi igazgatás⁸ rendszerében is – találunk közigazgatási bírsággal fenyegetett jogsértéseket. Bemutatta, hogyan váltak egyes szabálysértési tényállások közigazgatási bírsággal sújtandó szabályszegésekké. Előadásának fontos része volt az önkormányzatok békés társadalmi együttélést biztosító rendeletalkotási gyakorlata, amelyben sajátos tényállásokat is találhatunk. Rámutatott, hogy az objektív, tehát a vétkeséget – szándékosságot, gondatlanságot – nem vizsgáló felelősség két szinten vagy formában jelenik meg. Egyrészt amikor az intézkedés során a hatóság képviselője közigazgatási bírságot szab ki, összeköti az elkövetőt a jogsértő magatartással. Így egy szubjektív elem mégis kimutatható az objektív felelősségben. Ezzel szemben a gyorsított eljárásról készített felvétel alapján lefolytatott eljárásban a jogsértő magatartást egy hatósági nyilvántartásban szereplő adattal kötjük össze, így ebben a formában nem található szubjektív elem.

„Attól hogy valakinek joga van birtokolni, nem jogosítja fel arra, hogy a ténylegesen birtokló személyt a birtokától megfossza. A birtokvédelem célja: az önkényesség és az önbíráskodás kizárása” – kezdte előadását dr. Schubauerné dr. Hargitai Vera, az NKE RTK Igazgatásrendészeti és Nemzetközi Rendészeti Tanszékének mesteroktatója. A tulajdon és a birtok fogalmának tisztázása után rámutatott

⁸ Buzás Gábor: A rendészeti igazgatás a védelmi és biztonsági igazgatás rendszerében. *Katonai Jogi és Hadijogi Szemle*, 10. (2022), 1. 7–29.

a birtokvédelem jogintézményének alapelemeire. Ezt követően a birtokvédelem személyiségi jogokat érintő összefüggéseit tárta föl a hallgatóság előtt. Kifejtette, hogy mindenkinek joga van ahhoz, hogy a törvény és mások jogainak korlátai között személyiségét szabadon érvényesíthesse, és hogy abban őt senki ne gátolja. Az emberi méltóságot és az abból fakadó személyiségi jogokat mindenki köteles tiszteletben tartani. Nem sért személyiségi jogot az a magatartás, amelyhez az érintett hozzájárult. Előadása következő részében a magánlaksértés szabálysértésének tényállását elemezte. Elkövetési magatartásokat, módszereket, helyzeteket mutatott be – például drón, élettársak viszonya, egyéb helyiségek értelmezése – úgy, hogy a közönség megértette, milyen bonyolult helyzetek állhatnak elő egy egyszerű szabálysértés elbírálásakor. Előadása zárásaként a sérelemdíj jogintézményét elemezte a magánlaksértéssel összefüggésben.

„A szabálysértési törvény első tíz évéből méltán igényelhetne külön fejezetet az utolsó kettő, amely bizonyos szempontból a törvény keretei közül kilépve, más szempontból azonban pont a szabálysértési jogterületet felhasználva oldott meg jelentős társadalmi feladatot” – kezdte *A vírusos szabálysértési eljárás* című előadását dr. Skorka Tamás rendőr alezredes, az NKE RTK Igazgatásrendészeti és Nemzetközi Rendészeti Tanszék oktatója. Az előadó szerint, bár mindenki szívesen felejtene a koronavírussal töltött elmúlt két évet, mégsem tehetjük meg ezt. „Szerencsések” vagyunk, hogy a vírus jó irányba mutálódott, hogy sikerült ellenanyagot kifejleszteni, hogy eredményes volt a védekezés, de a vírus még nem tűnt el teljesen, és arra sincs garancia, hogy évek múltán nem jelenik meg egy még pusztítóbb vírus. A védekezés eredményeit és hibáit összegezni, értékelni kell az élet minden területén, így a szabálysértési jogterületen is. Az előadás a koronavírus szabálysértési jogterületre gyakorolt hatásairól szólt, a védekezés jogszabályi háttéréről, a veszélyhelyzettel kapcsolatos rendkívüli intézkedésekről szóló kormányrendeletekről, a védelmi intézkedések megsértőivel szemben alkalmazott szankciókról.⁹ Statisztikai adatokon keresztül szemléltette a megsértett védelmi intézkedések összetételét,¹⁰ a bírságösszegek változását. Az előadó kitért a szabálysértési eljárást ért változásokra, a jogalkalmazási anomáliákra és végül a megnövekedett munkateher szabálysértési előadókra gyakorolt hatásaira.¹¹

A koronavírus jogrendszerre, azon belül is kiemelten a szabálysértési jogterületre gyakorolt hatásairól szóló előző előadáshoz szorosan kapcsolódott dr. habil Hollán Miklós egyetemi docens NKE RTK, Büntetőjogi Tanszék oktatójának *Járványügyi (veszélyhelyzeti) szabálysértések időbeli hatálya* című előadása, amely a veszélyhelyzeti szabálysértési tényállások időbeli hatályára vonatkozó sajátos rendelkezéseket vizsgálta egy tágabb kontextusba helyezve. Az előadás a német büntetőjogra, illetve szabálysértési jogra való kitekintéssel kezdődött, ami a német szabályozás logikáját

⁹ Skorka Tamás: Az (új) általános szabálysértési hatóság és a pandémia. *Belügyi Szemle*, 70. (2022), 6. 1293–1319.

¹⁰ Skorka Tamás: Koronavírus a szabálysértés szemszögéből. *Magyar Rendészet*, 21. (2021), 1. 99–115.

¹¹ Velmovszki Dóra – Skorka Tamás: Pandémia a szabálysértési jogterületen. *Közbiztonsági Szemle*, 3. (2022), 1. 8–21.

ismertette az időbeli hatály tekintetében (főszabály, kivétel, kivétel kivétele, kivétel kivételének kivétele). Ezt a magyar büntetőjogi szabályozás történeti, majd hatályos joganyagának áttekintése követte,¹² kitérve a keretkitöltő normák hatályára, illetve a témában született bírósági határozatokra.¹³ Végül az előadó az időbeli hatály kérdését egyes bűncselekmények szabálysértéssé nyilvánítása¹⁴ tekintetében vizsgálta meg.

A szabálysértési jogsegély iránti megkeresések száma emelkedik. Az eljárások célja egyrészt a felelősségre vonás biztosítása, az elkövetés helyétől és az elkövető állampolgárságától függetlenül. Másrészt a visszatartó hatás: tudatosuljon a hatóságokban és az állampolgároknak, hogy a külföldön elkövetett szabálysértések miatt is felelniük kell az elkövetőknek. Az előadó, Dr. Nagy Judit r. ezredes, az NKE RTK Igazgatásrendészeti és Nemzetközi Rendészeti Tanszékének docense rövid történeti áttekintést követően vázolta a szabálysértési jogsegélyt megalapozó európai normákat, egyes döntéseket, az alakulóban lévő gyakorlat fundamentumait. Előadása második részében egyes európai országok szabálysértési – kihágási jogalkalmazási gyakorlatát, eljárási rendjét ismertette. Rámutatott, hogy az Európai Unió jogalkotási gyakorlatának felismerhető célja az, hogy a jogsértések elkövetőit utolérje a szankció. Ne legyen elkerülési lehetőség az, hogy valaki egy másik ország állampolgára, vagy egy másik országban tartózkodik. Így legyen biztosított a már említett visszatartó hatás, megelőzés.

IRODALOMJEGYZÉK

- Buzás Gábor: A rendészeti igazgatás a védelmi és biztonsági igazgatás rendszerében. *Katonai Jogi és Hadijogi Szemle*, 10. (2022), 1. 7–29. Online: http://epa.oszk.hu/02500/02511/00020/pdf/EPA02511_katonai_jogi_szemle_2022_1.pdf
- Hollán Miklós: Az elkövetőre kedvezőbb büntetőtörvény időbeli hatályának egyes kérdései. *Collega*, 9. (2005), 4. 20–27.
- Hollán Miklós: Kerettényállások és időbeli hatály. *Iustum Aequum Salutare*, 14. (2018), 3. 9–51. Online: https://epa.oszk.hu/02400/02445/00049/pdf/EPA02445_ias_2018_3_009-051.pdf
- Hollán Miklós: A járványügyi szabályszegés „dekriminalizációja”: felemás büntetőpolitikai félfordulat járvány idején. *MTA Law Working Papers*, (2020), 24. 1–38. Online: http://real.mtak.hu/121747/1/2020_24_Hollan.pdf
- Skorka Tamás: Koronavírus a szabálysértés szemszögéből. *Magyar Rendészet*, 21. (2021), 1. 99–115. Online: <https://doi.org/10.32577/mr.2021.1.7>
- Skorka Tamás: Az (új) általános szabálysértési hatóság és a pandémia. *Belügyi Szemle*, 70. (2022), 6. 1293–1319. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2022.6.9>
- Szilvássy György Péter: A rendőrség és a közigazgatási eljárás. *Magyar Bűnüldöző*, 9. (2019), 1–2. 81–110. Online: www.bunuldozok.hu/_files/ugd/4062ca_208e9dbcb454444ca6bd66c266c8ce12.pdf

¹² Hollán Miklós: Az elkövetőre kedvezőbb büntetőtörvény időbeli hatályának egyes kérdései. *Collega*, 9. (2005), 4. 20–27.

¹³ Hollán Miklós: Kerettényállások és időbeli hatály. *Iustum Aequum Salutare*, 14. (2018), 3. 9–51.

¹⁴ Hollán Miklós: A járványügyi szabályszegés „dekriminalizációja”: felemás büntetőpolitikai félfordulat járvány idején. *MTA Law Working Papers*, (2020), 24. 1–38.

Velmovszki Dóra – Skorka Tamás: Pandémia a szabálysértési jogterületen. *Közbiztonsági Szemle*, 3. (2022), 1. 8–21. Online: <https://bit.ly/3A4Vb06>

Jogforrások

- 1878. évi V. törvénycikk a magyar büntetőtörvénykönyv a büntettekéről és vétségekről
- 1950. évi II. törvény a büntetőtörvénykönyv általános részéről
- 1955. évi 17. törvényerejű rendelet a kihágás intézményének és a kihágási bírászkodásnak megszüntetéséről
- 1999. évi LXIX. törvény a szabálysértésekről a végrehajtásáról szóló 11/2000. (II. 23.) BM rendelettel egységes szerkezetben
- 2012. évi II. törvény a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről
- 2021. évi XXXI. törvény a közbiztonság erősítése érdekében egyes rendészeti igazgatási törvények módosításáról

ABSTRACT

Scientific presentations of the Conference „The first decade of the Misdemeanour Act” in nutshell

Tamás SKORKA - Gábor BUZÁS

With regard to the anniversary, the main goal of the Administrative Policing Major Department of the National Police Headquarters' Police Directorate and the Department of Administrative Policing and International Law Enforcement of the University of Public Service Faculty of Law Enforcement, the organizers of the conference was to create an outstanding platform for those applying the law, experts of the police and of the judiciary system, for teachers and scientific researchers for brainstorming and sharing experiences. The organizers laid down that a professional scientific conference is on the one hand a main determinative element of the cooperation between the executive bodies of the professional discipline and the special university department, on the other hand the source of knowledge being able to be built into education. This referral briefly describes the presentations of this conference.

Keywords: *misdemeanour law, administrative fine, administrative police, misdemeanour authority, international legal aid, circling*

Tartalom

Életút-bemutató	
ROTTLER Violetta – KOVÁCS Sándor: Hivatás, emberség, hazaszeretet. A hadsereg légvédelmi tüzérparancsnokából a katonai elhárítás vezetője. Dr. Gyarakai Károly nyá. altábornagy úr méltatása	15
Bűnüldözés	
Zoltán CSIZNER: The Definition of Covert Intelligence and the Examination of Its Efficiency	19
JÁMBOR Gellért: Raszternyomozás a kábítószer-bűncselekmények felderítésében	33
Kriminálisztika	
ERDÉLYI Ákos: Szexuális emberölések a magyar kriminálisztikában	51
Kriminológia	
ERDÉLYI Ákos: Valóban pedofilok-e a „pedofil” elkövetők?	69
Rendészettudomány	
BÁCS Zoltán György: Új, innovatív módszer megalapozása az elemző-értékelő munkában. A dinamikus mátrix alapú módszer	83
Árpád BUDAVÁRI: Does Community-Centred Performance Evaluation Exist?	101
CZENCZER Orsolya – HOLLÓSVÖLGYI Máté: Gondolatok a magyar helyreállító igazságszolgáltatásban rejlő lehetőségekről	117
Rendészeti gyakorlat	
BOGOTYÁN Róbert: A reintegrációs őrizet garanciaelemei	131
BOTTYÁN Sándor: Autonóm pilóta nélküli légi jármű-rendszerek büntetés-végrehajtási szempontú vizsgálata	145
HERCZEG Mónika: Merre tart Schengen?	161
KOVÁCS István: Gondolatok az egyes speciális börtön szabályok tárgyában nemzetközi kitekintéssel	173
Könyvismertetés	
LIPPAI Zsolt: Kovács Tamás: A Honvédelmi Minisztérium „T” szervének létrejötte és működése. Avagy elhárítás és kémkedés az I. világháború végéig a bethleni konszolidációig	189
MÁTÉS Gábor: Recenzió. Rory Miller: Konfliktus és erőszak. A harcművészetek haszna és hatásossága valódi konfliktusokban	193
MOLNÁR Katalin: Sport és tudomány – ez aztán a teljesítmény! Recenzió Mácsár Gábor Magyar Rendőr Sportalmanach című könyvéről	197
TAMÁSI Erzsébet: Windt Szandra: A láthatatlan emberek – Az emberkereskedelem jelensége Magyarországon	201
Konferenciabeszámoló	
LIPPAI Zsolt – ERDŐS Ákos: „A szerhasználók útja” (2022. június 21. Drogkutató Intézet, Lónyay-Hatvány-villa, Aranybástya terem)	203
SKORKA Tamás – BUZÁS Gábor: A szabálysértési törvény első tíz éve konferencia tudományos előadásai dióhéjban	209